

אספקלריא

אספקלריא לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

אספקלריא לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם

קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובה מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"?

ביאור הירושלמי שנלמד מכאן ש'סור מע' שווה במעלתו לעשה טוב', וביאור החתם סופר

מדוע הקדים "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת"?

ביאור הירושלמי

בתלמוד ירושלמי (קידושין פ"א ה"ט - דף כב, ב) מובא מזמור א' בין שלושה מקורות לך שהנמנע מעבירה מקבל שכר כעושה מצוה:

גמ'... תמן תנינן: הא כל היושב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה: (וכו').

אמר רבי מנא (תהלים קיט): "אשרי תמימי דרך - ההלכים בתורת" = כהולכים בתורת ה'.

אמר רבי אבון: "אף לא פעלו עולה - בדרךיו הלכו" = כדבריו הלכו.

אמר רבי יוסי בי רבי בון: מה כתיב? "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים": מכיון שלא הלך בעצת רשעים - כמי שהלך בעצת צדיקים."

ישנם שני ביאורים, לבאר מאיזה דיוק בלשון המזמור דייק האמורא הירושלמי רבי יוסי בי רבי בון, שמי שלא הלך בעצת רשעים הרי הוא כמי שהלך בעצת צדיקים.

לפי אחד הביאורים דבר זה נלמד ממה שכתוב "אשר לא הלך בעצת רשעים" ולא נאמר "אשר הלך בעצת צדיקים".

אמנם יש בדברי הירושלמי ביאור נוסף: שהדיוק הוא מהשאלה שבה אנו עוסקים בשבועות האחרונים, מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת".

וכמו שאר הביאורים שהזכרו עד עתה, גם ביאור הירושלמי נע על ציר "סור מע' ועשה טוב":

פתח בסור מע' וסיים בעשה טוב, לומר, שמי שאינו הולך בעצת רשעים, הרי הוא כמו מי שהולך בעצת צדיקים. שאם ישב אדם ולא עבר עבירה למרות שיצרו פתה אותו לכן, נותנים לו שכר כשכר עושה מצוה.

ויעויין שם בירושלמי, שמכח סתירת לשון המשנה הוכיחו שמה שנמנע מעבירה יש לו שכר כעושה מצוה, אין זה בכל מקרה ואופן. אלא דוקא:

או - במי שבא לידו 'ספק' עבירה, ונמנע מלעבור - שגדר את עצמו גם מלעשות מעשה שאין ודאי שהוא כרוך בעבירה.

או - במי שייחד לו מצוה אחת ולא עבר עליה מימיו [כגון כבוד אב ואם].

בסוגייה זו, אם הימנעות מעבירה הרי היא כמצוה, יש לציין גם לדברי המשנה המפורשת במסכת מכות (פ"ג מט"ו):

כמו הג"ר שאול קצנלבון זצ"ל (מובא בקונטרס "גבעת שאול"), ודבריו הקדושים נותנים את המבט האמיתי בפטירת אדם גדול.

שקולה מיתת צדיקים כ"שריפת בית המקדש או "יותר" משריפת בית המקדש?

[ב] ונקדים בסתירה נוספת אשר הקשה שם:

הז"ל אומרים (ר"ה יח, ב) "שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו". מאידך יש לשון בחז"ל (איכ"ר א, לז) "קשה סילוקן של צדיקים יותר מחורבן בית אלוקינו". ועלנו להבין האם שקולה מיתתן כחורבן ביהמ"ק או יותר מחורבן ביהמ"ק?

ובכלל עלינו להבין, איך בכלל שייך להשוות מיתת צדיק איזה שלא יהיה מעולם ועד עולם, להיקף האובדן שבחורבן בית המקדש.

כמו כן יש לדקדק את שינויי הלשונות, שכאן אמרו "מיתתן" וכאן אמרו "סילוקן".

וביאר הג"ר שמריהו יוסף זצ"ל, שלא רק שאין כאן סתירה, אלא שהדברים משלימים זה את זה וצדקו יחדיו.

כי הנה לפעמים כלל ישראל נמצא במצב של חטא, ומידת הדין מתוחה עליהם להענישם, אזי לפני שהגזירה תצא ח"ו לפועל, הקב"ה ברוב רחמיו לוקח מאיתנו את הצדיק ומעמיד אותנו בפני שני דרכים:

[א] אם נלמד מדרכיו של צדיק ונתעורר לתשובה, אזי הרי רוממנו את הצדיק הנפטר לקרבן ציבור המכפר על הציבור, משום שאין מציאות של קרבן ציבור בלי שהציבור יעשה תשובה, ובאופן זה מלבד מה שביטלנו את הגזירה העתידה לבוא ע"י קרבן ציבור, אנו מיטיבים גם עם הצדיק הנפטר וגורמים לו עילוי נשמה בעולם הבא, בכך שגם משם הוא פועל כאן בעולם, וגם הוא עצמו במיתתו נעשה קרבן ציבור המכפר על עוונותיהם של ישראל וזו זכות עצומה.

ועל אופן זה אומרים חז"ל "מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת".

[ב] אולם באופן שלא לומדים מדרכיו ומתעוררים בתשובה, אזי אין הצדיק יכול לשמש קרבן ציבור, המותנה בתשובת הציבור, ומיתתו לא הועילה לכפר על חטא הציבור, והציבור נתחייב בגזירה העתידה לבוא, ובכדי שלא יראה הצדיק צרה זו, הוא נלקח מאיתנו.

ועל אופן זה אמרו שהצדיק נאסף מפני הרעה העתידה לבוא, בעבור שהצדיק אבד ואין איש שם על לב!

ומדויק מאד שעל אופן זה נאמר "נאסף" סילוק גמור, מאידך כשנעשה קרבן ציבור המכפר נאמר "מיתתן של צדיקים" - כי אז הצדיק לא הסתלק, כי אם מת, אך רוחו ממשיכה להשפיע כאן בעולם הזה גם לאחר מותו, והוא מתעלה גם עכשיו בעולם הבא.

נמצא ששני האופנים הנ"ל: אם מיתת הצדיק תכפר, או חלילה "מפני הרעה נאסף הצדיק", תלויה בהתעוררות שלנו לתשובה ולהתחזקות בדרכיו של הצדיק.

"ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו"

[ג] ועל דרך זה ממשך הג"ר שמריהו יוסף זצ"ל, לבאר גם את הסתירה הנ"ל בדברי חז"ל שאמרו "קשה מיתתן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו", ומאידך אמרו "קשה סילוקן של צדיקים יותר משריפת בית אלוקינו".

ובכדי להבין את עומק דבריו, נקדים להציע כאן יסוד מדברי הג"ר יעקב עמדין זצ"ל, המבאר את דברי בעל ההגדה: "ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו".

א ראה ב"ה" (תענית אות קלה) ובמשך חכמה (בראשית נ, י) מ"ש"כ בזה.

ב ממו"ח שליט"א.

"כל היושב ולא עבר עבירה - נותנין לו שכר כעושה מצוה".

ביאור החתם סופר

ביאור נוסף מציאנו, לענות על השאלה מדוע הקדים הכתוב "אשר לא הלך וגו'" ל"כי אם בתורת":

החתם סופר בדרשותיו (חלק ב, דף רפ ט"ד) מבאר זאת:

תהילתו של איש הם, כשסור לגמרי מהרע ואז עושה טוב, שלא יהיה "עירוב טוב ורע".

יש לצרף לכאן את דברי התקוני זהר (תקון יג, דף כז, ב) בביאור המזמור, שהליכה בעצת רשעים היא על דרך עצת הנחש לאלול מ"עץ הדעת טוב ורע", כלומר לערב טוב ורע [לפי ביאור הגר"א: דורש 'עצת' מלשון 'עץ', שהסטרא אחרא מייצגת לאדם שטוב לו לעבור עבירה, כמו שיעץ הנחש לחוה]. והנדבק בבחינת "אשרי" הוא ההפך, שהוא כ"עץ החיים" [מתוק מדבש: שנאמר בו ואכל וחי לעולם]. ועלה לא יבול [שאינו בו שום חלק רע. נראה הביאור: בשונה מעץ הדעת טוב ורע שעניינו עירוב טוב ורע].

ובספר "אהבת ישראל" (ויזניץ, הובא בליקוט "יד דוד"): "לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח": "מוץ" הוא "כלאים", עירוב טוב ורע.

בדברי האהבת ישראל לכאורה צריך ביאור, מה ענין מוץ לכלאים, וצריך תלמוד. [נעפ"י מענה "לדופקי בתשובה": שהמוץ מעורב עם גרעיני החיטה כמו כלאים].

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"להקדים זכירה לעשיה", ב'משתה ושמחה' בפורים מתקיים מחיית עמלק!

ואחיקם כל בית ישראל יבנו את השרפה אשר שרף ה' (י, ו)

למה נסמכה מיתת מרים לפרה אדומה

הז"ל אומרים (מו"ק כח, א; ומובא ברש"י במדבר כ, א): "אמר רבי אמי, למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה: לומר לך, מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת".

ויש להקשות, ממה שנאמר בנביא ישעיה (נו, א) "הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין פי מגפי הרעה נאסף הצדיק", ופרש"י: "הצדיק אבד ואין איש שם על לב" - למה נסתלק. "באין מבין" - אין בנותרים מבין מה ראה הקב"ה לסלקו. "כי מפני הרעה" - העתידה לבא אל הדור נאסף הצדיק".

הרי מבואר מדברי חז"ל הללו, שפטירת הצדיק מעידה על איזה מאורע קשה שהולך להיות, ובכדי שלא יראה הצדיק את הצרה העתידה לקחו הקב"ה מעמנו. ואילו בדברי חז"ל הנ"ל (גמי מו"ק) מבואר שמיתת הצדיק היא כקרבן ציבור המכפר על הציבור - ולפי"ז אדרבה מיתתו אמורה לגרום למנוע את הצרה המתקרבת לבוא עולם. ואיך אוהזים אנו את החבל משני צדדיו.

עוד יש לדקדק, שבישעיה נאמר: "מפני הרעה נאסף הצדיק", ואילו בגמי במו"ק אמרו "מיתתן של צדיקים מכפרת", ויש להבין את שינוי הלשון "אסיפה" או "מיתת".

ועמד על כך הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל (אביו של מרן החזו"א זיע"א) בדברי הספד שנשא על

וראו להבין, הרי קרבן מכפר רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, והוא איפוא הביאור ש"בנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו".

וביאר הגר"י עמודין דבר נפלא, שה"לכפר על כל עוונותינו" אינו במעשה הקרבנות, אלא בחורבן בית המקדש - והוא במה שכילה הקב"ה חמתו על העצים והאבנים. וזה ע"פ המבואר בגמ' (קידושין לא, ב; ע"ש ברש"י) ששני דרכים היו לפניו יתברך, או שלא ישאר משוואתם של ישראל שריד ופליט, או כלולת את חמתו על העצים ואבנים - ואז ישארו ישראל לפליטה, וכשישובו בתשובה יבנה המקדש מחדש.

וזהו שאומר בעל ההגדה "בנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עוונותינו" - שהרי לחורבן הנורא של בית המקדש יש שני פנים, חורבן והסתר פנים נורא, אך מאידך על חורבן זה אמר דוד "מוזמר לאסף", והיינו כי רק מנח זה נשאר משוואתם של ישראל שריד ופליט ובידם לשוב בתשובה ויחזור ויבנה, וזהו "קרא עלי מועד" על החורבן עצמו באופן זה.

ומעתה נבין את הקשר וההשייכות של "מיתתן של צדיקים" ל"חורבן בית המקדש".

חז"ל לא באו לדמות את ההיקף של חורבן הבית לפטירת הצדיק, אין שום אסון הדומה לחורבן בית המקדש, רק כונת חז"ל הוא, שהמבט שישנו בחורבן הבית שיש שתי פנים, אובדן נורא אולם הוא מכפר כשעושים תשובה - קיים גם במיתת הצדיק. וזהו הביאור "קשה מיתתו כשריפת בית אלוהינו", שהמיתה גרמה שישראל מישראל שריד ופליט שילמדו ממעשיו.

מאידך באופן שלא לומדים מדרכיו של צדיק, הרי שמיתתו היא רק הפסד נורא שאין בו "מוזמר לאסף", ובנקודה זו קשה מיתתו יותר משריפת בית אלוהינו, כח זהו בעצם אובדן בלי תועלת.

ומדוקדק מאד הלשון **קשה** שילוקו של צדיקים יותר מחורבן בית אלוהינו - שזה נאמר באופן שלא לומדים ממעשיו, שאז פטירתו היא סילוק לגמרי מן העולם כנ"ל. אולם כשלומו ממעשיו אזי נמצא שאין על סילוקו רק **"קשה מיתתו"** של צדיקים כשריפת בית אלוהינו, שהיא הצדיק לא נסתלק אלא מת.

מדוע נסמכה דוקא לקרבן פרה אדומה ולא לשאר קרבנות

ד] ונבוא להציע כאן מהלך נוסף בישוב סתירת דברי חז"ל - אם "מיתת צדיק מכפרת", או שמיתת צדיק היא בחינת "נאסף מפני הרעה".

ונקדים בהערה נוספת שעמדו עליה המפרשים, מדוע נסמכה התורה את מיתת מרים דוקא לפרה אדומה ולא לשאר קרבנות.

ומבאר התורה תמימה דבר נפלא: שהרי חז"ל אומרים שפרה אדומה באה לכפר על מעשה העגל, בבחינת "תבוא אמה ותכפר על בנה", כלומר שהפרה היא בערך אם להעגל, ולכן סמך את מיתתה של מרים שמכפרת על ישראל בערך אם להאומה ישראלית.

הצדיק אבד לדורו אבד

והפנים יפות כותב בזה: שהנה במיתת הצדיק אומרים חז"ל (מגילה טו, א) "הצדיק אבד לדורו אבד", וזה מפני שהצדיק מגין על הדור ועל ידו בא השפע הטובה לכל הדור, כמו שאמרו (תענית כד, ב) "כל העולם כולו ניוון בשביל חנינא בניי", וגם מביא אור גדול וקדושה רבה לכל האנשים המתקדשים ומטהרים, וכמו שאמרו (ילקו"ש מ"ב רכד) "כשעלה אליהו למעלה נתמעלה הנבואה מן הנביאים". וכיוצא בזה אמרו (לובן לט, ב) "משמת שמעון הצדיק נמנעו הכהנים לומר בשם".

נמצא, שמיתת צדיקים הגם שהיא מכפרת על הדור, ועל ידי מיתתו מציל הרבה רשעים שנתחייבו מיתה (כמבואר בזוהר שמות י, ב), הנה הוא טובה לפי שעה לרשעים, אבל רעה גדולה הוא לרשעים שבדור שנתמעט שפע הקדושה ושפע הטובה בעולם הזה.

ולכן מיתת הצדיקים - הכפרה שבזה נמשלת לפרה אדומה - שהיא מכפרת באופן שהיא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים. וכך גם מיתת הצדיקים היא בבחינת טובה וכפרה לרשעים ורעה לצדיקים.¹

¹ והראוי יידי הרב אברהם הבר שליט"א, ע"ש כתב גם היערות דבש (דרוש ד) שלצדיקים יש הפסד

ולכן הגם שמיתת צדיק מכפרת, עכ"ז אמרו: "הצדיק אבד ואין איש שם וגוי ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק", וענינו, כמו שטעם הפרה נעלמה והיא חוקת התורה שמטהרת הטמאים ומטמאת הטהורים, כן היא מיתת הצדיקים ואנשי חסד, כי אנשים הכשרים נקראים "אנשי חסד נאספים" נתמעט מהן השפע הקדושה וכל הטובה, אבל היא באה כדי לכפר על עון הדור. הגם שהצדיק גורם במיתתו רעה לדור והוא מיעוט השפע שיחסר במיתתו.

לתגובות: 5322906@gmail.com

באר התורה / הרב יעקב אשר פלדמן, מח"ס 'כתב משה' ושא"ס, ירושלים

"זה הדבר אשר צוה ה' תעשו"

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ויגרא אליכם כבוד ה' (טו, ו)

א- (מכילתא דמילואים ו) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו" אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע העבירו מלבכם, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" (עקב י טז), מפני מה "כי (אני) ה' אלהיכם הוא אלהי האלילים ואדוני האדונים" (ע"י שם יז) עשיתם כן "ויגרא אליכם כבוד ה'".

במדבר רבה (נשא יב ח) ביום וכו', וכה"א "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ויגרא אליכם כבוד ה'" (שמיני טו, ו), מהו זה הדבר על המילה אמר להם כמה דתימא "זהו הדבר אשר על יהושע" (יהושע ה ד), אשר צוה ה' לעשות לאברהם וכו' ע"כ.

ב-

באור החיים (שם) זה הדבר וגוי'. צריך לדעת מה הוא הדבר. ורש"י פירש את הקרבנות אהרן. ואין זה פטש מאמר הכתוב שאמר תעשו ויגרא שייכוין לומר על המעשה שהזכיר הכתוב בסמוך דכתיב "ויקברו כל העדה ויעמדו לפני ה'" (שמיני טו, ה), דקדק הכתוב לומר לפני ה' ולא אמר לפני אהל מועד. גם לא היה צריך לומר שהרי אמר בסמוך ויקחו וגוי אל פני אהל מועד, אלא ירצה לומר שהכינו עצמם בערך השלימות והמשוכלל והערכת עמידתם שהיא לפני ה', ובחינה זו היא השגת תכלית השלימות, כמאמר דוד "שיויתי ה' לנגדי תמיד" (תהלים טז, ב) כי בזה לא ימוט מימינו שהיא התורה, כי אין ישיבת האדם ותנועתו וכו' כישיבתו וכו' לפני מלך, ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים, וכשהשכיל משה במעשה זה אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו פירוש צוה ה' שתעשו אותו, שתהיו תמיד מעריכים בדעתכם כי את כל עומדים לפני ה', וירא אליכם כבוד ה' עוד יכוין בכלל אומר לפני ה' שלא היה מסך מבדיל בינם לבין ה' כדכתיב "ועונותיכם היו מבדילים" וגוי' (ישעיה נט ב), וזה גיגד שהיו שלמים עם ה' וכפי זה ידווקא על נכון אומר זה על מעשה האבות בסמוך:

אחר שכתבתי זה בא ליד מדרש חז"ל (במד"ר נשא יב ח) וזה לשונם זה הדבר מה הוא זה הדבר על המילה כמה דתימא זה הדבר אשר מל יהושע עד כאן. ודברי מדרש סתומים וחתומים, וכי באותו יום מל אהרן משה, וכי באותו יום צוה ה' למלה: **אכן הכוונה היא** על ערלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין אביהם שבשמים, גם מרחיק אימתו

מלבם, וצוה למול ערלת לבבם וזוה יראה להם כבוד ה', והם דברינו עצמם.

שוב באה לידי מדרש אחר (כן הוא בתו"כ הכא) בילקוט (רמז תקכא) וזה לשונם "זה הדבר" אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם, ותהיו כלכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, וכו', ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו, דכתיב "ומלתם את ערלת לבבכם" וגוי' (עקב י טז), ואם עשיתם זה "ויגרא אליכם כבוד ה'" עד כאן, והם דברינו עצמם, עכ"ל.

ג-

בספר פנים יפות (שם) בילקוט (שמיני תקכא) "זה הדבר", אמר להן משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת וכו', כשם שהוא יחידי בעולם כך תהיה עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" וגוי' (עקב י טז), מפני מה "כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלילים" (שם יז). ונראה הענין הזה הוא מפני שקרבנות אלו הם באים לכפר על עון העגל כמ"ש הרמב"ן, ועון העגל היה שעבדו ע"י שותף, וזה הטעם היה ששבר את הלחות לעשותם כב"נ אף דב"נ נמי חייבים מיתה על ע"ז (סנהדרין נו א) אלא שאינם מצוים על השיתוף, וזהו מ"ש (מכות כד א) הקדוש ברוך הוא בסיני אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו. וכיון דאחז"ל (ברכות כג א) שכל הקרבנות צריכין תשובה בתחלה, דאי לא עשו תשובה היו הזבח תועבה, לכך אמר להם בתחלה "זה הדבר אשר צוה ה'" דהיינו אנכי ולא יהיה לך אזהרה על השיתוף, תקבלו עליכם תחילה להעביר אותו יצה"ר של עון העגל ולייחד עצמו בייחוד האמיתי לה' לבדו, עכ"ל.

ד-

בספר אגרא דכלה (שם) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ויגרא" וכו'. לא פורש מה יעשו, אם הכוונה על הקודם כבר אמר ולא הוה ליה למימר רק דעו ישראל אליכם וכו', ואם על האמור למטה הנה זה אמירה בפני עצמה אחר כך. אך הוא משה אמר להם למעלה שיעשו הקרבנות וסיים "כי היום" כו', וא"כ היה מקום לשיעשו הקרבנות עבור זה, וזה מיקרי ג"כ להנאת עצמם, ולא זהו הדרך לעבודה האמיתית. וזה שאמר להם "זה הדבר" אשר אמרתי אליכם עבודת הקרבנות, "אשר צוה ה' תעשו", אתם עשו רק כאשר צוה ה' לקיים מצותיו ולא לשום כוונה אחרת, וממילא "ויגרא אליכם" וכו', משא"כ אם תתכוונו לשיגרא עליכם כבוד ה' והבן, עכ"ל.

ה-

במלבי"ם (שם) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו". לא ידענו מה צוה שיעשו הם, והלא הם לא עשו דבר רק אהרן עבד עבודתו, ופי' בספרא בדרך הדרוש, שצוה שהם יעשו מעשה הכ"ג, שמה שיעשה הכ"ג בבית מקדש הגדול יעשו הם בבית מקדש הקטן. שהוא הלב אשר שם משכן כבוד ה' כמ"ש ושכנתי בתוכם. וכמו שזכרו חרות החיים והקטירו אותם על מוקדה במוזב הגדול, כן יזבח כל איש חרות נפש המתאוה והמתעורר מסטרא דבעירא שהוא יצה"ר על עבד הקטן להעבירו ע"י אש אהבת ה' שיהיה מזה, ועב שייחד כל כחותיו וכל מחשבותיו לאהוד המיוחד. וכבר בארנו הדבר בארובה בארצות השלום (דרוש ג) איך יתיחס האדם למשכן ה', ושם יעלה זבחי צדק עולה וכליל. ואם עשיתם כן "ויגרא אליכם כבוד ה'" לשכן כבוד בתוכם, עכ"ל.

ו-

בספר שם משמואל (שם) "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ויגרא אליכם כבוד ה'". בת"כ אמר להם משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו, שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" (עקב י טז) מפני מה "כי (אני) ה' אלקיכם הוא אלקי האלילים ואדוני האדונים" (שם יז) עשיתם כן "ויגרא אליכם כבוד ה'".

ופירש זקני אדמו"ר הגדול זצלה"ה מקאצק כי כתיב "ויקברו כל העדה ויעמדו לפני ה'", היינו שקברו והעמידו את עצמם לקבל המדרגות, ואמר להם משה מדרגות אתם חפצים עשו אתם את שלכם אותו יצה"ר העבירו מלבבכם וכו', עשיתם כן אז ממילא "ויגרא אליכם כבוד ה'", עכדה"ק.

ביאור הדברים דבדאי ישראל שהי' לבם נשבר בקרבם מחמת חטא העגל ועשו תשובה גדולה מאד בודאי העבירו את יצה"ר מלבם, אלא דיודע דכל מה שאדם עומד במעלה גבוהה כן צריך לנקות עצמו

ממיתת הצדיקים ולרשעים יש רוח, ושזהו הדמיון לפרה אדומה. ויעו"ש שמוסיף לבאר שיש להם רוח במה שמתלק הצדיק, שכל זמן שהוא נמצא אין הבינונים נחשבים לכלום, וכמו שאמרו אצל נח שהיה צדיק בדורותיו, ומאז מיתתו לא יחשבו כ"כ לרשעים לפי מצב הדור ע"ש.

דבפי' רש"י (שם) וזה שאמר "מימיני בל אמוט" ע"ש התורה שנתנה בימינו וכו' עכ"ל.
ה' ע"י שולחן ערוך (אור"ח סי' א) בהגה"ה.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד ב

ביותר, ויש דברים הרבה שאינם נחשבים כלל לחטא לרוב בני אדם אלא לאנשי מעלה שלעומת מעלתם גם זה נחשב לחטא. וכן כתיב "וסביבו נשערה מאד" (תהלים נ ג), ואמרו ז"ל (יבמות קכא ב) מלמד שהקבי"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה. וידוע מה שכתבו הספרים בטעם הא"י ש' שבאשר אז הנשמה הולכת למקום גבוה, מתעוררים דברים שבמקום הראשון לא היו נחשב לחטא ובמקום גבוה זה גם זה נחשב לחטא וצריך מירוק, ולפעמים פוסקים עליו גיהנם אף שכבר זה מנוקה מכמה שנים ויושב ברום המעלה. ומספרים על הרק"ק מראפשיץ זצלה"ה שהלך ר"ה לתשלך ופגע בהרבי מלובלין זצלה"ה בחזירתו מתשלך, ושאלו הרבי אנה אתה הולך, והשיב שהולך להגביה מה שהשליך הרבי, ולא לבד בדרך צחות אמר כל אלא שכן הוא באמת:

ולפי"ז ישראל אף שכבר היו נקיים בלתי שום פטולת, מ"מ כשהעמידו עצמם לקבל מדרגות, אמר להם אותו יצה"ר העיבור מלבכם, היינו האומנם שיצה"ר שלכם מכבר עקרתם אותן, אבל אותו יצה"ר, שעתה מחדש נחשב ליצה"ר, שעד כה לא היה נחשב ליצה"ר כלל, והכוונה על זה עצמו שהעמידו עצמם לקבל מדרגות, א"כ הרי אתם עובדים את עצמכם לקבל פרס ולעומת מדרגות גדולות כאלו שאתם חפצים, גם זה נחשב ליצה"ר, אלא שתהיו ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, שיהיו כל ממתותיכם לצורך גבוה ולא לצורך עצמכם. וזה שהוסיף תיבת ביראה אחת, כי יראה הוא העומד מרוחק היפוך אהבה שהיא תשוקת האדם להדבק בו ית"ש. וזה שאמר לפני, שהוא יחידיו כך תהא עבודתכם מיוחדת כשם, וזה יחוד המשעה ולא יתכוון בו אלא לצורך גבוה לבד. אבל כשכוונתם להשיג מדרגות אין העבודה מיוחדת לשם ית"ש, אלא גם לצורך עצמכם, אלא אתם עשו את שלכם, ואז המדרגות יבואו ממילא, וכענין שאמרו ז"ל (ספרי פי' עקב) אל תאמר אקרא וכו' שאהי בן עוה"ב, אלא למד מאבהו וסוף הכבוד לבוא. ואמנם אין זה עבור פשוטי העם כמו, והלאו שיהיו כל מגמותינו תמיד להשיג מדרגות ולא לכסופין דהאי עלמא. אך יש דברים האלה לימוד לכל איש, באשר יש זמנים מיוחדים לכל נפש שבאה בו התעוררות כמ"ש "וביום השבת יפתח יבוס החדש יפתח" (יחזקאל מו א), ואז צריכין שיהיה ביותר על דברים שבשאר זמנים אינם נחשבים כ"כ לחטא. ובוה יש לפרש כפל הלשון "והתקדשתם והייתם קדושים" (שמיני יא מד), שאהר שאתקדשו וצטרכו עוד להתקדש עם מזה שלא נצרכתם מקודם, עכ"ל.

הנה תיבות "זה הדבר" מוטעם בטעם דרגא תביר, ונראה שהוא סימוכין למה שכתב בשם משמואל בשם האדמו"ר מקאצק זצלה"ה.

התגובות: a0527677650@gmail.com

הכי איתמר / הרב איתמר

טעם, מח"ס 'הכי איתמר'

קרית ספר

יכול כמוני ???

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים והייתם קדושים כי קדוש אני (יא, מה) בויקרא רבה (סוף פכ"ד) אמר רבי שמעון בן לקיש, "קדושים תהיו - יכול כמוני...? תלמוד-לומר כי קדוש אני, קדושתו למעלה מקדושתכם".

וכל הקורא תימה יקרא, מה ההוא אמינא ש"יכול כמוני" מה הסלקא דעתך? צריך לדרוש מתוך הפסוקים שזה לא כך!!

עוד יותר - הפסוקים שממעטים את האדם מלהיות "כמוני", אינם מגבילים את יכולת האדם! אלא הם מגדילים את האין-סוף של הקב"ה, "גדולתי למעלה מגדולתכם", "קדושתו למעלה מקדושתכם"! אבל אתם כשלעצמכם? תמריאו! תגביהו!

איך כל זה יתכן?

מסביר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר) תשל"א, תשל"ג, הוצ' תשס"ב עמ' רעט): כמו שהז"ל הכירו והשיגו בגדולת הקב"ה וקדושתו, כמו-כן הם הכירו והשיגו מה זה "אדם"!!! עד כמה "אדם" יכול להתקרב לבחינת "כמוני"!!!

ומקרא מלא דיבר הכתוב: "בצלמינו", "כדמותינו". וכן אמר דוד המלך (תהלים ח ו) ותחסרהו מעט מאלוקים.

והרמ"ע מפאנו והשל"ה הקדוש דרשו בשם "אדם" - אדמה לעליון!

לכן היה צריך דרשא שמ"מ אי אפשר להגיע ל"כמוני"!

והרמח"ל כתב בפתיחה ל'דרך עץ-החיים': "יוצר האדם ומנהיגו הוא עשהו ויכונוהו מוכן להבין ולהשכיל השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת. וכבר אמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה יז) "אמר להם - חכמתו מרובה משלכם"! וכאשר יחפון בתבונה על-פי דרכו, ינחשו להשיג עד שמי השמים דברים שהם כבשוננו של עולם שכסם עתיק יומין".

וגם בעל המאור כתב כך בהקדמה לחיבורו, "כי בזרוח אורו [=של כסא הכבוד] והוא אור החיים על הנפש החיה הזכה אשר לוקחה ממנו, תזהיר כוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, על כן מלא חשק לב כל חכם לב לדרוש ולתור בחכמה להבין ולהשכיל אם להימין אם להשמאל, בין האמת ובין השקר להורות ולהבדיל".

אז האדם מובנה ומורכב להשכיל יותר מהמלאכים, ולהזריח בתוכו את האור של כסא הכבוד! עכשיו יש קצת נגיעה ביסקא-דעתך" יכול כמוני! קצת הרגשה שעד ה"כמוני" האפשרויות פתוחות! מעט מאלוקים!

כשלמרות שדואי לא נתקרב אליו, ואין סוף למדרגות שאפשר להתעלות, אבל גם כל מדרגה שנצחוים בה, איננה קדושה בעלמא ולא התעלות גרידא, אלא "קדושים תהיו כי קדוש אני"! כל התקדמות וכל התפתחות הכי זעירה שתהיה נזכור לעשות אותה בגלל המשלח! בגלל שהוא כזה, ומפני שהוא רוצה שאנחנו נהיה כאלה, אזי לך התעלות בשליח, וממילא העליה והחיוק מתרוממים ומתעלים לשייכות וחיבור עם ה"קדוש אני"!

כיצא בזה נאמר בתורה "אחרי ה' אלוקיכם תלכו וגוי ובו תדבוקו" (דברים יג ה), ופרש שם רש"י "הדבק בדרכיו, גמול קדישם כבור מתיים בקר חולים - כמו שעשה הקב"ה", הרי שדבקות בה' היא למעשה הליכה בדרכיו, אבל צריך לזכור שעושים כך בגלל שהיא "כמו שעשה הקב"ה", ובוה הוא דבק בקב"ה בכל הנהגותיו ולא רק בקריאת שמע או תפילין, וכמאמר הנהגות בכל דרכך דעהו וגוי! ובדומה לזה כתב באור החיים הקי' (דברים כו ב) "...שצריך לך מפעלות הטובות שעשה יהוה על פי דרכיו, כאומרנו (שם יז יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט וגוי, ... שזולת זה הגם שיעשה כל מצוות שבעולם ישרף הוא והם". [ובדרך זו שמעתי מהגרא"י ברזל זצ"ל ראה ושיבת מיר ברכפלד].

כך כל התקדמות רוחנית לזכור שהיא משלשת מה"קדוש אני"!!

ומובן שכשעובדים ב"שיתוף פעולה" עם הקב"ה, ומכוונים בכל התחזוקות לשם הקדושה שלו, ובגלל ש"הוא עושה כך", אזי גם ממנו חוזר ונשפע שפע רב לעבות ולחזק את הקשר.

וכדבריו הנוראים של השפת אמת (ליקוטים, פרי' תולדות) על הפסוק במשלי (כג טו) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, שכשזוכה לחכמה אחרי הגייעה שמח גם אביו, דכתיב (משלי יד י) לב יודע מרת נפשו ובשמחתו לא יתערב זו, רק האב שמתערב גם ביגיעה אינו זר בשמחה!!

ואם כן כך הוא בכל פרט בתהליך הרוחני, אם אב גשמי אכול ומייסר מהקשיים של הבן שלו, קל וחומר כמה הקב"ה שותף מלא בכל רגשות הקושי שלנו, אף שהוא הוא הגורם לקשיים! ואם אב גשמי עולז ומתמוגג מההצלחות של הבן שלו, קל וחומר כמה הקב"ה נמשך ומתמוגג בכל ההצלחות שלנו!!

י הרמ"ע בעשרה מאמרות (קחור דין ח"ד יב, אם כל-חי ח"י ב' ל), והשל"ה בכמה מקומות (הוצ' ורשא ח"א עמ' טו, ח"י ב' ד: כט. פא:). והובא דרש זה בסמיכת חכמים (הקדמה, הוצ' אהבת שלי' עמ' קלט) ויערות דבש (ח"י כה:) ותתי"ס (סוף האזינו, בפסוקי קהלת) והגדה של פסח מרובה לספר' לבן הקרוב נתנאל (הלל, עה"פ טוב לחסות בה') ואור תורה להגרי"א חבר, ועוד ספרים רבים וכנבדים.

י אכן מעתה ישם גדרים שונים בין 'דבקות' ליבכל דרך צדו שאתם לא כן מה בא הנביא להוסיף, אטו יציאת ותפילין גם כתבו לנו.

י והגר"מ זלברברג שליט"א הוסיף על זה, שאם כדי לשמור בשלימות בשמחת השני חייבים קודם לדעת את מרירות הנפש שלו, הרי שהקב"ה שותף

כן יעזרנו ה' לזכור כל הזמן מי שלח אותנו, ו"אצל מי אנחנו עובדים", וכל מאוויינו ומטרותינו יהיו מופקדות וממוקדות למשבת הזו.

הלכות החג / הרב יצחק יעקב פוקס, מח"ס 'הכשרות' תפילה בהלכתה' הליכות בת ישראל'

בין פורים לפסח

ראשית דבר, **הלכה למעשה** - ממשיכים להרבות בשמחה! גם בחלוף ימי הפורים, כל ימי אדר שני ואף **בחודש ניסן** כדברי רש"י תענית כ"ט ע"א: "מרבית בשמחה" - בימי אדר וניסן שנעשו בהם ניסים לישראל פורים **מדרגות רבות**, וכן פסק בשו"ת חתם סופר או"ח ק"ס. וכדברי הגר"א דסלר זצ"ל ב"מכתב מאלה"ה חלק ב עמ' 125. "וממשיכים בעבודה זו, של הריבוי בשמחה, מיום ליום, על ידי **התחדשות השמחה מדרגות רבות**, ובכל דרגה הגדל הכרת הטוב לבורא, ותתרבינה הנדיבות והאהבה".

שואלני דורשין בהלכות הפסח

טור ושולחן ערוך תכ"ט, א: "שואלני דורשין **בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום**" שואל "בית יוסף": והרי במסכת גמילה ל"ב נאמר: "תיקן להם משה לישראל שיהיו דורשים הלכות פסח בפסח"? **ועונה**: א. הלכות הפסח מרובות ומורכבות, כללים ופרטים, ויש ללמדן לבררן ולשנן במשך שלשים יום לפני החג. והנאמר דורשים "בפסח", היינו בטעמים, מדוע הצטוונו במצוות החג, וכמובן, בהלכות יום טוב ב. הנאמר "שואלני דורשין" היינו, לענין תלמיד השואל: בכל ימות השנה, תלמיד השואל בשיעור שאלה שאינה כענין הנלמד, אין הרב צריך לענות, כיון שהדבר עלול לבלבל את השומעים, ואין זו מידת דרך ארץ, לשאל רב מענין השונה מהנושא הנלמד בשיעור אבל בשיעור הנמסר מלאחר פורים, כל שאלה הקשורה לפסח - נחשבת "שאלה כענין" ויש לענות עליה בשיעור.

הקדמת בדיקת חמץ

1. **משה בורה סוף סיי' תלו**: "כתבו האחרונים, כל שלשים יום צריך לעיין בכל דבר שעושים, שלא יישאר בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקלי". **למעשה**: א. מפסיקים לאכול בחדרי שינה. ב. אין אוכלים מעל ספר פתוח. ג. מגלגלים השטיחים. ד. בפקלעץ ששולחים עם ילדי לבית הכנסת עדיף לשים דוריטוס או במבה ולא ביסלי או ביגלך שהם חמץ גמור.

2. **חק יעקב תלג, כג שו"ע הרב והגרי"א שם**: מפורים ניתן להקדים בדיקת חמץ בארון או חדר שנוקו. בתום הניקוי, בלילה - לאור נר או פנס. ביום מואר - לאור השמש, בלא ברכה ובלא הנחת פתיתים. ותמיד יישאר חדר או מקום שלא נבדק, לזכות בברכה בליל י"ד ניסן - שעה הציון תלג, ה.

3. **שולחן ערוך תלו, א-ב**: העוזבים את ביתם לאחר פורים אפילו יחזרו לאחר פסח, חייבים בבדיקת חמץ כדון, בלילה לפני נסיעתם (אם הוא לפני ליל י"ד - בלא ברכה) או ימנו מי שיבדוק בביתם בליל הבדיקה בשלחותם.

הערת הגר"ש ז' אויערבך זצ"ל במעדני שלמה עמ' ד: "היוצא מביתו קודם ל' יום לפני הפסח, לפני פורים] להיות במקום אחר עד לאחר ימי הפסח, ואפילו בתוך העיר, כגון שהלך להוריו, ויודע בוודאי שלא יחזור לביתו כל החג, אין צריך לבדוק בלילה שלפני יציאתו, או לחזור לביתו לבדוק בליל י"ד, דנכלל בדין דהיוצא בשיירא, דאמרין קודם שלשים יום, אין זקוק לבער".

מלא בכל הצער והטורח של יגיעת התורה! ובכל סוגי ומיני הקשיים יש בלימוד כשאינו חשק ואין בו הארה ונעימות: כי רק אז אפשר לומר שכש"הכנס לבוי" אזי "ישמח לבי גם אני", והקב"ה שותף מלא בשמחה בהצלחה בתורה, בהבנת והארת הסוגיא ושאר אופני השמחה בתורה. ואולי הוא עוד משמעות במאמר הו"ל הקב"ה יושב ושונה כנגדו, שאינו רק שונה כנגדו, וכביכול מוציא מפיו את אותם תיבות שאתה מוציא, אלא גם חולק בכל רגשות ותחושות הלימוד, אם הקשיים והשימונון שבהתחלה, ואם הסיפוק והעונג שלבסוף.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

עמוד ג

תזכורת: אור ליום שישי כ"ב אדר שני, ערבדים לשעון הקיץ, מזיזים את מחוגי השעון בשעה 2:00 קדימה לקיץ - קדימתן 3:00. **שימו לב! הדלקת הנרות לקראת שבת שמיני**
בירושלים - 6:18 במרכז - 6:34 בצפון - 6:27 ובדרום - 6:38
שבת פרשת שמיני ופרשת פרה - כ"ג אדר שני - **מברכים חודש ניסן**

מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים לשבעה בפרשת השבוע, ובשני למפטיר בפרשת פרה (במדבר י"ט, א - י"ט, כ"ב). ונקראת סמוך לניסן שאז הייתה שריפת פרה אדומה במדבר, שיהיו טהורים ויכולו לעשות הפסח בזמנו. ואנו מבקשים לפניו יתברך, שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה (מ"ב) יש אומרים שחובי קריאת פרה מן התורה (שו"ע תרפ"ה, ז) ויש לכוון לצאת ידי חובת שמינת פרשת פרה. ההפטרה: "ויחי דבר ד' וגו' עד 'וידעו כי אני ד' (יחזקאל ל"ו, ט"ז - ל"ח).

מברכים חודש ניסן המולד: ביום ששי שעה 4, 36 דקות. בברכת **"יחדשהו הקב"ה עלינו וכו' אומרים: "ולגשמים בעיתם"**, כיון שעד פסח עדיין זמן גשמים (דעת הגר"ח קנייבסקי **זכר צדיק לברכה** בספר "ילגשמים בעיתם" עמ' קצ"ד ור"ל"ט). **ובני ספרד**, יש מוסיפים גם "ולטללי ברכה" כיון שמפסח זמן הטל (הגהות איש מצליח ללבן איש חז).

אין אומרים "אב הרחמים" ואין מזכירים נשמות, במנחה: אומרים צדקתך וגו'

מוציא שבת: בירושלים - 7:31 במרכז - 7:33 בצפון ובדרום - 7:32 זמן רבנו תם - 8:11

יום המשיח - כ"ח אדר שני - **ערב ראש חודש מוקדם**

תפילת "יום כפור קטן" ואומרים תחנון, רבים עולים לקברי אבות וקברי צדיקים. מכיוון שלדעת רבי יהושע בן לוי תחילת השנה שאז נברא העולם, ולכולם, בערב ר"ח ניסן נערכים לחודש בו עתידים להיגאל, במהרה.

תענית ערב ראש חודש: חל ערב ר"ח ביום ו' לדעת ה"בן איש חי" (ב, ויקרא, ד) - יש להתענות ביום ו'. ודעת "כף חיים" (תני"ז, כ"א) וערוך השולחן - להקדים ליום ה'. הכרעת המ"ב (תני"ז, ד) - האומרים סליחות ביום הצום, יתענו ביום ה' ושאינם אומרים, יתענו ביום ו'. (ועי' מ"ב תק"נ י"א).

דיני חודש ניסן
"החודש הזה לכם ראש חודשים" - "לכם" - אותיות מלך לחודשי השנה. "חודש האביב" - אב ל"ב החודשים. מן החתיים ז"ע הזהיר שלא לקרוא לחדש ינאר-למניינם, "הראשון", כי לנו אלא ראשון אנדי - ראשון לחודשי השנה, **ניסן. במשך כל חודש ניסן** אין אומרים וידוי ולא תחנון, אבל אומרים "א-ל ארץ אפיים לפני הוצאת ס"ת (מ"ב קל"א, ל"ה). **ובני ספרד** אין אומרים "למנצח יענד וגו'" בין "אשרי" ל"יוב לציון" כל החודש. אבל **בני אשכנז**, אומרים, פרט ליום טוב וחול המועד. **אין מתענים** בחודש ניסן פרט לתענית **בבורות** ותענית **חלות** וחתן ביום חופתו מתענה - אפילו בראש חודש ניסן (רמ"א תקע"ג)

עליה לקברים: אין מניעה מלעלות על הקברים בימי החול שבניסן, כדי להתפלל, אבל אין מספידים ואין אומרים "צידוק הדין" ולא "א-ל מלא רחמים" [אבל **במחנות ויו"ט ור"ח**, כ"א] אין עולים לקברים, כיון שעל פי הזוה"ק "כי אז נפשות עולות למעלה ואינן מושגות" (באריז"ל שער רוח הקודש, ובאורחות רבנו ד, קל"ג).

ד, תענית
"וטוב לקרות בניסן בכל יום הנשיא שלו, ובוים י"ג פרשת בעלותך עד וכן עשה את המנורה" (מ"ב תכ"ט, ח). ויש שנהגו לקרוא יתוך ספר תורה (שו"ת הר צבי או"ח א, ס"ט). ומנהג הגר"ח מצאנו לקרוא פרשת הנשיא לאחר התפילה גם ביום שקראו בתורה, וכן יש לנהוג (שו"ת מנחת יצחק, ו, ק"ט). לאחר הקריאה, אומרים: "יהי רצון שיבנה וכו' " ו"לאחר קריאת הנשיא טוב ליתן לצדקה בעד נפשות קרוביו" (השל"ה הובא בכ"ח החיים שם, כ"ג).

קמח דפסחא - מנהג לקנות חיטים לחלקן לעניים לצורך פסח" (רמ"א תכ"ט, א). בדורות האחרונים מגבית "קמחא דפסחא" עבור כל צרכי החג הדרושים לעניים, בהרבה ובדרך מכובדת לתועלת המקבלים (קובץ מבית לוי א, עמ' קל"ב)

המתגורר בעיר שלושים יום - חייב להשתתף במגבית קמחא דפסחא (מ"ב שם, ה).

תנינת קמחא דפסחא מכספי מעשר - דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל ש' לתת משהו שלא מכספי מעשר, והשאר אפשר לתת מכספי מעשר (בספר אשרי האיש חלק ג' ג, י"ג) אולם דעת הגר"ח איועירבאך זצ"ל, להקל לתת את כל ה"קמחא דפסחא" מכספי מעשר (הליכות שמה יטב-אב פרק ב' סעיף ב' ובדבר הלכה אות ג) שאף שאין לפרוע חוב גמור ממעשר כספים (ראה ט"ז יו"ד רמ"ט, א) מכל מקום כיון שבזמננו אין סדר גביה קבוע וגם אין סכום קבוע שצריך ליתן, זה לא נחשב לחוב גמור, ולכן מותר לפרוע ממעשר כספים. וכן דעת הגר"ח קרליץ זצ"ל בחוט שני פסח עמ' נ"א...

ברכת האילנות
שולחן ערוך אורח חיים רכו, א: **"היוצא בימי ניסן וראה אילנות מלבבלים [מוציאים פרח], אומר: "ברוך אתה וכו' שלא היסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם".**

יתן לברך בין ביום ובין בילה (ראה שו"ת צ"א י"ב, כ בשם שו"ת יין הטוב, מ"ה). ויש שכתבו שלכתחילה **אין לברך בשבת**, או משום חשש תלישה, כשם שאסור להריח בעץ שיש על פירות, בשבת, "שמא יעלה ויתלוש פרח" (כה"ח, ד בשם מועד לכל ח"ו) ועל פי הקבלה, משום איסור "בורר" - שעל ידי הברכה מתבררים ניצוצות הקדושה מן הצומח (כף החיים, שם וכמבואר בשו"ת ישכיל עבדי ח בהשטות, י"ז), ויש שאלו חששו, וברכו לתחילה בשבת, (שו"ת לב חיים [פלאגין] ב, מ"ד והאדר"ת זצ"ל הקפיד לברך בשבת, כדי להשלים למאה ברכות (נפש דוד) וכן נהג מו"ר הגרש"א זצ"ל (הליכות שלמה ניסן, אורחות הלכה 10).

מברכים, לכתחילה כשרואים שני אילנות מאכל יחד אפילו מאותו מין (כה"ח רכ"ו, ב עפ"י לשון הגמ בברכות מ"ג ע"ב "וראה אילנות" וכן כתבו צ"א שם, תשובות והנהגות א, רצ"א) אלא שמעיקר הדין - של באילן אחד ולכתחילה אין לברך על אילן שבעונת עורלה או המורכב [שהרי אינם "ליהנות בהם בני אדם"], והברכה, כשרואים בלבד הפרח ("הניצינים נראו בארץ"), ועל כן, בבבל קראו לחודש - "ניצן" ["הניצינים וגו'], ונקבע ל"ניסן", על שם הניסים שנעשו בו

בנות ונשים, מברכות ברכת האילנות, שאין היא "מצוה שהזמן גרמא" אלא שטבע הצמיחה לבלבו האילנות הוא בחודש זה (שו"ת הר צבי או"ח א, ק"ח). **ילד הנעשה בר מצוה במהלך חודש ניסן** - יברך מיד בתחילת החודש ולא ימתין להיותו גדול, ש"יריזין ומקדישין למצוות" (הוראת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל).

הערה: יש נוהגים שלא לאכול מצה מראש חודש ניסן (מ"ב תע"א, י"ב).

במצע פסח כשר ושמה תשפ"ב - **ניקוי הבית לקראת הפסח**

ניקיון לפסח בשנת השמיטה
תזכורת חשובה: הניקיונות לפסח בשנת השמיטה, מחייבים זהירות מיוחדת **שלא לשפוך מים נקיים**, בעת ניקוי המרפסות והחלונות לעבר הגינה או הקרקע המקיפה את הבית. **אכן, הפעולה מותרת במקרים הבאים:** א. כשהמקום מרוצף לחלוטין. ב. כאשר המקום משמש למעבר לרבים (אין סיכוי לצמיחת צמחים), ובמקרה זה, יש להימנע משפיכת שארית המים שבקערה אל החצר, אף באשר השנים מבלי לבדוק אף שם עוברים ג. כאשר המקום כבר נרטב מנשם או מהשקיה - מותר לשפוך שם מים, שכדברי כ"ח החיים בסי' שליו לעניין שבת: "ריבוי ההשקיה רק מקלקל הצמחים". **הלכה למעשה:** הנוהגים לגרוף את מי השטיפה בעזרת המגב דרך המרוב שבמרפסת לעבר החצר [מנהג נשים צדקניות בעיה"ק ירושלים ת"ו מודרי דורות] כשהמודבר **"בשהטיפה האקוונה"** במים נקיים, ולא במים מלאי אקונומיקה, ריצפו וכדומה (חומרים שאינם מצמחים) - אסור לגרסם לעבר קרקע, אלא בתנאים הנ"ל.

ניקוי הגינה והחצר
חובה על בני החצר והמשתמשים בגינה לנקות את שטח הגינה והחצר לקראת הפסח, [ברוב המקומות אין העורבים מצויים לאכול שיירי החמץ], בפרט כשבימים שלפני החג נשלחים הקטנים עם שיירי חמץ אל מחוץ לבית, וגם בפסח [השנה, חול המועד מלא], מטילים ומשחקים ואוכלים שם במשך ימי הפסח,

הלכה למעשה פסולת ולכלוך שהצטברו בגינה ובחצר, מותר לאוספם ולסלקם לשם ניקיון בדרך שעושים כל השנים, ובתנאי שלא מכוונים להכשיר את הקרקע לזריעה ולנטיעה. על כן עדיף שהדבר ייעשה לא על ידי איש שמקצועו גינון ולא עם כלי מקצועי כגון מגרפה ידנית או שחמלית (רמב"ם ב, י ומנחת שולחן נ"א, ז) כמו כן, **קוצים רעשבי בר** שרגילים כל שנה לנכשם מחשש סכנה כגון מנחשים ו"מניעת שריפה ומפגעים או לטוב וכדומה ש"ח מחשש הימצאות חמץ ביניהם - מותר לנכשם בשלטיה למטרות הנ"ל, **אבל אין לעוקרם עם השורש**, אלא לקוצצם בשווה לקרקע (חזו"א במכתב ב"מ שפטי אר"י עמ' 265).

חומרי וכלי ניקוי כשרים לפסח תשפ"ב
אחרי בדיקות יסודיות ומקיפות במעבדות, ע"י מומחי כשרות, לא נמצא חמץ כלל, וניתן להשתמש בתכשירים הבאים לקראת הפסח ובפסח, **בלא הכשר לפסח:** כל סוגי הכריות (קוטש"ץ) לחול ולשבת, צמר - פלדה ברזליות, ננס, כל סוגי האקונומיקה וחומרי הניקוי לרצפה ולאלמנטים סניטריים, "סנט מורק"י" כל סוגי ספריי מפשרי השומנים השונים וחומרי הברקה לניקוי תנורי אפייה, כלים וכלי כסף. בנוסף, לאחר בדיקה יסודית של ידי"ת הרב יוסף יצחק שליט"א התברר שכל סוגי הכפפות החד-פעמיות כולל אלו שבתוכן אבקה, **אינן מכלולות חמץ**, האבקות מופקות מעמילן תירס, תפוז"א ולרוב מ"אבקות סיד" וניתנות לעימוש בפסח.

החובה, ומידת המאמץ המתבקש לניקוי הבית לפסח

כתב שו"ת הרדב"ז ג, תקמ"ו: "ומה שנהגו אמותינו מאז ומעולם להרבות בעסק זה **יתר מן הנצרך באמת**, של שאמר במדרשות, כי חמץ בפסח "שאר שבעישה" וכלה גרש יגרשנו מכל מבואותינו וסתרי לבנו ויחפשו בחורים ובסדקים". אכן, ערבי פסחים הינם ימים קדושים, בהם כל נפש יהודית מתעלה, בהתאם לדברתה, "כי ידוע הדבר ואמת, של האדם נפעל כפי פעולותיו" (ספר החינוך מצווה ט"ז), ותוך כדי העמל, הגיגה והטרח המרובה, חשים כולם בפועל, שיחד עם הניקיון הגשמי, ב"ד בבד עם המירוק והקרוצוף של הכלים, והחיפוש הבלתי-נלאה אחר כל פירור חמץ - מתנקת גם כן הנפש, ניקיון רוחני - "יכולו כך פולטו".

וראויים להיזכר דברי הגאון הקדוש רבי קלונימוס קלמ'ש מפאיסצנא זע"א באחד ממאמריו ב"יחובת התלמידים": "קדשינו ז"ל אמרו, שחג הפסח בחינת אהבה, לפי שהאדם מרגיש בעליל את כל מצוות הפסח, זהירותו ודקדוקו, ומתוך חביבות ואהבה, רץ בכל כוחו, הבן [הבת], לקיים מצוות האב... רוצה הוא לכנוס כל כולו לחורים ולסדקים, קופץ הוא על התנור, מכניע ודוחק עצמו אל תחת למיטה, כי הלב עורג ודעתו אינה מתקרת, ומעתה כמעט קשה לו כבר לדבר דברים שאינם מענייני הפסח, להעיל הכלים, לקנות מה על פסח... זהו כל דבוריו ומחשבותיו ובכלו שקוע הוא בהפסח"

מדברי מרן הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל בנוגע לניקוי הכנת הבית לפסח בימינו

נראה, כי נתפסנו בימינו במלכות. אמנם, הבית המודרני הממוצע, גדול יותר מאשר בעבר, רהיטים, כלים ובגדים למכביר ממלאים את הבית, אבל, מאידך, המרצפות עשויות כיום משהו, ולא כבעבר כאשר רצפת העץ או העפר דאשה קרצוף וניקיון יסודי, בכל חרץ וסדק, הארוגות והשולחנות מצופים בלכה או פורומייקה שלא כבעבר, שהיו עשויים מצף גלמי, עובדה שדרשה לקראת הפסח, גירוד וקרצוף ולעיתים אף שיוף, בכדי להבטיח שאף פירור אוכל לא נותר בסדקים. בימינו, לרשות עקרת הבית עומדים מכשירי וחומרי ניקיון שלא היו מצויים בעבר [שואב אבק ומפשרי שומנים]. **למרות כל זאת**, הלחץ והמתח המלווים את עבודות ניקיון הפסח, הגיעו לדרגות בלתי הכרחיות ואף מיותרות... עקרת הבית הופכת להיות פקעת עצבים ואינה מסוגלת ליהנות משמחת יום טוב של הפסח ומתקשה להשתתף במצוות ובחיובים בליל הסדר... ומכיוון שעל האישה להגיע לליל הסדר ינוחה וערנית כדי לקיים מצוותיה עם כל שאר בני המשפחה, על כן ברור שביצוע החובות של ערב הפסח, צריך להיות מחושב ביחס לחובות החג עצמו.

אין לבטל מנהגים שהועברו בכלל ישראל מדור לדור, אך ישנם הנהגות שונות שנשים לקחו על עצמן כיום, שאינן ממש למסורת ולמנהגים מדורות עברו, לדוגמא, אם האדם אינו מוכר את החמץ שברשותו,

כמובן שהוא חייב לנקות היטב את כל כליו ולבדקם מכל חמץ שנשאר עליהם, או לפסול את החמץ בחומרים חריפים מלהיות ראוי למאכל, כפי תקנת חכמים שחייבו בדיקת חמץ וביעורו, [שהרי אינו מוכר חמץ, וכשישתמש אחרי הפסח, במעבד מזון, בתנור ובתבניות שלא נוקו לחלוטין, יעבור באיסור חמץ שעבר עליו הפסח, שאסור אפילו בפרות מזכית באכילה ובהנאה]. אבל אם החמץ נמכר, כמו שנהגים כולם כיום, אכן, אין הכרחי כבר קרצוף הסירים המחבתות, הצלחות וכדומה, אשר ממילא מאוחסנים בארונות סגורים. אם יהיה מי שירצו בכל זאת, להתעקש ולהחמייר על עשיית העבודה המיותרת, צריך לדעת כי בחומרות אלו, יש סכנה גדולה לגרימת קולות רבות, ולעיתים אף לביטול מצוות היום - חיובים מן התורה ומדרבנן, שהנשים חייבות בהן בפסח כמו האנשים, ובמיוחד בשולחן הסדר.

ניקוי הבית על ידי שאינים יהודים

נוכרי אף שאינו יכול לשמש כשליח לבדיקת חמץ עבור ישראל, אבל נאמן הוא על הניקיון, אם תפקידו לעסוק בניקוי הבית ואף מקבל שכר על עבודתו זו, כיון "דאמנאקיותא קפדי" מקפידים הם למלא תפקידם ולנקות באופן הנדרש מהם, והם הבדיקה יעשה הישראל. אבל יכול נוכרי לשרוף עבור ישראל את החמץ (ראה מ"ב תל"ב, ח ותמ"ו, ז כדעת המג"א שהמוצא חמץ בפסח יכול לקיים תשבייתו על ידי גוי), שלא כדעת זרם הרמב"ם שאין שלוחות לנוכרי זה.

עובדים זרים בבית ישראל בפסח

א. חדר שהנוכרי מתגורר בו, אך גם הישראל משתמש בו - חייב בבדיקה. אין הישראל משתמש בו כלל - אינו חייב בבדיקה, והרצה החמיר, ישכר את החדר לנוכרי ביום י"ג ניסן (ראה שו"ת תשבות והנהגות ב, רכ"א ודעת הגר"צ ובר שליט"א). ב. יש להנהיג עם הנוכרי שלא יכניס חמץ לבית הישראל כל ימי הפסח, משום מראית העין (שער הישראל ל) עבר הנוכרי והכניס, יש מקילים אם אוכלו בחדרו בצנעה, מתגורר הנוכרי לבדו בחדר המיועד רק לו - יכול להכניס לתוכו חמץ ואין צריך למחות בו (ראה ספר "עזרה כהלכה" ו, י"ט). ג. אין לתת לגוי מפרוסת מצה המצויה בליל הסדר, ואף לא מהאפימון (ט"ז) קס"ז, י"ח וכה"ח, ק"מ).

כתבי קודש החייבים ב"גניזה"

במסגרת הכנת הבית לקראת הפסח, מוציאים מהארונות והמגרות למיון חומרים המכילים דברי תורה, ובכללם, עיתונים, חוברות, מחברות ודפי סיכום, כאן המקום לפרט את ההלכות הנוגעות לשמירת שמות ד' וכתבי הקודש, איסור: מחיקת השמות הקדושים והחובה לגנום - רמב"ם הלכות יסודי התורה ו, ב, א: נצטוונו בתורה לעניין עבודה זרה, בדברים י"ב, ג: "ואבדתם את שמם מן המקום ההוא" ונאמר: "לא תעשון כן לדי אלוהים" מכאן שהמוחק את אחד משמותיו שנכתב בקדושה, אם עשה במזיד נענש במלקות, ודווקא בשבעה השמות הקדושים ולא בכינויים. ואלו השמות הקדושים שאינם נמחקים א. א-ל ב. אלוה-ה. ג. אלוהים-ה. כולל "אלוהי-ה" ו"אלוהי-ה" ד. צא-ה-ה. ה. יו"ד ה"א ו"איו ה"א ו. א-ד-נ-י ז. ש-ד-י ויש אומרים, אף "אהיה-אשר-אהיה" ולהכרעת שו"ע יו"ד רע"ו, ט המוחק אפילו רק אות אחת מן השם - עובר באיסור. על כן, במשנ"ב ש"שיוית"י שלפני העמוד של הש"ץ - יש לכסות בזכוכית.

לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל, כשכותבים בתיה, תנניה בית אל בצלאל כדומה אין צורך לקטוע המילה או לכתוב מקף בין האותיות, כיון שאין הכוונה בכלל לשם ד', ולכן לדעתו אין להיזהר בחוזה, מלכתוב "דבר זה יהוה הפרת החוזה" וכפי שהביא רבי חזקיהו מדיני זצ"ל בהקדמה לספרו "שדי חמד" שאין כל חשש בנתינת שם כזה לספר, כי אין הכוונה כלל לשם ד'... ובשו"ת אבני נור יו"ד שסי"ה ושו"ת שלמת חיים, שס"ו שגם כתיבת השמות בקו הפרדה יש איסור למחוק מדרבנן. כמו כן, יש לדעת: שולחן ערוך "צפת פנח" הרגוצבור זצ"ל שגם האות ה' בלבד כשנכתבת ככינוי להשם - בכלל האיסור, על כן נהגו לכתוב: בעזרת ד' או בעזרת השם או הבורא יתברך וא בס"ד ולמעשה, כינויים כגון: רבש"ע, הקב"ה, השם, הבורא יתברך, ואפילו האותיות יי - אינם צריכים גניזה.

גניזת ספרים שבלו

שו"ת חלקת יעקב א, מ: "ספרי קודש שעדיין ראויים ללמוד בהם אסור לגנום, ואפילו יצא הספר בדפוס חדש ובאותיות מאירות עיניים ומפוסק

ומנוקד, ושוב אין צריכים לספרים מהדפוס הישן - כל שלא בלו לגמרי ועדיין ניתן ללמוד בהם - אסור לגנום. ויש להניחם בדרך כבוד באיזה מחסן ולא במקום שילכו לאיבוד מחמת עיפוש או לחות". ובשו"ת שבט הלוי לגר"ש וזנר זצ"ל ג, ט"ו "אף אם חלק מהדפים נקרעו, אם יש אפשרות להוציאם, ועדיין הנשאר ראוי ללמוד בו - לכתחילה יש לעשות כן. אכן, אם בהוצאה הקודמת יש טעויות רבות, או הלכות שתוקנו והובאו במהדורה החדשה - מותר לגנוז הישנה, כדין ספר שאינו מוגה שאסור להשתותו בבית".

רשימות וכתבי סיכום של דברי תורה, כגון מחברות של מקצועות הקודש, וטיוטות של מאמרים ועבודות ומבחנים, אם אין בהם שמות הקודש - מעיקר הדין אינם חייבים גניזה, ככל דברי תורה שאינם אלא לזמן מסוים, ואינם ככתבי הקודש שעומדים לימים רבים, יש לעוטפם היטב בשתי עטיפות ולהניחם בדרך כבוד (זאת, בהיות האשפה בכל המקומות שבעולם שרפת, ואותיות פורחות באוויר), ועל כן מקילים מלמדי תינוקות ומורות לכתוב דברי תורה וחלקי פסוקים על גבי הלוח אף שלאחר מכן נמחקים, וכן כותבים פסוקים על עוגת התינוק שמכניסים אותו לבית רבו, והמדקדקים נזהרים שלא לכתוב פסוק שלם - דברי הגר"י בלוי זצ"ל בספר צדקה ומשפט פרק ט"ז.

חובת הגניזה לפסוק שלם מן המקרא

רמב"ם יסודי התורה ו, ח: "ומדברי חכמים אסור לאבד פסוק שלם מן התורה ומשאר כל ספרי הקודש (התנ"ך), והמאבדו בידיים נענש במכת מרדות", אמנם, הובא בפתחי תשובה ליו"ד רפ"ז, א שיש שהחמירו שאף שלש מילים ומעלה, כשיש להם משמעות של פסוק - צריכים גניזה, ואם הם ארבע מילים ממש, אפילו אין להם משמעות פסוק - צריכים גניזה, אבל למעשה אין מחייבים גניזה, אלא בפסוק שלם מן המקרא, היינו: "פסוק שפסקו משה" וכבר כתב שו"ת מהר"ל ס"י קצ"ב: "אין לנו להוסיף על מה שאסרו חכמים במחיקת שם שמים, שהרי אם כן, תהא כל התורה כולה אסורה להימחק, שכיזונו בכל אות ובכל תיבה רמוזים שמות קודש, אלא יש לומר, שמה שאסרו למחוק, זהו דבר הנגלה ומפורסם".

מחיקה וזריקת דיסקים, תוכנות וקלטות וסרטי צילום שבהם שמות ופסוקים ודברי תורה

בשו"ת משנה הלכות ה, קנ"ט וכן בשו"ת יחווה דעת ד, נ - התיירו לעוטפם דרך כבוד ולהניחם במקום שייאספו לזריקה. כלשון הגר"ע יוסף זצ"ל: "מאחר שאין בכל אלו צורת אותיות כלל, הרי הם גדר "אותיות פורחות באוויר", לפיכך אין מקום לאסור מחיקתם והנחתם דרך כבוד במקום פניני האשפה גניזת עיתונים וכתבי עת

כתבו הגר"מ שטרנבוך שליט"א והגר"ש וזנר שבט הלוי ו, ה ויביע אומר יו"ד א: עיתונים וכתבי עת המיועדים בעיקרם לדברי חולין, אלא שלפעמים משתרבים בהם גם איזה אמרות חז"ל ופתגמים מדברי חכמים בתלמוד וספרי המוסר, וכמו כן, שטרות שמודפסים עליהם דברי תורה [כגון תשובת הרמב"ם בניני ריבית על שטר 20] וכן כוללים, אין צריך מן הדין לשמור אותם בגניזה, ובתנאי שאין בהם שם קודש. ודי לעוטפם בשתי עטיפות דרך כבוד ולהניחם באשפה ובפרט שנדפסים בכתב קטן שאינו ברור לקריאה ואין צורך מן הדין להפסד אחרי פסוקים ושמות בכל עיתון או פרסום, אולי, ושמה יש דבר הצריך גניזה. והרבה פעמים משלבים פסוקים רק לתפירת המלצה. כגון "אשת חיל מי ימצא וגו'" או לא טוב היות האדם לבדו וגו' וכדומה, ולדעת מרן הגר"ש אריעבך זצ"ל היינו אף בשטרות הדולר האמריקאי שכתוב עליהם שם שמים בשלושם - אין צריכים גניזה שלא נכתב שם ככתבי הקודש אלא להביע אמונתם, ובפרט שהנצרות - עבודה זרה ממש. אבל בעיתונים וכתבי עת שמדפסים מדור של דברי תורה או הלכה הקשפה או מוסר - חייבים חלקים אלו בגניזה, כדן, ואפילו בשפת זרות.

וכבר צווחו גדולי וגאוני הדורות על שאין נזהרים לשלב בעיתונים ובמודעות ופרסומות מאמרי חז"ל ואף פסוקים שלמים ומכשילים בכך את המון העם שאינם יודעים להיזהר, וטוב יותר שלא לערב קודש בחול, ואם מדפסים דברי קודש, יש לציין באופן בולט את החובה לגנום אחרי הקריאה.

גניזת דברים שונים: כיפה קיט"ל וורט"ל שבלו - בטלה מעלתם, ואינם צריכים גניזה, ויש המהדרים לעוטפם בעטיפה, ושמים אותם באשפה (דעת

הגר"ש אלישיב זצ"ל). פתילי יציאת שבלו או נקרעו מהיציאת - לדעת השולחן ערוך, מותרים בשימוש לחול, אבל לא לשימוש מוגנה. ולדעת הרמ"א, יש לעטפם בשתי עטיפות ולהניחם באשפה, ויש הגונים אחרים, או משתמשים בהם לסימניה ותבוא עליהם ברכה (מהר"ל מובא במשנ"ב כ"א, ח). בגד הטלית, בלי היציאות, די בהנחתם באשפה שיקרא את בלבד. ואין להשתמש בהם לניקוי חלונות וכדומה

שאריות מזון חמץ שבבית

ידיעות יסודיות ובסיסיות המתבקשות, לכל הבא לנקות את ביתו לקראת הפסח: מהו חמץ?

כל המכיל את אחד מחמשת מיני דגן: חיטים, שעורים, כוסמין, שיפון ושיבולת שועל. באנגלית: wheat, barley, spelt, rye and oats. ברוסית: פֶּשְׁעֵינָה, פֶּשְׁמֵינָה, פֶּלְבָּה, רוֹז, פֶּרְקוֹסֶס בספרדית: סוֹדָה, אֶסְפֶּלְטָה, סוֹטֶנו, אֶמְנָה ובהונגרית: בּוֹזֶה, טוֹנְקוֹה בּוֹזֶה, הוֹדִינָה, זֶאֶב כמו כן, כשמופיעים ברשימת הרכיבים, הדברים הבאים - המזון מכיל חמץ: 1. "עמילנים" -[סתם, ללא פרוט: "עמילן תירס", "עמילן תפוחי אדמה" וכדומה] 2. "דגנים" 3. "לתת" 4. "דקסטרזה" 5. "גלוטן".

דוגמאות לחמץ גמור - סולת, קוסקוס, בורגול, גרנולה, בירה, ויסקי, שקדי מרק, דברי מאפה, מצות, קרקרים, ופלות, בייגל וחסופים מחמשת מיני דגן, שמרי בירה, ביסלי, ממתקים מלאכותיים (סורביטול, אספרייטים) פרט לסוכרלוז, ויטמן E בעולם ובפרט "וודקה אבסולוטו" - כל אלו הינם חמץ גמור, כמו כן, סוכר ענבים - עשוי מדקסטרזוה, היינו, פירוק עמילנים ועלול להיות חמץ גמור. אלא אם כן מיוצר מעמילן תירס או תפוחי אדמה. אבל יש לציין, ש"לציטין" כיום, אינו מופק מחיטה אלא רק מסויה ומרכיבי שמן חמניות על כן אינו חמץ, אלא כקטניות, וכמובן אינו נצרך בפסח אלא בהכשר למהדרין.

מצויי מזון בהכשר "בד"צ העדה החרדית" שאינם מכילים חמץ כלל כל ימות השנה

אבקות אפיה, אגוזים - כל הסוגים, אורז, אינסטנט פודינג - כל הטעמים, במבה, ג'לי, גריסי פנינה [נאמר לי ע"י רבני מחלקת הכשרות בד"צ העדה החרדית, שבתהליך הקילוף והשינוי של השעורה להפוך ל"גריסי פנינה" בכל השלבים, אין כלל המיצאות של מים], דבש, דגים טריים, דיסט קורנפלור לתינוקות (מיועדת לאלרגיים לגלוטן), חומץ, חרדל, חילבה (גרגרנית), סוכריות ומקלוני טופי (כל הסוגים), טחינה, יין מיקבי הארץ, מינון, מרגרינה, סוכר וניל, סילאן, קטשופ, קפה נמס ומגורען, קקאו, קצפת רייץ, ריבות, שוקולית, שמרים טריים ויבשים, שלגוני קרח, תה.

על כן, אין כל צורך, אף למחמירים, להוציא מהבית את כל המוצרים הנ"ל והשלבים אלה, כדאי תמיד לזכור, שקיים בתורתנו איסור "לש תשחית"!!! ולאחר ניקוי חיצוני ניתן לשמורם בארון ועלול בפסח. אין צורך, ואף אינם נכללים במכירת החמץ - מוכרים אך ורק חמץ!

כמובן שכל מוצר שאין עליו כשרות לפסח למהדרין אין צורכים בפסח, גם אם אינו מכיל חמץ!

כיצד נאסר החמץ

חמישה ציונים נאמרו לעניין איסור חמץ בתורה א. איסור אכילה - "כל אכל חמץ ונכתרה הנפש ההיא מישראל" (שמות י"ב, ט"ו) באכילת כזית ובמזיד. ב. איסור הנאה - "ולא יאכל חמץ" (שמות י"ג, א) דוגמאות: 1. אסור להאכיל חמץ לבעלי חיים (תרנגולים, כלב, תוכי, דגים) 2. אסור להשתמש בדבק חמץ - דבק שקדים. 3. תמונות נוי המכילות חיטה חנוטה, פסטה. יש להטמין בארון. 4. מניות לפסח. (שו"ת מנחת יצחק ח"א) 5. בעל חנות מכולת אסור לקבל תשלום בפסח על חמץ שמכר לפני החג והחמץ קיים (עובדים זרים) משום חילופי חמץ - שו"ע ת"נ ושו"ת שבט הקהתי ב, קע"ד. 6. אסור להריח בפסח בבת של גוי להנאה. שמה יבוא לאוכלו - שו"ע תמ"י, ב, ורמ"א, הגר מעל מאפה של גויים, אל יריח בריח הפת בכוננה ליהנות - שו"ת מהרש"ם.

ג. לא יראה - "ולא יראה לך שאר" (דברים ט"ז, ד) אסור שייראה בפסח חמץ השייך לך (פרט לנמכר לגוי).

ד. לא ימצא - "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם" (שמות י"ב, י"ט). דוגמאות: 1. אסור

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

שיהיה חמץ שייד לישראל בפסח, אפילו נמצא בתיק בבידעם ואפילו במקום העבודה, בשולחן או ארונית השייכים לו. 2. פח אשפה בבית משותף כששכנים שאינם שומרי מצוות או גויים מניחים בהם בפסח חמץ. יש לומר גילוי דעת בערב פסח: "אין אנו מעוניינים שחצרנו יזכה לנו בחמץ שיזנו בו בפסח" - ענת הגרש"י אורזכר והגר"ע יוסף זצ"ל. 3. הראיה חמץ במקום ציבורי או במקום הפקר לא ירימנו, אלא על מנת לבערו, אבל רק על מנת לסלקו לצד שלא יכשלו בו, יש להזיזו במקל או ברגל, שאם ירימנו - יזכה בו ויעבר בלא ימצא (שו"ת הריב"ש ת"א). 4. המתארחים במלון או טסים בחברה שמגישים חמץ, עליהם להצהיר, בדלפק הקבלה, שמשלמים עבור הלילה והטיסה, ולא עבור הארוחות. ה "תשבינו שאור מבתיכם" (שמות י"ב, ט"ו).

ידיעות מעודכנות לשנת תשפ"ב

אחרי בדיקות יסודיות ומקיפות במעבדות, ע"י מומחי כשרות

לא נמצא חמץ כלל, ברישמת הדברים הבאים, וניתן להשתמש בהם בפסח בלא הכשר לפסח

כל סוגי הכלים החד פעמיים כולל מקרטון עם אלימינציה צבעונית, ניילון נצמד, נייר אלומיניום, נייר סופג, נייר פרגמנט לאפייה ולכיסוי מדפים, כל סוגי המפונים ושולחן והמנג'טים למאפים, כל סוגי הממחוטות הלחות, קיסמי שיניים, תבניות לאפייה חד פעמיות, פילטרים, מסנני מים, ספרי לגיהוץ,

יש לציין: המוצרים הנ"ל מופיעים בהכשרים לפסח, אולי, כעדות על פיקוח בזמן האריזה והשיוק, ממגע עם חמץ, וכבר כתב מרן הגרש"י זצ"ל בהליכות שלמה עמ' ס"ה, הערה 14: "מה שיש שנותנים הכשר לפסח על דברים שאין בהם כל חשש חמץ כלל ועיקר, הרי זה כחוכא וטלולא ואין לעשות כן".

אכילת הקטניות בפסח

מנהג בכל קהילות אשכנז שלא לאכול קטניות בימי הפסח אף שאינם מחמשים מיני דגן (רמ"א תני"ג, א עפ"י מנהגי מהרי"ל, כ"ה) אבל מותר להאכילם לבעלי חיים (מג"א רני"ג, ג). **ושלושה טעמים עיקריים נתנו למנהג:** א. מפני הדמיון שבין מיני דגן וקטניות, שהם גרגירים שנאספים ושומרים באותם המחשנים לתקופות ארוכות, יש חשש שמא יתערבו במיני הקטניות גרגירים של חיתים ושעורים, וכשיבשלו את הקטניות החיתים המעורבות בהן יחמיצו ב. הואיל ונמכרים כל השנה באותם מקומות, ונשקלים ונארוזים בשקים זהים זה בצד זה, חששו שמא יחליפו ביניהם תוך כדי מכירתם. ג. כיוון שגם מיני קטניות רגילים לעשות קמח [קמח אורז, תירס, דוחן וכיום חומס] יש חשש שמא יראו שמבשלים ואופים מאכלים מקמח של קטניות בלא שנהרסו מחימוץ, יטעו ויבשלו או יאפו קמח של מיני דגן ויחמיץ.

מנהג בני ספרד

כתב השו"ע תני"ג, א: "אבל .. אורז ושאר מיני קטניות...אינם באים ליד חמץ, ומותר לעשות מהם תבשיל". אמנם בחלק מקהילות ספרד, ובעיקר במרוקו נהגו שלא לאכול אורז, ויש שאף לא אכלו שאר קטניות, כלשון הפרי חדש והח"ד אברכי יוסף ובספרו טוב עין טו: "רבים ושלמים מירא ד' נוהגים שלא לאכול אורז ועוד מיני קטניות יבשים בפסח, מפני שהיה מעשה, שלאחר שבררו את האורז כמה פעמים, שוב נמצאה חיטה בתבשיל" ובשו"ת לב חיים ב, צ"ד: "וכן נהגו באיזמיר שלא לאכול אורז". **ובנן איש חי (א) צו מ"א:** "ובבגדאד רבים מבעלי בתים נהגו שלא לאכול אורז בפסח", ולנוהגים לאכול, הורו שבידקו אותו שלש פעמים, ויש שכתבו לחולטו ברותחים קודם הבישול אף, **הגר"ע יוסף זצ"ל** כתב בחזון עובדיה דף נ"ג: "ויש מהספרדים פראי ד' שאינם אוכלים" ובכף החיים תני"ג, ו שכמה מפורסי ספרד החמירו בקטניות.

יש לציין, שישנם מיני תבלינים, ככמון, כורכום וחילבה, שפעמים רבות מעורבים בהם מיני דגן, ובלא בדיקה מדוקדקת והכשר למהדרין, אפילו לאוכלי קטניות אסור לאוכלם.

הגדרת הקטניות המצויות

כל גרעיני זרע שזורעים ומצמיחים גרעינים כמותם, והזרע נאכל בלא שנוסף עליו בשר [בשונה מעגבניות ומלפפונים וכדומה] והוא מפרי האדמה ואין גדל על העץ - הרי הוא בכלל הקטניות (רמב"ם כלאים א, ח). **ואלו הן:** אורז, אספספת, אפונה, דוחן, חומס [לא נאכל על ידי רבות מהעדות, מפני שנקרא

"חמיצה"], חילבה, חמניות [גרעינים שחורים], חרדל, כוסמת, כרכום, לובניה, סויה, עדשים, ספיר, פול, פלסילוס [תורמוס צהוב], פרג, פשתן, פופקון, קורנפלור, קימל, כמון, קינואה, קנבוס, רעפס, שוש, שעועית, שמושים, תורמוס ותורמוס תרבותי, תירס, תילתן ותמרינד הודי (ראה ספר "סדר פסח כהלכתו" ט"ז, א).

הערה: "פיסטוק חלבי", המשווק בהכשר למהדרין לפסח - מותר באכילה, מפני שגדל על עץ (הגר"צ"פ פרק זצ"ל מקראי קדש ב, ב בשם עצי הלבנון). זהירות מיוחדת נדרשת לאוכלי הקטניות, לקנותם במקום בו הוכשרו התנורים לקליית הפיצוחים לפסח, ואין משתמשים בקמח דגנים להדבקת המלח בפיצוחים.

בוטנים: יש שכתבו שאין לאסור אכילת בוטנים בפסח, וכל שכן שיש להתיר שמן שנעשה מהם בהכשר ובהירות לבל יתערבו בו מיני דגנים (שו"ת אגרות ישקב ג, ס"ג מקראי קדש פסח ב, ב ושו"ת חלקת יעקב א, צ"ו). ולמעשה - אינם נאכלים.

שמן כותנה: דעת רוב הפוסקים להתיר, שאינו קטניות (מקראי קדש ב, ס שהגר"ח סולובייצק מבריסק, התיר שמן צמר גפן. וכן כתב מנחת פתים בהוספות לסי' תני"ג. וכן התיר הגאון רבי משה פינשטיין זצ"ל. והוסף, שבכל מקום ינהגו כמנהגם. ומותר להדליק נרות בשמן קטניות (רמ"א תני"ג, א).

קטניות לתינוק ולחולה

חולה שאין בו סכנה, הנזקק לכך לצורך מאכלו - מותר לבשל לו קטניות (ראה משני"ב תני"ג, ז) ובכלל זה **תינוקות** שאינם רגילים במאכל אחר (ראה חזון איש נ"ט, ד שאם יש חשש כל שהוא ששינוי מאכל התינוק יגרום לו לקלקול קיבה, מותר אף לחלל שבת, כדי למנוע זאת). **אמנם,** יש להעדיף שאר מיני קטניות [דייסת קורנפלור מקמח תירס וכדומה] מאשר אורז דוחן וכוסמת, שהם דומים יותר לחמשת מיני דגן (מ"ב שם). **הערה:** נוהגים לייחד כלים מיוחדים (מים מבשלים קטניות ולחולה (שו"ת מהר"ח שיק, סוסי"ר רמ"א).

שימוש בכלי שבושלו בו קטניות

עברו 24 שעות מאז בשלו בסיר קטניות - מותר לכתחילה לבשל בו מאכלי פסח. ואף בתוך הזמן, בדיעבד, אם בשלו בו לפסח - התבשיל מותר באכילה (כף החיים שם, כ"ז).

התערבו קטניות בתבשיל של פסח "פשוט שאין אוסרים בדיעבד" (שו"ע תני"ג, א). ודוקא כשיש רוב כנגד הקטניות (מ"ב, ט). ויש שהחמירו שאף כשיש רוב, יש להוציא את הקטניות עצמן (ראה שדי חמד מערכת חו"מ ו, ד). היו הקטניות "מעמידים" את התבשיל ועשויים לטעם או לריח - נאסר התבשיל בכל ענין (שו"ע הרב תס"ד, ב).

המתארחים בבית שאוכלים קטניות

המתארח בבית שנוהגים היתר בקטניות - אם בתבשיל המוגש לו, אין קטניות - רשאי לאכול, אפילו בכלים שנעשה בהם שימוש בקטניות, אפילו באותו יום (כף החיים תני"ג, כ"ז שו"ת זרע אמת ג, א, א"ח, מ"ח). אמנם לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל אם הכלי בן יומו, אין להתיר אלא בדיעבד (קובץ תשובות ח"ד)

בני עדות שונות הנשואים זה לזה

בת עדות ספרד הנשואה לאשכנזי - נוהגת כבעלה ואסורה בקטניות, אלא אם כן, בעלה אינו מקפיד (תשב"ץ ג, קע"ט שו"ת רב פעלים ג, ל ושו"ת פנים מאירות ב, קכ"א). מכל מקום, רשאית היא לבשל קטניות לצורך הוריה כשהיא בביתם (הגדת חזון עובדיה ב, דיני אכילת הקטניות) **בת אשכנזי הנשואה לבן ספרד,** אף שרשאית, אם רוצה בכך בעלה, לנהוג מעתה בהיתר הקטניות, מפני שהולכת אחר בעלה בכל העניינים, ולא נתקנה הגזרה במקום צער או גיעה בשלום בית, שהוא כבאונס, **מכל מקום,** יש מחמירים, וחוששים לפגיעה במנהג אבותיה וצרכיה חמדה (ראה שו"ת מנחת יצחק ד, פ"ג-פ"ד עפ"י שדי תרד ושו"ת תתי"ס א"ח, קכ"ב) ויש שכתב, שאינה צריכה התרה, שעצם נישואיה הפקיעו את מנהגה (אגרות משה א"ח א, קמ"ח).

השימוש בתרופות בפסח

יהי רצון שנוכה כולנו לפסח כשר, שמח ובריא ויתקיים בנו "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עלך כי אני ה' רופאך". מעיקר הדיו, מותר אף לחולה שאין בו סכנה לקחת כל תרופה שאינה טעימה (הנזקק לאנטיביוטיקה נחשב לפחות כחולה שאין בו סכנה). עם זאת, ישראל קדושים, ונהגו

להחמיר לכתחילה ולבדוק ברישמות המתפרסמות לציבור, ולהיעזר ב"מענה קולי אוטומטי", הניתן על ידי כל קופות החולים, בקבלת מידע מידע אלו מהתרופות הן תרופות כשרות לפסח (ראה שו"ת צ"ץ אליעזר י, כה, אות כ).

לפניכם בס"ד, בירור תמציתי - **הלכה למעשה** בכל הנוגע ל**כללי הסיוד** בעניין שימוש בתרופות בפסח

תרופות העלות להכליל חמץ

• כדורים שהחומר המגבש ומקשה את הכדור עשוי מעמילן דגן - חמץ. • תרופות המכילות ויטמינים מסוימים (כמו ויטמין E ויטמין C) המופקים גם מדגנים - חמץ. • כדורים הממותקים ע"י ציפוי חיצוני של סוכרים ממתיקים העשויים חמץ. קיימים סירופים (תרחיפים) מעורבים תמציות וחומרי טעם, המופקים מחמץ. • כדורים המוקשים או ממותקים מחמץ, המיועדים למיצצה, לעיסה וכד'. • תרופות הומאופתיות, פעמים רבות הצמח המהווה את יסוד התרופה הוא דגן או שהכול המורכב בתוכו - חמץ. ברוב התרופות הנ"ל מעורב אלוהול שהוא בחשש חמץ,

תרופות ללא טעם

כתב מו"ר הגרש"י אורזכר זצ"ל (בספרו מנחת שלמה א, י"ז): "מה שהבלעה נחשבת דרך אכילה, היינו בדבר הראוי לאכילה ולעיסה, אבל בדבר שאינו עומד לאכילה כלל ועומד רק לבלעה כמו תרופה לחולה, נחשב לכולי עלמא שלא כדרך אכילה" והוסיף מורנו, וכתב: ואף שלענין הגדרת חולה שאין בו סכנה מצינו בהלכות שבת שאסרו חז"ל נטילת תרופות בשבת, א"כ נפל למשכב או כאיב ליה כל גופא ולא בכאב ראש רגיל או חוסר שינה, אפשר דשאני שבת, שעיקר איסור רפואה הוא עבור חולה שיש לו מיחוש בעלמא, משא"כ בנידון דידן, לענין פסח אפשר שבכל ענין של חולי קצת שרי וצ"ע". **ואמנם רבים גדולי הפוסקים** שהתירו נטילת תרופות שאין בהם טעם בפסח, אפילו לחולה שאין בו סכנה - ראה שו"ת אגרות משה א"ח, ב, צ"ב וג, י"ב שו"ת צ"ץ אליעזר י, כ"ה ושו"ת יהודה דעת ב, וכן כתב **המשנה ברורה** (ס"ק צ"ז) שכאשר מדובר במאכל שנפגם לחלוטין "כעפרא בעלמא", לכל השיטות אין בו איסור חמץ, ולכאורה אם כן, תרופות ללא טעם אינן זקוקות לכשרות לפסח.

הוראת מרן בעל ה"חזון איש"

חזון איש או"ח קט"ז, ח: "ואם הם מעורבין דברים שאינם ראויים לאכילת אדם, כיון שאינם ראויים למאכל אדם - אין בהם משום חמץ, כדון נפסל מאכילת אדם. כיון שאי אפשר להפריד הקמח, וגם אינו ראוי לחמץ בו, ומותר לבלעו בפסח לרפואה, ואף למאי דמשמע מהאחרונים ז"ל דלאכול לכתחילה, אסור אפילו חמץ שנפסל מאכילת הכלב וכו' מכל מקום ע"י תערובת שאר דברים - מותר, דלא שייך כאן אחשביה דדעתו על הסמים".

הכרעת גדולי פוסקי ההלכה - הלכה למעשה

א. כל סוגי הזריקות, פתילות, תכשירי חוקן, המשחות הרפואיות המיועדות לשימוש חיצוני, כל חומרי החיטוי שעל פני העור, וכן כל סוגי הטיפות המיועדות לעיניים ולאזניים, משאפים (תהסיסים לסוגיהם), תכשירים לאינהלציה שמעורב בהם כוהל חמץ, אך עומדים לשימוש חיצוני ולא למתן דרך הפה **מותרים לשימוש בפסח.** ועפ"י פרסומי "העדה החרדית" מזה מספר שנים, כל **הכוהל** (אלכוהול) הנמכר בבתי המרקחת, לחיטוי - **אינו עשוי מדגנים.** כמו כן, התכשיר "**רקוטאן**" לטיפול בפצע עור - נמצא כשר לשימוש בפסח.

ב. **חולה** אשר על פי הוראת רופא, צריך לקחת **תרופה מסוימת** ואם יפסיק את נטילת התרופה אפשר ויגיע ליד מצב של אפילו ספק סכנה לחייו - חייב לקחת תרופה זו וחלילה לו להחמיר על עצמו ולהימנע מלקחתה.

ג. חולה הצריך לקנות בפסח חמץ גמור, או תרופות שיש בהן חמץ גמור (בעין), מלכתחילה לא יזכה בהן וכשצריך, שיתמש בהן אך יניחם במקום מוצנע וייקח משם בכל פעם לפי הצורך. אם עדיין קודם הפסח, ימכרם במכירת חמץ לנוכחי וייקח מהם כל פעם לפי הצורך, ויכוון שלא לזכות בהן.

ד. **תוספי מזון וויטמינים:** במקרים רבים בהם הוויטמינים משמשים רק כתוסף מזון יומי ולא ניתנו בהוראת רופא ניתן לדלג על ימי חג הפסח ללא כל חשש בריאות. לאלו הזקוקים לכך לצורך רפואי גם בחג הפסח עפ"י הוראת רופא באנו ברישימה שעלה בידינו לבדוק את תכולתם והמובאת בחוברת זו.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

ה. תרופות המכילות קטניות, מותרות אף לחולה שאין בו סכנה אפילו הוא מבני **אשכנז** על כן, מותר להשתמש ב"אנשור פלוס" למי שנמצא בתת משקל או אינו מסוגל לבלוע מוצקים, ולדעת הרופא המטפל עליו להמשיך ליטול את האנשור גם בימי הפסח. משום שאנשור פלוס לא מכיל רכיבים מחמץ, ואיננו מכיל גלוטן. לעומת זאת הוא מכיל רכיבים הבאים מתוצרי קטניות.

ו. תרופות הומאופתיות, יש לוודא שהצמח המרכיב את יסוד התרופה אינו מחמשת מיני דגן לכן אין להתייר בפסח רק אם התברר שהאלכוהול המרכיב בו אינו חמץ. תרופות הומאופתיות המיוצרות בחו"ל, בהרבה מהן חמץ, ומכילות כוהל דגנים. המיוצרות בארץ, יש לוודא שאינן מכילות תמציות חמץ. ובוודאי באין סכנה, אין להתיר את השימוש בהן בפסח ויש להיוועץ עם הרופא על תחליף לימי הפסח, ושומר מצוה לא ידער.

ז. תרופה שאינה מופיעה ברשימת התרופות הכשרות לפסח מותרת הן לדין לקיימה בפסח, ואין צורך לבערה או. למכרה לנוכרי. ואף הנהיגים למכור את תכולת ארון התרופות במכירת חמץ לגוי. **אולם** חולה שמותר לו לקחת תרופות, מותר לו להוציא לצרכו תרופות מארון התרופות אף מהממכר לנוכרי.

כשרות תכשירי האפור והקוסמטיקה לימות הפסח

התכשירים החומרי האפור המצויים כיום, מעורבים בחומרים כימיים הפגומים בטעמים, ונפסלו לאכילת הכלב, כמו כן, לדעת רבנו תם (תוספות נידה ל"ב ע"א) לא נאמרה "סיכה כשתיה" לעניין חמץ בפסח, ועפ"י פרסומי ד"צ העדה החרדית, כמה שנים, בארץ נעשה שימוש רק באלכוהול סינטטי, ועל כן, מעיקר הדין אין חשש בשימוש בכל התכשירים שהחמץ שבהם כבר נפגם לפני הפסח (דעת מרן הגר"ש אויערבך זצ"ל ב"מאמר השבת" ב. ה. הגר"צ אבא שוול זצ"ל באור לציון ג. עמ' צ"ז ויבדלח"ט הגר"א איש שליט"א ב"קובץ דרכי הוראה א. י"ז).

עם זאת, הכרעת כמה מגדולי הפוסקים, שכל חומר, קרם או משחה ששמים אותם **בפה או על הידיים**, לא ניתן לומר עליהם ששנפלו מאכילת הכלב, שהרי יתן לנביהם הכלל של "אחשביה" - דהיינו, בני אדם שמים אותם בפה או על הידיים והם מועשרים בחומרי טעם, דרך הנאה, ולמעשה, אין הם נפסלים, אפילו לא לאדם, שהרי בלתי נמנע שלא ייבלעו ויבאו במגע עם מאכלים וכלים, (על כן, טעונים אישור משרד הבריאות), ראה דברי החזון איש (דמאי טו, א), שכל העיקרון של "אחשביה" נאמר רק בנוגע למוצרים אכילים, ולא למוצרים שאינם אכילים. ואם כן מוצרים הבאים במגע עם הפה והידיים, לא ניתן לומר ש"אינם אכילים".

על כן, הכרעת הפוסקים, שכל הבא במגע עם הפה והידיים - **חיוב הכשר למהדרין לפסח**. בכלל זה: משחות שיניים, מים פה, אודשם וסטיקים ליושב השפתיים מכאן, המנהג המקובל להיזהר בנוגע ל**סבון כלים וסבון ידיים** שיהיו בהשגחה מיוחדת לפסח.

תבורת ליצור מוצרי קוסמטיקה שמוצריהם (אודמים, קרם ידיים) כשרים לפסח תשפ"ב

"רבלקין" "אולטמה" (בד"צ F.K. לונדון) "הלנה רובנשטיין" (הרב גרוסמן מגדל העמק), "גיד" "יושי", "לנקום", "אלמקיאז" סופטאצ "מי קלינק" (הרב יוסף זריצקי שליט"א) "מאיק" "אסתי לאודר", "יוסי ביטון" "בובי בראון" (בהכשר הרב לוינגר - "מאור הכשרות"). כמו כן, כשרים לפסח "קרליין" ומוצרי "חני ויינברגר".

יש לציין, שכל תכשיר או משחה העשויים עם **וולגין או אלורה** - אינם מכילים דגנים ו**כולם מותרים לפסח**.

כל סוגי הבשמים וה"אדורנט" מכל חברה שהיא מותרים לשימוש בפסח (אין שימוש כיום באלכוהול חמץ) מרן הגר"ש שיינברג זצ"ל הורה בחוה"מ פסח תש"ע, בנוכחותי, לבת, שקיבלה במתנה, בפסח, בושם לגוף, ושאלה, האם תשליכו או תצניעו, וענה בזה הלשון: "השתמשי בו בלא פקפוק, הכל היום כימי וסינטטי".

כשרות הסיגריות והגרילה לפסח

כשרות הפוסקים, דנו רבות, אודות עישון בפסח, של סיגריות שמעורבים בטבק, חומרים שאינם כשרים לפסח, בהיות העישון דרך הפה, וחמץ אסור במשחה, בפרט בסוגי סיגריות "בלנדד". וכבר כתב המגן אברהם (סי' תס"ז): "יטוב"ק - דרך לשרותו בשכר, וצריך לסגרו בחדר, או לעשות מחיצה לפניו.

הדברים מובאים בחוק יעקב (שם, כ"ב) וכן פסק הרב בעל התניא בשו"ע תס"ז, כ"ד. וכן הביאו המשנה ברורה (ה"ק ל"ג).

לענין הסיגריות בימינו, שמעתי מידי"נ הרב יוסף זריצקי שליט"א, שאמר לו מרן הגר"ש וזנר זצ"ל: "אי אפשר לאסור את הדבר בודאות". למעשה, כל הסיגריות מתוצרת מפעל "זובק" שבדקו על ידו, וקיבלו הכשר לפסח. כמובן, שהשימוש בסיגריות אלקטרוניות (שאינם מעלים רק עשן כלשהו, והעשן הרב בבלע לתוך הפה, על כן השימוש בהם בחומרים שאינם כשרים לפסח - **חמור הרבה יותר**. ובנוגע לשימוש ב"גרילה" עדות ידי"נ הרב יוסף זריצקי שליט"א: "ביררתי לקראת פסח תשפ"ב את הנושא של חומרי הגלם בנגרילות. ובאף אחד מהם אין חשש להימצאות מיני דגן".

קניית לכבוד הפסח

הקניית לפסח, ראוי שתעשה בחנויות שנוקו מחמץ, והמצרכים מונחים בהם על גבי מדפים נקיים ומצופים. מוצרי מזון הנמכרים בלא עטיפות או בתפוזות, יש להקפיד שהכף והמאזניים יהיו נקיים לפסח, מובן מאליו, שגם העברת המצרכים לבית תבוצע ברכב נקי מחמץ, ואין צורך לומר, שבבית יש לפנות ולהכין מקום מבודד ונקי לפסח, בטרם הנחת המוצרים שם. **המזמינים או קונים מוצרי מזון להקפאה**: בשר, דגים וירקות מוקפאים, מחובתם להקדים את ניקיון המקפיא, באופן יסודי ובפירוק כל החלקים הניתנים לפירוק, והתמקדות בגומיות שעל הדלתות, בעזרת מטלית, מגבונים או מברשות עדינות, (להימנע משימוש בכלים חדים, העלולים לחורר את הגומיות). לאחר הניקוי, מבצעים "בדיקת חמץ" במקפיא, בלא ברכה ובלא הנחת פתיחים, ונהוג לצפות את המדפים והמגירות בנייר או ניילון, כדי שהמוצרים הכשרים לפסח לא ינוחו על מקום עליו מונח חמץ כל השנה, אלא במקום הראוי להם.

הערה: תיקים וסלים שמשישים במשך ימות השנה לקניית מוצרי מזון חמץ, חובה לקנות היטב, מכל פירור של לכלוך בטרם מכניסים לתוכם מוצרים הכשרים לפסח. הידור נאה לייחד תיקים וסלים המיוחדים אך ורק לקניית לפסח. בפסח עצמו, נזהרים שלא להשתמש בארזות ובשקות ניילון משומשות.

קניית בשר, עופות ודגים

בקניית בשר, יש להיזהר מלומר על בהמה או עוף בין חיים ובין שחוטים: "**בשר זה לפסח**" שנראה כאילו היקדשם לקרבן פסח. אלא יש לומר: "בשר זה ליום טוב או לחג" (שו"ע תס"ט, א) ובמשנ"ב שאף בלשפה זרה). ח"ל יש שכתבו, שאף בקניית עופות ודגים, גם כן, לכתחילה יש להימנע מלומר בשעת קנייתם: "עוף או דג זה לפסח" ויתכן שאף בשר מוצרי מזון, שאף שאינם ראויים להקרבה, אפשר להקדיש דמיהם לפסח, פרט לחיטים שרוכשים לאפייית המצות, כיון שצריכים שמירה יתירה - מותר לומר: "חיטים אלו לפסח" (כף החיים שם, ח). **בדיעבד, אמרו "בשר זה לפסח"** - אין הבשר נאסר לאכילה, אלא אם כן, נאמרו המילים על גדי או על טלה ואין באי אכילתם הפסד מרובה. אבל כשאחרים, כגון מוכר אמרו: "זה לפסח" - אין להחמיר, ש"אין אדם אוסר דבר שאינו שלו" (שו"ע הרב שם).

קניית ירקות פירות וביצים

רבים נוהגים לשטוף לפני הפסח את כל הירקות והפירות שקונים לחג, ובכלל זה, ניקוי האבק מעל בקבוקי היין השמן והשתיה וקופסאות השימורים שנקנו לפסח. ויש שאינם אוכלים בפסח, רק ירקות ופירות הנקלפים. הנהגה טובה לקנות את הביצים שקונים לחג, ולנער את תבניות הביצים מחשש שאריות תערובות דגני חמץ המצויים בלולים. הערת זהירות: לטענת רופאים, שטיפת ביצים במים, גורמת להחדרת התיידקים שעל גבי הקליפה אל תוך הביצה, על כן, יש להסתפק בקינוח חיצוני ביבש. מזה כמה שנים, בשיתוף פעולה בין "תנובה" ובד"צ העדה החרדית, החתמת הביצים בדיו נעשית ללא חמץ, וניתן לבשך בקליפתן. הדבר מצוין בכוכביות או סימון מיוחד.

הקדמת קניית מצרכי החלב לפני הפסח

אין איסור בשתיית חלב מפרה שאכלה חמץ אפילו תוך מעת לעת (24 שעות) לפני הפסח (ראה תורת חטאת כלל ס"ה, י ומ"ב תנ"א, כ"ח שו"ת אגרות משה או"ח א, קמ"ז ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל ב"אשרי האישי" ג, נ"ו). ומכל מקום, מערכות

הכשרות המהדרות, מציינות על מוצרי החלב הכשרים לפסח המיוצרים לפני הפסח: "כשר לפסח ערב פסח תשפ"ב" על מנת לאפשר להדר על כל חשש אפילו רחוק של תערובת משחה (אמנם, משחה, כידוע בטל לפני הפסח). **הערה**: הנקת תינוק בימי הפסח אישה המניקה את תינוקה, "אין להחמיר לה שלא תאכל חמץ בערב פסח קודם זמן איסורו (כדי שתוכל להניק את בנה) משום שלתינוק בן יומו לא החמירו שלא לשתות מחלב זה" (לשון מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שם).

הערה חשובה

יש לדעת שישנם מוצרי "תנובה" הנמכרים במשך ימות השנה והינם מכילים חמץ גמור, על כן יש להיזהר ולאכולם או לבערם עד לפסח. להלן רשימת המוצרים, שמסר הרב ויטמן שליט"א רב "תנובה":

יוגורט פרלי טבע ויפלה און טופ תות פצמוצים מצופים מאגדת אונטופ פצפצים משקה שיבולת שועל אייס קפה שיבולת שועל בטעם קרמל משקה שיבולת שועל בטעם אגוזי לוז הפסקת אוכל דגני עוגי וחלב "הפסקת אוכל" דגני קורנפלקס וחלב.

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף

אביטבול, מח"ס שערי יוסף

ושא"ס, בני ברק

בחיוב קריעה על חכם שמת

ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבני אקדש ועל פני כל העם אפגד וידם אהרו (וי, א)

איתא בגמ' במו"ק דף כה ע"א כי נח נפשיה דרב ספרא לא קרעו רבנן עליה אמרי לה גמירין מיניה, אמר להו אבבי מי תניא הרב שמת, חכם שמת תניא, ועוד כל יומא שמעתיה בפומון בני מדרשא עיי"כ ממא איתא שא"ס, ומיהו תלמיד חכם, איתא בגמ' בשבת דף קיד ע"א אמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואליו אותו דבר הלכה ואומר אפילו במסכת כלה, ויעו"ש למאי נפק"מ, ופירש רש"י שם בכל מקום, בכל השי"ס ואפילו במס' כלה דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה, מסכת כלה ברייתא היא, כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה עכ"ד. ועיין עוד בירושלמי במו"ק פ"ג ה"ז שתני כל ששואליו אותו והוא משיב זהו תלמיד חכם. ואמנם יש לפלפל דבגמ' במו"ק אצל חכם, ובשבת כתוב תלמיד חכם, ואולי יש חילוק בין חכם לתלמיד חכם.

והנה לדינא נחלקו בראשונים על איזה חכם יש לקרוע, שיטת רבינו מאיר בהלכות שמחות סימן לה שוקרעם דוקא על חכם שהוא רבו או שידוען משמעותיו שחדש שהיו כרבו קרועים עליו אבל אין יודעין מחידושו כלום וגם אינו רבו לא מיהיבי לקרוע עליו, אבל רה"ש במו"ק שם כתב שאף אם לא ידעין משמעותיו ויעו"ש לקרוע ויעו"ש כתב להא ראה מדברי הגמ' בשבת דף קיד ע"א דאמר רבי יוחנן איזהו ת"ח כל ששואליו אותו דבר הלכה ואומר ואפילו במס' כלה וא"כ ה"ה לענין קריעה, וכן כתב בנימוק"י עמ"ס מו"ק דף יז ומדפי הרי"ק ב"ה אין, וכתב בבית יוסף שנראה לדינא כדברי רה"ש ושכן נראה מדברי הרמב"ם בהל' אבל פרק ט' הלכה יא יעו"ש.

אבל מדברי המהר"ם כתב שדוקא חכם שידועים הציבור את חידושו והיינו דהוא קולא אפילו שלא יודע בכל מקום, ונראה דרבינו הגר"ח"ק זצוק"ל חשיב שהציבור יודעין את חידושו ופסקיו, וגם שואליו אותו בכל מקום ויודע ותריוהו אית ביה. וממילא אף שנחלקו השו"ע והרמ"א מהו לדינא, דבשו"ע סימן ש"מ סעיף ז' כתב לדינא, ועל חכם ועל תלמיד חכם ששואליו אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה קורעין עליו אפילו לאחר קבורה ביום שמועה אלא הוא תוך שלושים יום וקורע עליו בשעת הספדו, וקורעין עליו עד שמגליו את לבם, וכבר נהוג תלמידי חכמים בכל מקום לקרוע זה על זה טפח אע"פ שהם שוים ואין אחד מהם מלמד את חבירו, ואולם ברמ"א שם כתב כשיטת המהר"ם זצ"ל: וי"א שאין קורעין על חכם אלא אי"כ הוא רבו או שידועין משמעותיו שחדש דהיינו רבו, וכן נהגו להקל במדינות אלו עכ"ד.

ובש"ך סק"ז כתב שהר"מ מפרש הך דחכם שמת היינו שידועין משמעותיו שחדש, ועפ"י הם דברי הרמ"א וכבר כתבתי בסמוך שדברי הר"מ ברורין ומשום הכי אני תמה שלא נהגו לקרוע אפילו על חכם

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

שידועין משמעותיו שחידש ואפילו על גדול ממנו ואין להם על מה שישמוכו, ואולי ס"י דלא נקרא ת"ח אלא כשיודע דבר הלכה בכל מקום ואפילו במסכת כלה כדאיתא בש"ס, וכבר כתב האגודה פ"ק דחולין דעתה בעונותינו אין ת"ח דהא אין יודע אפילו במס' כלה עכ"ל, והביא מהרי"ל ומהרי"ו שתשובתיהם כמש"ל ס"י יח סק"ט עכ"ל וצ"ע, ובערך השולחן סימן שמ סעיף כב כתב להביא לדברי השי"ך וסיים והירא דבר ה' יקיים המצוה כתיקונה ויכול לקרוע בשולי הבגד ויכולין לאחונה מיד עכ"ל, ומוכח דיש מעלותא לקרוע ולא דליכא חובה כלל, וראה עוד בדברי סופרים על השו"ע שם שהביא לדברי השי"ך.

וכן הוא במהרי"ק ששורש קטן שכתב על דברי האגודה [שהביאהו השי"ך] וכתב האגודה היה למדן מופלג לא אפי"ה כתב דבזמנו לא ייענין דינא דתלמיד חכם עכ"ל, ואמנם הוא חידוש גדול, ועיין בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סימן וז שתלמיד חכם שהרביץ תורה והעמיד כמה אלפי תלמידים מהם רבים יושבים כסאות שליט"א על גינס כמו מהתנאים עכ"ל, ויש יודע הלכה בכל מקום הוא ולכן שרי להספידו בחול המועד יעו"ש, וא"כ ה"ה לדין על מרן הגר"ח"ק זצ"ל, ועיין בהקדמה לזכרון תורה משה שכתב על הגר"ח"ק זצ"ל נאמר דברי האגודה יעו"ש והכא נמי נראה על מרן הגר"ח"ק זצוק"ל שהוא כמו מהראשונים וכמו ששמעתי בהספדו של מרן הגר"ח"ק זצוק"ל שסיפר שסיפר למרן הגר"ח"ק זצוק"ל הסיפור על חגב שהגר"ח"ק למד הלכות חב"ב והגיע חגב כדי שיוכל ללמוד הדינים הנ"ל היטב, אמר לו מרן הגר"ח"ק שהירא הוא כמו מהתנאים עכ"ל, ויש עוד להאריך במק"א שחבו של מרן הגר"ח"ק זצוק"ל, ואין לחוש הכא משום בל תשחית, וכמו שכתב ביעב"ץ מו"ק שם שכל לכבוד התורה אין משום בל תשחית, וכן מוכח בספר חסידים סימן תתעט, ויש עוד להאריך בכ"ז במק"א, ובגליון שמעתא עמיקתא מ"ס קנו שאמר לו הגר"ע אויערבאך שליט"א לגבי קריעה על גדול הדור שאע"פ שלמעשה לא נהגו לקרוע מ"מ הרובה להחמיר על עצמו רשאי לקרוע, ואמנם הכא נראה דהוא חיובא.

והנה דברי השי"ך דאין תלמיד חכם היום כן מציון למג"א בסימן תרמ"ז סק"ז לגבי להספיד תלמיד חכם בחול המועד שאין בזמנו דין תלמיד חכם שיוודע הלכה בכל מקום וכן כתב שם לדינא במשנ"ב סק"ב, ואולם בא"ר יו"ד סימן תכ אות ב' כתב שדעת הלוש בזה שאף בזמננו יש דין תלמיד חכם וכמו שכתב שו"ע יו"ד סימן רמ"ג ס"ב יעו"ש, וכן מבואר דעת הסמ"ע חו"מ סו"ס רסב ויעו"ש עוד מש"כ בזה, ויש עוד להאריך בכ"ז בפני"ע.

ואמנם נראה מדברי השי"ך שנהגו שלא לקרוע משום שלא מציון תלמיד חכם שיוודע הלכה בכל מקום, ואמנם נראה שעל רבינו מרן שר התורה כל רז לא אינן ליה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל שיוודע כל התורה כולה נראה דיש חובה על כו"ע לקרוע, ואמנם ראיתי בהגה"ש ר"ב שריה דבילקו"ע זצוק"ל בספרו זכרון בצאלאל על יו"ד סימן שמ סעי ז' שכתב להביא לדברי השי"ך שלכאורה אין מצוי כלל בדורותינו שיהיה יודע הלכה בכל מקום אבל מ"מ לא מיייר בגדול דהוא מופלג יחיד בדורו שאין ממילא הוא חרבו כמ"ש בסימן רמ"ד ס"י ושמשמע שם שהוא הדין לענין קריעה, והנה שם בשו"ע איתא בזה"ל: אם הוא מופלג בחכמה אפילו אינו רבו דינו כרבו מובהק, וכתב ברמ"א שם, מי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו בכך נקרא מופלג בחכמה עכ"ל, ולכן נראה דהכא הוא חיובא.

ואמנם בחוט שני נושאים שונים עמו שצ כתב שהעולם נוהגים כמבואר בש"ך שלא לקרוע, וכתב, אמנם מי שמרגיש בעצמו קצת תלמיד יש לקרוע בשולי הבגד, וכך היא ההוראה לתלמידי הישיבות שנפטרו ורבותיהם, והנה גם בזמננו בדורות האחרונים בהסתלקותם של גדולי ישראל לא נהגו לקרוע עליהם, ורק שהיו הרבה אנשים שהיו קרובים אליהם שהם קרוע, ומ"מ אי אפשר לחייב את כולם לקרוע, ומי שמרגיש שצריך לקרוע יש להם מקום, ומי שקרוע על חכם סג"ל לקרוע בשולי הבגד וכמו שכתב הרמ"א שם ס"ב לגבי קריעה על שאר מתים שאינו מתאבל עליהם, וכתב ומ"מ אם מי שאינו קרוע יש מקום לברך על בשורה רעה שמברך בורך דין האמת כמבואר בשו"ע או"ח סימן רכב ס"ב אם זה בשורה רעה היא לו עכ"ל.

והנה כיסוד דברי הגר"ח"ק זצוק"ל שיש לקרוע בשולי הבגד וכמ"ש ברמ"א ס"ב שיש להקל לקרוע

בשולי הבגד, וכן כתב להקל לכתחילה בחכמת אדם כלל קנב אות ד' ובקיצור שו"ע סימן קצד אות ו' ודלא כמ"ש בשבט יהודה שם שלא מהני, ועיין עוד בזה ביפה ללב ח"ג יו"ד סימן שמ אות ג' ובהנה מוצרים יו"ד עמי קלד.

וכדברי הגר"ח"ק, כן נקט הגר"מ"מ קראפ שליט"א בספר משמרת שמחות ח"א עמי לח שעל חג הגדול הדור שמת נוהגין לקרוע בשולי הבגד ויש נוהגין להחמיר לקרוע עליו כדון רבו מובהק טפח, אבל למעשה המנהג לקרוע בשולי הבגד, והוא כמו שכתב ברמ"א ס"ב, וכתב שאף שמקולן כרמ"א מ"מ הרי על תלמיד חכם מצויין ואדם גדול כתב בגשר החיים פרק ד' אות ה' שראוי לקרוע ולברך דין האמת אם מרגיש צער בנפשו כדון שמועה רעה, ומ"מ יש לסמוך בזה על דברי הרמ"א ב"ש שמהני קריעה בשולי הבגד לאלו שאין מתאבלין, והנה יעו"ש שכתב לדון לגבי גדול הדור לגבי חכם שגדול ממנו, שברמ"א ס"ז כתב שנהגו להקל בזה א"כ הוא רבו, וכמו שכתב ברמ"א ס"ח שרק לרבו שלימדו רוב חכמתו ממנו יש לקרוע, ולכן נהגו להקל בקריעות אלו, ואולם כתב שם שבמהרי"ל מבואר חיוב הקריעה לגדול הדור שבמהרי"ל מנהגים הלכות שמחות כתב בזה"ל: ואמר דשאל מרבו המובהק מהר"ש אמאי לא היה קורע כשנפטר הה"ר מושל מזונים, והשיב לו שאין שגורים בפיו חידושים מאותו הרב ז"ל, אך מי שמופלג וגדול הדור צריך לקרוע עליו גם לו שאין שגורים לו חידושים ממנו, ואמר שראה כתוב וכדומה לו על רבינו פרץ ע"ה שהיה אליו מלבוש מיוחד שהיה לו בושיו וקרעו על אדם חשוב, ויש קורעין למטה על בלבושהו כבסמ"ק עכ"ל, ומוכח שיש חיוב לקרוע על רבו שהוא גדול הדור כרבו המובהק אע"פ שלא שמע ממנו חידושים כמו לגבי דיני קימה הידור כמבואר בטו"ש"ע סימן רמ"ד ש"י יעו"ש, וא"כ מוכח מכ"ז שעל גדול הדור שאני שיש לקרוע עליו.

ועו"ש במשמרת שמחות שכתב הגר"מ"מ קראפ שליט"א שמ"מ מועיל לסמוך על מש"כ המהרי"ל בשם הסמ"ק שסגי מה שיש לקרוע בשולי הבגד וכתב שם שכן הורה מרן הגר"ח"ק זצוק"ל שיש צורך לקרוע על גדול הדור ושאר על מרן החזו"א בשעתו לא קרעו אלא תלמידיו אבל התלמידים צריכים לקרוע כדון רבו מובהק, ובאחרות רבינו ח"ד הובא שמרן הקה"י זצ"ל קרע שמועהל גאב"ד משטיבין שהיה גדול הדור בשולי הבגד, ועל מרן הגר"ח"ק מבריסק זצ"ל הורה לבנו הגר"ח"ק לקרוע בגד עליון בבית הצואר, וכתב שם במשמרת שמחות שלגבי מרן הגר"ח"ק מבריסק אפשר שכיון שהיה שואל ומתע"ץ עמו החשיב אותו לרבו, ומוכח דעל גדול הדור סגי לקרוע בשולי הבגד. ואמנם אכתי לכאורה יש לחלק בזה בין גדול הדור לשר התורה ורבו של כל בני הגולה, והנה כנשא זצ"ל שיש לקרוע עליו, בחולצה לפי דעת השו"ע.

וכן שמעתי מאחי הבה"ח אליהו פורת נ"י בשם הגר"ע שולידאנו שליט"א בעמח"ס עוטה אור שיש לחלק שכל הפוסקים אומרים דוקא רבו אבל בגדול הדור הרי הוא כמו רבו, וממילא כולם צריכים לקרוע, וכמו שכתבו בתוס' בברכות לא ע"ב, וכן אמר לי אחי שיש ע"פ דברי התרומות הדשן לגבי הסיבה בליל חידור שגדול הדור חשיב רבו מרחוק, וכן יש לומר לגבי הדין לקום מרחוק.

וכן ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שהוציא הוראות מבד"ץ שבראשונות, שהוציא פסק הקי הלכה הדינים שיש להחוב בהלכות מנהגי הדור רשכבה"ג מרן הגר"ח"ק קניבסקי זצ"ל ולגבי קריעה כתב בזה"ל: המשתתפים בהלוייה יקרעו קריעה בחולצה ללא ברכה [אם היא הבגד העליון] ואם לבוש בחליפה צריך לקרוע גם את החליפה אם קשה לקרוע את החליפה אפשר להקל ולהוריד את החליפה ולקרוע רק את החולצה, ויעו"ש עוד פרטי דיני הקריעה וכתב שם שמ"מ מי שלא קורע אין מוחין בידו, אבל מ"מ דע"כ"י לדינא הכא שאני שהגר"ח"ק זצ"ל הוא כמנהג הדור, וכן שאלתי אח"כ למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בזה מדוע יש חיוב לקרוע על מרן הגר"ח"ק קניבסקי זצוק"ל הרי דין זה נוהג רק בנשיא והשיב לי שהרי שמועתיו בכל פני, וצ"ע עוד לדברי התוס' בברכות לא ע"ב בד"ה מורה הלכה בפני רבך את, ואף ע"פ שלא למד עדין בפניו מ"מ גדול הדור היה הוא ללמוד לפניו, ולפ"ז יש לדון מה הראיה דדוקא היכא דעומד ללמוד אבל לא היכא עומד ללמוד, וצ"ע עוד בזה למש"כ רבינו חיים כהן בתוס' בכתובות יעו"ש.

ובילקוט יוסף אבילות עמי ר"ח כתב שלא נוהגים לקרוע על חכם כן אין לדבר סוף אלא א"כ הוא רבו

המובהק ויעו"ש בהערה שכתב להביא לדון אדם כשר, ומ"מ כתב שגם לגבי חכם בדורו לא נהגו לקרוע והוא כמו שכתב בשולחן גבוה סימן שמ שכתב שסמכו בזה על דברי הרמ"א שם שנהגים שאין קורעים אפילו על חכם אלא א"כ הוא רבו מובהק משום שא"כ אין לדבר סוף, ואם לך ע"ש שאין לך שם הרבה תלמידי חכמים ושאין באנו לקרוע על כל חכם לא נשאר עלינו בגד ביום קרה יעו"ש, ושכן כתב בספר זכור לאברהם ח"ג חיו"ד אות לא, ובכה"ח (סי' תקמ"ז ס"ק כ"ה) וז"ל: אע"ג דדין קריעת חכם פשוט בש"ס ובפ"י, נהגו להקל משום דאין לדבר סוף דאם באנו לקרוע על כל חכם וחכם לא נשאר עלינו בגד ביום קרה. שולחן גבוה וכו' יעו"ש עוד, ובהנה מצרים שם, ובמש"כ בזה עוד בשו"ת עמוד לבב, ובמש"כ בזה בספר חינא וחסדא ח"א דף נט סוף ע"ב, ושכן כתב לדינא בשו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן לח אות ט. ומ"מ נראה מדבריו דאין חיוב לקרוע, ואחר דפסקו כן לדינא אין חיוב דהרי קמ"ל דהלכה כדברי המיקל באבל, אבל מ"מ ראוי לקרוע, ובפרט בשו"ע פסק לדינא דאיכא חיוב לקרוע, והרי לכאורה אפשר לקרוע בשולי הבגד.

והנה בב"י (סימן שפז) כתב במחלוקת הרמב"ם והפוסקים בדין כפיית המטה אם חייב לישן עליה, וכתב בזה"ל: ולענין הלכה כיון שהראב"ד והרמב"ן והרא"ש משכילים לדעת אחת להקל, הכי נקטינן וכ"ש שהם מסכימים וק"ל הלכה כדברי המיקל אבל עכ"ד, ושכן כתב מרן החיד"א בברכי יוסף (יו"ד סימן שצז סק"ג) ושכן כתב בשו"ת תורת חיים (חלק ג' סימן ג) ובשו"ת דברי אמת (סימן ב) יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת מבהר אברהם ד' בוטון (סימן טז אות ט) ובשו"ת אהל יצחק (חיו"ד סימן לו ולז) ושכן כתב בשו"ת משנת רבי אליעזר (ח"י חיו"ד סו"ס כג) כתב, וכלל מוסכם הוא שהלכה כדברי המיקל אפילו בפוסקים יעו"ש, וראה עוד במה שהאריך בזה בשו"ת יביע אומר ח"ד חיו"ד סימן כט אות ו' יעו"ש. וכן כתב אח"כ מרן הגר"ע יוסף זע"א בחזון עובדיה (אבילות ח"א עמי רכ"ו סעי' ד') שמכל מקום לא נהגו כן, וסמכו על כנסת הרמ"א בהגה (סעיף ז'), שנהגו שאין קורעים על חכם, אלא אם כן הוא רבו או שידועים הלכה משמועותיו, דחשיב כרבו עכ"ד.

[ועו"ש עוד בילקו"י שכתב שרבו מובהק חשיב היינו רב שלמדו דרכי העיון והפסק, וכתב שיסוד דבריו הוא ע"פ מש"כ בשו"ת מהרי"ק סוף שרש קסט שהאריך בדין רבו מובהק, וכתב שאין הרבנות תלוי בפלפול וכן הרב שתופס ישיבה וכו' ולא כללא הוא דודאי מי שלומד לפני רבו בפירוש זמן והרב מעמיד התלמוד על פשא התלמה על דרך האמת והישר ודאי בענין זה נעשה תלמידו חייב כבודו, והוא רבו שלמדו חכמה דסוף פרק אלו מציאות, וכדפירש שם רש"י, אבל הדרכים שעושים היום בתוספות זמן וכל אחד אומר דרך כולו יהיה אמת או שקר בענין זה איננו רואה בו שום רבנות, וכתב עוד שתלמיד שאין רוב חכמתו ממנו אינו חייב לנהוג בו שם כבוד רבו לענין קריעה שהוא קורע עליו כעל מי שמתאבל עליו או קרע שאינו מתאחה למאן דאמר, וכן לענין לעמוד מפניו אבל לא לענין להורות בפניו או לקבוע על מרד לעצמו או למה שאמר בפרק חלק כל המתרעם על רבו כו"ו וכל העושה מריבה עם רבו וכו' וכיוצא בזה יעו"ש ושכיוצא בזה כתב בשו"ת מהרי"ק החדשות סימן יב].

והנה מש"כ שהכא שייך למימר הלכה כדברי המיקל באבל, הנה בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק יט שיו"ל ע"י הגר"ג רבינוב"ץ שליט"א בעמח"ס גם אני או"ד ופרדס יוסף החדש בפסקי מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א שם באתו בו נהא דאיתא הלכה כדברי המיקל באבל זה גם במחלוקת בין גדולי ההוראה בזמננו אם אין החמיר רבו, הנה בילקו"י ביקור חולים אבילות עמי' תתא שהלכה כדברי המיקל באבל הוא גם במחלוקת הפוסקים, והביא בזה את דברי הגמ' במ"ק דף יח ע"א אמר שמואל אמר הלכה כדברי המיקל באבל, ויעו"ש בתוס' בדף כד ע"א בד"ה הכי שכתבו בשם בה"ג, דהא דק"ל הלכה כהמיקל באבל, הני מילי במחלוקת של תנאים, אבל במחלוקת אמוראים לא אמרינן האי כללא, וכן כתבו בתוס' בכתובות דף ד' סוף עמוד א' ועוד, והביא מש"כ בשו"ת מהרי"ט"ן (סימן עח בד"ה והשת"ש) שהביא את דברי התוס' וכתב שלפ"ז כ"ש שאין לומר הלכה כהמיקל באבל במחלוקת הפוסקים, ושכן כתב בשו"ת מהרש"ם (חיו"ד סו"ס רא) ובשו"ת מהרי"א ששון (סו"ס קסז) יעו"ש, ובשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן תקנח) כתב בזה"ל: ולענין פסק

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד ח

ראוי לפסוק כדעת הרמב"ן להחמיר, ואע"ג דאמרין להכא כדברי המיקל אבל, לא אמרין הכי אלא במחלוקת תנאים, ולדעת קצת פוסקים אמרין אמרין הכי גם במחלוקת אמוראים אבל במחלוקת פוסקים לא אמרין הכי עכ"ל. וכיון שיש לן שיטות דלא הלכה כדברי המיקל במח' הפוסקים, ואחר שהשי"ע הורה להחמיר ועל ההלכה הכא והלכה ולקרוע, אבל שמעתי ממו"ח הגאון רבי שמואל יאיר שליט"א בעמח"ס משי"ב תפארת שלבאורה ש מקום להחמיר בזה, ויש לבאר בזה כי הכא שאני שכל אחד חשיב רבו ומקטנים וכן הגדולים הלכו אליו, ואף ששמעתי במוצי"ש קודש פרשת צו בשם מרן הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בעמח"ס ילקוט יוסף שרק מי שמחזיק את הרח"ק כרבו מובהק צריך לקרוע, אבל מי שלא מחזיק לא חייב אבל יכול לקרוע, מ"מ אמר לי מו"ח שליט"א שיש מקום להחמיר, ושכן יש מקום להחמיר לנשים, [ואולם מו"ר הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שנשים לא נהוג לקרוע, ואולם י"ל כ"ז לבני אשכנזי שבלא"ה יש להקל כמו שכתב הרמ"א אבל לבני ספרד דאזילין בתר מרן השו"ע לכאורה יש להחמיר בה].

והנה בגדר דין רבו איתא בגמ' בב"מ דף לג ע"א, תנו רבנן רבו שאמרו, רבו שלמדו חכמה ולא רבי שלמדו מקרא ומשנה דברי רבי מאיר, רבי יהודה אומר כל שרוב חכמתו הימנו, רבי יוסי אומר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אחת זה הור רבו וכו', שמואל קרע מאינה עליה ההוא מרבנן דאבריה אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון אמר עולא תלמידי חכמים שבעל עומדין זה פני זה וקורעין זה על זה, ונחלקו שם הגאונים מיהו חשיב רבו, דעת רש"י והתוס' והרא"ש והר"ן והנימוק"י שם ובטור סימן שם שאפילו רב שהאיר עיניו במשנה אחת, ואולם דעת הרמב"ם בה"ל אבל שם, והרמב"ן שם שרבו שלמד ממנו רוב חכמתו, ובשו"ע סימן שם ס"ח כתב לדינא, שרבו היינו רבו שלמד ממנו רוב חכמתו ממנו וז"ל: רבו שרוב חכמתו ממנו אם מקרא מקרא ואם משנה משנה אם גמרא גמרא קורע כל בגדיו עד שמנלה לבו וי"א שאינו קורע אלא טפח ואינו מאחה לעולם ואפילו משמועה רחוקה קורע עליו לעולם ואם לא למד רוב חכמתו ממנו אינו קורע עליו אלא כדן שאר מתים שהוא מתאבל עליהם ואפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד בין קטן בין גדול קורע עליו יעו"ש, אבל מ"מ הכא אף אם האו לא רבו לפי השו"ע יש חיוב לקרוע מדין חכם שמת וכמ"ש בראשונים שחכם היינו הרבנות אפילו שהוא לא רבו, וכ"ש הכא שי"ל שחשיב רבו שכל מי שלמד בפסוקי וביאוריו ובספריו חשיב רבו.

והכא לדידן לא סגי לקרוע סוף הבגד, אלא יש לקרוע בחולצה, ובה איכא פלגותא בין בני אשכנזי לבני ספרד, ולבני אשכנזי אפשר לקרוע אפילו בסוף הבגד וכמ"ש הגר"ק זצוק"ל, אבל לבני ספרד יש לקרוע בחולצה כנגד הלב וכמו שמוכח מדברי מרן השו"ע.

ולענין הדין מי שקרע בשעת השמועה הנה בשו"ע סימן שלט ס"ג מבואר שהקריעה היא לאחר יציאת נשמה, וברמ"א בהג"ה כתב להביא בשם הסמ"ק שמי שמת לו מת צריך לקרוע קודם שיתסום פני המת וביאר ש"י שם דהיינו בקבר, ומ"מ אף שהמנהג שקורעים לאבלים אחרי הקבורה כמבואר באריכות בילקו"י ביקור חולים ואבילות עמ' רי מ"מ הכא שאני, ולכן יש לקרוע בשעת ההלויה, ומ"מ

ולענין קריעה עם ברכה, הנה הביא בשם מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל שפיר שהיה מקרוע עם ברכה, וכן הורה הגר"ח"ק הורה בהלויות הגרא"מ שך לקרוע עם ברכה, והתם אולי שאני משום שהיה רבו, וכן נראה מדברי הגר"א מן שליט"א שהביא מדברי הגר"ח"ק זצוק"ל והו"ד במוסף שבי"ק לאחר פטירת מרן הגר"י אלשיב זצוק"ל, ולכן נראה רק מי שהוא רבו, והיום כיון שלומדים כל דבר ע"פ דברי תורתו ותשובותיו בכל הלקי התורה הקד', ממילא מי שמרגיש שהוא רבו יכול לקרוע עם ברכה. כן נראה לכאורה, ועדיין אני צריך לרב בכ"ז.

ולענין האם יש לקרוע כל שבעה על חכם שבדורו, הנה בבית יוסף סימן שם ס"ח הביא משי"ב בטור שהרמב"ן כתב שדומה לשמו ולאמו שקורע לעולם, וכתב בה"י כלומר אפילו בשמועה רחוקה כן כתב שם במסקנא ומילתא וכבר כתבתי טעמו, ושם לעיל בס"ז כתב, דכתיב הרמב"ן עמ' נה ומסתברא דשאנו קורע בשמועה רחוקה של החכמים דהא תניא מו"ק כה ע"א הכל כקרובי וקרובים בשמועה רחוקה לא קרעי אבל על רבו קשה הדבר לומר שלא יקרע לעולם

כאביו זה הביא לחיי העוה"ז וזה הביא לחיי העוה"ב ב"מ לג ע"א ע"כ, ולפי"ז לכאורה מוכח דהוא דוקא רבו, ואמנם ראה עוד ביה"ש שם שהביא לדבר המרדכי במו"ק שם שכתב שאע"ג דשמע בתר שלושים קורע כדאמרין במו"ק דף כה ע"א שמו רבן כיון דמדרכי שמעתייהו כמדשרא כשעת חימום דמי עכ"ל, וכן כתב בשו"ע סימן ש"מ ס"ז על חכם ועל תלמיד חכם ששואלן אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה קורעין עליו אפילו לאחר קבורה ביום שמועה אם הוא תוך שלושים יום וקורע עליו בשעת הספדו, וכתב הרמ"א שם לא קרע ביום שמועה וכבר עבר זמן הספדו ולא קרע שוב אינו קורע, וכתב שם ז"ל משמע בטור וב"י, ואמנם אולי הכי משמע מדברי הטור שהביא דברי הראשונים דנראה דפליגי על הרמב"ן, אבל מדברי השו"ע נראה שקורעין עליו אפילו לאחר קבורה, וכ"ש שהוא בשעת חימום והוא בעל סיום הלויה שיש עוד עשרות אלפים ליד מקום ממותו כבוד, שהוא אכתי חלק מלויתו, וראה עוד בשו"ע סימן שצ"ו ס"א שכתב בזה"ל: אבל שלא נהג אבולתו תוך שבעה בין בשוגג בין במזיד משלים אותו כל שלשים חוץ מהקריעה שאם לא קרע בשעת חימום אינו קורע אלא תוך שבעה חוץ מאביו ואמו שקורע אפילו לאחר שבעה עכ"ל, ומ"מ מוכח שכל שבעה יש לקרוע על רבו דלא כאביו ואמו.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' פניני עיון בפרשת שמיני

ט, כד: וירא כל העם וירוו. ב"ר"ח פלטיאל כתב **תיגום אונקלוס ושבחיו, ולא פירש מה שבוש אתו, ויש לומר למד סתום מן המפורש דגבי אליהו** כתיב [מלכים א', יח, יט] וירא כל העם וירוו ויפלו על פניהם ויאמרו ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים עכ"ל. וכבר העיר המו"ל דלפי"ז שם במלכים א' ליתא תיבת "וירוו".

אמנם במדרש לקח טוב איתא **נפלו על פניהם ואמרו שירה, ועל אותה שעה נאמר רננו צדיקים בה' לישרים** נאזה תהילה.

י, ג: וידום אהרן. במדרש פליאה **וכי מה היה לו לומר - וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ויש להבין מה תשובה היא זו.**

וכתב במשאת המלך דנראה בביאור הדבר שהרי אחז"ל [נדה לא, ב] אחד מהטעמים שתינוק נימול ביום השמיני ולא קודם, כדי שלא יהא אביו ואמו עצבים וכולן שמחים, **וטענה זו היה לו לאהרן לומר שביום חנוכת המשכן שכולן שמחים היה לו להקב"ה לדחות העונש כדי שלא יהא הוא עצב.** והסו"ק דיתכן דהתשובה לכן מדיגת אהרן שקיבל תנחומי משה בקרובי אקדש עכ"ל.

שמעתי לבאר התשובה בזה עפ"משי"ב בתו"כ ומדרש אגדה כאן דאמר הקב"ה "דבאדם גדול אני מקדש את הבית הזה" וכיון דהמשכן נקדש על ידם [שפ"ל מוראו על הבריות עיי' קרבן אהרן באריכות] על כן דוקא עתה בחנוכת המשכן זהו הזמן לקדשו ע"י מיתת שני בני אהרן. וזהו עומק כוונת המשאת המלך במה שכתב דהתשובה היא במה שקיבל תנחומי משה בקרובי אקדש.

י, ג: ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דיבר ה' לאמרו בקרובי אקדש.

פירש"י היכן דיבר, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודו, **אל תקרי בכבודי אלא בכבודי.** אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור **או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך.**

במשכיל לדוד הקשה מיניה וביה, דתחילה קאמר במיודעיו לשון רבים, דמשמע שהיה יודע שפיר דהוי ליה להתקדש בתרי או בתלתא, ושוב מסיים או בי או בך דהיינו חד לחודיה. וכתב ונלע"ג דודאי קושטא הכי שהקב"ה אמר לו ונקדש בכבודו ולימדו אל תקרי בכבודי אלא בכבודי בפתח כדאיתא בפרק פרת חטאת [זבחים קטו, א] שרצה לומר מכובדים שלי, ומשה דן מדעתו הכי מאי שאנן שהדיבור בא בשלשון

יחיד וניתן לידרש בשלשון רבים, מוכרח דכוונתו יתברך לומר בחד גבירא דשקול כרבים דלכן כתיב בשלשון יחיד וניתן לידרוש בשלשון רבים. אבל כוונת השם יתברך היתה להיפך ממש דהיינו תרין דאינון כחד וכדאיתא בזוהר דנדב ואביהוא תרי פליגי דגופא הוי, ולכך נתעברו נשמותיהן תרויהו בפנחס. והשתא אתי שפיר דהיינו דקאמר יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום בשלשון רבים, שהרי כך קיבלתי מפי הגבורה דקרינן במכובדי לשון רבים, אלא דמכל מקום הואיל והדיבור בא בשלשון יחיד הייתי סבור א בי או בך לחוד דחד מנין שקול כטובא מנייהו דישאל, כך הייתי סבור, ועכשיו אני רואה שהם גדולים מכולנו שהרי השם יתברך אמר שיתקדש עם היותר חשובים שבכל ישראל, ועכשיו הבנתי בלימוד שהוא להיפך ממש ממה שהייתי סבור עכ"ל.

ומאד ניחא לפי דבריו לשון הויק"ר [יב, ב] אמר משה לאהרן וכו' **ובאדם גדול אני מקדשו** והייתי סבור או בי או בך ע"ש משום שלפי דעתו הדיבור בא בשלשון יחיד ונתון בשלשון רבים כדי לפרשי דקאי באדם גדול אחד דשקול כרבים.

י, יט: וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' וגו'.

ובפירוש ר"ח פלטיאל [לעיל פסוק א] כתב קשה **אמאי לא מת אהרן שהורה הלכה בפני משה רבו** כמו כן דכתיב הן היום הקריבו וכי הקריבו אתי אני הקרבתי, אם שמעת בקדשי שעה לא שמעת בקדשי דורות. וז"ל דאמר **תלמידי חבר הוי, ועוד דלא הורה בפני משה** דכבר אחר ימי המילואים היה ומשה הולך והלויים, והם [אהרן והכהנים] בפנים העזרה, והוא היה בחוץ, אבל הם יצאו לחוץ להביא אש מן ההדיוט היה להם שאבול לו עכ"ל.

והנה ברמ"א [יו"ד רמב, ד] כתב דאסור לתלמיד להורות בפני רבו תוך ג' פרסאות וכל זה ברבו מובהק, אבל בתלמיד חבר אפילו תוך ג' פרסאות שרי, וז"ל דמ"מ לפני רבו ממש אסור [ריב"ש סימן רע"א] עכ"ל. ולפי"ז שפיר צריך לבי תירוצי ה"ח פלטיאל דאהרן תלמיד חבר הוי ועוד דלא הורה בפני משה כדי להתייר, ולא סגי באחד מהן. [ועיי' עוד באור החיים].

י, כ: וישמע משה וייטב בעיניו. פירש"י הודה ולא בוש לומר לא שמעתי. עיי' בגור אריה פירוש שלא היה בוש שיהיה אומר לא שמעתי אלא הודה ואמר שמעתי ושכחתי, וכן איתא בהדיא בגמ' פרק טבול יום. ואין לפרש הודה ולא בוש לומר לא שמעתי, דמאי רבותא דמאי יאמר דאחר שהאמת הוא שלא שמע, וכי יאמר להיפך שמעתי שאין ההלכה כן, אבל לשונות שמעתי ושכחתי ללא שמעתי הוי רבותא כיון שאין מעשה כלל ההלכה.

ובבאר היטב כתב דלומר לא שמעתי הוי דרך כבוד, אבל ביזה עצמו שאמר כדברך כן הוא אלא שכחתי עכ"ד. והמה"ר מנחם פרידמן שליט"א שמעתי דיש כאן מעלה נוספת משום **דנשאומר שמעתי ושכחתי יכלו לפתוח פה ולערער על כל קבלת הנבואה מפי משה רבינו ע"ה אולי עוד דברים שכחת ולא אמרת לנו...** ועם כל זה הודה ולא בוש לומר שכחתי. בדמאת מי ש שאינו מסוגל לומר שכחתי או טעיתי לאל אדם גדול הוא, וכמו שמסופר על הגר"י זצ"ל דכשדרש על מוסר אחד המתנגדים שאלה חזקה בשיעור ור' ישראל הפסיק באמצע השיעור והיה חשש שזה יפריך כל שיטת המוסר שלו, ואמר שהיה לו אז כמה תירוצים ליישב את הקושיא אבל ידע שאינם תירוצים אמיתיים ואמר לעצמו ישראל ישראל הרי אתה לומד מוסר...

יא, א: וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אליהם. פירש"י אמר לאהרן שיאמר לאלעזר ולאייתמר וגו'.

אפשר שרק בפרשה זו זכו לכך ע"פ רש"י לעיל [י, יט] דכשמשא קצף על אלעזר ואיתמר וכתב וידבר אהרן שלא היה אלא בדרך כבוד אמרו אינו בדין שהיא אבינו וישב ואנו מדברים לפני עכ"ל. לכך מידה כנגד מידה זכו לכבוד שלימדו אותם את הפרשה קודם לבני ישראל.

אולם קשיא דכתיב [במדבר ג, א] אלה תולדות אהרן ומשה ולא פירט אלא תולדות אהרן, ופירש"י דכל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו עכ"ל. הרי שכבר ביום דבר ה' עם משה בהר סיני לימד את בני ישראל תורה, ובעירובין [נד, ב] למדו מקרא

בס"פ תשא [לד, לא] וישבו אליו אהרן וגוי כיצד סדר משנה לאהרן ואח"כ לזקנים ואח"כ לבניו ואח"כ לכל ישראל. א"כ צ"ב מה נוסף פה לימוד מיוחד שיאמר לאלעזר ולאימתר.

שוב ראיתי בפירושו באר בשדה דבשכר הדממה והכבוד שלהם באביהם זכר בדפרישה זו כתיב בתורה דברו אל בניי וכו' לשון רבים, היינו דמשה ואהרן ובניו כולם יהיו שלוחים לאמר פרישה זה לישראל ולא יאמר ע"י משה רבינו בלבד, ולפי"ז אתי שפיר.

*

יא, ג: וכל מפרסת פרסה ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה אותה תאכלו.

נראה דאע"ג דאלו שלשה סימנין כמ"ש הרא"ה חולין נט במשנה, מ"מ נכתב ושוסעת שסע פרסות מעלת גרה וגוי בלי וי"ו החיבור או וי"ו מוסף, לרמוז מש"כ שם בגמ' דמי שפיה גמום בודק בפרסותיה אם פרסותיה סדוקות בידוע שהיא טהורה ואם לאו בידוע שהיא טמאה, ובלבד שיכיר חזיר עיי"ש. ועיין בלבוש וערוך השלחן י"ד סימן עט דאם יש לו קרנים בידוע שאינו חזיר שהחזיר אין לו קרנים. וזהו יתבאר מש"כ בפרשת בא [יא, כח] לא תשא פרסה כי ממנו נקח לעבוד את ה' וגוי, נקט בלשון "פרסה" משום דפשיטא דרק מהבהמות הטהורות שהן מפרים פרסה ומעלי גרה ניקח קרבן לה' ולא מהבהמות הטהורות דלית להו פרסה כדאמרו בנח בצאתו מהתיבה. וממילא שפיר קאמר לא תשא פרסה וגוי כי אז בידוע שהוא גם מעלה גרה וכשר להקברה, אבל מאן דלית ליה פרסה אין לנו צורך בו.

*

יא, ו: ואת הארנבת.

מש"כ הארנבת בה"א בקמץ שהוא ה' הידיעה, וכו"ה [דברים יד, ז], לא כמו גמל שפן וחזיר שכתובים בה"א בפתח, י"ל ע"פ מה שהעיר הנצי"ב דבאן כתיב בלשון נובה [ארנבת ולא ארנב], כי כך נקראת ע"פ אדם הראשון זה המין ע"ש הנקבה, וכן כמה מיני עופות, והטעם משום דשמות שקרא אדם בלשון הקדש הוא ע"ש הפעולה שהכיר בפנימיות אותה בריה, ובאותו ע"ש שפעולה זו חזקה יותר בנקבה, נקרא ע"ש הנקבה. ואפשר דלפיכך כתיב הארנבת בה"א הידיעה לרמוז על כך.

*

ט: כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו.

בהעמק דבר כתב האי "במים" מיותר, ואין לומר למדנו אפילו נשרו [סימנין] כשהוציא כשר, דזה מקרא מפורש להלן פסוק יב כדפירש"י, אלא בא למדנו דוקא כשנוטלו האדם במים לאפוקי יצא מעצמו על הארץ מיקרי שרץ הארץ כדאיתא במכות דף טו האי בינתא דבי כרבי מלקינן עליה משום שרץ השורץ על הארץ וכפירוש ר"ת שם עכ"ל.

ולדבריו מדויק היטב להלן פסוק י" דכתיב "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים" ולא כתיב "במים" שהרי באין לו הוא טמא לאכילה בין נוטל במים ובין כשיצא מעצמו על הארץ, ורק כשהוא כשר זה דוקא כשהוא במים ופשוט.

אולם במדרש חזק טוב כתב באן אין לו אלא ימים ונחלים שהם בימות הגשמים ובימות החמה, ומנין לרבות כל מים תלמוד לומר במים עכ"ל. ולפי זה צריך להבין למה בפסוק י" לא כתוב במים וצ"ע.

*יא, יז: ואת הכוס ואת השלך ואת הינשוף.

במנין העופות הטמאין נכתב בפרשת ראה הכל כסדר שנכתב כאן, חוץ משלך דכתיב "והקאת ואת הרחמה ואת השלך" ולא נכתב פסוק קודם בין הכוס לינשוף כדחכא וצריך טעם. שוב ראיתי ברוקח שכתב ובמשנה תורה שלך אצל חסידה שמשלכת אחד מן י" בניה לארץ לכך סמך שם השלך החסידה עשר תעשר. ועיין עוד בטעמא דקרא.

ויאמר שמואל / הרב שמואל

ברוך גנוט, מראשי ישיבת

משאת המלך - אלעד, מח"ס

ויאמר שמואל ושא"ס

רשימות ומו"מ מתורת מרן

הגר"ח קניבסקי זיע"א

בענייני פסח

שבר נורא הושברנו עם הסתלקותו בחטף של רבינו הגדול, מורי ורבי מרן הגר"ח קניבסקי הכ"מ. וכינו שמו מצויים בתוך שלושים לחג הפסח ומצוה עלינו לשאול בענייני החג, אביא בזאת ד"ת ששמעתי ממנו"ר זצוק"ל בענייני הפסח

(א) שאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א על תירוול הקרבת קרבן פסח, לצורך לימוד הנושא. והשיב: לא להקריב בפועל. רק ללמוד את הענין מתוך הכתב.

ועוד שאלתי: האם חולה שיכול לאכול רק פחות מכזית מרור יכול לבדוק עליו (ע"י אבניו או"ח שפג ופסק"ית תעג) והשיב: לא.

(ב) צ"ע זכור לא הזכיר בעל ההגדה בשירת "אילו הוציאנו ממצרים" שבנה לנו את המשכן במדבר, והביא רק שבנה לנו את בית הבחירה בארץ ישראל. ועוד קשה מדוע נאמר שרק אחר שהכניסנו לארץ ישראל, בנה לנו את בית הבחירה, והרי כבר בנה המשכן במדבר.

והנה ירסת שיבולי הלקט בסדר ההגדה היא כך: "אם הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו את בית המקדש הרי זו חיבה גדולה ודי לנו ואחרי שכלל גם זאת להכניסנו לארץ ישראל ולבנות לנו את בית המקדש, והו אוהל מועד שנתיישב בנוב וגבעון ושילה כמה דתימר ועשו לו מקדש וגוי ולא בנה לנו את בית הבחירה אין בית המקדש שבנה שלמה הוא הנקרא בית עולמים ובית הבחירה על שם אל המקום אשר יבחר ה' שאין עוד אחריה היתר לבמות היתה חיבה גדולה ודי לנו", עכ"ל. וא"כ הקושיה קשה ביותר, שאם אנו משבחים על משכן שילה, נוב וגבעון, מדוע לא הזכיר את משכן המדבר, וצ"ע.

ונדברתי בענין זה עם מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א ואמר דהכל בכלל בית הבחירה, ושאלתי והא לגירסת השבילי הניל מציינים את משכן נוב וגבעון וא"כ אמאי לא מציינים את משכן המדבר, והשיב מרן זיע"א שנוב וגבעון קדושותיהם שונות וע"כ הזכירם.

(ג) שאלתי את רבנו זיע"א אמאי פרעה אמר דוקא לענין מכת ארבה וי"קסר מעלי רק את הפגות הנה"ה, והשיב שארבה היא מכת מוות, מפני שהארבה אכלו את כל המזון.

(ד) אמרתי למרן זיע"א שהגר"א ז"ל בביאורו להגש"פ כותב שתם הוא ההיפך מרשע ושאינו יודע לשאול הוא ההפך מחכם. ושאלתי האידך דברי הגר"א עולים יפה עם גרסת הירושלמי (פסחים פ"י ה"ד) "תני ר' חיה כנגד ארבע בני דברה תורי" בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול". והיינו דטיפש הוא במקום התם, ולכא"ו טיפש אינו הפוך מרשע.

והשיב רבנו זיע"א: "טיפש הוא ההיפך מרשע. הרשע עובר עבירות במזיד והטיפש עובר בשוגג"...

(ז) שאלתי את מרן זיע"א (בשב"ק פרשת שמני התשע"א) דהנה כתב הרמב"ם (ח"ו"מ פ"ז ה"ו-ז): בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר 'ואתונו הוציא משם' וגוי, ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה 'וזכרת כי עבד הית', כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית. לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחת לו מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מהן רביעית, עכ"ל. והנה בה"ז כתב: 'החרוסת מצוה מדברי סופרים זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים'. ויל"ע אמאי לא כתב גם דד' כוסות מצוה מדברי סופרים היא. ומרן זיע"א השיבני דהר"מ נקט בחרוסת לשון השי"ס בפסחים (ק"י"ד) במשנה אע"פ שאין חרוסת מצוה ר"ל אלעזר ברי' צדוק אומר מצוה. דפליגי האם היא מצוה או לא. וענית ואמרת לו דהא הר"מ בריש הלכות מגילה כתב ג"כ דקריאת המגילה היא מ"ע מד"ס, ושם לא שייך לתרץ כדבריו. והשיבני דהתם קריאת המגילה הם מז' מצוות חמורות, עכ"ד הגר"ח"ק. ואולם מקובל לבאר בזה בעולם התורה חייב כלל האי דינא דהסיבה וז' כוסות בחיוב דחייב אדם להראות עצמו כאילו יצא ממצרים, ובכלל זה לנהוג בדרך

חירות, וממילא זה בכלל המ"ע דאורייתא וע"כ לא כתב דהוי מ"ע מדברי סופרים.

(ה) עוד שאלתי אז דהנה הרמב"ם (ח"ו"מ ז, א) כתב: "מזות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן וכו', שנאמר והגדת לבנך וכו', ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים", עכ"ל. ובה"ז כתב: "מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, לפי דעתו של בן אביו מלמדו, וכו', ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן". ויש לדקדק שבה"א כתב לשון 'סיפור', וכשעסק בחיוב על הבנים, כתב שצריך 'להודיע'.

והשיב מרן זיע"א: "לבנים צריך להודיע, בדרך שאלה ותשובה. הודעה היא לשון השייכת כתשובה, ולא כסיפור גרידא". ובמכתב כתב לי הוא בזה כך: 'להודיע קאי על מי שאינו יודע לשאול'. וי"ל בכוונתו שסיפורי היא הסיפור והחוויה החדש של המאורע ואילו 'הגדה' הודעה ותשובה הינם לשונות של מסירת הצהרה והגדרת עמדה, שישנה מצוה לחוות מחדש ולספר בנסים שנעשו לאבותינו וישנה מצוה נוספת למסור להאמונה לבנים להודיעם את האמת שנתגלתה ונתבררה ביציאת מצרים. וכמו"כ 'סיפור' יכול אדם לספר ולחיות בעצמו, לעצמו, אך 'הודעה' יכול עניינה היא להודיע לאחרים. או באופן נוסף: 'סיפור' הוא בפחות התמקדות באורם ב'הודעה', ובסיפור ניתן לספר בעקיפין, משא"כ ב'הודעה', שהיא ממוקדת וחדה יותר. (והארכתי בדבר בס' דבר למועד, עיי"ש).

(ו) אמרתי למרן זיע"א שהרשב"ץ בפירושו להגדה שאל מדוע אנו אומרים: "שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות- הלילה הזה מרור", וכי בשאר הלילות אי אפשר בלי לאכול ירקות? והוא תירץ שבעוד שבכל לילות השנה החרוץ בדינו לאכול כל ירק, הרי הלילה הזה למרות שאכלנו הרבה ירקות כלבנו, אנו עדיין מצויין לאכול גם מרור. ושאלתי שהרשב"ץ בהמשך שואל מדוע אנו לא שואלים "שבכל הלילות אנו לא שותים ארבע כוסות" והוא משיב שבכל הלילות אם רצה לשתות שותה, ואין זה שנינו בלילה זה דווקא. ולכאורה הרשב"ץ סותר את דברי עצמו, שבעוד שעל ירקות כותב שאנו מדגישים שלמרות שביכולתנו לאכול ירקות, מכל מקום אנו חייבים לאכול גם מרור, ואילו לגבי כוסות יין אנו לא שואלים מדוע הלילה אנו חייבים לשתות ארבע כוסות, למרות שאם נרצה נשתה יין כלבנו.

מרן זיע"א השיב: "היה הבדל גדול במנע בין ירקות ליין. בעוד שירקות לא אכלו כל כך פעם, הרי שיין כולם שתו. הגמרא הרי אומרת שהיו שותים 10 כוסות בסעודה אחת ואי אפשר לשאול "מה נשתנה" שהלילה שותים יין, למרות שהלילה יש חיוב לשתות יין, מכיוון שכל הזמן שתו אז יין, והרבה"...

ובחוחה"מ"י התשע"א קרא מה שכתבתי בשמו בקונטרסי אבוא ביתך, והוסיף: "הרי לפעמים שותים עשר כוסות"...

ואמרתי: "כן, בבית האבל"..., ומרן זצ"ל נענע בראשו בהסכמה"...

(ז) תמהתי בפני רבנו זיע"א, שבכל שנה ושנה אנו אומרים "מה נשתנה" שניתקן שהבן ישאל אותו (ובעיקר, לא על חכם שיועד את ההלכות ואת סדר ליל הסדר) והרי עדיין לא עשו טיבול שני ולא אכלו עדיין בכלל מצה ומרור ולא הסבו. וקשה לומר שסוף סוף גם הקטנים יודעים כבר את סדר ליל הסדר, שהרי אם כך, מדוע עושים טיבול ראשון של הכרס לפני ההגדה, כאשר הוא נועד לצורך השינוי, שישאלו הילדים.

מרן זיע"א הסכים לשאלה ("זאת שאלה עתיקה"...) (אמר) ואמר שאכן כך, מלמדים את הילדים מראש כיצד עליהם לשאול ומה עליהם לשאול, למרות שעדיין לא התעוררו אצלם השאלות מאליהם, כי כך היתה התקנה, שהילדים ישאלו, למרות שהשאלות לא קשות להם באמת, ושאנוני נשיב להם תשובה ונסיפר את ההגדה, בדרך שאלה ותשובה. "וחוץ מזה", אמר מרן זיע"א, "הילדים הרי זוכרים משנה שעברה"...

(ח) אמר לי מרן זיע"א שאלו שאומרים את כל ההגדה, גם מבלי שיושבים לאחר מכן וממשיכים לספר ביצי"מ- קיימו את הדין של יוכל המרבה לספר הרי זה משובח. ואם כי ודאי שכל הוספה נוספת בסיפור, מצוה היא. אך הדין של יוכל המרבה' מתקיים בקריאת כל ההגדה של פסח. וכוונת מרן

לפרשת שמייני-פרה תשפ"ב

עמוד י

והוא שלא נאמר להם לא ליטמא לכל נפשות מת, יש לומר דהיה גלוי וידוע לפניו ית' שלא ימותו להם עוד קרובים בשבעת הימים הללו, אבל מה שלא תלתה התורה בקדושת שמן המשחה לא היה שייך אצלם.

ובספר אחד הפריז על המדה לבאר את הדין שכל כהן ביום שמתחנך לעבודה צריך להביא מנחת חביתין ככהן גדול, זהו משום שביום הראשון לעבודתו דינו ככהן גדול, ודבריו ליתא, כי גם לפי הבנתו שבני אהרן היו ממש ככהן גדול מ"מ הרי מפורש בראב"ד דדין זה היה רק בבני אהרן משום שנמשחו בשמן המשחה, אך בכל כהן הדיוט שלא נמשח בשמן המשחה אין שום טעם לומר כן.

ביאור דברי המדרש שנזכר ואביהוא היו חסרין מעיל

וכיון שנתבאר שגם בימי המלואים לא היה לבני אהרן דין כה"ג, שוב צ"ב טובא דברי המדרש הנ"ל שנזכר ואביהוא נענשו על שהיו חסרין מעיל.

ובפי' זית רענן על הילקוט שמעוני כתב: "שהיה נכנסו לפני ולפנים א"כ הדין להם ללבוש מעיל", מבואר מדבריו שמלבד אהרן דכה"ג צריך לעבוד עם ח' בגדים יש דין פשוט שאסור לו להכנס לקה"ק בלי ח' בגדים, ולכן נענשו נדב ואביהוא על חסרון בגדים, אמנם דבריו תמוהין, שהרי הכה"ג ביה"מ כלל לא נכנס עם ח' בגדים אלא עם ד' בגדי לבן, וצ"ע."

ובאתון דאורייתא כלל ל"ט ביאר את דברי המדרש ע"פ מה שחקר האם בגדי כהונה הם דין ביחודי שללא הבגדים חשיב כזר, או דין בעבודה' שהבגדים מכשירים את העבודה, וללא הבגדים אינה כשירה, וכתב דא"י נימא דהוא דין בעבודה נחמד דברי המדרש, דאף שהיו כהנים הדייטים מ"מ עבודה הנעשית לפני ולפנים צריכה בגדי כהן גדול, ולכן היו צריכים מעיל, אמנם הוא עצמו תמה ע"י, דהרי הקטורת נעשית ביה"מ בבגדי לבן ללא מעיל, וכתב: "ויש ליישב ואין להאריך", ולא זכינו למה שביאר בזה.

אמנם בספר צוף דבש לרבינו וידאל צרפתי פ' אחרי מות כתב מדברי המדרש מוכח דס"ל שנזכר ואביהוא הקטירו בהיכל ולא לפני ולפנים, דאין מעיל אלא בהיכל [וזהו כמו שציידו התוס' בעירובין ס"ג ע"ב (ד"ה מאי דרוש) שנזכר ואביהוא הקטירו על המזבח החיצון (אך כתבו שבתו"כ משמע שנכנסו לקה"ק), וכן בתו"כ יומא נ"ג ע"א וכו"כ המהגמ' שם שהקטירו על המזבח החיצון, והביא מדרש שהיה זה קטורת נחשון שהיה על מזבח החיצון עם שאר קרבנות, וכ"כ בקצרה בתו"כ שם מ"ז ע"א, וכן צידד המל"מ פ"ב מביאמ"ק ה"ג שנזכר ואביהוא הקטירו בחוץ, וכן במשך חכמה כתב שכן נראה פשט המקרא], ולפי"ז שוב תמוה למה נענשו נדב ואביהוא על חסרון מעיל, הא לא היו כהנים גדולים.

ולענין דביאור זאת לפי חידושו הנורא של הספורנו פ' אמור (כד, ג), שכתב: "אע"פ שהיתה הדלקת הנרות וכן קטרת התמיד כשרה בכהן הדייט לדורות... מ"מ נאמר בשניהם אהרן, כי אמנם כל ימי המזבח היה ענין המשכן מענינו לדורות ביום הכפורים, שנאמר בו כי בעת אראה על הכפרת, וזה כי בכל ימי המדבר נאמר כי ענן ה' על המשכן וימס... ולכן היה מן הראוי שיהיו מעשה הקטרת והדלקת הנרות בו הנעשים בפנים ובענין ע"י כהן גדול, כמו שנעשים לדורות ביום הכפורים", עכ"ל (לכא"פ ס"ל כדעת בעה"מ שכל עבודות יוה"כ אין אלא בכהן גדול, וצ"ל שרק לגבי הנרות והקטורת היה נחשב כמו יוה"כ, שהרי בשאר העבודות לא כתוב אהרן ולפי"ז י"ל מעין דרכו של האתון דאורייתא, שבימי המדבר היה דין בעבודת ההקטרה של כל יום שהעובד ילבש ח' בגדים, ולכן נענשו נדב ואביהוא על שהיו חסרין מעיל, אף שלא היו כהנים גדולים.

הראב"ד לשיטתו ס"ל דרך לכה"ג אסור לצאת בשעת עבודה

וברמב"ם פ"ב מביאת מקדש ה"ה כתב: "כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה בין כהן גדול בין כהן הדייט שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו מן תמונתו, כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבהולים ודחויים מפני גזירה זו, וכן זה שנאמר בכהן גדול וכן המקדש לא יצא אלו אלא בשעת העבודה בלבד שלא יניח עבודתו ויצא", ובהשגות הראב"ד שם כתב: "בין כהן הדייט. תימה גדול הוא זה שלא נאמר אותו וכו' אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו בניו, ומה שאמרו בתורת כהנים מנין לכהנים שבכל הדורות, לכהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר, שהרי שמן משחת קדש הוא מרבה אותם", וכוונתו כמו שכתב במקומות שהובאו לעיל

שבאותם ימים היה דינם של בני אהרן לענין זה ככהנים גדולים, משום שנמשחו באותו יום.

ומה שהביא מהתו"כ, הוא בסוף מכליתא דמלואים, דאמרו שם: "כי שמן משחת ה' עליכם מה ת"ל יכול אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה אם יצאו בשעת עבודה חייבים מיתה מנין לכהנים של כל הדורות ת"ל כי שמן משחת ה' עליכם", ופי' הראב"ד שם: "אין לי אלא אהרן ובניו. שנתרבו בשמן המשחה. ומנין לכהנים גדולים של כל הדורות אע"פ שאינם משוחים שאם יצאו מן המקדש בשעת עבודה שהם במיתה ת"ל כי שמן משחת ה'", והיינו ממש כדבריו בהשגות.

שיטת הרמב"ם ושיטת הרמב"ן בענין זה

ובדעת הרמב"ם מבואר דס"ל דמה שנאמר לבני אהרן בימי המלואים לא היה להם בזה שום דין מיוחד, וגם לא הוראת שעה, אלא הכל נוהג לדורות גם בכהן הדייט.

וכן מה שנצטוו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו לשיטת הרמב"ם הוא איסור לדורות, כמו שכתב בסה"מ לרמב"ם ל"ת קס"ג: "שהזהיר הכהנים מהכנס למקדש מגודלי שער כמו שיעשו האבלים שלא יספרו שערם. והוא אמרו ית' ראשיכם אל תפרעו... וכבר נכפלה אזהרה זו בכהן גדול ואמר את ראשו אל יפרע, ואמנם נכפלה האזהרה כדי שלא תחשוב שבאמרו לאלעזר ואיתמר ראשיכם אל תפרעו אמנם הוא בעבור המת לבד אבל אם עשה זה שלא על צד האבלות מותר ולכן באר בכהן גדול שזה בעבור העבודה כדי שיהיה נאה, והעובר על לאו זה במיתה... מאמרו ולא תמותו".

והרמב"ן שם השיג ע"י דבגמ' תענית י"ז ע"ב וסנהדרין כ"ב ע"ב אמר' פרועי ראש במיתה מניל, ולפי' לה מקרא ד"חזקאל דאיתקש פרועי ראש לשתוי יין, ואמר' "עד דאתא יחזקאל מאן אמרה, גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא", הרי להדיא דלא לפינן לה ממה שנאמר לאלעזר ואיתמר הדיה הוראת שעה ליהמי המלואים, והביא את דברי הספרא שמיכן אמרו כהנים אינם מטמאין למתים וכתב שכמו"כ נאסרו בפריעת ראש ופרימת בגדים, וכתב: "והנה עשה הכתוב דין בני אהרן שנמשחו בשמן המשחה כדי משוח מלחמה לדורות, שהוא אינו פורע ואינו פורס ואינו מקריב אונן ואינו מיטמא לקרובים, אבל מפני שהחמיר בהן מיתה באמרו ולא תמותו והחמיר בהן עוד שאם יעשו כן יהיה עונש על כל העדה באמרו יתבדך ויתעלה ועל כל העדה יקצוף, נראה שיהיה דין מחודש בימי המלואים ואינו נוהג בהם בשאר הזמנים. והכלל שהיה בכל הוראת שעה".

וכ"כ בפי' הרמב"ן כאן שמה שהוזהרו על פריעה ופרימה ולא נטמאו לאחיהם היה זה הוראת שעה, ובהמשך דבריו כתב: "אע"פ שהם כהנים הדייטים עשה דינם בימי המלואים כדן משוח מלחמה לדורות שהוא אינו פורע ואינו פורס ולא מיטמא לקרובים ככהן גדול, אבל אינו מקריב אונן", ונראה כוונתו שבך היתה ההוראת שעה שיהיה דינם ככה"ג, וכמ"ש בהשגותיו לסה"מ, ואח"כ כתב הרמב"ן עוד, שאפשר שכל חיייהם היה להם דין משוח מלחמה משום שנמשחו בשמן המשחה, וכע"ז כתב הספורנו שאע"פ שהיו כהנים הדייטים מ"מ החמיר עליהם מפני שהיו משוחין.

תירוץ לקו' הראב"ד למה היה להם פסול אונן ע"פ שיטת הרמב"ם

וברמב"ם פ"ב מביאת מקדש ה"ו כתב (בענין איסור היציאה בשעת עבודה): "אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול, שכהן הדייט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אע"פ שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד מפני שהוא אונן, ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו כן בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור, אבל כ"ג עובד שהיה אונן שנאמר וכן המקדש לא יצא ולא יחלל, כלומר ישב ועבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת", ובהשגות הראב"ד שם כתב: "אע"פ שאינו יוצא. א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו".

מבואר דפליגי הרמב"ם והראב"ד בגדר איסור היציאה בשעת עבודה לכהן הדייט, דהראב"ד פי' שהוא משום שמתבטל מהעבודה, ולכן בעת שנאסר בעבודה אין לו שום איסור להצא, ולפי"ז הוא ממש כמו איסור היציאה של כהן גדול בשעת עבודה, אך הרמב"ם פי' דאיסור היציאה של כהן הדייט אינו שייך לביטול העבודה, וגם כאסור לו לעבוד מ"מ אסור לצאת מן המקדש, ואצל הכהן גדול נתחדש גם

שיכול לעבוד כשהוא אונן ואינו מחלל את העבודה, אך אין לו ענין לאיסור היציאה, אלא דין בפני עצמו שנלמד מזה יצא ולא יחלל.

ונראה פשוט דמה שהקשה הראב"ד הנ"ל למה היה אצל בני אהרן פסול אונן, הא גם בהם היה איסור יציאה בשעת עבודה כמו כהן גדול, זה קשה רק לפי שיטתו, דס"ל דאיסור היציאה הוא משום שביטול העבודה, ולפי"ז הוקשה לו דאם נאסר עליהם לצאת מאוהל מועד על כרחך דעבודתם כשירה, אך לשיטת הרמב"ם לק"מ, דלשיטתו איסור היציאה הוא גם אם עבודתו פסולה, וא"א ללמוד מזה כלום, וממילא גם אי נימא כשיטת הראב"ד שאיסור היציאה שלהם היה משום ששמן משחת ה' עליהם ככהן גדול, מ"מ אצלם לא נתחדש הדין שאונן לא מחלל עבודה.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי

רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס

ויצבור יוסף, שלחן מלכים ושא"ס

בענין ניהוס אבלים

ואח"כ בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' (וי, 1). וברש"י: מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה.

הרמב"ם (פ"י אבל ה"ז), ביאר כי מעלת מצות ניהוס אבלים, גדולה על מצות ביקור חולים, וזה לשונו: "יראה לך, שנחמת אבלים קודם לביקור חולים, שניהוס אבלים, גמילות חסד עם החיים ועם המתים עכ"ל.

ותמה הרדב"ז, מדוע העדיף הרמב"ם את מצות ניהוס אבלים, הלא כבר דרשין בגמרא (נדרים מ' ע"א) על מעלת מצות ביקור חולים, שכל שאינו מבקר חולים כאילו שופך דמים. וז"ל: "אם לא שאמרה רבינו הייתי אומר איפכא דביקור חולים קודם שיש בו כאלו שופך דמים משא"כ בנחמת אבלים ע"כ".

ולכאורה היה נראה לומר, שכונת הרמב"ם: "שניהוס אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים", רצונו לומר שבעשיית מצוה זו, מקיים האדם שתי מצוות: גמילות חסדים עם החי, וגמילות חסדים עם המת, ושתי מצוות עדיפות יותר ממצוה אחת גדולה, אפילו כביקור חולים.

אלא שאם זה הביאור בדברי הרמב"ם, יש להקשות על זה ממה שמוכח בגמרא בב"מ (ל"ב ע"ב), שם נתבאר כי אם מונחים לפני האדם ב' מצוות, מצות פריקה מן החמור, ומצד שני מצות טעינה, ובפריקה נמצא אוהבו, ובטעינה נמצא שונאו, אפילו הכי מצוה לטעון דווקא עם שונאו, כדי שבכך יכופ יצרו, ולמיכף יצריה עדיף.

ומסקנת הגמ' שאפילו אם נעמיד שצער בעלי חיים הוא איסור דאורייתא, לא תשתנה העדיפות, וגם לשיטה זו מצוה בשונא לטעון, דלכוף את יצרו עדיף.

מכאן יש להוכיח, כי כאשר יש לי מצוה חשובה, היא עדיפה לפני ב' מצוות שכנגדה. שלכן כאן הטעינה בשונא מוגדרת כמצווה חשובה, ולכן אפילו שהיא מצוה אחת, היא דוחה ב' מצוות שכנגדה: א. גם מצות הפריקה מן החמור, שהיא מצות עשה. ב. וגם מצות מניעת צער בעלי חיים, שהיא מצוה בפני עצמה, למ"ד שהיא דאורייתא.

ומה הטעם א"כ שמצות ניהוס אבלים, שבקיומה יש ב' חסדים, תדחה ביקור חולים, אע"פ שמצוה חשובה היא.

ת. א. ונראה דלא קשיא ממצות טעינה לניהוס אבלים, כי אף במצות טעינה בשונא, אין כאן מצוה אחת גדולה בלבד, אלא ב' מצוות יש כאן: א. מצוות "טעינה", ב. ועצם כפיית היצר היא מצווה, שמרחיק עצמו את ענין ה"לא תשא את אחיך בלבבך".

דבר זה נחמד מדברי התוס' בפסחים (ק"ג ע"ב ד"ה שראה), המבארים כי כפיית היצר שייכת אף במי שמצוה לשנאתו, דאפילו באדם כזה יש לקיים את מצוות כפיית היצר, כדי שלא לבוא לידי שנאה גמורה, וז"ל שם:

"שראה בו דבר ערוה - ואם תאמר דבאלו מציאות (ב"מ דף לב: ושם) אמרינן אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכוף את יצרו והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאתו וי"ל כיון שהוא שונא גם חבירו שונא אותו דכתוב (משלי כז) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר" עכ"ל.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד 16

וכן הוכיח הגאון בעל ברוך טעם זצ"ל, בספרו מרגניא דרבי ברוך (פר' וישך) מדברי התוס' בפסחים דחייב אדם לכופף את יצרו שלא יבא לידי שגאה גמורה אף באדם שהוא בעל עבירה, לפי שמגביר את השגאה, עדיה"כ כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ומתוך שהוא שונא גם חבירו שונא אותו, ובאים מתוך כך לידי שגאה גמורה, ועל זה שייך לכופף את יצרו.

הרי שהכופף את יצרו, מצווה נפרדת קעביד, שמרחיק השגאה, ולא זו בלבד, אלא באה הגמרא ללמדנו, כי כאשר יש לו קיום ב' מצוות, פריקה שהיא מצוה של צער בע"ח וחסד עם זולתו, וטעינה שיש בה חסד וכפיית היצר, המצווה של כפיית היצר עדיפה, שיש כאן גם ב' מצוות נפרדות, וגם מעלה מיוחדת של כפיית היצר והרחקת השגאה.

יש להעיר כי בס' רשימות שיעורים (מהגרי"ד סולוביצקי, ב"מ ל"ב ע"ב) למד מדברי הגמ', כי גם ענין כפיית היצר אינו מצוה נפרדת, אלא חלק ממצות פריקה עצמה. וגם ענין צער בע"ח הוא חלק ממצות פריקה ולא מצוה נפרדת ממנה. ולכן הגמ' העמידה אותם זה לעומת זה, דשוים הם, ואעפ"כ הכריעה דמצינו לכופף יצרו. וז"ל: "משפוט הגמ' משמע שאין זה רק ענין של שביית המדות אלא דהוי דין במצות פריקה וטעינה עצמן דיש הידור מצוה לפרוק ולטעון משא של שונא. וכן צער בע"ח דאורייתא הוי חלק ממצות פריקה עצמה. והגמ' קובעת דהידור מצות פריקה וטעינה בשונא עדיף מצער בע"ח" עכ"ד.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט

שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת

מיר וראש מכון דעת סופרים

בחטא העגל, חטאם של אהרן הכהן ועם ישראל היו שונים, ומשום כן גם כפרתם אחרת

קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים (ט), וברש"י: קח לך עגל - להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה.

ומבואר, שעגל זה נועד לכפר על המעשה העגל. ויקשה שבפרשת תצוה שם נכתב על חינוך אהרן ובניו נאמר (שמות כ"ט א): וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לו לקח פר אחד בן בקר. וכתב שם רש"י פר א אחד - לכפר על מעשה העגל שהוא פר: ומבואר שכבר הוקרב קרבן לכפר על חטא העגל.

ומעתה קשה מדוע היה צריך שוב ביום השמיני למולואים לכפר שוב על מעשה העגל.

בשלישית מצינו כפרה על מעשה העגל גם בעשית המשכן, ושם כתב רש"י שמות לח כא משכן העדת - **עדות לישראל שיותר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם:**

ופסיקתא וטוראטא שמות פרשת כי תשא פרק לד פסוק ז' נאמר: **וצוה את משה להזהירם על עשיית המשכן וכל כליו, לכפר על מעשה העגל, תבוא ועשו לי מקדש (שם כה ח), וכפר על קום עשה לנו אליהם (שם לב א).** ומבואר שעצם מעשה המשכן מכפר על מעשה העגל.

ואי"כ אחר שנמחל עון העגל בהקמת המשכן, וכן הקרבת קרבן הפר, מדוע היה צריך שוב כאן בשלישית, ביום השמיני עוד מחילה פעם נוספת על עון העגל.

וברביעית מצינו בפרשת פרה אדומה נצטוה אלעזר לעשות את אפר פרה אדומה וכתב שם רש"י במדבר י"ט כב אל אלעזר הכהן - כשם שנקהלו על אהרן, שהוא כהן, לעשות העגל. ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור:

ומבואר, שבעשית פרה היא גם בגדר כפרה על חטא העגל. וכן הוא מבואר במפורש במדרש צוה אגדה פרשת חקת פרק י"ט פסוק ב' וז"ל: **ומה מצוה הקדוש ברוך הוא להביא פרה אדומה, לכפר על מעשה העגל, משל לולד שטינף לחצר המלך אמר המלך תבוא אם זה הולד ותקנה צואת בנה, כך אמר הקדוש ברוך הוא תבוא פרה ותכפר על מעשה העגל:**

הרי ששוב יש צורך בכפרה נוספת. ומעתה יקשה מדוע לא היה די בעצם הקמת המשכן לכפר על מעשה העגל והיה צורך בעוד כפרות נוספת על חטא זה

ואשר יראה בזה, שעל חטא העגל שנאמר (שמות לב, לד) "וביום פקדי ופקדתי", ובגמרא אמרו (סנהדרין ק"ב ע"א) "אין לך כל דור שאינו נוטל אוניקא אחת מחטא העגל.

ומבואר, שחומרת חטא העגל הינה כה גדולה שעלולים הקב"ה מעניש על חטא זה בכל דור ודור על חטא שעשה בראשית ימי עם ישראל.

מעתה לפי זה יבואר מדוע הצורך בכפרה הוא בכל רגע וזמן מבני ישראל. ולכך כאמור מצינו ארבעה פעמים שנעשים מעשים וקרבות לכפר על חטא העגל, לפי שחומרת חטא זה היתה נוראית ופעם אחר פעם צריך לכפר עליו.

והדבר מדוקדק לשון המדרש, שבהקמת המשכן שהקב"ה ש"יתור" לישראל, משמעות שאינה אלא "יתור" ולא כפרה מוחלטת. והיינו שרק חזר הקב"ה והשרה את שכינתו בתוך עם ישראל ויותר להם לישראל, ומשום כן היו צריכים כפרות נוספות מלבד הקמת המשכן.

אמנם נראה ביתר ביאור שחטא העגל כאמור היה חטא שנפרעים ממנו לדורות, מ"מ חלוק החטא וכפרתו בין בני ישראל ואהרן הכהן שאף הוא חטא בו כדלהלן. שמדקדוק הלשון במה שנאמר לאהרן הכהן נראה לא היה כפרה עבור כלל ישראל אלא כפרה על אהרן הכהן, שלשון רש"י הוא **להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא**.

ונראה שבחטא העגל היו שני סוגי חוטאים. אהרן הכהן, ועם ישראל. ומכאן זה עם ישראל היה זקוק לכפרה ואהרן הכהן כל אחד מהם היה צריך כפרה כל אחד בפני עצמו.

מחמת כן לאחר חטא העגל, היו ישראל וכן אהרן הכהן כל אחד מהם בחשש ובצער מחמת חטא העגל וכדלהלן.

שהנה בשעת חנוכת המשכן הובא ברש"י (ויקרא ט ב): **והיה כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר יודע אני שבעת הקדוש ברוך הוא עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל. אמר לו למשה משה אחי כן עשית לי, שנכנסתי ונתביישתי. מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל:**

ומבואר, מרש"י שאהרן חשש שמחמת מעשיו בעגל, משום כן אין יורדת שכינה. והוא מתחבר לראשית הדברים, שנאמר לאהרן הכהן קח לך עגל, וכמתבאר לעיל הוא משום כפרה בשבילו על חטא העגל.

וביותר מדויק כאן ברש"י, שרק אחר שבשק משה רבינו רחמים ירדה שכינה, והמכונן בזה, שלולי בקשת הרחמים ירדה שכינה רבינו לא היתה יורדת אש מן השמים, והיינו שאכן היה קפידא מסוימת על אהרן הכהן שמחמת כן לא ירדה האש.

משום כן אמר אהרן למשה "ידעתי שהכעס הוא עלי", והיינו הואיל והוא נתבקש להביא עגל לקרבן, ולא ירדה אש שוב הוא ראייה שלא נתכפר לי חלקי בחטא העגל, ואכן, רק אחר שבקש משה רבינו רחמים ירדה אש מן השמים.

וכן נראה מפורש ממה שהובא לעיל שאת פרה אדומה עשה אלעזר ולא אהרן הכהן, וכתב שם רש"י "ולפי שאהרן עשה את העגל לא נעשית עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור, הרי שהייתה תביעה אישית על אהרן בחטא העגל.

מלבד חטא אהרן הכהן, היה חטא על עם ישראל והיה שונה מחטאו של אהרן הכהן, ששם אחר כן כתב רש"י ויצאו ויברכו את העם - אמרו ויהי נועם ה' אליהם ולינו (תהלים צ יז), **יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. לפי שכל שבעת ימי המולואים, שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו, כל הטורה שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל. לכן אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (ספוק ו), אהרן תשרה כדאי וחשוב ממני שע"י קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכס.**

הרי שמבואר במפורש שאף אחר שהוקם המשכן שתכליתו לכפר על מעשה העגל, וכל בקשת עם ישראל "ונדע שנתכפר לנו עון העגל". ונראה שעוד דקדוק יש כאן, שאצל אהרן הכהן נאמר, "שכעס הקדוש ברוך הוא עלי", ולא נאמר אלא כעס עליו.

אכן, אצל ישראל נאמר "ונדע שנתכפר לנו עון העגל". ומבואר שאצל אהרן יש כעס ולא גופו של חטא העגל,

אכן אצל ישראל הכפרה הנצרכת היא כפרה על גוף חטא העגל.

ונמצא שמלבד ששתי תביעות היו מחמת חטא העגל על אהרן ועל ישראל. מלבד זאת, יש הבדל בגוף החטא. אצל אהרן אינו אלא כעס גרידא, אכן אצל ישראל החטא הוא חטא העגל בעצמו.

והביאו הפשוט בזה, שאהרן הכהן כלל לא חטא בחטא העגל, אלא כעס גרידא שהיה שותף בחטא העגל, ולהבדיל מעם ישראל שהם עצמם חטאו בחטא העגל.

מעתה מיושב היטב כל המקורות שהובאו לעיל. תחילה הנאמר בפרשת תצוה הובא פר לכפר על חטא העגל. מלבד זאת עצם הקמת המשכן גם היא נועדה לכפר על החטא העגל. והוא כמתבאר שחטא העגל הוא חטא החמור ביותר של בין אדם למקום, ומשום כן לעולם הקב"ה גובה עליו ופורע את חובו מכלל ישראל, ומשום כן הוא צריך כפרה תמידית לכפר חטא זה.

ומשום כן משום כן מצות פרה אדומה אף היא נועדה לכפר על חטא העגל מאותו טעם והינה כפרה על כל כלל ישראל.

מאידך גם אהרן הכהן עצמו אף הוא היה צריך כפרה על חלקו בחטא העגל.

מעתה הפר שהוקרב לכפר על חטא העגל בשעת חינוך הכהנים, לא היתה כפרתו האישית של אהרן הכהן, אלא כפרה עבור כלל ישראל.

אכן, העגל שנצטוה אהרן להקריב, היה עבור אהרן הכהן עצמו, וכלשון רש"י "להודיע שמכפר לו הקדוש ברוך הוא", שחטאו וכן כפרתו היתה שונה ממה שהיה חטא עם ישראל, וממילא אף כפרתם היתה שונה.

לתגובות ys.rabin@gmail.com

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

ויקריבו לפני ה' אש זרה

ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתו ויתנו בהן אש וישמינו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה' (ויקרא י, א-ב)

ובמדרש (רבה כ, ה) איתא: ר' אחא ור' זעירא פתח, "אף לזאת יחדד לבי ויתר ממקומי". (איוב לו, א). מהו ויתר, יקפץ כמו שנאמר: "לנתתר בהן על הארץ". (ויקרא יא, כא). אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו שנכנס יבש ויצא לח, לטיטוס שהרשע נכנס לבית קדשי הקדשים וחרבו שלופה בידו גידר את הפרוכת ויצאת חרבו מלאה דם, נכנס בשלום ויצא בשלום, ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים, הה"ד אחרי מות שני בני אהרן.

ומבואר במדרש שבכיכול יש תמיהה מדוע השתנו בני אהרן, ממטה הארון ולהבדיל מטיטוס הרשע שבא להתריס כלפי מעלה ויצא בשלום, ואילו הם שבאו להקריב לכבוד ה' נשרפו. ואמנם הקשר הדברים תמוה, שהרי הכנסת מטה אהרן לא הייתה אש זרה במקדש ואדרבא היה זה בציווי הקב"ה, ואילו בני אהרן עשו נגד ציווי הקב"ה. וגם השאלה ממעשה טיטוס יש לכאורה הבדל עצום, שבזמן החורבן היה מצב שהקב"ה נתן כח ביד האוייב לעשות כרצונו, בלי שהקב"ה יעניש אותו מיד, וכמו שאמרו חז"ל (יומא ס"ט): הן הן נוראותיו וגבורותיו שרואה גוים מרקדים בהיכלו ושותק.

עוד יש להבין שחז"ל דרשו זאת על דברי אליהוא לאיוב שאמר לו: "אף לזאת יחדד לבי ויתר ממקומי". וצריך ביאור מה הקשר בין מעשה בני אהרן לאיוב. עוד יש להבין מה תשובת המדרש לשאלה זו, במה שאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

דברי חז"ל בחטא נדב ואביהו

הנה במקרא מפורש שהחטא של נדב ואביהו שבעבור התחייבו מיתה, הוא משום שהקריבו אש זרה אשר לא צוה ה'. ואלמנס בחז"ל מנו חטאים אחרים ממה שמבואר בפסוק.

א. במדרש (רבה כ, ט) אמר רבי בני בשם רבי לוי אמר בשביל ארבעה דברים מתו בניו של אהרן ובכולן כתוב בהן מיתת: על שהיו שתויי יין. שכתוב בו מיתה שנאמר: "יין ושכר אל תשת אתה ובניך

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

עמוד יג

אתך בבאכס אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדרתיכם" (ויקרא י, ט).

ב. ועל שנכנסו מחוסרי בגדים, ומה היו חסרים, אמר רבי לוי **מעיל** היו חסרים, וכתוב בו מיתה שנאמר: "והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה' ובצאתו ולא ימות". (שמות כה, לח).

ג. ועל שנכנסו בלי רחוף ידים ורגלים. שכתוב בו מיתה שנאמר: "ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדרתם". (שמות ל, כא).

ד. ועל שלא היו להם בגדים וכתוב בו מיתה שנאמר: "וימת נדב ואביהוא לפני ה'.. ובנים לא היו להם". (במדבר ג, ד).

ה. עוד אמרו במדרש (שם): אבא חנין אומר שמתו על שלא היה להם נשים, ונרמזו בפסוק: "בחוריו אכלה אש ובתולותיו לא חוללו". (תהלים עח, טג).

ו. עוד אמרו (שם ח) בר קפרא בשם רבי ירמיה בר אلعזר אמר על שלא נטלו עצה זה מזה שנאמר "איש מחתתו". איש מעצמו עשו שלא נטלו עצה זה מזה. [ועי"ש שהביא עוד ג' דברים בביאור אש זרה, ויבואר להלן].

ז. עוד אמרו (שם ו) תני ר' אליעזר לא מתו בניו של אהרן אלא ע"י שהורו הלכה בפני משה רבן. ועוד אמרו (שם ו) שהיו משה ואהרן הולכין תחלה, ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן, וכל ישראל אחריהן, והיו נדב ואביהו אומרים מתי ב' זקנים הללו מתים ואנו נוהגין שררה על הציבור.

ח. עוד אמרו (שם) שזנו עיניהם מן השכינה בהר סיני שנאמר "ויחזו את האלהים". (שמות כד, יא). כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה. ולכן אמר שם "ואל אציל בני ישראל לא שלח ידו". מאן שהיו ראוין להשתלח. אלא שאמר הקב"ה בשמחת בתי איני ממיתן עד בא שמחת עצמי.

ט. עוד אמרו (מכילתא דמילואים לו) ע"ה"פ "ויאמר משה הוא איש דבר ה' לאמר בקרובי אקדש". (שמות ז, ג). דבבר זה נאמר בשני משה ולא ידעו עד שבא מעשה לידו, וכיון שבא מעשה לידו, אמר לו משה, אהרן אחי, **לא מתו בניך אלא על קדושת שמו של הקב"ה** שנאמר: "ונוגדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי". (שם כט, מג).

י. עוד אמרו (במדבר אגדה עקב ט, כ) שבשעה שעשה אהרן את העגל ביקש הקב"ה להרוג את כל בניו, שנאמר "ובאהרן התאנף ה' מאד על השמדי". (דברים ט, כ). ואין להשמידו אלא איבוד בנים, שנאמר "ואשמיד פרוי ושרשיו מתחת". (עמוס ב, ט). ומשה רבינו עמד והתפלל עליו ונעשה מחצה על מחצה.¹

מדוע חז"ל הוסיפו על החטא הנאמר בכתוב

והנה יש להקשות על דברים אלו, שהרי התורה בארבעה מקומות מעידה שהתחייבו על שהקריבו אש זרה, [כאן כתיב: "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'". (י, א-ב)]. ולהלן כתיב "ויידבר ה' אל משה (אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו". (שמות טו, טו) ובפרשת במדבר כתיב: "וימת נדב ואביהוא

ט ודרשו בזה את הפסוק: "על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו". (שמות כב, ח). על כל דבר פשע: על אותו הדבר שפשע אהרן, שאמר להם שיביאו זהב ויעשה להם העגל. על שור: שעשה להם תבנית שור, כמו שנאמר: "וימירו את כבודם בתבנית שור". (תהלים קו, כ). על חמור: אלו המצרים שהם ערב רב, "אשר בשר חמורים בשרם". (יחזקאל כג, כ). על שה: אלו ישראל שטעו אחריהם, שנאמר "שה פזורה ישראל". (ירמיה נ, יז). על שלמה: שגנשו קצין לעיז, שנאמר "שמלה לך קצין תהיה לנו". (ישעיה ג, ו). על כל אבדה: שאיבדו "לא היה לך". אשר יאמר כי הוא זה: זהו משה, שנאמר "כי זה האיש". (שם לב, א). עד האלהים: זה משה שנקרא אלהים, שנאמר "ראה נתתך אלהים לפרעה". (שם ז, א). יבא דבר שניהם: דין הקב"ה הוא עם אהרן. אשר ירשיעון אלהים: זה משה. ישלם שנים לרעהו: שמתו שני בני אהרן ונשתיירו שנים.

לפני ה' בהקרבם אש זרה לפני ה'". (ג, ד). וכן בפרשת פנחס "וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה לפני ה'". (כו, טא). וא"כ מניין לחז"ל לומר לדברים נוספים. ואף שבפרשת פנחס נוסף: "בנים לא היו להם". שיתכן לרמוז בזה שלא נשאו נשים ולא היו להם בנים, מ"מ מפשט הפסוק משמע שהוא סיפור המציאות ולא נתנית טעם למה מתו.

עוד יש להבין שאף אם נאמר שחטאו בחטאים אלו [כגון שלא היו להם בנים או שאמרו 'מתי ימותו זקנים הללו...'] איך נעשו בעונש חמור כ"כ לדון בשריפה. ובמה שאמרו שחטאו שלא לבשו מעיל, אדרבא הדבר להפך שאם היו לובשים מעיל היו חייבים מיתה, כי הוא מארבעה בגדים של כהן גדול, שאסורים להדיט. ואם באו לרמוז בזה שלא היו כהנים גדולים, מדוע אמרו דווקא מעיל, הרי היו חסרים גם ציץ וחושן ואפוד.

וביאר רבינו האלשיך שהיה לחז"ל ב' הכרחים שמת נדב ואביהו לא הייתה רק מפני שהקריבו אש זרה. א. ממה שאמר בהר סיני "ואל אציל בני ישראל לא שלח ידו". ומשמע שהיו ראויים להשלח מיד, וא"כ מדוע רק שהקריבו אש זרה הקב"ה הרגם ולא מיד בשעה שחטאו בהר סיני. ועוד שהרי נאמר: "וינוגדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי". (שמות כט, מג). וביארו חז"ל שאמר משה לאהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במידעו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך. ומשמע שיהיו טרם חטאם נגזר עליהם למות על קידוש שמו יתברך, וזה בלתי יתכן שהקב"ה יגזור על אדם מיתה עוד קודם שיחטא. וכ"ש שלא יפתח פה לטשן.

ב. עוד הוקשה לחז"ל שמה שהקריבו אש זרה היה זה בשוגג, וכמו שבבואר במדרש (ילקו"ש שמיני תקד). כיון שראו שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל אמר נדב ואביהוא וכי יש לך אדם שמשבשלב בתשיל בלא אש מיד נטלו אש זרה ונכנסו לבית קדש הקדשים, אמר להם המקום אני אכבד אותם יותר ממה שכבדתם אותי, אתם הכנסתם לפני אש טמאה, אני אשורף אתכם באש טהורה. וכ"ש למה שאמר שם רבי רבי ישמעאל אומר יכול אש זרה ממש: תלמוד לומר אשר לא צוה אותם הכניסם בלא עתה.

ולזה ביארו שבאמת נדב ואביהו היו חייבין מיתה בידי שמים אלא שזרבו על הקב"ה להאריך אפו לאדם ולא להמיתו עד גיל שישים, וגם נדב ואביהו היה ראויים לרחמים אלו מהקב"ה, אלא שנצטרף לזה דבר אחר, שלכך הקב"ה לא האריך אפו וביום פקדו פקד גם זה. ולזה הוסיפו את כל הסיבות הנזכרות.

ובזה מדקדק לשון הפסוק שכתוב שבפרשתנו מבואר שמתתם נעשה ע"י שריפה, ואילו בשאר מקומות התורה לא מזכירה שנשרפו אלא שמתו, ["ויידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבנתם לפני ה' וימתו". (טז, א). ובפרשת במדבר כתיב: "וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקרבם אש זרה לפני ה'". (ג, ד). וכן בפרשת פנחס "וימת נדב ואביהוא בהקריבם אש זרה לפני ה'". (כו, טא)]. ומדוע שינתה התורה לומר שמתו ולא אמרה שנשרפו.

אמנם למדו חז"ל שבאמת נגזר על נדב ואביהו מיתה כבר לפני מה שהקריבו אש זרה, אמנם מה שהמיתה נעשה ע"י האש בתוך המשכן ולא ככל מיתה בידי שמים, זה היה על מה שהכניסו אש זרה, אבל באמת החטא הזה לבדו לא היה גורם להם חיוב מיתה. ובהו מבואר גם משי"כ במיתתם "ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם **לפני ה'.**" יאה כוונת הכתוב לומר שצורת המיתה הייתה בשריפה, אבל עצם המיתה הייתה לפני ה' והייתה שכבר נגזר עליהם בבית דין של מעלה למות לפני ה', ועתה בא אל הפועל בשרפה על האש זרה.

ארבעה דברים היו בעונש

והנה במה שחטאו להקריב אש זרה, מבואר במדרש (שם ח) בשם בר קפרא שהיה בצורת החטא ג' דברים. [מלבד מה שמנה עוד חטא שאינו מוזכר בפסוקים, וכשאר התנאים]. על הקריבה, ועל ההקריבה, ועל אש זרה, על הקריבה שנכנסו לפני לפני האלשיך שלמדו ממה שנאמר בפרשת אחרי מות "ויידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן **בקרבנתם** לפני ה' וימתו". (ויקרא טז, א). שמשמע שגנשו גם על עצם

מה התקברו למקום שלא הותר להם. ועל ההקריבה שהקריבו קרבן מה שלא נצטוו. ודייק ממה שאמר הכתוב "וישימו עליה קטרתי". שאם האיסור היה רק האש זרה, מדוע הוסיפה התורה את הקטורת כאן. ועל אש זרה מבית כירים הכניסו. וכמו שבבואר בתורה "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם".

וביאר האלשיך שכונת בר קפרא הייתה לבאר שארבעה עונשים היו כאן. א. עצם מה שמתו. וזה משום שהקריבו מה שלא נצטוו. ב. שהמיתה נעשתה בתוך המשכן ולא בצאתם מן הקודש. היה על מה שנכנסו לפני ה', שלא היה מותר להם. ג. צורת המיתה בשריפה. הייתה בגלל שהביאו אש זרה. ד. מה שהקב"ה העניש מיד ולא האריך אפו. בזה כל אחד מהתנאים אמר דעתו וכמשנת"ב לעיל.

ומה שהוסיפו לומר שעבדו שתיי יין, ובלא בגדים ובלא בגדים. ביאר האלשיך, כי בעבודת המקדש נעשה תיקון במחשבה דבור ומעשה, שהם כנגד שלשה עולמות. ובמה שנכנסו שתיי יין פגמו במחשבה, שהשכרות מבלבלת המחשבה. ובמה שנכנסו מחוסרי ימותו זקנים הללו.. וכמו שאמרו חז"ל (ערכין טז). שהמעיל היה מכפר על לשוה"ר. ומה שלא בלי רחוף ידים ורגלים פגמו בעולם המעשה. וגם מה שלא נשאו נשים והביאו בנים לעולם היה בזה חסרון לעבודת המקדש כיון שאם אין לו בנים הרי הוא ממוטט הדמות ואינו לא יוכל להשפיע ולהריק שפע מעולם העליון.

עוד הוסיף לבאר עפ"י מה שאמרו חז"ל (סנהדרין נב). **כי שני חוטין של אש יצאו מבית קדש קדשים** ונחלק כל אחד לשני ונכנסו שנים בנחיריו של כל אחד מהם. איש לומר שכוון שהיו אומרים 'מתי ימותו זקנים הללו.. ייחד חטאו במשה ואהרן ועל כן כנגד שניהם יצאו שני חוטין. ולמה שכל אחד חטא בשניהם, נחלק כל חוט לכנס חצי כל חוט בנחירי כל אחד מהם.

אף לזאת יחדר לבי ויתר ממקומו

ולפי זה יש ביאר האלשיך את דברי המדרש "אף לזאת יחדר לבי ויתר ממקומו". (איוב לו, א). מהו ויתר, יקפץ כמו שנאמר: "ילנתר בהן על הארץ". (ויקרא יא, כא). אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו שנכנס יבש ויצא לח, לטיטוס שהרשע נכנס לבית קדשי הקדשים וחרבו שלופה בידו גידר את הפרוכת ויצאת חרבו מלאה דם, נכנס בשלום ויצא בשלום, ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים, הה"ד אחרי מות שני בני אהרן.

שדעתו המדרש לחלוק על כל מה שאמרו התנאים להוסיף בחטאים של נדב ואביהו, אלא סובר כדעת האומר שהטעם שהתחייבו מיתה הוא משום שזנו עיניהם מן השכינה בהר סיני שנאמר "ויחזו את האלהים". (שמות כד, יא). כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה.

ובא לדחות דבריו של בר קפרא, שבמה שאמר שמתו בגלל הקריבה לפני ולפנים, אין זה נכון שבוודאי לא יתכן שיהיו גרועין ממטה אהרן שנכנס בפנים יבש ויצא לח, וזהו אומרו נכנס שהוא על הכניסה. וגם מה שאמר על ההקריבה, אינו יתכן שהרי טיטוס נכנס וחרבו שלופה בידו ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים, האם חרב שלופה בידו טובה מקרבן. ואם על אש זרה שנראה כחלול בקדושה, האם אינו יותר קשה מה שגידר טיטוס את הפרכת. ועל מה שלא נטלו עצה זה נרמז, כי גם בטיטוס לא ערב אל לבו לעשות כן איש מכל סיעתו, וזהו אומרו טיטוס וכו' נכנס, כי הוא לבדו היה בעצה.

א"כ מה גרם להם שמתו, על כן אמר "שמעו שמוע ברוגז קולו והגה מפיו יצא" (איוב לו ב). **לומר כי עונשם היה שלא שמעו בחרדה ורוגז קולו יתברך בסיני בראותם את הקולות וראות הגה מפיו יצא.** שאש הדבור היה מדבר עם כל אחד מישראל ולא **פחדו כי אחיזו את האלהים**, כי על כן היו חייבים מסיני שהקילו את ראשם ויחזו את האלהים בגסות לב כאכזבים ושותים. לכן ראוי לקבל מוסר לשמוע ברוגז ורעהו קולו יתברך, והגה מפיו יצא הוא עצמותו הקול ההוא, כי ההגה ממש היו רואים, כמו דאמר (שמות כ טו). רואים את הקולות, כי קודשא בריך הוא לאו ותרו הוא ומדקדק עם חסידיו ובקרוביו מתקדש.

¹ ואף שהמתגרם כתב 'בקרוביהוון אשתא נוכריתא', לא ערבו דבריו לבר קפרא כי אין הלשון סובל.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד יד

ובזה מבואר מה שאמר אליהו לאיוב ראה כמה צריך אדם לבלתי הקל ראשו לפניו יתברך, אלא תמיד צריך לעמוד לפניו בחרדה גדולה. כי הנה אף לזאת, כוונתו למה שנאמר "בזאת יבא אהרן אל הקדש". שלא ימות כבניו. יחדר לבו.

וזה רמז הכתוב באומרו "אחרי מות שני בני אהרן". כלומר אף שהיו בני אהרן לא שוה למו זכות אביהם כאשר הועיל זכותו למטהו. ואם על מעשיהם אשר לא כטיטוס שהיה להלחם, כי אם אדרבא בקרבתם והקריבם בקרבן אל ה' ועם כל זה יומתו. אך ראו והשכילו כי מדקדק עם צדיקו. והנה עדיין היה מקום לומר כי אין ראייה מטיטוס, כי שם ניתן רשות למשחית ועל כן לא הקפיד הוא יתברך. על כן אמר והוציאה מלאה דם, לומר כי זה יורה כי מקפיד היה ועם כל זה הן גבורותיו שכובש כעסו, מה שלא עשה כן עם הצדיקים הללו להקדש בם.

מאור שעשועי - תפילה לעני /

הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר

סדרת 'מוסר דרך'

תפילה למשה ותפילה לעני

יְבִיא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֱהֱל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיִּבְרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֵל כָּל הָעָם (ט, כג)

וברשי"י: "ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים צ יז), יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם" וכו'. וזוהי קמא שיטת תנא קמא בתורת כהנים: "כיון שכלו ישראל את מלאכת המשכן בא משה וברכס, שנאמר 'וירא את כל המלאכה ויברך אותם משה'. מה ברכה ברכו? אמר להם תשרה השכינה במעשה ידיכם".

ובקרבו אהרן (מכילתא דמילואים אות טו) כתב: "...קשה מה ששאלו, 'מה ברכה ברכו?' כי מיני הברכות רבות ומה לן לידע איזה מהם היא אשר בה ברכו? ועוד יקשה בדברי תנא קמא שיטת תנא קמא היא תפלה שתשכון שכינה בתוכו, כי למה הוצרך לתפלה זו? - וכבר הובטחו בזה דכתיב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם!!' ולזה נראה לי לפרש ששאלת 'מה ברכה ברכו?' התחילה מאומרו 'וכיון שכלו ישראל [את מלאכת המשכן בא משה וברכס], וזה שאחר שאמרו שהיום שהוקם המשכן היה לפניו יתברך שמחה במרום וכו' - שהוא רבו השפע ממנו יתברך, לזה שאל וכו' 'וכיון', יראה, אין תנא יתברך מוצאים דכיון שכלו מלאכת המשכן עד שלא חסר דבר מהמלאכה בא משה וברכס. וכפי דברים אלו יקשה שמה ברכה ברכס? שאם הברכה היא תפלה... לא היה צריך להתפלל על שום דבר - שכבר נתרבה השפע והיתה שמחה לפניו יתברך...

ומאי דקשיא לן, שכבר הובטחו בזה ולמה הוצרך להתפלל כן? ברכו בזה הנוסח, שלא אמר יהי רצון שתשרה שכינה 'במשכן' אלא 'במעשה ידיכם', כי הוא ידע שכל יעודי השם יתברך הטובים הם על תנאי שהיו ראויים אליהם, וזה טבה להצדיקים אינם מובטחים בהם, לפי שתמיד יראים שמה יגרום החטא ויבטל היעוד, ולזה הוצרך משה להתחנן ולומר, יהי רצון שתשרה שכינה 'במעשה ידיכם', רוצה לומר כי לא יחסר היעוד מפני היותו מעשה ידיכם אשר יש בהם מהחסרון עשיית העגל שמא יגרום חטא אחר, וזה שאמר 'וירא משה את המשכן' - ועם היות שעשו אותו 'כאשר צוה השם', עם כל זה מפני שהמה העושים, 'ויברך אותם משה' - והתפלל שהיה 'מעשה ידיהם' ראויים לשתשרה שכינה בהם ולא יבטל היעוד מצדם" וכו'.

הרי שגם אחרי שעושים את כל הפעולות "החיצוניות" על מנת שתשרה שכינה, עדיין צדוקים לתפילה על מנת שהשכינה אכן תשרה, כי שמא אינם ראויים, ועל ידי התפילה - למרות שיתכן שבאמת אינם ראויים להשראת השכינה - השכינה בכל זאת תשרה, ובחינת "השוכן איתם בתוך טמאותם". שמא תאמר רק תפילת משה היתה לה כוח זה? לא כן, ובהמשך נראה בעי"ה ש"תפילה לעני" יכולה להתקבל כמו "תפילה למשה" (ואילמלא אמרו כן חז"ל שמא היה אסור לומר כן, אבל הרי כן אמרו! וכדלהלן).

ומנלן שהתפילה שמשה ברכו היא 'ויהי נועם' וגוי (תהלים צ, יז): מבאר רבינו בחיי (שמות לט, מג): "מפני שתחלתו (שם, א): 'תפלה למשה איש האלהים' עכ"ל, הרי שזו תפילת משה רבינו.

והנה היות ו"תפילה למשה" אתא לידן, נימא בה מילתא: "אמר רבי יהודה ברבי שלום בשם רבי אלעזר, בשם דם - אם עני צריך לומר דבר לפניו אינו שומע ממנו. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא הכל שוין לפניו בתפלתו. שהיה משה רבן של כל הנביאים, כתוב בו 'תפלה למשה איש האלהים, ובעני כתיב (תהלים קב, א) 'תפלה לעני כי יעטוף'. זו תפלה, וזו תפלה. להודיעך שהכל שוין לפניו בתפלה" (מנורת המאור פ"ב).

ורבי צדוק הכהן מלובלין כתב (פרי צדיק פרשת בשלח): "מצינו שלשה מיני תפילה, [א] 'תפילה לעני', [ב] 'תפילה למשה', [ג] 'תפילה לדוד'."

[א] 'תפילה לעני' - היינו שאינו מתפלל שיתנו לו מה, רק מתנצל ושופך שיחו איך שהוא חסר מכל וכל. [ב] 'תפילה למשה' - הוא מצד שהשיג גדולת ה' יתברך ובראותו גודל קדושתו יתברך נעשה בעצמו שפל בתכלית השפלות וכו'.

[ג] 'תפילה לדוד' - שאמר על עצמו ויאנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם, היינו שהיה סבור בדעתו שהוא גרוע מכל ורחוק מהקדושה לגמרי ומלא חסרונות נגד רצונו יתברך כי עליו נאמר 'הגבר הוקם על' - שהקים עולה של תשובה" וכו'.

והנה לפעמים מתנגבת המחשבה לאדם, 'מי אני ומה אני שאפנה למלך מלכי המלכים הקב"ה בתפילה?', אולם הרי כהן מצאנו השוואה בבחינת מה בין 'תפילה לעני' - אין עני אלא בדעת (ענין נדרים דף מא ע"א) - לתפילת משה רבינו אדון הנביאים עליו שלום, "שהכל שוין לפניו בתפלה". וגם הרי נתבאר שאף משה רבינו "נעשה בעצמו שפל בתכלית" וכו', ואף דוד המלך "היה סבור בדעתו שהוא גרוע מכל" וכו'.

נצאנו למדים שעני (בדעת) צריך להתפלל בדיוק כפי שמשנה רבינו דוד המלך התפללו, ולהאמין "שהכל שוין לפניו בתפלה".

כתב ונערך "לפני מטתו" של מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים קנייבסקי זצ"ל, והיו הדברים בבחינת "מנחת עני" לעילוי נשמתו הטהורה.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד,

נשיא וראש מוסדות "אור

המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך

המלך, אמרי מרדכי ועוד

מידת הצביעות

כַּל מִפְרֻסַת פְּרָשָׁה וְשִׁשְׁעַת שָׁשַׁע פְּרֻסַת מַעֲלַת גְּרָה בְּפִהֶמָּה אֵתָּה תֵּאֱכֹל: (ד) אֵין אֵתָּה לֹא תֵּאֱכֹל מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמִּפְרֻסֵי הַפְּרָשָׁה אֵת־הַגְּמֵל כִּי־מַעֲלֵה גְרָה הוּא וּפְרָשָׁה אֵינֶנּוּ מִפְּרֻסֵי טִמְאָה הוּא לָכֵן: (ה) וְאֵת־הַשֶּׁבַע כִּי־מַעֲלֵה גְרָה הוּא וּפְרָשָׁה לֹא יִפְרֹסֵי טִמְאָה הוּא לָכֵן: (ו) וְאֵת־הָאֲרָבֶּת כִּי־מַעֲלֵה גְרָה הוּא וּפְרָשָׁה לֹא הַפְּרֻסֵה טִמְאָה הוּא לָכֵן: (ז) וְאֵת־הַחֲזִיר כִּי מִפְּרֻסֵי פְרָשָׁה הוּא וְשִׁשְׁעַת שָׁשַׁע פְּרָשָׁה וְהוּא גְרָה לֹא יִגְרַם טִמְאָה הוּא לָכֵן: (ח) וְאֵת־הַחֲסִידָה הַגְּאֹנָה לְמִינָהּ וְאֵת־הַדּוֹכִיפֵת וְאֵת־הַעֲטֹלֶף (יא, ג)

א) והקשה הכלי יקר מאחר והתורה מתנה את טהרת בעלי החיים בתנאי שיש שני סימני טהרה והן מפרס פרסה וששע ששע, א"כ בעלי חיים שאין להם סימני טהרה טמאים, אולם נמצאו ארבעה בעלי חיים שיש להם סימן טהרה אחד ולכן טמאים, נמצא סיבת טומאתן הוא הסימן החסר, ומדוע התורה כותבת את הסיבה הראשונה לטומאתן את הסימן טהרה אצל הגמל השפן והארנבת כי מעלין גרה ואצל החזיר כי מפרס פרסה, הלא זה סימן לטהרו ולא לטמאו? ב) זאת ועוד החסידה אשר נקראה על שם החסד שגומלת עם חברותיה זו סיבה לטהרה ומדוע נכללה בין העופות הטמאות עם שם כזה?

אופי חברתי לא תקין

אחד הדברים הקשים שאדם נכשל בהם שיהיה תוכו כבדו מאחר ופעמים רבות כל מעשיו של האדם

"אחרים העירו שנמצא גם כן "תפילה לחבוק" (חבקוק ג, א), ועיין זה"ק פרשת בלק דף קצה ע"א."

הם נעשים רק בכדי להראות לאחרים את צדקותו וכן להיראות יפה נפש כלפי חוץ אך בתוכו מתהלך רק רוע, ובכך מתהדרים אנשים כיצד להבליט פעולות אשר בהן מראין את עצמן בצד היפה למען להטעות את האנושות ולקבל רקוד ורצון ולצבור תפילות טובה והכל בכדי להשיג את תאוותיו, אך כאשר בודקים לעומק רואים שמאחורי הפרסוף מסתתרים דברים אחרים לחלוטין והמבחן לכך כאשר הוא בפני עצמו הן תפילתו והן מעשיו נראים אחרת לגמרי כרחוק מזרח ומערב, ואף יש בתוכו שנהא רוע שאין לו אח ורע, ולכן התורה מלמדת שתכונה זו מאפיינת את החזיר והחסידה הטמאים כאשר נבאר.

תוכחת הנביא ירמיה על פיו וליבו שאינם שוים

והנה נקדים שכבר הוכיח הנביא על גנות מידת הצביעות ככתוב בירמיהו פרק ט (ז) חָץ שוּחַט שְׁחוּט לְשׁוֹנֵם מִרְקָה דָּבַר בְּפִיו שְׁלוֹם אֲתִירְעוּהוּ יְדַבֵּר וּבְקִרְבּוֹ יֵשִׁים אֶרְבּוֹ: (ח) הַעֲלֵאֲלֹהִים לֹא־אֶפְקְדֵם נְאֻם־יְקֹוֹק אִם בְּגוֹי אֲשֶׁר־פָּנָה לֹא תִתְנַקֵּם נַפְשִׁי: **וכתב החפץ חיים בשפת תמים פרק א** ואנו המתעה את חבירו שיאמין בו כי הוא אוהב ורע כמו עמו, ומתכוין בזה כדי שיבטח בו ולא ישמר ממנו ויוכל להדיח עליו רעה, גם זהו עון פלילי, הוא משנאי ה' עבור זה כמו שאחז"ל (פסחים קי"ג א) שלשה הקדוש ברוך הוא שונאן, ואחד מהן המדבר אחד בפה ואחד בלב. גם הקדוש ברוך הוא מתנקם בו עבור מדה רעה זו, כמו שנאמר בירמיה (ט"ז) בפיו שלום את רעהו ידבר, ובקרבו ישים ארבו, ונאמר אחריו: העל אלה לא אפקד בם נאום ה' אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי.

תקנו לומר בתפילה יהא ירא שמים בסתר כבגלוי

עוד מסופר במסכת ברכות דף כח ע"ב כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו לתלמידיו לבקרו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו עד כאן. ואמר להם הלואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם וכו': **והביא את הדברים בפרי חדש אורח חיים סימן מז סעיף ח** **וכתב מטעם זה תקנו לומר בתפילה לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר כבגלוי.**

אל תסתכל על הקנקן אלא במה שתוכו

וכבר אמר התנא במסכת אבות פרק ד משנה כ רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו יש קנקן חדש מלא ישן ושן שאפילו חדש אין בו: **ולכן מבואר מנהגו של רבן גמליאל במסכת ברכות דף כח ע"א** שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש. וביאור הדבר היות ורבן גמליאל פחד ללמד הצבועים שישתמשו בתורתן להטעות בני אדם ולהכשילם.

הצבוע הראשון בבריאה עשוי כי ציד בפיו

ואכן הובא שהצבוע הראשון בבריאה היה עשוי כמבואר במדרש אגדה (בוברי) בראשית (פרשת תולדות) פרק כה פסוק כח כי ציד בפיו. שהיה מכבד את אביו ומה שהיה צד היה אוכל אותו אביו: ד"א כי ציד בפיו. היה שואל לאביו היאך מעשרין את המלח ואת התבן, והיה יצחק אוהבו סבור בו שהוא מחמיר במצות, והוא לא היה שואל אלא לרמות את אביו. ואכן הצליח להטעות את אביו שיברכו במקום לברך את יעקב.

המסתתר מעיני בני אדם להתעותן חמור יותר ובה נבוא לביאור פרשתנו שתורתנו הקדושה מלמדת אותנו שאותן בעלי חיים הסיבה הגדולה לטמאן בגלל שיש להם רק סימן טהרה אחד, בהיות ומנסים לתעתע בבני אדם במה שמראין את סימן הטהרה ומסתירים את סימן הטומאה. עיין בכלי יקר והדבר מלמד על הנהגת בני אדם בצורה השלילית וכך הדבר בעוף החסידה התשובה כי גומלת חסד רק עם חברותיה מראה על האנוכיות. **כן כתב לתרץ הכלי יקר ויקרא פרק יא פסוק ד** **זו"ל** את הגמל כי מעלה גרה הוא. הוה ליה לומר כי פרסה איננו מפרס שזה עיקר טעם כי הטומאה וכן בשפן וארנבת קשה זה, ובחזיר אמר כי מפרס פרסה הוא הוה ליה לומר כי מעלה אינו מעלה גרה, ולמה התחיל בכלם בסימן טהרה שלהם: וביאור ענין זה שסימן טהרה שבכולם מוסף טומאה על טומאתן, כדרך שאמרו בעשו (בראשית רבה סה א) שנמשל לחזיר שפושט את טלפיו להראות כאילו כשר ותוכו מלא תוך ומרמה וזה מורה על כל מי שאין תוכו כבדו כמדת הצבועים המראים את עצמם כשרים והמה בלי ספק גרועים מן הרשע הגמור שתוכו וברו שוין לרעה, כמו שפירש רש"י על פסוק (בראשית ל ד) ולא יכלו דברו לשלום, ועל כן הפרסת פרסה בחזיר הוא סימן טומאה לפי שבפרסה זו הוא יכול להטעות הבריות ולהראות כאילו הוא כשר וכן

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד טו

בהיפך זה בגמל ושפן וארנבת, ואף על פי שכל מדות אלו אינן שייכות בבהמות מכל מקום הם מולידים תכונה רעה זו בגוף הצבועים כי כל אוכלם וישאמו (על פי ירמיה ב ג) להיות מן כתות הצבועים המראים את עצמם כשרים כמו עשו ותבירו עכ"ל:

בדומה לכך הדבר נלמד מנגע הצרעת

כתב בספר ואלה משה ויקרא. ואל פרוח תפרח הצרעת בעור וחסתה הצרעת את כל עור הנגע וטהר את הנגע כלו הפך לבן טהור הוא. ויש להבין מדוע אם כסתה הצרעת את כל בשרו הוא טהור ודוקא אם הנגע במקצת בשרו הוא מטמא? וראיתי לבאר שהנה אנשים המפורסמים ברשותם קשה להם להזיק לאחרים מפני שנוהרים מהם אך יש להיזהר מאלו אשר רשותם טמונה נסתרת מעיני בני אדם וכמו שאמרו חז"ל הזהרו מן הצבועים. לכן הוא אצל המצורע שאמרו חז"ל שחטאו הוא לשון הרע מחויב לישב מחוץ למחנה שלא יתערב בין אחרים וגם בעצמו יטמא טמא יצא לגלות לאחרים רשתו אבל אם פרוח הצרעת וכולם יודעים כבר את רשתו ונשמרים ממנו אזי אינו צריך לישב עוד מחוץ למחנה ולכן מטהרו הכהן כי לא יזיק לאחרים יען נראה נעו.

וזהו מן הצבועים

ועל כך אמרו חז"ל במסכת סוטה דף כב ע"ב אמר לה נביא מלכא לדביתהא אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין, שמעשיין כמעשה זמרי ומבקשין שכר כנחש, וכבר אמר דוד המלך עליהם. ורממות אל בגרונין וחרב פיפיות בגדן. תהלים פרק קמט (ו): ופרש"י מסכת סוטה דף כב ע"ב אל תתיראי מן הפרושין - שהפרושין היו שונאין אותו לפי שהרג מן החכמים הרבה ונחפץ להיות צדוקי כדאמר בקידושין (דף סו) וכשמת היתה אשתו יראה מהן שלא יעבירו המלוכה מבניה והיתה אומרת לו לבקש מלפניהם עליה ואמר לה אל תתיראי מן הפרושין שצדיקים הן ולא ינמלקו רעה ולא לבניך ולא חטאו להם. ולא ממי שאינן פרושין - שהם אוהביי. אלא מן הצבועים - כלומר שאין מראיתם כתולדותם אלא צבועין מבחוץ ואין תוכן כבדם. שמעשיהם כמעשה זמרי - שהן רשעים ומבקשים שכר כנחש אומרים לבריות לכבדן כנחש ואיכא דמפרש לה לענין צניעותא. ללמדנו עד כמה רגוע ומסוכן האדם שלוקה במידת הצביעות.

ביאור הדברים ומעשיות המלמדות על מידה רעה זו

וכתב הגאון רבי צבי הירש קאדינאוור זצ"ל בספרו קב הישר פרק נב בלאר וז"ל שלמה המלך ע"ה כתב בספרו, "אל תהי צדיק הרבה ואל תרשע הרבה", וכן אמרו רז"ל במס' סוטה, "זהירו מן הצבועים שדומים לפרושים לעושים מעשי זמרי ומבקשים שכר כנחש". והנה לפעמים האדם יראה לעינים שאיש אשר הוא עוסק תמיד בתפלה בכוונה והולך בתפילין כל היום אתה סובר בדעתך שהוא איש ישר וכשר באשר שתמיד הוא עומד במלאכת השמים, אבל אין אתה יודע מה שהוא בלבו. ובא וראה מה שהביא במדרש פסיקתא רבתי, "**מעשה באיש** עשיר אחד שהיה לו סד עצום ורוב והיה למדן מופלג וחסיד במעשיו, ולעת זקנתו היה בדעתו לילך לויסע לארץ ישראל, ובנסיעתו בדרך הגיע לעיר אחת הקלה קדושה מערי הישטמאלים, וראה אדם אחד ושמו ר' אלכסנדר שהיה רוב היום בב"ה עוסק בתפלתו ועומד בטלית ותפילין והיה סובר בדעתו שהאיש הנ"ל עוסק בתפלתו הוא איש כשר ונאמן, והמתין האיש העשיר עד שסיים תפלתו ואמר לו בבקשה ממך באשר שאני היום מארץ נכריה והארץ היא משושבייגייסי וחילות ומתיירא אני ליסע עם הממון שלי מחמת אחריות הדרך, קח מאתי הממון עם האוצר כלי כסף וכלי זהב תחת ידך עד בואי אליך כי בדעתי ליסע בעצמי להכין לי איזה עיר ובית לישב בארץ ישראל. והשיב לו ר' אלכסנדר טוב הדבר תן לי תן ממונך עם אוצרותי שמה, ואתה לך לשלום לארץ הקדושה, והבטיח לו כשיחזור לבא אליו אזי יתן לו הפקדון במלואו, וכן עשה העשיר הנ"ל ונתן לו הארגז עם המעות וכליו כלים מכלים שונים בפקדון, והלך העשיר עם אשתו לשלום לארץ ישראל ובחר לישב בק"י חברון. וחזר בעצמו אחר הממון ופקדון שלו, וכאשר ביקש העשיר פקדונו מהאיש ר' אלכסנדר המתפלל בתפילין וטלית אז כיחש בו האיש ואמר לא ידעתיך ומעולם לא ראיתך בעיני, וחזר האיש העשיר מאז ונפל על פניו ובכה והתחנן לו והוא איש אטם לנמר ממנו והעיו פניו עליו וקלל אותו ואמר שמעולם לא לקח ממנו שום פקדון. והלך האיש העשיר ממנו בפחי

נפש והלך לבית הכנסת ונשא לבו אל השמים ואמר, "רביש"י אתה אדון הכל ועלך יש לי התרעמות כי סבור הייתי שהאיש ר' אלכסנדר הוא צדיק גמור באשר שראיתי אותו מעוטף בטלית ותפילין רוב היום, ועומד ומתפלל לפניך בכונה גדולה ועכשיו אני רואה שהוא עושה הכל ברמאות ואין לבו שלם אתך, לכן אני מוסר דיני לשמים שתנקום את נקמתו ממנו כדי שידעו הכל ידך הגדולה והגבורה, אין לי שום תרעומות על שום בריה כי אם עליך". ובכה בלב נשבר ומר ומיד נגלה אליו אליהו הנביא ואמר לו, אל תירא לך אצל אשתו ואמור לה סימן שאכל זה הפסח הוא ואשתו חמץ, וגם סימן שני אמור לה בשביל בעלה שאכל גם ביום הכיפורים שהכחמך קודם שהלך לבית הכנסת, וכשהלך בעלה רבי אלכסנדר לחוץ, לשוק באיזה משא ומתן, הלך האיש העשיר לאשתו ואמר לה הסימנים הנ"ל. וסברה אשתו שבעלה צוה כן, ותיקף הלכה והחזירה לו הפקדון, והלך העשיר בשמחה בטוב לב לדרכו לשלום. וכשבא ר' אלכסנדר לביתו ספרה לו אשתו איך שנתן העשיר הסימנים הנ"ל והיא החזירה לו הפקדון, אז אמר ר' אלכסנדר כאשר נתפרסם הדבר שהוא רשע גמור, הלך והמיר דתו והוא ואשתו ימח שםם וזכרם". ועל כן אל יראה האדם לעינים לסמוך על האדם שהוא עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כנחש, אלא יראה האדם מי שהוא צדיק ועומד בצדקתו בממון, שאינו מבקש ממון של אחרים זהו צדיק גמור. ובא וראה שהוא מרגלא בפומי דאינשי הזהר מן הצבועין והשמר מן הצדקתך, ושמעתי מעשה שהיה איש זקן עשיר גדול, והיה לו רקן ימי בחור יפה עינים וחכם מאוד, וזוהי היום ויקרבו ימי הויקן למות ויקרא לבנו הבחור וצוה לו קודם מותו ואמר לו, בני הנני נוהל לך ממון רב ואצרות גדולות שיהיה לך כל טוב כל ימי חייך, ואני מצוה לך ששמור את עצמך מן הצבועין ומן אנשים שהמה עוסקים בחסידות הרבה חוץ מטבע הבריות, כי כך מראה את עצמם שהן חסידים אבל שבע ועובות חן בלבם, והזהר מן וצדקתך וזן יהיה לך ולרועך כל טוב כל הימים. מת האיש וזקן ואח"כ נשא הבחור בתולה יתומה ענייה אחת יפת תואר מאוד באשר שישרה בעיניו, ואחר הנשואין שמח באשתו ואשתו היתה צנועה וחסידה בעיני בעלה, וכמו ד' או חמש שנים אמר הבעל לאשתו בואי עמי לטייל ברחובות ובשווקים לראות בטוב הארץ, ואמרה לו אשתו לא אלק פן אשא עיני אל אנשים אחרים או אנשים אחרים יתנו עיניהם בי ואני מכשילה אותם, אז אמר בעלה בלבו אי היא נראית כצדקת וזכר את צוואת אביו ושקת, והלך בעצמו לשוק יחידי. מה עשה האיש הנ"ל כמו חצי שנה אחת זה המעשה הלך צוה לעשות לכל החדרים שבביתו שני מפתחות ונתן מפתח א' לכל חדר לאשתו ומפתח א' לקח לעצמו, ולא הגיד לאשתו שיש לו עוד מפתח, והיה היום אמר הבעל לאשתו שהוא צריך לילך למרחקים לקנות סחורות ושתיכן לו צדה לדרך, וכן עשתה אשתו כי היתה סבורה שבעלה יסע ממנה כדרך כל הארץ. וליום מחרתו נסע הבעל ממנה והיא סברה שהלך בעלה למרחקים. אבל הבעל עשה בערמה וכשיהיה חצי פרסה בחוץ לעיר צוה לעגלון לשוב ולילך לעיר, וכי' על כן נלמד מזה המעשה שלא יסמוך האדם במה שיראה בעיניו שהוא הולך תמים, כי אין האדם יודע מה שהוא בלבו. הכלל הזה נקוט בידך מי שאינו רוצה להנות בממון של חבריו, ומכל שכן שאין רוצה בממון של גול או ממון של גניבה, ומשאו ומתנו הוא באמונה, הוא איש צדיק וישר ומתפלל ואינו עוסק במשא ומתן באמונה צריך להרחיק ממנו בכל מיני הרחקות כי עיקר היראה והצדקות הוא בממון, וכל אדם שהוא עומד בצדקתו על ממון זה הוא צדיק גמור, ועליו נאמר, "יגיע כפיך כי תאכל (ביושר) שארץ בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא" אמן:

למה מעשים עם הנפני סאלי זצ"ל שהקפיד להרחיק הצביעות דע לפני מי אתה עומד

ומעשה היה בשנת התשכ"ז בחוה"מ סוכות ישבנו עם רבינו באהבה תמימה למעלה ממני אנשים הגיע זמן תפילת מנחה ואחד מן הנוכחים שחפץ היה להראות את עצמו שהוא חסידא קדישא וליצור רושם של גבא רב ביקש מרבינו רשות להיות שליח ציבור ורבינו נענה לבקשתו. מהתחלת התפילה החל להתנועע ולדקדק יתר על המדה בהטעימו ובהדגישו כל מלה שיוצאת מפיו וברפת בתפילת לחש החל לנוע כלולב מולך ומביא ומעלה ומוריד כשביקש לנמר חזרת השי"ץ ביקש רבינו ממנו לתת לאדם אחר לומר את החזרה עם סיום התפילה ולאחר שהתפרזו

המתפללים שאל הנ"ל את רבינו מדוע כבודו לא הניח לי לסיים את התפילה כשליח ציבור ענה לו רבינו יש לך יותר מידי תנועות דע לך כשאתה עומד בתפילה אתה עומד בפני ה' ב"ה ואך ורק אתה לא אתי ולא עם שום נבא זכור ואל תשכח דע לפני מי אתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה וברוך שמו ומהיום והלאה אל תנסה ליצור רושם על בני אדם כי בוחן לבות וכליות ה'.

מי יאכילנו בשר במדבר יא יח

שוב מעשה באברך שהיה מבאי ביתו של רבינו רצה אותו אברך שאדמו"ר יכבדו יותר משאר הבאים לבית והחליט להפגין את חסידותו בפני אדמו"ר באחת ההילולות שערך רבינו בתוך חוג מצומצם של המקורבים השתתף גם אותו אברך כאשר הביאו את מנת הבשר לשולחן לחש אותו אברך לחתן רבינו אמר לאדמו"ר כי אני לא אוכל בשר וכפל את דבריו ושאל מה הוא לוחש שם נעמנו המסובים לומר לאדמו"ר את דברי אותו אברך. גזר רבינו על אותו אברך אמור מה היית לוחש אינני אוכל בשר ענה האברך מדוע שאלו אדמו"ר חושש אני לכשרות השחיטה והבדיקה ענה בקול רועד ובנגמס. העמידו רבינו על עומדו ואמר לו גדולים ממך בתורה וביראה מסובים בשולחן ואינם חוששים ואתה חושש לכשרות אתמהא ולכן אתה תאכל כעת בעמידה את כל הבשר המובא לשולחן אותה אכילה הספיקה לאברך למשך כל ימי חייו.

לכבוד עצמו הוא דורש

ראש ישיבה גדולה היה מבקר תכופות אצל רבינו עם קבוצה מתלמידיו בכל ביקור היה בא עם קבוצה אחרת ומכבד את האדמו"ר בכל גיוני הכבוד האפשריים מנשק את ידיו עשרות פעמים מפור שבחים על גבי שבחים ומתפרס בפני אדמו"ר כעבד בפני רבו ורבינו סובל הכל בדומיה. אמר אדמו"ר לאחד ממקורביו החושב אתה כי הוא באמת מתכוון לכבדני כותנה היא להראות לתלמידיו כיצד יכבדו אותו וכל גיוני הכבוד שהוא חולק לי אינם אלא לכבוד עצמו. בבוא אותו ראש ישיבה בפעם האחרת לפני אדמו"ר אמר לו אדמו"ר בעויות לא כדאי לבטל תלמוד תורה כדי לבקרני מוטב שתשב ותלמודי ותהגו בתורה מאשר לבטל זמן על נסיעות וכלשון רבינו ישיבה כמשמעה לשבת ולא להסתובב.

הוי חכמים בעיניהם ישעיה ה כא

וכשראה רבינו אנשים גדולים בתורה שנתפשו ביצר הגאווה ומחזיקים עצמם כחכמים גדולים מאד קנה את הספר רוחות מספרות של הרה"ג ר' יאודה פתייה זצוק"ל המדבר בעונשים הקשים שמקבלים הנשמים והרוחות וכתובים שם מעשיות ועובשים קשים מנשוא המכחיילים הרעיון אשר סיפרו לו הרוחות שלח להם את הספרים הנ"ל במתנה כדי שיקראו בספר וכלשונו שיבינו מה הולך בעולם ולא יחשבו שהעולם הפקר והם חכמים גדולים.

מוסר השכל

עלה בידנו ללמוד עד כמה מגונה ומסוכנת מידת הצביעות שכל עבודת השם והנהגתו היא חיצונית לכן יבחן יבחנו עצמנו שאיננו מרמה את הבריות כמעשיו והוא עושה הצגה חיצונית כמעשה עשוי להראות עצמו שמדקדק בחומרות דק מן הדק ומאידיך מסוגל לרמוס ולפגוע בחברו ואינו נזהר בנזקי ממון של אחרים מאחר ולא יתכן אדם שבאמת ירא שמים מקפיד בדברים הקטנים דרבנן או מנהג טוב ומזלזל באיסורים דאורייתא זו הוכחה ברורה שהוא מהצבועים אשר מאוס ושנוא על השם יותר מהרשעים בהיותו נוהג מנהג החזיר להטעות את הבריות כמעשיו, כאשר לאחרונה נתגלה לעזרנו באחד הישיבות החשובות כיצד הצדיק של הישיבה אינו מניח תפילין לאחר שעקבו ועשו סימנים ברורים, הרי לך שגם אדם שמראה כמעשיו צדקות עד שטמעה את חבריו שהוא הצדיק של הישיבה ומסוגל לא להניח תפילין באופן קבוע ולהיכלל בהגדרת האדם בכלל פושעי ישראל רח"ל, ולזאת חובת האדם להקפיד על העיקר ויהיה הולך ומוסיף אך לא יזלזל בעיקר ויהדר בחומרות מאחר והיא ממידת הצבועים, יעזור השי"ת שזנחה להיות כינים בעצמנו ויהיה תוכנו כבדנו ופינו וליבנו יהיו שוים ובה נהיה אוהבים למעלה ונחמדים למטה ונתברך בכל הברכות שבתורה אמן ואמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד טז

מעלת התורה / הרב אברהם

דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי

מנוחות', לייקווד

בענין טעם קריאת פרשת

פרה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על. (פרשת פרה)

פרשת פרה הוא חיוב דאורייתא

ידועים דברי המחבר שכתב (סי' תרפ"ה, ס"ז): "יש אומרים שפרשת זכור ופרשת זכור אדומה היבטים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא", ע"כ. והקשה המגן אברהם, ודיכין מציון בהתורה שום רמז שחייב לקרוא פרשת פרה, אה"נ פרשת זכור הוא מדאורייתא משום דכתיב "זכות את אשר עשה לך עמלק", אבל לא כתיב שום קרא שצריך לזכור 'פרשת פרה'.

זכר למעשה העגל

ותי' האחרונים (ערוגת הבושם או"ח סי' ר"ה, מלבי"ם סי' א' ארץ יהודה סק"ד ועוד) ששורש השרשים של חיוב זה הוא משום דזכור חיוב זכירת מעשה העגל כדכתיב (דברים ט, ז): "זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר וגו'". והקי' המגן אברהם מדוע לא תקנו לקרא פרשת העגל כמו פרשת זכור. ותי' דכיון שגנאי הוא לכלל ישראל לא תקנו כן. ועכ"פ איכא חיוב לזכור המעשה עגל.

ולפי זה ביארו האחרונים שמטעם זה פרשת פרה הוא מדאורייתא. וידוע דברי רש"י (ריש פרשת חקת) שהביא מדברי המדרש מדוע עשה לה נעשה דוקא ע"י הפרה וז"ל, פרה אדמה - משה לבה שפחה שטינף פלטין של מלך. אמרו תבא אמו ותקנה הצואה, כך תבא פרה ותכפר על העגל", עכ"ל. הרי מבואר להדיא בדברי המדרש שהפרה הוא יתקון לחטא של העגל. וא"כ, ע"י קריאת פרשת פרה אנו זוכרים העגל ומקיימים העשה דאורייתא לזכירת מעשה העגל.

פרה אדומה היא "חוק"

והטעם שפרה אדומה הוא כפרה על המעשה העגל, היינו משום שפרה אדומה הוא "חוק", והיינו שהוא מצוה בלי טעם. וזה מורה על גודל האמונה בהש"י. שכתב רש"י (שם) "זאת חקת התורה - לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה", עכ"ל.

וכן איתא בדברי המדרש (במדבר רבה, פרשה י"ט): "נתמן תנינן העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים היא גופה מטהרת בגדים אמר הקדוש ברוך הוא חקה חקתי גזירה גזרתי אי אתה רשאי לעבור על גזרתי", ע"כ.

הרי מבואר, שמצוה של פרה אדומה א"א להבין המצוה, שהרי מי שעוסק בעניני טהרה, ומטהר הטמאים, שודא שהוא עצמו יתקיים בטהרתו, וא"כ אמאי יטמא את בגדים ממה שהוא עוסק בהפרה אדומה, וע"כ מצות פרה אדומה הוא "חוק", ואי אפשר כלל להבין המצוה.

וכן האריך החינוך בביאור מצות 'פרה אדומה' (מצוה שצ"ז) וז"ל, "שנצטוו ישראל לשרוף פרה אדומה להיות אפרה מוכן למי שיצטרך אליה, מטהרה מטומאת מת ... אע"פ שמלאני לבי לכתוב רמזים מטעמי המצות שקדמו על צד הפשט, עם ההתצללות שהמלאכה לחנך בה בני והנערים חברי שמרם אל, במצוה זו רפו ידי ואירא לפצות פי עליה כלל גם בפשט, כי ראיתי לרו"ל האריכו הדבור בעומק סודה וגודל ענינה, ועדי שברבי חנינא אומר: חוקת, ו', שהמלך שלמה השיג לדעת ברובי חכמתו כל טעמי התורה חוץ מזה, שאמר עליה (קהלת ז, כג), אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. גם אמרו במדרש רבי נתנחומא (שם, ח), רבי יוסי ברבי חנינא אומר: אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אדומה ולא לאחרים, וכיוצא באלו הדברים רבים. ועתה אל יחשוב שומע שענין סודה וסדר חוקה הוא מהיותה מטהרת בהגיע אפרה על גוף המטהר, שהרי כעין דבר זה ימצא בשאר הקרבנות בענין הזב והיולדת, שתשלום טהרתן בקרבן היא. אבל עיקר

הפלא לפי מה ששמעתי הוא על היותה מטהרת הטמאים ומטמאה העוסקין בשריפתה, ואף על פי שבכל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים הדין כן שהשורף אותם מטמא בגדים בשעת שריפתו עד שיעשו אפר, מכל מקום אין אפרן מטהרת. וגם כן התימה הגדול בה בהיותה נעשית מחוץ למחנה שלא כדרך שאר הקרבנות, ועל דבר זה מונין האומות את ישראל עליה כי יחשבו שהיא נזבחת לשעירים על פני השדה כמנהגם הם. ואמנם כמה תרופות בעשבי האדמה ובאילנות, מן הארוז אשר בלבנון עד האזוב אשר בקיר, מלאים סגולות בהפכים, יקרו החמנים ויחממו הקרים ואילו ידענו מהות הנפש ושרשה ומחלתה ובריאותה נבין באולי כי סגולת הפרה גם כן להחליף הנפש ולטמאה בעסק השרפה ואחרי היותה אפר תרפא מחלת הטומאה. וזה אינו ברור להשיג בענין כלום, אלא שחיבת הקדש והחשק להשיג ידיעה בנסתר יניד הקנה לכתובי", עכ"ל.

"חוק" - מורה על האמונה בהש"י

וכיון שכן, שמצות פרה אדומה הוא חוק, כשיעשה אותה, אע"פ שאינו מבינה, הרי זה מורה על גודל האמונה בהש"י, וכן כתב האור החיים (פרשת חקת): "ובדרך רמי ירצה באומר חקת התורה מהם יקיימו מצוה זו הגם יוצא חוקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצות הבורא וזה לך האות, ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתתמסר להם המצוה בדרך חקה", עכ"ל. הרי שעשיית מצוה בלי שום טעם, מורה על גודל האמונה בהש"י.

וא"כ מובן היטב מדוע הוא כפרה לחטא העגל, שהרי שורש השרשים של החטא העגל היה מחסרון אמונה בהש"י, שעשו עגל הזהב ואמרו "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים", וזהו חסרון אמונה בהש"י. וא"כ ע"י פרה אדומה הוא יתקון לחטא זה.

טהרת פרה אדומה קודם עשיית הקרבן פסח

תנן במתני' (מגילה כט, א): "ראש חדש אדר שחל להיות בשבת - קורין בפרשת שקלים, חל להיות בתוך השבת - מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת, בשניה זכור, בשלישית פרה אדומה וכו'", ע"כ. ופי' רש"י "פרה אדומה - להזהיר את ישראל לטהר, שיעשו פסחיהן בטהרה", עכ"ל. הרי הקבנן פסח הוצרך לעשותה בטהרה, וע"כ, קודם עשיית הפסח מי שהוא טמא צריך להיטהר ע"י הפרה אדומה.

וכ"כ הלבוש (סי' תרפ"ה): "השלישית פרשת פרה אדומה, והיא בשבת שקודם פרשת החודש שכן היה שריפתה במדבר סמוך לניסן, כדי להוות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן, כדי שיהיו טהורים ויכולו לעשות את הפסח בזמנו, לכן קורין פרשה זו להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה", ע"כ.

ולפי הנ"ל מובן היטב, מדוע הטהרה לקרבן פסח הוא הפרה אדומה, שתכלית בקרבן פסח הוא לבא לידי האמונה שלימה בהש"י. שהטעם של עשיית הקרבן פסח לדורות כתב החינוך (מצוה ה'): "משרשי מצוה זו, כדי שיזכרו היהודים לעולם הניסים הגדולים שעשה להם השם יתברך ביציאת מצרים", עכ"ל.

ועיקר המצוה של "זכירת יציאת מצרים" הוא לקבוע בלבינו האמונה בהש"י, כמו שהאריך הרמב"ן (סוף פרשת בא) וז"ל: "ועתה אומר לך כלל בטעם מצות רבות. הנה מעת היות ע"ג בעולם מימי אנוש החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא ... ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (לעיל ה, יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט, כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם ט, ד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ. להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצרים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים אמנים באמונת הבורא ובתורה כולה ... וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכח, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים. כי הקונה מוזהה בזו אחד וקבעה ופיתחו ונתכוון בענינה כבר הודה בחדוש העולם ובפידעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו

מארתו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו.

ולפיכך אמרו (אבות פי"ב, מ"א) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמדות ותביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהיו, וכוונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה לנו שהוא ברננו, והיא כוונת היצירה, שאין אל טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, וזה שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו וידו לאל שבראם והמצאים ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנתו ... ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקיימו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחו שכרו, ואם יעבור עליהם יכירתו ענשו, הכל גזרת עליון", עכ"ל.

בביאור חטא העגל

ולהרחיב היריעה, יש לבאר עומק החטא של החטא העגל. הנה כלל ישראל חטאו ואמרו על העגל הזהב: "אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים". וכבר תמחו הראשונים, וכי כלל ישראל שוטים היו שלא ידעו שעגל הזהב נעשה רק היום, והכיצד יתכן כלל לומר שעגל זה היה ביכלתו להוציאם ממצרים! זאת ועוד, שלא ידעו מה שאמרו חז"ל: "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הנביא", וכי במדריגה גבוהה זו יעלה על דעתם לומר שעגל זה הוציאם ממצרים! ועוד, הרי הש"י דבר אל כלל ישראל בהר סיני, ואמר אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים כו', ואיך אחר ששמעו זאת מפי הגבורה, יאמרו שעגל הזהב הוציאם מארץ מצרים?

וביאר האור החיים הענין של חטא העגל, שכאשר כלל ישראל ראו שלא היה להם מנהיג, שמשו רבינו איחר מלשוב אליהם, בקשו מנהיג, ואמרו, שהש"י הוא נעלם וגבוה מאוד, ויקר להם מקרה רע באין משגיח עליהם, לזה יעשו כן מכוחות צבא השמים, שיהיה למטה לפניהם, ולעולם לא מרדו בסיבה ראשונה, אלא שרצו באמצעי, עת"ד. הרי, שורש השרשים של חטא העגל היה שכלל ישראל בקשו "אמצעי", שחשבו כי הש"י הוא נעלם וגבוה מאוד, וע"כ הם צריכין "אמצעי" מכוחות צבא השמים להיות להם למנהיג, במקום משה רבינו.

האור החיים כתב (דברים לב, לח) שיש ב' מיני עבודה זרה, שיש שעובד עבודה זרה לאלוה גמור, ויש שעובד עבודה זרה לאמצעי, ועל שניהם צוה ה', עת"ד. וזהו החטא שחטאו בעגל, שבקשו "אמצעי", שיהיגים במקום משה רבינו. וזהו בכלל איסור עבודה זרה, הגם שכלל ישראל האמינו שהש"י ברא את העולם, אבל כיון שלא האמינו שהוא ית' לבדו מנהיגם, רק מסר הש"י כוחות לצבא השמים להיות להם "אמצעי" בינם לבין קוב"ה, זהו בכלל איסור של עבודה זרה.

אמונה בהשגחה פרטית

והנה מעיקרי האמונה הוא להאמין (שמות כ, ב): "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". וכבר הקשו המפרשים, דמדוע כתיב: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא כתיב: "אשר בראתי שמים וארץ"? ותירצו המפרשים, דאפילו הכופרים והאפיקורסים מודים שהקב"ה ברא את העולם, רק שהם מאמינים שהעולם נוהג על פי דרך הטבע, ומזלות, וכדומה. ואינו מונהג בהשגחת הש"י. ועל זה נאמר: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - ר"ל, דמעיקרי האמונה הוא להאמין בהשגחה פרטית, שהעולם נוהג לגמרי בהשגחת הקב"ה, ואינו נוהג כלל על פי דרך הטבע, ואין שום כח לכוחות הטבע. וזה נתגלה ביציאת מצרים, שהקב"ה גילה השגחתו לעיני כל, שאין שום טבע בעולם, והש"י הוא המנהיג את כל עניני הטבע, וברצונו הוא "כל יכול" לשנות את הטבע כרצונו.

וכן מפורש בדברי הרא"ש (אורחות חיים להרא"ש אות כ"ו) וז"ל, "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית - ובזה תקיים בלבבך היחוד השלם, בהאמין בו כי ענינו משוטטות בכל הארץ וענינו על כל דרכי איש, ובוחן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", אף ב"אנכי ה' אלקיך" אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העמים, וזה יסוד כל התורה כולה", עכ"ל. הרי דעיקרי האמונה ביציאת

לפרשת שמיני-פרה השפ"ב

| עמוד יז

מצרים דהיינו בהשגחת השי"ת, כי האמונה בהשי"ת אינו רק שהוא ברא את העולם, אלא גם שהוא משגיח ומנהיג את כל העולם כולו, וכל זה גילה לנו ביציאת מצרים. ולפי זה נראה לבאר שמה שאמרנו כלל ישראל "אלה אלהיך ישראל אשר העלך מארץ מצרים", הכוונה הוא כנ"ל, מאחר שחטאו שלא האמינו בהשגחת השי"ת, שהאמינו שיש כח אחר, ולכן בקשו אמצעי להנהיגם, א"כ נמצא שלא האמינו בעיקר האמונה "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים".

וא"כ לפי זה מובן היטב, זה שהחטא העגל היה חסרון באמונה בהשגחה פרטית שהשי"ת הוא לבדו עשה ועשה ויעשה לכל המעשים, וא"כ התיקון הוא לבא לידי האמונה שלימה בהשי"ת. וע"כ האופן להכין לקרבן פסח הוא ע"י האמונה בהשגחת השי"ת, וע"י זה הקרבן פסח יקבע לבבנו עיקרי האמונה כנ"ל.

לתגובות: adebstein@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

אבינו מלכנו

כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל יִבְנוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה' (וי, ו)
ה', שרף.

וגם בשבוע זה, כולנו בוכים - את השרפה אשר שרף ה'.

הדברים נכתבים בישיעת חימום. קשה לכתוב. קשה לדבר. קשה - להמשיך הלאה.

מילים - עד כמה שיהיו עזות ביטוי, הן רק - מילים. יש להן 'מוגבלות' קשה. מסגרת, שכמעט אי אפשר לפרוץ אותה.

ואם אכן כך, אז המשכיל - בעת ההיא - ידום. ואכן, עלינו להיות 'דוממים'. כולנו אבלים, ויאגרא דבי טמיא - שתיקווא' (ברכות ו:).

ר' חיים. המילה 'צ'ילי' ממאנת לעלות על דל שפתיים. ואכן, מאוד מאוד 'דל'. השפתים. גם הקולמוס. אין מילים שיוכלו להביע את הלב. הלב הבורח, המקונן, החסר כל כך - של כלל ישראל.

נראה, שהכל - מתמוטט. ר' חיים היה - עבורנו - סוג של 'קמיע'. משהו שיהיה איתנו עד בא משיח, שהוא עצמו אמר - לפי השמועות - שהוא קרוב מתמיד.

הדמעות, אף הן ממאנות לבוא. חלקן - משום 'יבשות' הלב. הנגע הנורא של דור אחרון. וחלקן, משום שאותו לב עצמו - אינו קולט שר' חיים איננו איתנו. שזה 'סופי'. עד לתחית המתים, כמובן.

ואלו שכן באות, והן רבות - על אף כל הני"ל, מבכות את המציאות הנוראה. את ה'חסרי' שלנו. את העובדה, שיש איזה 'חור' שחור בלב, איפה שהיה שם ר' חיים - אצל כל אחד ואחד מאיתנו.

את ההספדים, נותיר למי שראוי לכך. אנו יכולים רק לעורר נקודות. להעלות רעיונות למחשבה.

האבא

- אז ננסה.

אמרנו - נראה, שהכל מתמוטט.

'הכל'.

אז מהו ה'הכל' הזה.

כדאי באמת - להתבונן. מה באמת חסר לנו. האם אנו כואבים את כאבה של התורה הקדושה, על כל חלקיה, ששוב לא יהיה עליה 'יסוים' בכל שנה מחדש? או אולי כואבים אנו את צערן של המידות העליונות, שמי שהיה הביטוי הגדול של 'מידות' בעולם שלנו - ח'מרכבה' לאותן 'עליונות' - חסר כאן, והן עלו ונגזרו לאי שם?

ומי שהתשובה שלו היא יכו', קדוש ייאמר לו.

נתבונן.

אתה - ילד. אוהו בידו הגדולה והחמה של אבא. ואבא, הוא גבוה. כל כך גבוה. והוא מוביל אותך קדימה. ל'קדימה' האמיתי שלך. למה שיביא לך 'חיים'.

הוא גם 'מוגן' עליך. מכל פגעי הזמן והמקום. אתה 'עטוף' ב'חיבוק' אוהב, ולא חושב על מה שיש 'מסיבי'. הכל כל כך טוב, כל כך 'חס'. התחושה שאני

מוגן, ואהוב; התחושה - שיש מישהו שיכול, והוא גם עושה עבורי הכל - היא משכרת. ממכרת.

וזה אמורה להיות התחושה - של בן אהוב.

[ובדור אחרון זה, קצת שכחנו כיצד לייצר מצב כזה. והתוצאות - הרות אסון. הן 'הרות', וגם 'מולידות' - כל מיני דברים, כמו - בעיות נפש, מידות רעות, קושי בלימוד, הרס שלום הבית לעתיד, ועוד.

אין לנו מושג, עד כמה המעשים ה'קטנים' שלנו - חורטים בנפשם של ילדנו. כל חינוך, כל מילה טובה. כל חיבוק, כל נשיקה. וכדאי שיהיה לנו 'מושג'.

אנחנו, המשמשים ביינוץ תורני, 'מקבלים' לידים שלנו את ה'תוצאות' של כל הני"ל. שיחות רבות, ועבודה רבה, נדרשים - על מנת לתקן, ולו במעט, את הנוק העצום של החוסר ב'אבא' ואמא אמיתיים.]

ר' חיים, היה 'אבא' של כולנו. מישהו חזק, שמגן עלינו. 'שיבויה' אחד שלו - שווה מליונים. וגם פועל - את אותם המליונים.

המכתבים הרבים כל כך. ההוראות שיצאו מביטון. התמונה שלו, שנמצאת לכל אחד מאיתנו עמוק בלב.

האהבה הגדולה שהוא אהב אותנו. האהבה הגדולה - שאהבנו אותו. כולנו. מכל העדות והחוגים.

ידענו שאפשר 'לסמוך' עליו. שדבריו נשמעים בשמים, וגם קובעים שם. שכשהוא באמת ירצה משהו - זה יקרה. בברכה, בישועה, וגם - בהנהגת הציבור. אם הוא היה מורה משהו, כולנו נשמענו. בהערצה, ביראת כבוד, ומעל הכל - באהבה עצומה.

לא לחינם נוהגים לזעוק - 'אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו'. וגם 'יתומים היינו, ואין - אב'.

הוא, בפרט, היה כל כך - 'אבי'. כל כך 'רכב ישראל', ה'מנהיג'.

וזה כה חסר. כה כואב. סוג של 'יובש' פנימי, שאתה לא יודע כיצד למלאות אותו. איך 'להרטיב' שם משהו.

*

הקלישאה

תאר לעצמך, שיש לך מישהו - שאתה יכול לבטוח בו. להישען עליו. להיות תמיד רגוע, שלו.

תדמיין, שזהו מישהו גדול, הרבה יותר ממך, ואתה משעין את ראשך - עליו. והוא, בידו הגדולה, מחבק אותך.

והוא אומר לך - בני יקירי. אני דואג לך. הכל יהיה בסדר. הכל כבר עכשיו בסדר. את הכל - אני בעצמי מסדר עבורך. אין לך מה לדאוג - על מאומה.

מנהל הבנק, למשל. זה שתמיד מטריד כשחסר לו שם 'משהו' (ולמה דוקא אני צריך למלאות את כל החסרים שלו?) - הוא, ה'מישהו' הגדול הני"ל, כבר 'יסדר' אותו. גם ה'שלום' ביתי. הוא - יכנס פנימה, יאחד את הלבבות, וימלא אותם - בכל מה שצריך למלא. אפילו הילדים - הוא יחנך אותם, כך שהם יהיו הכי ממושמעים שיש, והכי חרוצים בכיתה, וכל מה שאתה רוצה.

המחלות - הוא הרופא הכי טוב. והוא עובד בחינם, ואפילו ברצון ובאהבה.

וכן על זה הדרך.

סוג של 'אבא' גדול וחזק כזה, כשרוני בכל תחום נצרך, וגביר גדול - גדול. ואוהב - עד בלי די.

ואתה 'מונח' בחיקו החמים, והאוהב, ואתה - רגוע. לגמרי. אין דאגות בכלל. רק הוא דואג, ומסדר הכל.

נשמע טוב, הלא כן?...

- אז יש לנו אחד כזה.

'אחד'.

אולי נצייר כאן תגובה אפשרית:

- איזו קלישאה...

הכל נכון. הכל טוב. אבל זה לא 'מרגיש' לי בכלל. מה אני אעשה.

או - שאתה רוצה שאני אעבוד, עוד ועוד, ואולי אגיע לזה באיזשהו שלב בחיים. כשאהיה בן שמונים וארבע בערך. פחות או יותר.

אבל מה אני אעשה עכשיו?

ר' חיים, היה מוחשי. מול העיניים. המופתים שלו - 'התגללו מתחת השולחן'. תמיד כשהייתה בעיה - היה למי לפנות.

ומשום מה, אני לא חש כך כלפי הקב"ה. מה לעשות.

אז - תפסיק עם ה'תובנות' האלו. ר' חיים עלה ל'ישם', וזהו. לפחות יש לנו קבר, לבכות עליו. לבקש. הלא 'גדולים' צדיקים במיתתם!.

*

גהינם

- מה שתגיד.

אבל:

אמרת - 'משום מה, אני לא חש כך כלפי הקב"ה'.

ובאמת - על שום מה?

והשאלה שנשאלה לאחר מכן - 'מה לעשות', וזה היה ב'טוין' שנשמע ממש כמו 'מה לעשות' - אולי היא יכולה להישאל כמו שאלה אמיתית:

מה - באמת - אפשר לעשות?

אז קודם לכן, ננסה לבדוק 'משום מה'.

יש לזה מספר סיבות.

האחת - ה' הוא לא באמת 'מוחשי'. זה לא כמו גדול בישראל, שאתה רואה בן אדם, שמבטיח - וההבטחות שלו מתקיימות. מעל הטבע.

השניה, שיש לי כבר 'היכרות' עם ה'. והיא - איך לומר בעדינות - אולי עדיף שלא לומר. גם לא ב'עדינות'.

הוא - תובע ממני. דורש. והרבה מאוד. תרי"ג מצוות. ועוד שבע דרבנן. ועוד אלפי הלכות ודקדוקים. ומה לעשות, אני בן אדם. לא מצליח לעמוד בדרישות שלו.

יש לי בחשבון כמה 'ביטול תורה באיכות'.

אודה על האמת, גם ב'כמות'. אפילו הרבה 'כמות'. וגם עוד כמה 'עברות'. והן נשמעות קצת יותר גרוע מה'איכות'. אני לא רוצה לפרט, כי רבים הם. ויאם אתה דן אותי כמעשי - אוי לי!

והוא, עד כמה שידוע, אכן 'דן'.

יש לו 'גיהינם', ושם - לא נעים. מאוד לא נעים. מאוד מאוד אפילו.

ולפי החשבון שלי, ה'השתייכות' שלי לאותו מקום - אני לא רוצה להמשיך. לא כדאי.

נו, אז מה אתה רוצה. איך אני יכול לבטוח בו. לפעמים אני מרגיש - שהוא כועס עלי. שלא טוב לו איך שאני מתנהג.

קשה לי לחוש כלפיו תחושה של אבא. של מישהו שאוהב ומגן. אני לא מרגיש מספיק שהוא באמת אוהב אותי.

באמת קשה. דברים כדורבנות.

ויש עוד כמה סיבות, כל אחד כפי ליבו. וכולן - מובילות לדבר אחד: 'אני לא מרגיש את זה'.

*

ה'פטור'

אז נתחיל - מהסיבה השניה.

קודם כל לגבי הגיהינם:

הוא יתברך, לא רוצה שתיכנס לשם. ממש לא.

ולכן, הוא נתן לנו עצה - נפלאה. קלה מאוד לביצוע. וביגדול, אנחנו כבר מבצעים אותה בכל יום:

- להניח תפילין.

ממש ככה. זה משנה ברורה מפורש (סי' לו, סק"א): 'שכל המניח... מובטח שהוא בן עוה"ב ואין אש של גיהנם שולט בו'.

אז - 'מובטח'. אתה יכול להיות רגוע.

וגם - אם אתה דר בארץ הקודש, וגם נקבר שם - אין גיהינם. אין!

- כך מגלים לנו חז"ל (פסיקתא, א).

ומי ימלא את הגיהינם? יש מי שימלא. אל תדאגו (ע"י שבת קד').

אנחנו, לפחות, לא 'מתכננים' להיכנס לשם. ממש לא. אפשר להירגע.

צריך להבין מהם ה'תפילין', ומהי 'ארץ ישראל'. לכאורה - כשיש 'דעת' בזה, רק אז 'נעלם' הגיהנם. אבל זה לא קשה. ממש לא.

ה' - אוהב אותנו. באמת אוהב. הוא 'אינו בא בטרוניא'.

*

לשוחח עם עצמי

והבעיה שלנו, איננה 'הוא' יתברך.

הבעיה היא - התחושות שלנו.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד יח

התביעות שאנחנו תובעים מעצמנו, וחוסר שביעות הרצון - מהתוצאות.
- התוצאות!
אחד מהמקשים הגדולים שלנו. אחד משקרי היותר גדולים - של עולם השקר.
משננים לנו השכם והערב: העבודה - היא העיקר. העמל, השתדלות. התוצאות - אינן בידים שלנו. מה שהי רוצה מאיתנו - זה ההליכה בדרך. התוצאה - בידיו יתברך.
כל יהודי, הוא הרבה יותר טוב - ממה שהוא חושב לעצמו.
- כל יהודי!

כך אמר ר' אליהו לופיאן זצוק"ל, לאחד מגדולי המחנכים בדורנו.
הלב - ממאן. מסרב. הוא 'רואה' - עולם של תוצאות.
ועלינו להילחם במה שהוא 'רואה'. בעולם השקר. יש טכניקות מלחמה. מפורטות. ברורות. דברים שפועלים, שעובדים מצוין. צריך רק לדעת אותן, ולהפעיל. זה הכל.
דוגמא פשוטה (אחת מיני רבות): לנסות לשכנע - את עצמך.
אתה משוחח עם עצמך. אתה שואל - מה אני מרגיש. אתה מתאר את תחושת הכישלון. מפרט.
לאחר מכן, כשהכל 'יצא', והתברר לגמרי - אתה 'עונה' לעצמך. מה באמת נכון. ואת זה, אתה מפרט יותר. מסביר יותר. ממחיש, עד כמה שיש לך את האפשרות.

וככל שתסביר לעצמך יותר - כך הדברים יוחדרו ויוטמנו יותר.

*** גילוי מוחשי**
ולגבי זה לא מוחשי.

העולם הזה, אכן - מאוד 'מתסכל'. אתה לא רואה מאומה. הכל נסתה. האמת - נעלמת. השקר, מתנוסס על כל במה אפשרית. משמיע את קולו ברמה. המטרה שלנו, היא - הלב. התחושה.
השקר, יודע זאת. ולכן - הוא נאבק על הלב שלנו. ובכוחות איתנים.

הנשק שלו, מורכב משני דברים: כמות, ומוחשיות. 'כמות' של שקר. אתה רואה עולם, מתנהל 'לבד'. העינים, לא 'רואות' את ה' כמנהיג. וככל שתראה יותר את המציאות כמו שהיא נראית - זה יותר 'כמות'. הלב, מקבל את הכמות הזו.

וזה גם - מוחשי. 'החושים' שלנו - קולטים את זה. הראיה, השמיעה. המישוש. בכל אלו אתה 'קולט' - שקר.

עלינו - להילחם בו, בנשק שלו עצמו. להשתמש בהרבה 'כמות', והרבה 'מוחשיות'.

ה'כמות' שלנו - היא ה'דעות'. עד כמה שאתה לומד את הדברים, עד כמה - שהם נמצאים יותר ויותר במוח שלך. עד כמה שאתה מתבונן בהם עוד ועוד.

ואם קשה להתבונן - אפשר ללמוד את זה. זה לא באמת קשה (אפשר לנסות לכתוב. זה 'ממקד' את המחשבה. ויש עצות נוספות, רבות - ויעילות). והמוחשיות - זו באמת בעיה.

הבורא - הוא נסתר. לגמרי. אתה לא יכול לחשוב מה זה 'איך סוף'. וגם אם הגעת לאיזו 'השגה' - זה לא באמת רואה. 'לית מחשבה תפיסא ביה כלל'. ועם 'לא הגדרה' כזו, איך אפשר באמת להתחבר. איך אפשר להילחם כנגד משהו מציאותי, מוחשי.

אתה רוצה לחוש שהוא אבא שלך, אוהב אותך, ואתה יכול להישען עליו. איך זה יתכן, כשהוא כל כך נסתר.

וכל זה באמת נכון. ומי כמו הוא עצמו, יודע זאת.

ובכל זאת, הוא רצה - שכן נתחבר. שכן נישען עליו. שדע נאמנה, שיאין לנו על מי להישען - אלא על אבינו שבשמים. שכל ה'משענות' ה'אחרות' למיניהן - לא 'ימשכו' אותנו בכלל. רק - הוא יתברך.

הוא עצמו, פתר את ה'בעיה' הזו.
יש לנו משהו, שהוא 'איקונין של מלך'. 'איקונין', בעברית, זו 'תמונה'.

וקודם שנמשיך, נדע - אין זו 'תמונה' שלו עצמו יתברך. חלילה!!
אבל זו כן 'תמונה' - של הגילוי שלו. הוא - מתגלה. מתחבר - אלנו.
והגילוי הזה, הוא - שמו הגדול יתברך. שם 'הוי"ה'.
[במסורת זו, קשה להאריך בהסברים. מי שמעוניין ללמוד את הסוגיא, יעיין בלש"ן, ספר הקדו"ש, ש"א, פ"ה ופ"ו. הדברים מבוארים שם היטב, וגם אדם כמונו, שאין לו יד ב'נסתרי' - יכול להבין ברור מאוד. חלק מלשונו (ואין בזה כדי להבין כלל, רק לקבל מעט 'טעם'):

אמרו בפירוש גיטין נ"ד ע"ב שכל ספר תורה שאין אזכרות שלו כתובות לשמן אינו שוה כלום וכ"ז הוא משום שכל מציאות צורת האותיות אשר לפנינו הנה הם בנוים ועשויים מחומר וגשם ולכן אין במציאותם גופה קדושת אלהות כלל מצד עצמן רק ע"י התפשטות אורו שמתפשט ושרויה בהם כשהם נכתבים לשמן ובשאר כל התנאים המפורשים בהלכותיהם ואז הנה יש באמת בהם עצמן אור קדושתו ית"ש והם מלאים מקדושת אלהות ובפרט השם היה ב"ה שנקרא שם העצם משום שעצמותו גופה נתגלה בהשם הזה ע"י האצילות וגילוי בו הוא בלי שום לבוש כלל משא"כ גילויי שבשאר כל השמות הגם שהם כולם רק עליו עצמו וכנ"ל אמנם גילוי בו הוא רק ע"י מסכים ולבושים ולכן לא נקרא שם העצם אלא רק השם היה ב"ה והוא דיוקנו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. עכ"ל.]

והוא שוכן - כאן, בארץ. בתוכנו ממש, בגילוי - של שם אדני. הוא ה'היכל' של הגילוי של שם הוי"ה. לכן אנו קוראים בעין שם הוי"ה, ואומרים - אדני. והוא ממש - מוחשי. הוא כתוב לנו בכל מקום. בסידור, בתורה הקדושה. זהו 'איקונין'. כך מלמדים אותנו חז"ל (ע"י י"ש תהלים תרפ"א).

ואלו - אפשר להתחבר. עלינו ללמוד - עד כמה שאפשר לנו - מהו 'שמו'. להבין. לחדד לעצמנו.

ה'יתפילין', למשל - הן חיבור חזק מאוד, לשמו הגדול. זהו ה'קישור' אחד, שהי רצה שנעשה עבורו (ע"י שפ"א תרומה, שנת תרמ"ח).

- אז בתפילין שלנו - ה' נמצא! ומתגלה!
וכיון שהוא גם בליבנו, 'בתוך כל אחד ואחד', אז כשאנחנו מניחים את התפילין - אז 'מצא מין את מינו'!!

אז כיצד זה יהיה גיהנום - למי ששם ה' שוכן עליו ובקרביו?!

גם ארץ ישראל - היא מקום השכינה הקדושה. ה'ארץ'. ממש (ע"י רש"י יבמות קה: ד"ה עיניו למטה).

גם השבת, היא ה'זמן' - בו נמצאת השכינה כאן, יותר מכל זמן אחר. זהו 'בית המקדש' - של מערכת ה'זמן'.

כל אלו, ועוד מצוות רבות, יכולות - בדעת נכונה - להמחיש לנו את מציאות ה' בתוכנו.

אם, למשל, נצא לשדה - לקבל את השבת קודש (ע"י שבת קיט, ומג"א רס"ב ס"ג). זו פעולה, שאתה עושה רק למישהו מוחשי ממש. וזה - באמת ממחיש לנפש ה'נימוכה' שלנו, שהי - כאן. ממש.

וככל שנלמד את כל זה יותר; ככל שנעשה 'מעשים' כאלו רבים יותר, עם הדעת הנכונה - כך נתחבר יותר. כך זה יהיה יותר ויותר - 'מוחשי'.

יש לנו על מי להישען

במקום סיכום:
אז - יש לנו.
יש לנו - אבא, בשמים. והוא שוכן - בארץ. כאן. בינינו.

והוא מנהיג אותנו. ומיטיב לנו, ללא גבול. באהבה עצומה. אפשר להישען עליו, לעצום את העינים - ולבטוח בו. הוא 'יסדר' לנו את הכל.

הוא גם מברך אותנו. בכל יום ממש. 'ברכך הוי"ה וישמרך'. אפשר להאמין בברכה הזו. אפשר גם - להישען עליה. לגמרי.

הוא גם עושה לנו 'מופתים'. בכל עת ובכל שעה. ה'חיים' שלנו - בידיו יתברך. הוא מגן עלינו. וגם שומר עלינו. מכל צרה.
בשבוע זה, נוצר 'חלל' גדול. בלב האומה הישראלית, בליבו של כל אחד ואחד מאיתנו. חסר שם 'אבא'.
ואנחנו יכולים - למלאות אותו, בתוכן הכי טוב שיש. לחפש את ה'אבא' האמיתי שלנו, ולדבוק בו - בכל הכוח.
ה' יזכנו.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם ישעיהו הכהן בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

אם סימני הטהור והטמא אם גורמים טהרה וטומאה או רק להכיר

לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר וּבֵין הַחֲזֵה הַנְּאָקָלָת וּבֵין הַחֲזֵה הַיָּשָׁר לֹא תִאָּכַל (יא, מז)
כתב הרמב"ם בפ"א מהלכות מאכלות אסורות ה"א, מצות עשה לידע הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחיה ועוף ודגים וחגבים שמותר לאכלן ובין שאין מותר לאכלן שנאמר (ויקרא כ-כח) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור. ונאמר (ויקרא יא-מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל:

עייני מנגיד משנה שפירש שטעם ידיעת הסימנים שלא יבוא לאכול את האסור.

אולם רבינו הרונג'ובער זצ"ל כותב שמדברי הרמב"ם הללו וכן מראה מהתורה כהנים בסוף הפרשה ז"ל: "ולמה בא, להבדיל, לא בלבד השונה, אלא ביועף זה טמא ואי זה טהור". מבואר שעצם ה'ידיעה' מצוה. אולם רבינו מבחין, בשיטת הרמב"ם ז"ל, בין סימני בהמה וחיה ודגים, שסימניהם נתפרשו בתורה, שהם עצמם סיבת הטהרה שלהם, ובהם ה'ידיעה' עצמה מצוה. לבין סימני עופות וסימני החיכר בין חיה לבהמה, שה'ידיעה' אותם היא משום האיסור והתקלה.²

ומבאר רבינו לפי זה את דברי הגמ' בבבא בתרא דף ט"ז ע"א שאמר איוב לקב"ה בראת שור סדוקות בראת חמור פרסותיו קלוטות. כמו כן בראת צדיקים ובראת רשעים. ומה טענה יש על הרשעים שמרשיעים. ופירש"י ז"ל: את זה טהרת ואת זה טמאת הכל בא על ידך אתה בראת בו סימני הטומאה. ע"כ. ולכאורה יפלא למה לו לאיוב להזכיר את הסימנים של הטהרה והטומאה. די שיוזכר בראת שור בראת חמור. ואנו יודעים שזה טהור וזה טמא. אלא מבאר רבינו, דטענת איוב היתה, בראת שור עם הסימנים המטהרים אותה, היינו שהם עצמם המטהרים אותה. וכן להיפך בחמור. ולא שהם רק סימן שהוא טהור.

אמנם בדעת התוס' מראה רבינו שסובר (נדח דף נ' ע"ב) דאף סימני עופות הם הגורמים את הטהרה. ולכן כתבו התוס' (בתחילת דבריהם) שתרנגולתא דאגמא הזכר אסור שאין לו סימני טהרה והנקבה שיש לה סימני טהרה מותרת. והראה שדבר זה תלוי בדברי התוס' (חולין דף ס"א ע"א ד"ה כל עוף) אם סימנים הללו הם הלכה למשה מסיני או קבלה היתה מימות נח.³

² לגבי סימן עוף אם דורס או לא, כתב רבינו דחשיב סימן הפועל דין ולא רק היכר, והוכיח זאת מבכורות דף י'. ומאידך בפ"א ה"ט"ו ממאכ"א כתב רבינו דגם דריסה ל"ח סימן המטמא.
³ ובשו"ת צ"פ החדשות ח"א סי' מ"ד כתב רבינו דהגם דסימני עופות לא זהו המטהר דהא לא פרטה בהם התורה, רק מימי נח כמוש"כ תוס' (חולין דף ס"א ע"א), והם רק להכיר המינים. מ"מ ע"י שכעת

והנה יחד עם כל בית ישראל השברנו שבר גדול עם סילוקו של מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אשר חיזק את ידיו בכתב ובעל פה הן בפרסום כתיב קדשו של רבינו הצפנת פענח, והן בקבלו בתשואות חן את קובץ מתורתו של רבינו הצפנת פענח (אספקלריא - תשפ"א) בר"ח טבת תשפ"ב כשבישב ביחוד שיניחוהו מעל הספרים. ע"כ אמרנו להביא ממה שכתב בענין הנ"ל בספרו שיח השדה ח"א סי' א'.

מרן הגר"ח זצ"ל למד באופן אחר בשיטת הרמב"ם ז"ל: דכשרוצה לאכול איכא מ"ע לבדוק בסימני חיה ובמהה ועופות כו' וידענין זה מקרא דזאת החיה וגו' כל צפור טהורה וגו'. ומייתי ראייה מקרא דזהבדלתם דשמעון מפשטה דקרא בכללות לכל המינים. ומלבד זאת ישנו הריבו שבתו"כ הנ"ל שכיב המינים לא בלימוד לבד אלא שיטתם להכירם. ואפשר שהוא מדין תלמוד תורה.

אך העיר דמחולין דף ס"ג ע"ב דאמרין דחכם יודע הסימנים אבל אותם עצמם מהיכן יכיר. משמע דלא ס"ל דך דרשא דתורת חכמים, דלהתו"כ כיון שהוא חכם בודאי קיים מצוה זו.

אולם לרבינו הצ"פ שחילק דסימני עופות אין בהם המצוה, ל"ק מחולין כיון דמיירי שם בסימני עופות. [צ"פ מאכ"א שם ושו"ת צ"פ החדשות ח"א סי' מ"ד פ' ח"ה סי' ג'נד]

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

תלמיד חכם שמת הכל קרוביו

ואחיכם כל בית ישראל יבנו את הש"רפה אשר שרף ד' (י, ו) וברש"י: מכאן שצרתם של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה.

צרתן של תלמידי חכמים, היא צרת הכל, היא שמטלת עונש לכל הדור, וזו התחושה שכל אחד ואחד חש בימים הללו, עם פטירתו והסתלקותו לשמי מרומים של האחד המיוחד, שכל העולם כולו קרובים ורחוקים הסתופפו בצלו, והתחממו לאורו, ה"ה מרגע ורבנא פאר הדור ותפארתו נר ישראל עמוד הימיני רכבי ישראל ופרשיו, אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים רבינו אביר הרועים רבן של כל בני הגולה רבי שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל.

והנה מוטלת עלינו החובה להתבונן במה שחסרנו בעוונותינו, ולהתעורר להאחו בשולי גלמתנו, כדי לשמר מה שאנו יכולים, מגדלותו אשר הרקיעה שחקים. ואף על פי שאנו רחוקים כרחוק מזרח ממערב מכל מדרגותיו שחפץ עליהן הוד קדומים, עם זאת לא עלינו המלאכה לגמור ואין אנו בני חורין ליבטל ממנה.

והנה כאשר ננסה להתבונן מהו הדבר הראשון שממנו ניקח לעבוד את השם, נראה שהיא המעלה של אהבת התורה, שהיא היתה היסוד והשרוש של כל המעלות, וממנה הושגה ונוסדה אישיותו המיוחדת כל כך של מורינו ורבינו רבן של כל ישראל.

וכך ראינו באין ספור פעמים, פשוט דביקות בתורה, ללא שום יכולת לפרוש ממנה אפילו שענה אחת. והנה זכורני לפני כשלוש שנים, שזכינו לחתן את בנינו היקר נ"י, ומאחר שמשפחת הכלה קרובים מאד למרן זצוק"ל הוא הבטיח את השתתפותו בחופה. ממש סמוך לחופה הלכו לביתו, לבקשו לבא לחופה, ואז ראו שהוא התחיל את סדר לימודו לאותו ערב, ולא היה אפשר כלל לנתקו מלימוד התורה... פשוט דביקות בתורה באופן מוחלט.

כלומר זו כבר לא התמדה, פשוט דביקות בתורה. והאמת שכאשר האדם דבק כל כך בתורה, אזי הלימוד עצמו הוא באיכות שונה לחלוטין, וזו תוצאה נוספת של מעלת אהבת התורה בלי מצרים. והנה בשפה פשוטה ניתן לומר, שלא היה לו בעולם שום דבר וענין שיכול היה להתקרב אפילו בחשיבותו ללימוד התורה, על דרך שאמר, כל החפץ לא ישו

בה. ולכן מכיון שהוא התחיל ללמוד, לא יכול היה להפסיק. דביקות!!!

מכובן מדרגה מסוג זה אי אפשר להעתיק, ואי אפשר לחקות. אבל אפשר לקנא קנאת סופרים בזה, וקנאת סופרים תרבה חכמה. ואולי למרות שאי אפשר לחקות, את מדרגותיו של מורינו ורבינו, בכל זאת אפשר להתחקות אחר מעלותיו, ולנסות למצוא מה שכן שייך אליו.

והנה ראינו כיצד גם לעת זקנתו המופלגת וחולשתו הנוראה, עדיין עמד על משמרתו בכל כוחותיו, עד שגם בשנה האחרונה עוד זכה לערוך הסיום בערב פסח בבוקר אחר תפילת ותיקין, כידוע.

והנה ראה ראינו היראת שמים ואהבת החסד הקדושה והטהרה, ועל כולם ישירות הדעת, ונקיות הדעת. וכל ימיו אחר האמת היתה מגמתו, עד שלא יכל להוציא מפיו שום דבר שאינו מדויק. וכל מה שנשאל ענה מיד בקוצר אמרים, וחזר לתלמודו.

חיבר ספרים עד אין מספר, למן קונטרסים קטנים על כל נושא שבעולם, ועד ספרים מקיפים לעומק ולרוחב, ובכולם ניכרת העובדה שכל התורה פרוסה לפניו כשמלה.

והנה הוא היה הרבי והמלמד הגדול, אמנם הוא גם כן היה התלמיד הגדול, ומסר נפשו על כל קוץ וקוץ מדברי דודו בעל החזון איש זצ"ל, שכידוע דבריו עמוקים וקצרים, ועניים במקום אחד ועשירים במקום אחר. כמו כן בירר עד דק, מקחן של גדולי ישראל, כבספרו שו"ת הלכות, בו נכתבו מסקנותיו של בעל המשנה ברורה, שילוב הכרעות החזון איש זצוק"ל. ועוד הרבה ספרים מגדולי ישראל בכל מקצועות התורה לאין מספר, וגם במה ששייך ביד אחרים בכל דרך, עד שהיה תל תלפיות, שהכל פונים אליו, וממש על פיו ישק כל דבר.

והנה יש בנותן ענין להעתיק בזה מעט מזעיר מה שכתב בספר הקדוש סדר היום סדר עלינו לשבח בענין סדר הלימוד. וזה לשונו שם:

ויתחיל בלמודו בנחת לאט מלה במלה, כדי שלא יטה מדרך הישר ויכול לכונן אל האמת, כי לא נמצא הטעות והשיגאה כי אם בשביל שאינו מדקדק בדבריו וקורא במרוצה ואינו שוקע בעיונו אלא מתרצה בריצי כסף המובן בתחלת העיון ובהא אפשר לטעות שאין הכוונה כך. אבל המעמיק משיג כוונת הענין ומגיע אל התכלית ותמצית הענין...

יש הפרש רב ועצום בין המעמיק לקורא על פני המים, כי זה מוציא לאור מבוקשו ומוציא לאור משפטו להבין ולהורות חק ומשפט ותעלומה יוציא אור וטועם טעם הענין מדבש ונופת צופים. מה שאין כן בקורא כאגרת...

וזה היה המנהג שנהגו לקבוע ישיבות לפלפל בהם סוגיות דבורים קשים, ואף על פי שנראה כאבוד זמן אחר שאין מוציאן ממנו לא דין ולא משפט, ומפני הענין שאמרנו כדי ללמוד להישיר השכל כדי שידע להעמיק הענינים כאשר יבואו לידו כדי שיוציא לאור משפט.

ומי שלומד בענין אחר נצלב במים אדירים והעלה חרס בידו ומוציא שם רע על חמדת התורה הקדושה והעמוקה, כי נראה לו שאין ענין התורה כי אם אותו הדבר שעולה בדעתו בתחלת עיונו...

כי עיקר התורה סודותיה ורמיזה הנסתרים והעמוקים הם נעלמים מעיני הכל בתחלת העיון, עד שמי שיש לו שכל יטה שכמו לסבול הטורח והמשא לעיני יום אחר יום עד שיגלה הענין אשר הוא מבקש. והמקום ברוך הוא בראותו טוב כוונתו לידע ולהבין, מגלה לו את החפצו...

ומתגלה אליו כל אשר חפץ אחר העיון והעסק בה ואחר עמל וטורח כי צריך דבקות השכל וראות העינים היטב.

והנה אלה וכאלה היו קצות דרכיו בתלמודו, אשר יגע ועמל על כל קוץ וקוץ מדיני התורה, ולא הניח דבר קטן או גדול מלבררו וללבונו, עד שזכה שמשנתו היתה זכה וברה מאירת עינים.

והנה למרות ענותנותו שיצאה מגדר האנושי כידוע. מכל מקום גבה לבו בדרכי שמים, וזכה לחבר חיבורו הגדול העמוק והמקיף דרך אמונה על סדר הרמב"ם זרעים, שנתפרסם ונתקבל בכל תפוצות ישראל, אשר אלמלא ראינו לא האמנו שיתכן לאדם בדורינו לחבר חיבור כזה, ומתוך יגיעה ועמל של עשרות שנים שבדאי לא ניתן לתאר, ואף אחר שכל התורה היתה פרושה לפניו כשמלה, בכל זאת לקבץ ולברר הכל בפונדק אחד, בנוסף לציצים ופרחים, ספיקות ביאורי

סוגיות וחיידוש דינים, זהו מעל ומעבר להשגתו. ובודאי היתה זאת על ידי סיעתא דשמיא מיוחדת שלא כדרך הטבע.

ויפה אמר חתנו הגר"ש שטיינמן שליט"א, שיקח לנו חצי שנה לפחות כדי שנדע להעריך נכונה מה שהפסדנו.

ולעת כזאת החובה המוטלת עלינו היא לנסות לאחוז בשולי גלמתו, וללמוד אפילו משהו ממה שניתן ללמוד ממנו. ואולי כדאי להזכיר דבר אחד טוב שהקיף את כל חיו ממש. שזכה לקיים הפסוק ממש כפשוטו, ובאופן נדיר ומושלם ביותר. והוא הפסוק הראשון בספר קהלת שאמר שלמה המלך בחכמתו: הַבֵּל הַבְּלִים אֲמַר קִהְלֵת הַבֵּל הַבְּלִים הַבֵּל הַבְּל... ובמחיצתו של מרן רבינו זצוק"ל היה אפשר לחוש כמה העולם הוא הבל ממש. ויהי רצון שזוכה ונתבשר בשורות טובות.

ובא לציון גואל במהרה בימינו.

עיונים בפרשה / הרב יעקב ברמן, בני ברק

בענין שיר של יום במקדש ובזמנינו

ראשיכם אל תפגעו... ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו כי שָׁמֶן מִשְׁחַת ד' עֲלֵיכֶם (י, ו-ז)
כהן הדיוט ביום חינוכו - דינו ככהן גדול

מצינו בדברי רבותינו הראשונים בפרשה זו חידוש מפליא מאד, והוא שכהן הדיוט ביום חינוכו לכהונה דינו ככהן גדול, (לכל הפחות לדברים מסוימים), ונראה לברר דעתם ודעת שאר הראשונים בענין.

בתורת כהנים איתא על הפסוק: "ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן...שאו את אחיכם מאת פני הקודש" וזה לשונו "מכאן שאין הכהנים מטמאים למתים, שהרי אלעזר ואיתמר לא נטמאו להם".

והקשו הדעת זקנים (בעלי התוס') והחזקוני, מה חידש התו"כ והרי פסוקים מפורשים הם שהוזהרו הכהנים על טומאת מת, ועוד שהרי אלעזר ואיתמר כהנים הדיוטים היו ומותרים ליטמא לז' קרובים, ולמה לא נטמאו בעצמם לאחיהם.

והוכיחו הראשונים מכאן חידוש מרעיש, שבדברי התו"כ התחדש שכהנים הדיוטים ביום משיחתם אין מייטמאים על טומאת מת, ושם "שיש להם דין כהנים גדולים", וזו כונת התו"כ שכהנים הדיוטים ביום משיחתם אין מייטמאים אפילו לשבעה קרובים, ולכן לא נטמאו אלעזר ואיתמר בעצמם לאחיהם.

וכן הביא בדעת זקנים בשם הרב בכור שור מה שנאמר "ראשיכם אל תפגעו", אע"פ שכהן הדיוט לא הוזהר על פריעה ופריעה שהרי מותר ליטמא לקרוביו, מ"מ ביום משיחתו הרי הוא ככהן גדול".

וכן דייק בחזקוני ממה שאמר לאהרן ובניו "ובגדיכם לא תפגעו", ופירש - "אעפ"י שאתם הדיוטים הרי אתם היום ככהן גדול לדורות, ובכהן גדול כתיב "את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרוס, ומפתח אהל מועד לא תצאו - כדין כהן גדול".

ובזה ביאר הדעת זקנים לשון הפסוק "ראשיכם אל תפגעו ובגדיכם לא תפגעו...כי שמן משחת ד' עליכם", והיינו שיום זה הוא יום משיחתם ולפיכך אסורים בפריעה ופרימה, [וכענין זה פירש ברשב"ם שאתם היום ככהנים גדולים, כי שמן משחת ד' עליכם, ובכהן גדול כתיב טעם זה "את ראשו לא יפרע...כי נזר שמן משחת אי עליו"].

[ובחזקוני הלך בדרך זו שדינים ככהן גדול, ולפיכך הקשה בהמשך הפרשה (ז, יט) שפירש רש"י שאמר אהרן למשה "וכי הם הקריבו שהם הדיוטות, אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אוגין", והקשה הלא נתבאר לעיל שדינו של כהן הדיוט ביום משיחתו ככהן גדול, ואיך גם בניו יכולים להקריב באנינות.

וחידש דצריך לומר שהיה להם דין כהן גדול "ירק לחומר" [ליטמא לקרובים ופריעה ופרימה ויציאה מן המקדש], ולא לקולא (לגבי להקריב באנינות).

יום חינוכו או יום משיחתו בשמן המשחה

ויש לברר כונת הראשונים שכתבו שכהן הדיוט ביום משיחתו דינו ככהן גדול, האם כוונתם ליום משיחתו בשמן המשחה דוקא, או שכוונתם ליום חינוכו לכהונה, ונפ"מ בתקופות שנגזו שמן המשחה ונעשו כהנים ע"י ריבוי בגדים, האם גם אז ביום חינוכם דינם ככה"ג או לא.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד כ

הוא דומה לטהור, או להיפך חל עליו האיסור של תורה. וצ"ב גדר זה.

ונראה להוכיח שהכונה ליום חינוכו לכהונה בין עיי ריבוי בגדים ובין עיי שמן המשחה, ולשון "משחתו" לאו דוקא, שהרי התו"כ בא ללמד מכאן הלכה לדורות, ולדורות היתה משיחה בשמן המשחה רק לכהן גדול ולא לכהן הדיוט [ורק כאן שהיתה תחילת חינוכו לשבת הכהונה נמשחו], ועיי הכוונה ליום חינוכו ולא דוקא משיחה.

ביאור ענין מעלתו ביום חינוכו לכהונה

וביאור הענין שדינו של כהן הדיוט ביום זה ככהן גדול, נראה עפ"י הגמ' (סנהדרין יד.) "אין אדם עולה לגדולה אלא א"כ מוחלין לו על כל עוונותיו", וכמדומה ששמעתי ממו"ר הגרי"ג אדלשטיין שליט"א (אולי עפ"י המאירי) דכשעולה לגדולה מקבל כוחות מיוחדים לצורך מילוי תפקידו החדש, וניתנת לו האפשרות להתחדש בהנהגותיו עיי מחילת עוונותיו, ויתכן שאף כהן הדיוט ביום חינוכו לכהונה מקבל כוחות מיוחדים ככהן גדול, שעל ידם יוכל לעלות ולהתעלות בעבודת המקדש שמתחיל בה היום.

ביאור ענין מנחת חביתין ביום חינוכו

ולפי דבריהם מובן היטב פרשת מנחת חביתין, שנאמר "זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותם", והינו שכהן גדול וכהן הדיוט ביום המשח מקריבים לרגל חינוכם מנחת חביתין, אמנם מצינו באותה פרשה שאף הכהן הגדול מקריבה בכל יום.

ולכא"ה הם ב' ענינים שאינם קשורים זה לזה כלל, לכהן הדיוט הוא מדין חינוך לכהונה, ולכהן גדול הוא מצוה בכל יום ויום מדין כהן גדול.

אך לפי הנ"ל שהכהן הדיוט ביום חינוכו ככהן גדול מובן היטב, שבאמת מנחת חביתין הוא מדין כהן גדול, שיש להקריב בכל יום חביתין, אלא שביום משיחת כהן הדיוט לכהונה דינו ככהן גדול, וממילא מחייב גם הוא בהקריבת מנחת חביתין, כדין כהן גדול המחויב בהקריבת חביתין בכל יום.

אמנם יש להקשות על זה, שמצינו חילוק בין דיני חביתין דכהן גדול לדיני כהן הדיוט המקריב ביום חינוכו, דכהן גדול מקריבה לחצאין מחציתה בבוקר ומחציתה בצהריים, וכהן הדיוט אינו מקריבה לחצאין, ומבואר שאין הקרבת כהן הדיוט ביום חינוכו מדין כה"ג ממש, שא"כ היה צריך להיות דינם שוה.

עוד צ"ע דמבואר במנחות עיי"ח (וכ"פ הרמב"ם פ"ה מכלי המקדש ה"י"ז) שכהן שלא עבד מימיו ומינוהו לכהן גדול מקריב באותו היום ג' פעמים עשירית האפיה (א) מדין חינוך כהן הדיוט (ב) מדין חינוך כהן גדול (ג) מדין כהן גדול המקריב בכל יום. ולכא"ה אם כהן הדיוט ביום חינוכו מקריב מדין כהן גדול, לכא"ה אין טעם לכופלו ויוכל לצאת במנחה אחת, ומשמע שהם ג' ענינים, ולכל אחד טעם בפני עצמו, [ויש לדחות דמ"מ כל אחד הוא סיבה נפרדת למעלת כהן גדול ומחייב בפני עצמו במנחת חביתין].

וצריך לבאר בנוסח דומה, שאין הקרבת כהן הדיוט ביום חינוכו מדין כהן גדול אלא היא סיבה עצמית מצד חינוכו, אלא עכ"פ כיון שמעלתו גדולה ביום זה מעלת כהן גדול, מצינו שציונותו תורה שקריבו אותו קרבן, שמורה על מעלתם הרוחנית, (וכ"כ לפי דיני כה"ג לחצאין, וכהן הדיוט לא), ובודאי שהם סיבות חיוב נפרדות להקריב מנחות חלוקות.

דעת הרמב"ן שכהן הדיוט ביום חינוכו ככהן משיח מלחמה

וברמב"ן מצינו דרך אחרת בענין זה, שמה שאמר משה לאהרן שלא יפרע ויפרוס הוא מדינא משום שהוא כהן גדול, ונוהגת לדורות ככהן גדול, אבל בניו שהיו משאך הכהנים היה הוראת שעה שהחמיר עליהם כאביהם כדי שלא לערב השמחה, (עיי"ש שביאר היכן נצטווה משה בזה מפי הגבורה).

והוסף הרמב"ן שבני אהרן המשוחים אעפ"י שהם כהנים הדיוטים עשה דינם בימי המילואים כדין משה מלחמה לדורות, שאינו פורע ופורס ולא מיטמא לקרובים ככהן גדול, אבל אינו מקריב אונן, וגם הם לא הקריבו באותו יום, [ולדבריו מיושב קושית החוקני מודע לא הקריבו אוננים שהרי דינם ככה"ג, ולפי"ז פשוט שדינם כמשוח מלחמה שאינו מקריב אונן].

ונסתפק הרמב"ן (בדומה לקודמו) שיתכן שנשאר דין אלעזר ואיתמר כמשוח מלחמה כל ימיהם, בעבור שנמשחו בשמן המשחה, וזהו לשון הפסוק "כי שמן משחת ד' עליכם".

ומבואר עכ"פ בדברי הרמב"ן שהיה דין אלעזר ואיתמר לא ככהן גדול אלא כמשיח מלחמה, אלא

דלמהלך א' היה זה הוראת שעה רק בימי המילואים, ונסתפק שמה היה כן כל ימיהם.

ולפי"ז נחלק הרמב"ן על הראשונים הנ"ל בתרתי. א. נחלקו אם היו בני אהרן ככהנים גדולים או כמשוח מלחמה. ב. אם הוא הלכה לדורות או הוראת שעה בבני אהרן.

הבנת טעותם של נדב ואביהוא לפי הנ"ל

רבי אברהם אבן עזרא בתחילת פ' אחרי מות הוהיכ מסמיכות לשון הכתוב "אחרי מות שני בני אהרן.. ואל יבא בכל עת אל הקודש" שחטאם של נדב ואביהוא היה שהכניסו הקטורת לפנים מהכפורת, והרמב"ן שם תמה על דבריו, וכתב "ועוד כי איך יעלה על דעתם לבא היום אל המקום אשר לא נכנס שם אביהם, כי אהרן הקטיר הקטורת על המזבח הפנימי ולמה יכניסו הם הקטורת שלהם לפנים משלתי".

וראיתי מבארים עפ"י דברי הגרי"א [בסוף ספר חכמת אדם ובקול אליהו] שלאהרן הכהן היתה הרשות נתונה להכנס בכל עת לקודש הקדשים בקרבת המזכרים בפרשה, משא"כ שאר כהנים גדולים שהותרו רק ביה"ב.

ולפי"ז ביארו שסברו נדב ואביהוא שדין זה הוא בכל כהן גדול ולא רק באהרן, וכיון שהיום הזה בלבד דינם ככה"ג חמדה נפשם לזכות פעם יחידה בחייהם להקטיר קטורת בקודש פנימה, משא"כ אהרן יוכל לעשות כן בכל ימיו ולכן ראו צורך ביום זה יותר ממנו, אלא שהאמת שדין זה לא נאמר בכל כה"ג אלא רק באהרן בלבד, [ועוד שדינם ככהן גדול הוא רק לחומרא ולא לקולא כמו שלא הותר להקריב אוננין].

עוד יתכן שסברו שביום זה דינם כאהרן הכהן בעצמו שיכול להכנס בכל עת, אלא שהאמת שמעלתם היום היתה רק ככה"ג בעלמא ולא כאהרן בעצמו.

ואולי יש להוסיף על דבריהם שהרמב"ן שהקשה כן, אזיל לשיטתו שהיה דינם רק כמשוח מלחמה בעלמא ואפילו לא ככה"ג, ולכן התקשה לומר שישעו בכך, [ודוחק לפרש שטעו בתרתי שדינם ככה"ג ולא כמשוח מלחמה, ושדין שאר כה"ג שיהו לאהרן].

ביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד בענין

ברמב"ם (פ"ב מביאת מקדש ה"ה) כתב "כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חיב מיתה ביו כהן גדול ובין כהן הדיוט שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו..". ובהלכה ו' ביאר שהחילוק בין כהן גדול לכהן הדיוט שכהן גדול מקריב אונן וכהן הדיוט אינו מקריב אונן. והראב"ד השיג עליו "תמה גדול הוא זה שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה שבביל שנמשחו בניו, עיי"ש.

ונראה שנחלקו בנידון הנ"ל, דהראב"ד למד כהראשונים הנ"ל שכל ההלכות שנאמרו בבני אהרן, א"י ללמוד מהם לפי שהם הלכה מיוחדת ביום משחתם שדינם ככהן גדולים, או כדעת הרמב"ן שכיון שנמשחו נעשה דינם לעולם ככהן משוח מלחמה, ואינם הלכה לדורות, אך הרמב"ם פירש שהיה דינם ככהן הדיוט, ולכן שיד ללמוד מכאן לדורות.

וצריך לפרש לדעת הרמב"ם שדין בני אהרן ככהן הדיוט, שמה שאמר משה למישאל ואלצפן שיטמאו ולא אלעזר ואיתמר היה כדי שלא טמאו הכהנים הנוטרים וישרא אהרן לבדו בעבודת הקודש, ומה שנאסרו בפריעה ופרימה, צ"ל כמו שכתב ברמב"ן בתחילת דבריו שלא לערב שמחתו של מקום, או כמו שכתב בקרבן אהרן שפריעה ופרימה אסורה מדין הרוגי ב"ד שאין מתאבלין עליהן.

ביאור דברי התורת כהנים לדעת הרמב"ם והרמב"ן

ויש לעיין איך יפרשו הרמב"ם והרמב"ן את דברי התו"כ "מכאן שאין הכהנים מיטמאים למתים", והנה להרמב"ם בודאי אין מובן שהרי נתבאר שסובר שהיה דין בני אהרן ככהנים הדיוטים, ולמה אין מיטמאים למתים.

"וכן הוא לחד מ"ד בתו"כ.

וכן משמע בביאור הראב"ד לתו"כ, רק נראה שפירש באופן אחר קצת, שעיקר הלימוד הוא לכהן גדול שאסור ליטמא, ולמדנו מבני אהרן שנמשלו לכהנים גדולים. [ולא כמו שנראה בדבריהם שהלימוד הוא לדורות לכהן הדיוט ביום חינוכו, וצ"ע].

וגם לדעת הרמב"ן שהיה דינם כדין כהן משוח מלחמה [או כהוראת שעה לאותו היום, או כל ימיהם], צ"ע דאם בא לומר כאן דין כהן משוח מלחמה שאין מיטמא לקרוביו, קשה דהעיקר חסר מן הספר דלשון כהנים משמע בסתם כהנים, ואם כוונתו לסתם כהנים שנמשחו אין דין זה נוגע לדורות, שהרי שאר כהנים הדיוטות לא נמשחו.

[ואולי יש לפרש להרמב"ן שהתו"כ בא ללמדנו לדורות דיני משוח מלחמה שאסור ליטמא לקרובים, והוכיח מבני אהרן שהיה דינם כמשוח מלחמה].

וראיתי בקרבן אהרן על התו"כ, שפירש כונת התו"כ שאם יש מי שיטמא לקרובים אסורים הכהנים ליטמא להם, אך תמחו על דבריו שהרי מצוה היא ליטמא לקרובים,

והרב מלבי"ם ז"ל פירש כוונת התו"כ שבא לומר שאין הכהנים נטמאים למת שחסר ממנו, ונדב ואביהוא נשרפו ורק שלדן קיימת, ולכך דינם כמת חסר שאין הכהנים הקרובים נטמאים לו.

ביאור המשך חכמה לפי זה מדוע אסור לכה"ג לצאת מירושלים

על פי חידוש הדין הנ"ל שכהן הדיוט ביום חינוכו דינו ככהן גדול, האיר את עינינו בספר משך חכמה בסוף פ' צו, לבאר את דברי הרמב"ם המחודשים שהכהן הגדול היה לו בית בירושלים, ואינו יוצא מירושלים לעולם, והאחרונים טרחו למצא מקור לדברי הרמב"ם שלכא"ה אין מהם זכר בש"ס, ומנן לרמב"ם דין זה.

וכתב המשך חכמה שנלמד דין זה ממה שנצטוו אהרן ובניו בימי המילואים בסוף פרשת צו "ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים", והנה פתח אהל מועד הוא מקום בישול ואכילת איל המילואים, המורה לדורות על שלמי יחיד, וא"כ נצטוו שלא לצאת ממקום אכילת השלמים, ולפי מה שכתבו הקדמונים שהיה לבני אהרן בימי המילואים דין כהן גדול, לצאת מלמא בימים אלו שהם בכהונה גדולה שלא לצאת ממקום אכילת השלמים, ומכאן נלמד לדורות שכהן גדול אסור לצאת ממקום אכילת שלמי יחיד שהוא בכל ירושלים, ופירש שזהו כונת הפסוק הבא "כאשר עשה ביום הזה ציוה ד' לעשות לכפר עליכם" שבא ללמד על דין זה לדורות שלא יזוהו הכהן מירושלים. ושפטים ישק!

אמנם לדידי צ"ע, דלפי מה שנתבאר לעיל נראה בדעת הרמב"ם דלא ס"ל כלל חידוש זה שהיה דינם ככה"ג, ולמד מבני אהרן לדורות דיני כהן הדיוט, וא"כ בדעת הרמב"ם לכא"ה א"א לומר כן.

סיכום השיטות

א. דעת הרשב"ם, דעת זקנים, חזקוני, (וכנראה גם הראב"ד): דכל כהן הדיוט ביום משחתו דינו ככהן גדול, ליטמא למתים ופריעה ופרימה ויציאה מן המקדש, [וצ"ע אם יוכל לצאת ביום זה אלמנה].

ב. דעת הרמב"ן (ושמא גם הראב"ד): דבני אהרן היו ככהן משוח מלחמה בימי המילואים (הוראת שעה ואינו לדורות).

ג. נסתפק ברמב"ן דשמא בני אהרן היו כל ימיהם ככהן משוח מלחמה, משום שנמשחו.

ד. דעת הרמב"ם נראה דבני אהרן היו כהנים הדיוטות אפילו בימי המילואים.

לתגובות: yehudit2761@gmail.com

¹⁰ פרק ה' מכלי המקדש ה"ז
¹¹ ובמנחת חינוך (מצוה קל"ו) הביא פרפרת נאה מתלמידיו, שהרי המבניא קרבן מחויב בלינה באותו היום בירושלים, והכה"ג מקריב מנחת חביתין בכל יום, ובע"כ אינו יוצא מירושלים לעולם.

¹² מצוה גדולה לישב לשונו של המשך חכמה שכתב "בני אהרן שנמשחו היה להם דין כהן משיח לכל דבר כמו שכתבו הקדמונים, שלכן אמר להם מן המקדש לא תצאו, "והיו מקריבין כשהו אוננים".

ולא זכיתי להבין היכן מצינו שהקריבו אוננים, אדרבה מובא שאמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים שהאונן שעבד חילל, וענה לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות, אני הקרבתני שאני כה"ג ומקריב אונן, ומבואר שלא הקריבו באנינות, וצ"ע, ואשמח במי שיעמידני על האמת!!!

פניני תרגום יונתן / מכתבי הרב מאיר שפריר ז"ל בעריכת הרב מאיר פרידמן פניני תרגום יונתן לפרשת שמיני

קח לך עגל ואיל לעולה... קחו לכם שעיר עיזים... וכבש | מדוע נבחרו דווקא בהמות אלו ועל מה באו לכפר?

(ויקרא ט, ב-ג) ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים והקרב לפני יי: (ג) ואיל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עיזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה:

מדוע ציווה ה' על אהרן להביא דווקא עגל לחטאת ודווקא איל לעולה? ברש"י מבואר שהעגל בא להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה. אולם לא מבואר טעם האיל.

עוד צ"ב טעם הדבר שנצטוו בני ישראל להביא שעיר עיזים לחטאת ועגל וכבש לעולה, ואילו אהרן נצטווה להיפך להביא את העגל לחטאת ואיל לעולה. בתי"י מבאר את הדברים:

ואמר לאהרן סב לך עיגל בר תורי לחטאתא מטול דלא ישפתי עגלך שטנא לישן תליתאי על עיסק עיגלא דעבדת פחורב וגרם דכר לעלתא יתסב מן בגלל די דכר לך זכותא דצחק דכפתיה אבוי פדיקרא בטור פולחנא תריהון והון שלמין וקריב קדם יי:

[ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת, כדי שלא יספר עליו השטן לשון שלישית¹. על דבר העגל אשר עשית בחורב, וגם איל לעולה תקח כדי שיוזכר לך זכות יצחק אשר עקדו אביו כאיל בהר העבודה, שניהם יהיו תמימים והקרב לפני ה'].

ומבואר בדבריו שהעגל בא למנוע לשון הרע - קטרוג של השטן על מה שעשה את העגל, והאיל לעולה בא להזכיר את זכותו של יצחק שקשרו אביו כאיל בהר המוריה.

והנה מצויי ה' להזכיר כאן את זכות עקידת יצחק דווקא, למדנו שיש שייכות בין זכותו של יצחק לחלקו של אהרן בעשיית העגל, דהיינו זכות יצחק עומדת כנגד חטא זה, ולא בכדי נצטווה אהרן להביא איל לעולה אלא כדי להזכיר את זכותו של יצחק, ויש להתבונן מה השייכות בין הדברים.

ובפרט שמדקדוק דברי התרגום נראה שאופן הזכרת יצחק באמצעות האיל, היא במה שקשר אברהם את יצחק כמו איל, ולא שהאיל מרמז על האיל 'הנאחו בסבד' שהוקרב תחת יצחק.

כלומר שכאן לא באים להזכיר את חלקו של אברהם שעקד את בנו על המזבח, וזה תמיד מבוטא בקרבן שהקריב לבסוף תחתיו - האיל. אלא כאן באים להזכיר בפרטות את חלקו של יצחק בעקידה במה שביקש מאביו לקושרו כדי שחלילה לא יזוה וימצא מנס בקרבן.

ודבר זה טעון ביאור, מה השייכות בין העגל אשר עשה אהרן, לבקשת יצחק להיעקד על גבי המזבח?

הקושיא מתעצמת מהמשך דברי התרגום המבאר את טעם הקרבנות שמביאים בני ישראל וכך מתרגם את הפסוק הבא: (ויקרא ט, ג) "ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עיזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה":

וגם בני ישראל תמליל למימר סבו גרם אתון צפיר בר עיזי מטול דסטנא ממתיל ביה מטול דלא ישפתי עליכון לישן תליתאי על עיסק צפיר בר עיזי דנכיסו שטטוי דיעקב ורמיו זתיה ועיבד זתיה לחטאתא ועיגלא מטול דאשפעתון לעיגלא ואימר בר שפתי מטול דידבר לכוז זכותא דצחק דכפתיה אבוי הי קאמרא תריהון שלמין לעלתא:

[ועם בני ישראל תדבר לאמר קחו גם אתם שעיר עיזים מפני שהשטן נמשל בו כדי שלא יספר עליכם לשון שלישית, על דבר שער העיזים אשר שחטו שבטי יעקב וזרקו אותו ועשו אותו לחטאת, ועגל מפני שנשתעבדתם לעגל וכבש בן שנה כדי שיוזכר לכם זכות יצחק אשר עקדו אביו ככבש. שניהם תמימים לעולה].

ומבואר בדבריו שהצורך בשעיר עיזים הוא כדי למנוע לשה"ר - קטרוג של השטן על חטא מכירת יוסף, ואף כאן הכבש הבא לעולה הוא בכדי להזכיר את זכותו של יצחק שקשרו אביו על המזבח כמו כבש.

ואף כאן מדקדק בתרגום שהשעיר עיזים אינו על 'עצם מכירת יוסף' אלא על פרט מסוים שהיה במכירה. והוא 'הטבלת הכתונת בדם השעיר' כדי שיוכל יעקב לומר 'טרף טרף יוסף', וכנגד זה מגיע אף הכבש לעולה להזכיר את זכותו של יצחק שקשרו אביו כבקשתו על גבי המיזב.

ויש להבין מהו החוט המקשר בין הטבלת הכתונת בדם לבקשת יצחק ונכוונתו להיקשר על גבי המזבח, מדוע זה עומד כנגד זה? וכאמור אף מה השייכות בין העגל אשר עשה אהרן לזכות זו של יצחק הנעקד על גבי המזבח.

ביאור השייכות בין חטא העגל ומכירת יוסף לזכותו של יצחק

ואפשר שהביאור בזה הוא שהנה מדתו של יצחק היתה 'פחד' - גבורה ויצחק היה ירא מאוד שיתקיים תמיד רצון ה'. ובתרגום יונתן (ויקרא כב, כז) כשמדבר על זכות האבות מגדיר את יצחק 'הישר' והיינו שהלך בישרות מוחלטת מבלי לעשות כל חשבונות שהם, ולכך אף כשלא נצטווה להיקשר הבין יצחק שאם חלילה יזוה ימצא הקרבן פסול וחלילה לא יתקיים רצון ה' החפץ בעולה תמימה. ולכך ביקש מאביו לכופתו כדי שמעשה ההקרבה יהיה מושלם והתוצאה תהיה קרבן כשר כפי רצון ה'.

ואכן אהרן במעשה העגל התכוון לשם שמים ורצה לעכב את בני ישראל כדי שישפיק משה לרדת מההר, ולכן שלח את בני"י להביא את התכשיטים מהנשים וכו"כ, אלא שלמרות כוונותיו, בפועל עשה אהרן את העגל, ומשום כך נקרא על שמו. ונמצא שהיה כאן מעשה לא טוב עם כוונה טובה.

דהיינו שהתביעה על אהרן היתה שלרום דרגתו היה צריך לנהוג בישרות המוחלטת מבלי חשבונות כלל, ואם עשיית העגל אינה רצון ה' אזי אין כל הוי"א לעשות עגל זה בשום אופן שהוא, גם לא בשביל להרוויח זמן.

כנגד זה עומדת זכותו של יצחק הישר המבוטאת דווקא במעשה זה שביקש שיקשרו אביו על גבי המזבח, כדי שחלילה לא תצא תוצאה שאינה רצון ה' - פסול בקרבן. ולכן נצטווה אהרן להביא דווקא איל להזכיר זכות זו של יצחק העומדת כנגד חטא זה.

אותו הדבר בענין הטבלת הכתונת בדם, שהיא מעשה רמאות הנועד להטעות את יעקב מלדעת את האמת, ועל אף שלשבים היה סיבות וטעמים לכל עסק המכירה, והוכרחו להסתיר זאת מיעקב. בכל זאת מעשה ההטבלה בדם הוא מעשה לא טוב (רמאות) עם כוונות טובות.

וכשבים לכפר על חטא זה צריכים להעמיד את זכותו של יצחק שהלך בדרך הישר מבלי חשבונות כלל ופחד תמיד שחלילה תצא תוצאה שאינה רצון ה'.

כדברי ת"י מבואר בתו"כ:

ואל בני"י תדבר וכי - וכי מה ראו ישראל להביא יותר מאהרן? אלא אמר להם יש בידיכם בתחילה, ויש בידיכם בסוף, יש בידיכם בתחילה וישחטו שעיר עיזים, ויש בידיכם בסוף "עשו להם עגל מסכה". יבא שעיר עיזים וכפר על מעשה עיזים, יבא עגל וכפר על מעשה עגל. (תו"כ ט, ג)

זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' | מהו 'הדבר אשר... תעשו' שהכפרה תלויה בו?

(ויקרא ט, ו) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יי תעשו וירא אליכם כבוד יי:

לאחר שבני"י הביאו מה שנצטוו, מהו הדבר אשר ביקש מהם משה לעשות עוד?

בשאלה זו עוסקים גם המפרשים (עיין אבי"ע ואוה"ח) ת"י מבאר באופן אחר:

ואמר משה דין פתגמא דתעבדון אעברו ית יצרא בישא מן לבכון ומן יד יתגלי לכוז איקר שכינתא דיי: [ויאמר משה זה הדבר אשר תעשו, העבירו את יצר הרע מלבכם ומיד יתגלה לכם כבוד שכינת ה'].

כלומר שאין הכוונה לקרבן שנצטוו להביא, וכבר הביאו, אלא בא להוציא מלבם לבל יחשבו שהבאת הקרבן עצמו היא כבר הכפרה, אלא אדרבה, עתה עליהם ליצר את היצא"ר מלבם ואז יתגלה כבוד ה' אליהם וכפר להם.

כדברי ת"י מבואר בתו"כ:

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו - א"ל משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו... אם עשייתם כן וירא אליכם כבוד ה'. (תו"כ ט, ו)

קרב אל המזבח | מדוע נכפל ציווי זה בשעת העשייה?

(ויקרא ט, ז) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה יי:

מהו ציווי זה בזמן העשייה, הלא כבר נאמר לאהרן (בפסוק ב) קח לך עגל בן בקר וכו' והקרב לפני ה'?

המפרשים ביארו שאהרן היה בוש לגשת או מפחד לגשת מפני חטא העגל שרביץ על מצופו. ת"י מבאר באופן שונה:

והנה פיון דחמא אהרן מדבחה בקרנוי מדמי לעיגלא איספתי למיקרב לגביה כן אמר ליה משה אגיס מדבחה וקריב למדבחה ולא תספתי ועיבד ית חטאתך וית עלתך וכפר אמתולתך ואמתול עמא ועיבד ית קרבן עמא וכפר עליהון הי קמא דפקדי יי:

[ויהי כאשר ראה אהרן המזבח בקרנותיו דומה לעגל, היה ירא לגשת אליו ואז אמר לו משה הס דעתך וקרב אל המזבח ואל תירא, ועשה את חטאתך ואת עלותך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כמו שציווה ה'].

בתי"י מבואר שלאהרן נדמה היה המזבח עם קרנותיו כדמות עגל, ומשה ציווה להגיס דעתו ולעשות את החטאת ולא לירא².

קרב אל המזבח - וי"א היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו, א"ל משה, אחי אל תתיירא ממנו, הגס דעתך וקרב אליו, לכך נאמר קרב אל המזבח (תו"כ ט, ז)

ירד מעשות החטאת | האם יש קשר בין הירידה לברכת העם?

(ויקרא ט, יח) וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלים:

מה באה התורה להשמיענו בכך שאהרן ירד מעשות החטאת? ומה הקשר בין הירידה לברכה³? ויפרס אהרן ית ידיו לקביל עמא ובריכיון ויחתי מן מדבחה אהרן מן דפסק למעבד חטאתא ועלתא ונקסת קודי שפא:

[ויפרוש אהרן את כפיו אל מול העם ויברכם, וירד מן המזבח בשמחה משפסק לעשות החטאת והעולה ורוב הקדשים].

² וכמבואר בחוה"ל (שער יחוד המעשה) שכשהשטן ראה שהאדם רוצה לעשות איזה דבר טוב הוא מתלבש בצורה של ת"ח ומראה לו גודל חטאו ושאינו ראוי לדבר זה, ולזה יעץ משה שיגיס דעתו ויקרב אל המזבח על אף חטאו ועל אף התמונה המבהילה של העגל שעומדת למולו, כי כל זה מעצת היצר החפץ שלא יהיה לו כפרה.

³ בגוף סדר הדברים המוזכרים בפסוק האם קודם ברח או קודם ירד. והאם המקרא מסורס עיין במפרשים כאן רש"י אבי"ע רמב"ן.

בתיי נראה שלאחר שפסק מלעשות את החטאת והעולה ירד מן המזבח בשמחה וברך את העם, כלומר מה שנאמר 'וירד מעשות החטאת' בא להשמיענו שירד בשמחה מחמת שכיחה לעשות עבודתו בלא שום פסול ומשום שהיה בשמחה היה מוכשר לברך את העם כמבואר בשו"ע (קצח) שברכת כהנים צריכה להיות בשמחה.

וכך מובא בתו"כ:

וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים - משנפנה מקרבנותיו ירד לו מן המזבח בשמחה^ה. (תו"כ ט, יח)

ביאור השייכות בין ד' הטעמים שנאמרו בתיי בסביבת מיתת נדב ואביהוא

(ויקרא י, א-ב) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחמתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני יי אש זרה אשר לא צוה אתם: (ב) ותצא אש מלפני יי ויתאכל אותם וימתו לפני יי:

הנה בביאור פרשה נשגבה זו של מיתת נדב ואביהוא בני אהרן, נאמרו במפרשים פירושים רבים. ומדבריהם עולים י"ג טעמים בביאור החטא של נדב ואביהוא, וסיבת מיתתם.

ואולם מלבד מה שרבו השיטות והטעמים, יש מהמפרשים שבדבריהם הפזורים בכמה מקומות כתבו בכל מקום טעם שונה והדבר צריך תלמוד.

בתיי מתייחס לפרשה זו בכמה מקומות ומדבריו עולים ד' טעמים שיש לידע כיצד מתיישבים הם זה עם זה.

טעם ראשון - ויחזו את האלוקים התבוננותם במעשה לבנת הספיר

בפרשת משפטים בזמן השמחה של מתן תורה נאמר (שמות כד, יא - יג) ויעל משה אהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו ויפגשו:

וברש"י מבואר שאצילי בני ישראל הם נדב ואביהוא ושבעים הזקנים, ולא מבואר מדוע נקרא בשם 'אצילי בני ישראל', ואולם בתיי שם מבואר שאצילי בני ישראל הם נדב ואביהוא בלבד, ומתרגם 'אצילי בני ישראל' - נערים נאים.

ולאחר שמבאר ת"י שם באריכות מהו 'מעשה' לבנת הספיר שראו נדב ואביהוא, והיא הלבנה שנעשתה ע"י המלאך מיכאל מעוברת של בת ישראל, שדרסה בטיט עם בעלה ונפל העובר לתוך הטיט, ועלתה צעקתה לפני המקום, ובא מיכאל והתקין לבינה מעובר ראו והניחה להדום תחת רגלי הקב"ה. ואת הדום זה ראו נדב ואביהוא.

מוסיף ת"י שם (שמות כד, יג) לבאר:

ולנת נדב ואביהוא עולמא שפירא לא שדר מחתיה בההוא שעתא ברם אתנטרא להון ליום תמינא לאשלמותא לאסערא עליהון וחמון ית איקר שכינתא דיי וחוון חון בקורבניהון דאתקבלו ברעא הי קאכלין וחי קשתיין:

[ואל נדב ואביהוא נערים נאים לא שלח מכתו באותה שעה, אולם נשמרה להם ליום השמיני למילואים, לפקוד עליהם. וראו כבוד שכנית ה' והיו שמחים בקרבנם שהתקבל בראון כאילו אוכלים וכאילו שותים].

ומבואר בדבריו שחטאם של נדב ואביהוא אינו כמו שכתב רש"י שם (והוא מהנחומא) "שהיו מסתכלין בו בלא נשל מתוך אכילה ושותיה". אלא עצם מה שהסתכלו בדבר זה. ואכן מחמת חטא זה נקנסה עליהם מיתה אלא שהמתין הקב"ה ליום השמיני

למילואים לפקוד עליהם. וכמו שכתב רש"י שם כדי שלא לערוב את שמחת התורה^ה.

טעם שני - הקרבת אש זרה

והנה בפרשתנו נאמר (ויקרא י, א) ויקריבו לפני יי אש זרה אשר לא צוה אתם. ובפשטות באה התורה לומר במילים אלו את חטאם שהוא סיבת מיתתם, ובתיי מבאר מהו 'האש זרה' שהקריבו נדב ואביהוא:

ויקריבו בני אהרן נדב ואביהוא גבר מחתייה ויקריבו בהון אישיתא ושויאו עקה קטורת בוקמין וקריבו קדם יי אישיתא נוכרתא מן תפנין מה דלא פקיד יתהון:

[ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחמתו ונתנו בהן אש וימו עליהם קטורת ויקריבו לפני ה' אש זרה כדכריים מה שלא צוה אותם].

ומבואר בדבריו שחטאם היה לא עצם ההקרבה לפני ה' אלא מה שהקריבו את הקטורת מאש של חולין הבאה מן הכיריים ולא מאש קדושה הבאה מן המזבח.

וצ"ב כיצד טעם זה מסתדר עם הטעם שנכתב לעיל שכבר נקנסה עליהם מיתה והמתין ה' ליום השמיני למילואים?

טעם שלישי - הקרבה בעודם שתויי יין

טעם נוסף מבואר בתיי, שנדב ואביהוא הקריבו את הקטורת בעודם שתויי יין. ובטעם זה מבאר ת"י את סמיכות פרשת שתויי יין לפרשת מיתת נדב ואביהוא.

וכך מתרגם את מה שאמר משה לאהרן (ויקרא י, ט) "יין וסכר אל תשת אתה ויגיד אתך בגבאך אל אהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדתיכם":

חמר וכל מעדס מרוי לא תשתי אנת ויגיד עמד בןמן מיעכלו למשפן זימנא היקמא דיעבדו בגד דמיתו ביקידית אישיתא קיים עלם לדתיכון:

[יין וכל משקה משכר לא תשתה אתה ובניך עמד בזמן כנישתך לאהל מועד כמו שעשו בנד שמתו בשריפת האש חקת עולם לדורתיכם].

ומפורש בדבריו שנדב ואביהוא נכנסו למשכן שתויי יין ומטעם זה מתו בשריפת האש. וטעם זה הובא גם ברש"י בשם רבי ישמעאל שנכנסו שתויי יין.

וצ"ב כיצד טעם זה מסתדר עם ב' הטעמים שהובאו לעיל?

טעם רביעי - חטא העגל

ואם לא די בכך, ת"י מנראה שהיה טעם נוסף למיתת נדב ואביהוא, והוא זורת המיתה שנקנסה על בניו של אהרן בשעה שעשה אהרן את העגל.

וכך מתרגם ת"י את הפסוק (ויקרא י, יב) וינדבך משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו את הפנחה הנותרת מאשי יהוה ואכלוה מצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא:

ומליל משה עם אהרן ועם אלעזר ועם איתמר בניו דאישיתירו ית קידתא סיבו ית מנחתא דאשתגרת מקורבנא דיי ואכלוה פטיר בקטר מדבחה אריס קודש קדשין היא:

[וידבר ה' עם אהרן ואלעזר ואיתמר בניו שנותרו מן השריפה, קחו את הפנחה הנותרת מקרבן ה' ואכלוה מצות בצד המזבח כי קדש קדשים היא].

ומבואר בדבריו שאלעזר ואיתמר ניצלו מן השריפה^ה, כלומר שהתורה באה לומר שראויים היו אף הם למות, ולכאורה כוונת התרגום למה שהובא ברש"י:

הנותרים. מן המיתה, מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל, הוא שנאמר ובההון התאנף ה' מאד להשמידו, (דברים ל, כ). ואין השמדה אלא כלוי בנים, שנאמר ואשמיד פרוי ממעל, (עמוס ב, ט). ותפלתו של משה בטלה מחצה, שנאמר ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא (דברים שם):

הרי לנו שנדב ואביהוא מתו מחמת גזרת המיתה שנקנסה על בניו של אהרן בגלל שעשה אהרן את

העגל, ותפלתו של משה הואילה להציל מחצה, את אלעזר ואיתמר.

ואף כאן צ"ב האם לא די בטעם זה? ומדוע הוסיף ת"י את כל הטעמים שהובאו לעיל?

ביאור הצורך ב' הטעמים

ובביאור הדברים יתכן להבין שאכן היה כאן צירוף של כמה דברים וחטא אחד גלגל את חברו עד לגורה הנוראה שנקנסה עליהם.

כלומר שבעצם נקנסה עליהם מיתה מחמת מה שהתבוננו במעשה לבנת הספיר, אלא שדחה ה' את עונש זה עד ליום השמיני למילואים, ואם לא שהיו חוטאים נדב ואביהוא בהכניסם אש זרה לפני ה', היה ה' ממתין עם עונש זה לזמן אחר ולא מענישם ביום חנוכת המשכן שהוא יום שמחת ליבו.

אלא מכיון ששנו באיוולתם בהעדר הזהירות והמרא הנדרש בקרבה לפני ה' והכניסו אש זרה מן הכיריים, מיהר ה' לפרע מהם מחמת שלא יווצר מצב של 'עשית לו כחיתר' בהנהגת העבודה באופן שאינו ראוי. ולכך כעת נקנסה עליהם המיתה שכבר נזרה עליהם בעת שהתבוננו במעשה לבנת הספיר.

אלא שעדיין צ"ב מה שרוסיף ת"י שנדב ואביהוא נכנסו למשכן שתויי יין, מה צריך לטעם זה?

ויתכן שהביאור בזה כמו שכתב כאן הרמב"ן בבואו לבאר קושיא אחרת: מדוע נעשו על כך שנכנסו שתויי יין הלא לא נצטוו על כך קודם פרשה זו?

וכתב הרמב"ן:

"והטעם בצואה הזאת עתה שלא יתעה הכהן בשכרות היין ויבא לידי מחשבה שאינה כהונן וימות בה כאשר עשו בניו ויתכן כי מה שדרשו (ויק"י יב א) שהיו נדב ואביהוא שתויי יין לומר כי מפני יינם טעו באש זרה לא שיהיה העונש מפני היין כי עדיין לא הוזהרו ממנו אבל עונשם שטעו באש ה' כאשר רמזתי" (לעיל פסוק ב)

כלומר שאין שתיית היין חטא בפני עצמו ואינה טעם וסיבת המיתה שנקנסה עליהם, ולעולם סיבת המיתה היא כאמור מחמת שהקריבו אש זרה (ומטעם זה מיהר לפרע מהם על שהתבוננו במעשה לבנת הספיר) והיות וסיבת כניסתם עם אש זרה היתה מחמת שהיו שתויי יין, נאמרה כאן פרשת שתויי יין להזהיר את הכהנים לבל יכנסו שתויי יין כי במצב כזה יכולים להגיע לחטאים.

וזהו שכתב ת"י בטעם סמיכות פרשת שתויי יין: "כמו שעשו בנד שמתו בשריפת האש" כלומר אל תיכנסו למשכן שתויי יין כדוגמת נדב ואביהוא שמחמת היין טעו והכניסו אש זרה מן הכיריים, ונקנסה עליהם המיתה (שנגזרה כבר בחטא הראשון וכאמור).

אלא שעדיין צ"ב מהו הטעם הרביעי שנתבאר שמתו נדב ואביהוא מחמת העגל אשר עשה אהרן.

ויתכן שאף טעם זה אינו סיבת המיתה של נדב ואביהוא כלפי עצמם, אלא ביחס לאהרן מה שנגזר עליו שימותו בניו, היה זה מחמת חטא העגל ועל כך הואילה תפילתו של משה מחצה וניצלו שני בניו הנותרים, אולם מה שמתו נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר הוא מהטעם האמור לעיל^ה, שהכניסו אש זרה ומחמת זה לא נסלח להם החטא הראשון שהתבוננו במעשה לבנת הספיר.

הייטב בעיני ה' | מנין ידע אהרן שאבל אסור באכילת קדשים?

(ויקרא י, יט) וינדבך אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יי:

מנין ידע אהרן מהו הטוב בעיני ה' - שאסור לאבל לאכול קדשים?

¹⁰ ובנקודה זו יש להתבונן הלא מבואר בתחילת הפרשה שאהרן הביא עגל בכדי לכפר על שעשה את העגל, ובתיי (ט, כג) וברש"י מתואר שאהרן ראה שהקריב קרבן והשכיכה לא התגלתה, היה בוש ואמר למשה: "ישמא לא נתצה ה' במעשה ידיי". אז נכנסו משה ואהרן לאהל מועד והתפללו על עם בית ישראל וכי' ומיד נגלה כבוד השכינה לכל העם, וא"כ נראה שה' סלח לאהרן על חטא זה וא"כ כיצד יתקף לאחר הסליחה מתו בניו שוב מחמת חטא זה? וצ"ע.

¹¹ ולכן המתין ליום השמיני למילואים שאף שזה יום חנוכת המשכן שהוא יום שמחת לבו כמו שאמרו חז"ל שיום חתונתו זה מתן תורה, ויום שמחת לבו זה בנין בית המקדש. מכל מקום מיהר ה' להיפרע מהם, מהטעם שיבואר להלן. (כלי יקר ויקרא י, ב)

¹² כלומר שלומד את הנאמר בפסוק 'הנותרים' שלא רק שהם הבנים שנותרו בפועל, אלא הם נשאר ממשוה - ניצלו מהשריפה. ועיין בגמ' יומא פז. 'כמה בנים היו לו להרן שראויין לשרף כנדב ואביהוא שנאמר הנותרים אלא שעמד להם זכות אביהם.'

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד כג

ומליל אהרן עם משה הא יומא דין קריבו בני ישראל ית קרבו חטאתהון ויעלוהון קדם יי וארע יתי שקול פאילין בתרין בני הלא מעשרא תנינא איתפיק די לא למיכל אביל מיניה פל דכו קרבו חטאתא ומה אילו אישפליית ואכלית מן קרבו חטאתא יומא דין אוף תרין בני דאשפתיירו הנה להון מן דינתא דלית אפשר די שפר קדם יי:

[וידבר אהרן עם משה. הנה יום זה הקריבו בני ישראל את קרבן חטאתם ועולתם ואירע אותי אסון כזה בשני בני, הלא מעשר שני ציווה ה' אשר לא יאכל אבל ממנו, כל שכן קרבן חטאת, ומה אלו שגגתי ואכלתי מקרבן החטאת האם אף שני בני הנותרים היה להם מן הדין שישרפו ואי אפשר שיוטב לפני ה'].

מתיי' ומתבאר שאהרן עשה ק"ו ממעשר שני ומהו למד שאלא אסור לאכול בקדשים.

וכך מובא בגמ' ביומא (ה:): על מה שמשה אמר לאכול את שעיר ר"ח:

'כאשר צוה ה' ולא מאלי אני אומר'. וברש"י שם:
"היו סומכין ע"פ הדיבור ואכלו אותו אוננין ולא תעשו כאשר עשיתם בחטאת ומשה טעה בדבר שלא נאמר לו אלא במנחה ובחזה ושוק ושעיר שמיני ובשעיר נחשון שהיו קדשי שעה אבל שעיר ר"ח שהוא קדשי זרות לא הותר לאונן ושלה שעירים קרבו בו יום ולא נשרף אלא של ר"ח בלבד"י שנאמר (ויקרא י) ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה זהו של ר"ח הבא על טומאת מקדש וקדשו כמו ששינו במסכת שביעות' (דף ט:):

*** וישמע משה וייטב בעיניו | מה טמון בייטב בעיניו?**

(ויקרא י, כ) וישמע משה וייטב בעיניו:
האם רק הוטבו דברי אהרן בעיני משה והסכים עמו, או שאף הודה על טעותו?
עפ"י המדרש המובא ברש"י משה הודה ולא בוש.
מקו' מביאר ויתרה מזה:

וישמע משה וישפר קדמוי ואפיק פרוזא במשריתא למימר אגא הוא דאיתעלמית הילקתא מני ואהרן אחי אדפר קתה לי:

[כיון ששמע משה וייטב הדבר בפניו, והוציא כרוז בכל מחנות ישראל ואמר, אני הוא שנתעלמה ההלכה ממני ואהרן אחי לימד אותה ליכ"ט].

ומבואר בתי"י שמשה הודה על טעותו בפרהסיא והוציא כרוז לאוזני כל ישראל שהוא טעה ולמד את ההלכה מפי אהרן.

וזאת למרות שבפסוק לא מפורש שקצפו על אהרן ועל בניו היה בפרהסיא. בכל זאת הוציא משה כרוז זה ונמצא שלא רק שהודה על האמת אלא אף פרסם את טעותו ברבים.

וכך מבואר במדרש:

וישמע משה וייטב הדבר בעיניו - הוציא כרוז לכל המחנה ואמר אני טעיתי את ההלכה ואהרן אחי בא ולמד לי, אלעזר ידע את ההלכה ושתק איתמר ידע את ההלכה ושתק, זכו ונתיחד הדיבור עליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם... (ויק"ר פ"ג א)

פניני תרגום יונתן לפרשת פרה

ושחט אותה לפניו | האם וכיצד בדקו את הפרה אדומה מ"ח טריפות?

(במדבר יט, ג) ונתתם אתה אל אלעזר הפהו והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו:

האם לאחר השחיטה בדקו את הפרה מ"ח טריפות או שסמכו על כך שרוב הבהמות אין בהם טריפות?

בגמ' (חולין יא) מבואר שמפרה אדומה למדים את דין רוב השולל את חשש הטרפות בבהמה. היות ויש דין לשרוף את הפרה כשהיא שלמה, בהכרח שאין

^כ אמנם על פרט זה חלוק תי"י (ויקרא י, טז) וסבור ששרפו את שלושת השעירים, עיי"ש. ועיין בנושא כלל יהונתן שם.

^{כז} בתרגום ירושלמי כאן מוסיף על שכרו של משה בגין מעשה זה: "ובגלל שהשפיל משה עצמו קיבל על זה שכר בו וישמע משה וייטב הדבר בפניו".

בדוקים אותה מטרפות והכיצד לא חוששים שמא היא טריפה מכאן שסומכים על הרוב.

בתי"י נראה לכאורה שסבר אחרת:

ותנתנו יתה לאלעזר סגן פהניא ויהפיק יתה לחודא למפרא למשריתא וישרף חזור חזור לה סידורי קיסין דתיניא וכהנא אחרון יפוס יתה קדמוי בתרין סימניא פמשאר בעירו ויבדקינה בתמיני קרי טריפין:

[ונתתם אותה אל אלעזר סגן הכהנים ויוציא אותה לבדה מחוץ למחנה, ויערוך סביב לה מערכת עצי תאנה, וכנהן אחר יחוט אותה לפניו בשני סימנים כשאר הבהמות ויבדקה בשמונה עשר טריפות].

ומבואר בדבריו שאכן היו בדוקים את הפרה אדומה מ"ח טריפות. ואלו כנאמר בגמ' הנ"ל. ואין מקור מכאן לדין רוב ולהיפך בפרה אדומה רואים שלא סומכים על הרוב.^כ

אלא שלדבריו צ"ב כיצד מבחינה מעשית מתבצעת הבדיקה הלא לכאורה אינו חולק על הדין שנלמד מהקש שהפירה צריכה להישפר שלמה, וכיצד יבדקה ותשאר שלמה?

עוד צ"ב כיצד בודק את הוושט - הלא אם אין סומכין על הרוב, נחשוש שמא במקום השחיטה נמצא נקב והיא טריפה?^{כז}

והנה באחרונים ביארו ג' דרכים ביאור את דברי תי"י כיצד ניתן לבדוק את הפרה מטרפות מבלי שיצטרכו לחותכה.

א. בדיקת טרפות ע"י עמוד הענן

א. בשו"ת בית יצחק להגאון מלבוש וכן באילת השחר בשם הגר"ח ברלין מובא שביארו את דברי התי"י עפ"י דברי התוס' בשבת (כב:): שבזמן שהיו בניי במדבר האיר להם עמוד הענן באופן כזה שהיו יכולים לראות מבעד לחבית את תכולת והיינו כמין שיוקף, וא"כ יתכן שאת הפרה האדומה בדקו מחיים ע"י העמוד ענן ולכך מיושב שהרי נותרה שלמה ויכלו לשורפה כדן, ואף יכלו לבדוק טרם השחיטה את מקום הוושט.

אלא שלפ"ז יוצא כמה בעיות:

א. שדבר זה היה רק בפרה אדומה שהיתה במדבר ולא נכתב זאת לדורות כחלק מדין פרה אדומה. ובתי"י נראה שלמד שזה חלק מהציווי שנאמר בפרה אדומה לדורות.

ב. היות וניתן היה לבדוק טרפות במדבר באופן זה הרי שאין לסמוך על הרוב במקום שניתן לברר ואם כן בדיקה זו היתה צריכה להתבצע בכל הקרבות כולם; ובכל הבהמות ששחטו לאכילה, ובתי"י נראה שזה חידוש מיוחד בהלכות פרה אדומה.

ג. בתי"י נראה שבדקו זאת לאחר השחיטה, וכדי ליישב את הקושיא מבדיקת הוושט לדבריהם נצטרך לומר שבדקו מחיים ולא כדמשמע בתי"י, ואף אם לא נאמר כך יהיה באמת קשה מדוע בדקו לאחר המיתה ולא מחיים?^{כח}

ב. בדיקה מחיים ע"י העברת היד

מהלך נוסף מבואר בתשובת בית יצחק (יו"ד לט) עפ"י לשון הרמ"א (יו"ד לה, א) שכתב: "מצאתי כתוב בשם הר"י יהודה חסיד שאמר שיש להעביר

^כ ואמנם לא יקשה לדבריו מנין נדע את דין רוב כי בגמ' שם יש ילפותות רבות לדין זה, ולדעת תי"י בפרה אדומה יש דין לבדוק את הטרפות ולא לסמוך על הרוב.

^{כא} ועל קושיא זו היה מקום ליישב שסבר כהבנת התוס' בקושייתו (חולין יא. ד"ה איתא) שכל שיש חיבור כל שהוא בין אברי הפרה נחשב שהפירה שלמה לענין השריפה.

^{כב} ואולם קושיא זו ניתן ליישב, דהנה יש לידע לדברי התוס' שבבת שיקלו לראות לתוך הכליש, עד כמה היה כך הדבר הלא לא יכלו לראות איש לאהלו של חיבור - אחרת ממה התפעל בלעם כשראה שאין פתיחה מכוונים זה כנגד זה. ובוודאי לא ראו אף למאחורי הבגדים כי הלא ערווה בעששית אסורה וא"כ לא יכלו ללמוד ולברך. ואם נאמר שלא יכלו להתבונן בדבר חי אלא בדומם יהיה מובן מדוע בדקו דווקא לאחר השחיטה ודו"ק.

^{כג} וכן מוכח ברש"י בבכורות נח: שלמד כך פשט בפסוק כל אשר יעבור תחת השבט שהכוונה לבדיקת הככור מטרפה באופן זה של העברת היד, ונמצא לדבריו שיש פסוק אחר ממנו יש מקור לבדיקת טרפות באופן זה עיי"ש.

ולמשמש היד ע"ג הבהמה בעודה חיה, אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה, ואם לאו טרפה, ונתתי בו סימן לב נשבר ונכדה אלוקים לא תבזה. וכיו' והביא את זה מהתשב"ץ וכתב שמצא עוד סימנים ולא רצה להאריך בזה, ומסיים: 'ונראה שאין לסמוך על זה לענין בדיקת טרפות הריאה'.

אמנם בתשבץ קטן (שם) מופיע דין זה כדן לכתחילה שניתן כך לבדוק טריפות ולפ"ז ביאור זה כוונת תי"י שבדקו את הפרה באופן זה מחיים ומיושב כנ"ל שנותרה שלמה ואף בדקו את הוושט.

אלא שלפ"ז צ"ב הקושיא הראשונה כיצד הגמ' לומדת מפרה שסומכים על הרוב הלא בדקו את הפרה מחייה, וכלל לא סמכו על הרוב?

ובתשובת הר צבי (או"ח ב, מה) ביאר שוודאי אף לסוברים שניתן לסמוך על בדיקה זו אין הכוונה שהיא טובה יותר מרוב, ואם לא סמכין על רוב כל שכן שלא תועיל בדיקה זו"י.

ג. בדיקה מחיים ע"י סימנים שונים

ברבנו בחיי (ויקרא ז, ח) מבואר אופן נוסף לבדוק את הטרפות מחיים וכך כותב שכל הקרבות היו בדוקין אותו קודם הקרבן כך שלא יקריבו טריפה ע"ג המזבח שהיו הכהנים בדוקים את הטרפה בדוקין שבעין ובשאר סימנים קודם שחיטתו.

וכע"ז כתב התורת חיים (עבודה זרה ו). שאף בזרות האחרונים יכולים היו להבחין בטרפות מחיים שיש כמה סימנים וניסיונות שיכולים לידע בבהמה בחייה אם טרפה היא אם לאו.

ולפ"ז יתכן שכונת תי"י שבדקו את הטרפה ע"י סימנים אלו מחייה ומיושב כל הקושיות כנ"ל.^{כד}

פינת ההלכה מאת מרן הראש"ל צ"ע בעל ילקוט יוסף

פינת ההלכה / מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א, בעל ילקוט יוסף.

נמסר ע"י הרב ונערך ע"י הרב

יצחק קורלנסקי

בְּרֵכַת מֵאֲפִים מְתוּקִים

מהי ברכת 'פת הבאה בכיסנין'? | אלו סוגי מאפים מוגדרים כ'פת הבאה בכיסנין'? | מהו החילוק לענין הברכה בין טעימה קלה לבין אכילה בקביעות סעודה עליו? | מהו שיעור קביעות סעודה הגורם שינוי ברכה? | והאם שיעור קביעות סעודה נשתנה מזמן הפוסקים שמלפני שנות דור? | מהו שיעור אכילה המחייב ברכת המזון? | מהו שיעור כדי אכילת פרס? **שאלה:** מי שאין בדתו לאכול פת בסעודה, אלא עוגה עם מיני ליפת, האם יברך על העוגה 'בורא מיני מזונות' או 'המוציא לחם מן הארץ'?

דין 'פת הבאה בכיסנין'

תשובה: בגמרא (ברכות מב ע"א): רבי מונא אומר משום רבי יהודה, פת הבאה בכיסנין - מברכין עליה 'המוציא' וברכת המזון. והמסקנה שאין הלכה כמותו, ועל פת הבאה בכיסנין מברכים 'בורא מיני מזונות' וברכה אחרונה מעין שלש 'על המחיה', וכפי שכתב הר"י (שם), שהיא המסקנה כאשר אוכל בתורת עוגה. ואמנם שבין הר"י כמה דעות, אבל סתם דבריו וכתב שאם אוכל העוגה ואינו קובע סעודה עליה, מברך 'מזונות' וברכה אחת מעין שלש, ואם קובע סעודה עליה מברך 'המוציא' וברכת המזון. והרא"ש (ברכות פ"ז סי' ל) כתב באופן כללי שמברך 'מזונות' וברכה אחת מעין שלש, וכן כתבו הרשב"א והרמב"ם. וכן פסקו הטור והשולחן ערוך (סי' קסח) דפת הבאה בכסנין מברך עליה 'מזונות' וברכה אחת מעין שלש.

^{כד} עיי"ש שדחה ביאור זה בתי"י מכמה טעמים.

^{כה} אלא שלא כ"כ מסתבר שהתורה נתנה כהוראה לדורות סימנים אלו לכל וכמש"כ הרמ"א הנ"ל שאין לסמוך על כך לדינא, וכן במהרש"ם (יו"ד ח"ב, פתיחה להל' טריפות) שגם דורות הראשונים לא סמכו על סימנים אלו שאינם סימנים מובהקים, וכדמוכח מהגמ' שלמדה מכאן את דין רוב ואם נאמר שבדקו בסימנים אלו נמצא שהיה כאן תרי רובי ומני"ל ללמוד לרוב אחד.

מהי 'פת הבאה בכינין'?

ונחלקו הראשונים מה הוא פת הבאה בכינין.

דעה א': לדעת רבינו חננאל, היא פת העשויה כמיין כיסים מלאת בדבש, אגוזים וכדו'. והביאו דבריו תלמידי רבינו יונה (ברכות שם), וכן דעת הערוך (ערך כסו) והרשב"א. ולדעתם, אם נילושה העיסה בסוכר ושמן או דבש וכיו"ב, ללא מילוי, מברכים עליה 'המוציא', וכן מיני מאפה שחוססים אותם בשיניים, כגון בייגלך, עוגיות מלוחות, מציות וכדו', אם אין בהם כיסים במילוי אגוזים ושקדים וכיו"ב, מברכים עליה 'המוציא' וברכת המזון. ודוקא כשהוא ממולא, כגון בורקס, 'אזני המן' וכדו', מברכים 'מזונות' ומעין שלש, אבל שאר עוגות שאינן ממולאות, כמו עוגת טורט וכיו"ב, מברכים עליהם 'המוציא' וברכת המזון.

דעה ב': לדעת הרמב"ם (פ"ג מהלכות ברכות), פת הבאה בכינין היינו שנילושה העיסה בדבש או סוכר או שמן וכל מיני תבלין, ובלבד שיהיה טעם הפירות או התבלין ניכר בפת.

דעה ג': לדעת רבינו נתן בעל הערוך בשם רבינו האי גאון, פת הבאה בכינין היינו פת שעושים אותה כעין יבשים, וכוססים אותם בשיניים, כמו בייגלך, מקלות מלוחים, מציות וכדו', ועליהם מברכים 'מזונות', משא"כ מאפים עם מילוי ושאר דברים שאינם נכססים, והביא סמך לזה מהכתוב (יהושע ט ה) 'יוכל לחם צידם יבש היה נקודים', ותרנגם יונתן בן עוזיאל, 'יוכל לחם זודיהון יבש הוה כסיני', הרי שפת הבאה בכינין הוא יבש שחוססים אותה בשיניים.

טעימה קלה וקביעות סעודה

ההלכה, מרן בשולחן ערוך (סי' קסח ס"ו) הביא שלושת הדעות הללו וכתב שהלכה כדברי כולם, שלכל אלו הדברים עולתים עליהם דין 'פת הבאה בכינין', דהיינו אם ממולאים בשקדים ואגוזים וכיו"ב, כגון 'אזני המן', וכן עיסה שנילושה בסוכר ושמן ודבש וכיו"ב, כמו עוגת טורט, או שחוססים אותם בשיניים כמו בייגלך, מברך עליהם 'בורא מיני מזונות' וברכה אחת מעין שלש. ולכן מה שאופים כיום כל מיני מאפים וכותבים עליהם שברכתם 'מזונות' כשטועמים מהם אין מרגישים שום מתקיות, הרי זה כמו לחם רגיל שברכת 'המוציא', ורק אם מרגיש טעם מי הפירות או התבלין מברך 'מזונות'. ומרן בשי"ע סיים דבריו וכתב שכל זה דוקא אם לא קבע סעודה, אך אם קבע סעודתו עליהם, מברך 'המוציא' וברכת המזון.

שיעור קביעות סעודה

שיעור קביעות סעודה על פת הבאה בכינין המצריך לברך 'המוציא' וברכת המזון, כתב מרן החיד"א (ברכי יוסף סי' קסח סק"ד) בשם בית דוד, וכן בבן איש חי (פרשת פנחס אות יט) ובכף החיים (סי' קס"ח ס"ק מ"ה), שאינו נמדד לפי כל אחד לעצמו כמה מחליט לקבוע סעודתו, אלא היינו שאוכל שיעור של ד' ביצים, שהוא 72 דרהם, שכל ביצה היא 18 דרהם, וד' ביצים הוא 72 דרהם. כל דרהם הוא בערך בין 2.8 ל-3 גרם, וי"א 3.2 גרם, וכשנחשב עפ"י השיעור הממוצע שהוא 3 גרם כפול 72, הרי 216 גרם הוא שיעור קביעת סעודה. ובשיעור הפחות מכך הוא כ-204 גרם, וקשה לצמצם בדברים אלו, כי בלא הכי נופלים כמה פירושים.

ובמשנה ברורה (סי' קסח ס"ק כד ושע"ז ס"ק יט) כתב דאף על גב שכתבו כמה אחרונים דשיעור קביעות בזה הוא ג' ביצים, אבל כמה אחרונים והגר"א מכללם חולקים על זה, וסוברים שאין לברך 'המוציא' וברכת המזון אלא כשיעור סעודה גדולה שרגיל לאכול ערב ובוקר ולכן לכתחילה טוב לחוש לדעת המחמירים שלא לאכול ד' ביצים. גם הגר"ז (הובא בקצות השלחן סי' מח אות יח), דעתו דבאוכל ד' ביצים עד ו' ביצים אם לא שבע ממנו מברך 'בורא מיני מזונות' ויעל המחיה, וכן בשו"ת זכרון יהודה (ח"א או"ח סי' פב), שו"ת לבושי מרדכי (תניא, או"ח סי' ה) וכמו שכתב החיי אדם (כלל נד ס"ד), נשמט אדם סק"א).

אולם בני עדות המזרח פוסקים כדעת הרב בית דוד והחיד"א והבן איש חי וכף החיים, וכן היה המנהג שאם אוכל כשיעור ד' ביצים, שהוא 216 גרם, מברך 'המוציא' וברכת המזון, ובמקום מנהג לא אמרינן ספק שיעור להקל, כמבואר בשו"ת תרומת הדשן (סי' לו).

ברכות קביעות סעודה מזמן הפוסקים

יש מי שרצה לומר שבימינו רגילים לאכול עוגה אף בפחות מכשיעור זה של 216 גרם, ובשיעור 56 גרם

רגילים לקבוע סעודה ולברך עליה 'המוציא' וברכת המזון. אך זו טעות, ואין לנו יכולים לחלוק מבעתינו על כל הפוסקים הנ"ל - הבית דוד, החיד"א, הבן איש חי וכף החיים, בדבר שמסתבר טעמו ושכך היה המנהג, ולכן אין להסתמך על זה, ומי שאכל פחות משיעור 216 גרם, מברך 'בורא מיני מזונות', ורק משיעור 216 גרם מברך 'המוציא' וברכת המזון, כי מי יכול להיות בטוח שלפני כמאתיים שנה לא קבעו סעודה על פת הבאה בכינין, פת מתוקה עם סוכר, הרי גם אז היו דברים אלו, ועם כל זה כתבו הפוסקים מעולם לא נהגו כן, וחששו לספק ברכה כתבו שאף בפחות מכך מברך 'המוציא', ואין הבדל בין זמנם לזמננו, וקשה מאד לומר חילוקים כאלו ולפסוק כן.

אמנם יש מהאשכנזים שסומכים על הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' לב) שאף בשיעור קטן הנ"ל קובע סעודה ומברך 'המוציא' וברכת המזון, ויש להם על מה לסמוך, אבל הספרדים מעולם לא נהגו כן, וחששו לספק ברכה לבטלה, ולדעת הרמב"ם והשו"ע (סי' רטו) איסור ברכה לבטלה הוא מדאורייתא, 'לא תשא את שם ה' אלקיך לשווא', לכן אין לשנות מן המנהג, ורק משיעור 216 גרם ואילך נחשב קביעות סעודה, ובפחות מכך מברך 'מזונות' ויעל המחיה.

כמות אכילה בשיעור 'כדי אכילת פרס'

בכף החיים (סי' קסח ס"ק מה) כתב דבעינן שיאכל כל שיעור הד' ביצים בכדי אכילת פרס, וכדבריו כתב גם בשו"ת קרבן אשה (סוף סי' ה) דכשם שבאכילת מצוה אין להפסיק באכילת כזית בכדי אכילת פרס, ואם הפסיק אין לברך ברכת המזון, כך לגבי הקובע סעודתו על פת הבאה בכינין, דרק אם אוכל כזית בכדי אכילת פרס, מברכים 'המוציא' וברכת המזון, ואם שהה מברך מעין שלש. ואין צריך שכל המאכל בשיעור הד' ביצים - 72 דרהם (216 גרם) יאכל בכדי אכילת פרס, וכמעט לא שייך לאכול במהירות בלי הפסק, ואין זה כשתיית רביעית, אלא שבתוך שיעור ד' ביצים שאוכל, מתוכם יהיה כזית אחד שיאכל מזה בכדי אכילת פרס, ומברך ברכת המזון.

שיעור 'כדי אכילת פרס'

ובשיעור כדי אכילת פרס, נחלקו האחרונים. בשו"ת תורת חסד מלובלין (או"ח סי' לב) כתב שאין השיעור שווה בכל המאכלים, וכל סוג מאכל יש לו שיעור לעצמו. ובליקוטי שו"ת חתם סופר (ח"ו ס' טז) כתב שהוא כשעש דקות, וכן כתב בספר זכרונות אליהו (מערכת א אות יב). ושם (מערכת כ אות ד) כתב בשם המל"ח (כ' אות לג) שהוא כשמינית שעה (7.5 דקות), וכן בשיד חמד (אסיפת דינים, אכילה, אות ג') כתב בשם דרכי הוראה, שלדעת הרמב"ם (ועיין זבחי צדק סי' קיב ס"ק יט) הוא 8 דקות ו-6 שניות. וכן הגאון בעל ערוך לנר בספרו ביכורי יעקב (סי' תרל"ט ס"ק י"ג) כתב שמינית שעה, וכן כתב הגאון רבי חיים פלאג'י בספר מועד לכל חי (סי' כ' אות ל"ג). וכן בספר גולות עליות (מקוואות פ"י מ"ז) כתב בשם הגר"ז בעל התניא שהוא 8 דקות. אולם בשו"ת צמח צדק מליובאוויטש (בשער המילואים סי' ט"ז) כתב ששיעורו כ-6 דקות, (ובהערה שם כתב שהוא כ-7 דקות, ועיין בסי' שיעורי תורה להגר"ח נאה, פ"ג סט"ו), ובכף החיים (סי' ר"י סק"ח) כתב על פי נסיון שהוא כ-4 דקות. ולמשה טוב להקפיד שלא ישעה באכילת הכזית שיעור כשבע דקות וחצי, וטוב להחמיר בדברים שהם מן התורה לאכול כזית בארבע דקות.

מזקנים אתבונן - דברי מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בפתח השיעור השבועי אחרי פטירת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל

מוצ"ש פ"ו, צו, אור ל"ז אדר ב' תשפ"ב

נקדיש את השיעור לעילוי נשמתו של הגאון הצדיק רבי שמריהו יוסף חיים בן פעשא מרים, רוח ה' נתנינו בגן עדן.

כתוב (ושעיהו נא ז) 'הצדיק אָבָד וְאֵין אִישׁ שֶׁם עַל-לָבָי', כאשר צדיק נפטר, צריכים הציבור להתעורר וללמוד מדרכיו, 'מזקנים אתבונן' (תהלים קיט ק).

מדרכיו של הגאון המנוח ניתן ללמוד מהי שקיעות בלימוד התורה, כאשר במשך עשרות עשרות שנים ישב ועסק בתורה בשקיעות עצומה.

כמו כן, לומדים מהמנוח את ההשקפה הנכונה - וצריכים לדבר הרבה בעניני השקפה - שאין לנו שיעור וקהות שקוע בלימוד. יש אברך שאם לא יקבל משרה יהיה בטלן, אבל האמת שצריך ללמוד תורה לשמה, "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". תראו בישיבת 'מיר', יש סבא, בן ונד, שכולם אברכים, יושבים ולומדים יחד ומזכים את הרבים, כל אחד בדרכו.

השאיפה צריכה להיות - 'שִׁבְתֵּי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ' (תהלים כז ד), כך היו כל הגדולים שלנו, מה ראינו אצל מרן זצ"ל, הגרי"ש אלישיב, הגרשי"ז אויערבאך, חכם בן ציון אבא שאול, ראינו שקיעות בלימוד, כל הזמן יושבים ועוסקים בתורה, וזה גם מה שראינו אצל הגאון המנוח זצ"ל, שישב עשרות שנים על התורה ועל העבודה.

יהי רצון שיעמוד בתפלה על כל עם ישראל, ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים, אמן.

דברי מרן הראש"ל שליט"א נאמרים מדי יום שיש, ערב שבת קודש, ונערכים ע"י הרב יצחק קורלנסקי. לתגובות: 8033050@gmail.com

חניון

חינוך בפרשה / הרב יחאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי האמנתי כי אדבר!

העולם אומר יוסף טוב - הכל טוב. אך בפועל לא תמיד זוכים לראות בסוף הטוב של אירועים עצובים וקשים. למרות זאת קאמינים שיהל טוב! יצאנו כעת מימי הפורים, קראנו במגילה על מקרים מטלטלים ומלחיצים שבסופם התחברו ל'יוסף טוב' מושלם! כשמה היוצאת מאחורי עננים שחורים, כך נתגלתה יד ה' והיתה לה' המלוכה. נזכור דרשת הקדמונים "הקורא את המגילה למפרעי" ושמונן רק מהסוף להתחלה, כשמינים 'מה היה פה' - "לא יצא" יש להאמין תמיד. לפעמים זוכים לראות את ה'יוסף', אך יש ו'התוכנית האלוקית' נפלאה מעינינו.

גאון מופלא ואף גדול היה הגר"ז בעריש מייזליש רבה של וורשא. בביתו החזיק ישיבה - על חשבונו - ובה מסר שיעורים עמוקים לתופסי תורה. פקידיו ועובדיו ניהלו את עסקיו המסועפים ברחבי היבשת. זכה הרב בשי"ד לשני שולחנות ישיבה וחיפש אפקט קורות עץ לבניית ארמון חדש. מדובר בעסקת ענק. הרב מייזליש גש למכרו, והצאר שהכיר ביושרו ובחן בו. הרב עשוי להרויח הון רב ורווח משמעותי. הוא לקח הלוואה גדולה מבנק צרפתי, קנה עצי יער, העסיק פועלים לכריתתם, רכש אוניות תובלה ששיטו את הקורות על הנהרות עד לעדם. 'וַיִּבְנֶה רָבֵה' שמתן שכרה בצידה, בעין אלה עבודה של כשנה תמימה.

ויהי היום, במשרדי הרב מתקבלת ידיעה נוראה: בגלל גוש קרח בנהר, שלש האוניות טעונות עצים טבעו במצולות. פירוש הדבר, העסקה ירדה לטמיון. הרב לא יוכל לספק עצים במועד שנקבע, הצאר לא ישלם את הכסף המסוכסם, וממילא אין לרב איך לשלם חובותיו לבנק הצרפתי ולפועליו. הרב נקרה לפשיטת רגל. מי יבשר לו בשורת איוב זו?

תלמיד פיקח קיבל על עצמו את המשימה. בתום השיעור העיוני שרתה רוח טובה על הרב. פנה התלמיד וביקש שיחת התייעצות. פתח ושאל "המשנה מלמדת 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה'. לא נאמר שיש לברך על שתייה, הטובה והרעה, אלא 'כשם', באותה הרגשה. רבינו! איך עושים זאת?" הרב השיבו "המאמין שהכל לטובה מאת ה' מברך אף הרעה בכונתו הלבני". התלמיד ממשיך "וכיצד שמחים על דבר רע, ומברכים על מעשים רעים וקשים?" הסביר הרב שאין רעה יוצאת מלפני המקום ב"ה. הכל טובות! יש להאמין 'אפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה' שהכל חסדים, וכך אפשר לברך בטוב-לבב 'ברוך ידיון האמת' כשם שמברך בשמחה 'ברוך הטוב והמטיב'.

התלמיד מתעקש. "אכן, מברכים על הרעה, אך ממש **כיש** שמברך על הטובה! בחדש שעבר ראיתי את הרב רוקד בנשואי נכדו. פינו אורו בהודיה לה' על טובתו. האם **כך** יש לברך גם על הרעה?" הרב מהרהר ומשיב: "לכאורה זו דרישת המשנה, להתבונן בחסדי ה' עד שיברך על הרעה **כשם** שמברך על הטובה, בשר וריקוד!" המתיין התלמיד ברע של דומיה, פנה לרבו ואמר "**רבי, תתחיל לרקוד!**" ובישר לו על האסון הנורא שפקד את עסקיו. הרב מייילש קרס תחתיו והתעלף! כשקץ אמר בקול רועד "קל **לדבר** על אמונה, אך כשזה מגיע למעשה זה בכלל לא פשוט".

לא-עלינו, אחינו בני ישראל חווים אסונות נוראים, יתמות ושכול, ימי שמחה והוד (דוגמת ל"ג בעומר וזמן מתן תורתנו) הופכים לאבל ויוגון. אבות נפטרים בערב חתונה ואימהות צעירות המתירות יתומים רכים. חשוב מאוד להטעין נפש תלמידינו במטעני אמונה ודעת, עוד בטרם יבואו ימי הרעה ל"ע [שבהם מוסתרת בוודאי טוב וחסד]. מלמדים אמונה!

אחרן הכהן משלכ בפרשתנו את שני בניו. ביום שמחת ליבם! יום שנטל עשר עטרות, הכהנים התקדשו ונכנסו לעבודה. יום 'חתונה'. **ויזם אהרן**. מקבל דין שמים. עצם העובדה ש'נתייחד עמו הדיבור' מעידה כי אין בלב אהרן צער ועצב, שהרי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. דרש הגה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצ'ה: לא נאמר וישתוק אהרן! אלא וידום. שתיקה היא חיצונית, דממה היא פנימית. לא שתק בלבד, אלא **זימם** כאבן בתוך ליבו. מובאת גירסא קדומה של תרגום ו'יזם אהרן - וישב אהרן' הוא **שיבח את הקב"ה בשמחה** מתוך אמונה תמימה!

גם פרשת פרה מלמדת כי אנחנו לא מבינים! טבע הצעירים לרצות **להיגון הכל**. נסביר להם שאף שלמה החכם מכל אדם, מכריז על פרה אדומה אִמְרַתִּי אֶחְקַמְהָ וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. החכמה האמיתית היא להודות 'וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי'!

רבינו יצחק אלבן ליד ניסיון, אך טוב וחסד ירדפוני כל הימים במאור פניו של השי"ת, בגללה ובשמחה.

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ
123ymm@gmail.com

חידות
חידות - שאלות לחידודא
בפרשת השבוע / הרב בנימין
צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי
רש"י וליל משוררים על הגש"פ

שאלות בפרשת שמיני
א. מנין שבהמה בכלל חיה? ומנין שהחיה בכלל בהמה (מיוחס לרש"י נדרים פא, אמנם עיי חולין עא.)?
ב. מנין שאין שירי מנחות נאכלים בזמן שהמזבח פגום (זבחים ס.)?
ג. היכן מצאנו לשון "קריעה גדולה" (רש"י סוטה ז.)? ולשון "קפיצה" לשון "לבוש" (עיי חולין סו.)? ולשון "פרוטרוט" (רש"י עמוס ו, ה.)?
ד. מנין שעגלה ערופה בת שנתה (עיי רש"י סוטה מו, אמנם עיי פרה א, א, וברע"ב שם, ועיי במדבר רבה יט, ז, וכלי יקר במדבר יט, ב.)?
ה. איזה קילוס אמרו ישראל בשעת ירידת האש מן השמים (רש"י שיר השירים א, טז)?

חידות דאפטרותא פרה
(יחזקאל לו)
ו. איזה סימן נתנו חז"ל בירושלמי לכך שיש לסמוך פרשת פרה לפרשת החדש (מגילה פ"ג ה"ה)?
ז. איזה דימוי לכלל ישראל מצאנו בהפטרה, ומצאנוהו בדברי משה רבינו להקב"ה (במדבר כו, ז), דוד המלך למלאך (שמואל-ב כד, ז), ומיכיהו לאחאב (מלכים-א כב, ז)?
ח. תשובות ופירושים (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת: 7628366@okmail.co.il

תשובות לפרשת צו

א. איזה לשון בפרשה משמעו בד"כ "אפר", ובפרשת וילך וכן בנייא ובתהלים הוא לשון "שומן" (ועיי אבן עזרא שמות כז, ג)?
הלשון "דשן".

בפרשה משמעו "אפר" שגא' (ו, ג) וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדֹּד בַּד וּמִמְקַסֵּי בַד לָבַשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשֵׁן וכו'.

ובכמה מקומות משמעו "שומן", בפרשת וילך (דברים לא, כ) כִּי אֲבִיאֲנֶוּ אֵל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבֹתַי וְזֶבֶת חֵלֶב וְדָבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן בִּירְמִיָּה (יג) וְרִיגִיתִי נֶפֶשׁ הַכֹּהֲנִים דָּשֵׁן וְעַמִּי אֶת טוֹבֵי יִשְׂרָאֵל נָאֵם ה': ופירש"י דשן. שמן:

בתהלים (סה, יב) עֲרַףְתָּ שֶׁנֶּת טוֹבָתְךָ וַיַּעֲמֵלְךָ יִרְעָפֶוּ דָשֵׁן: ופירש"י דשן. שומן:

ועיי באבן עזרא (שמות כז, ג) "ויעטם לדשנו. להסיר הדשן ממנו. ומלת ידשנה סלה. יעשה ממנה דשן. והטעם שתהיה נשרפת על גבי המזבח ומקובלת. והנה תדשן עצם. מבנין אחר שהוא הכבד הדגוש. והוא מגזרת מאשר שמנה לחמו"ה.

ב. מנין שהמכנסים קודמין בלבישתם לשאר בגדי הכהונה (סנהדרין מט:)?
"וינתא מנין שלא יחא דבר קודם למכנסים שנאמר (ויקרא טו-טז) ומכנסי בד יהיו על בשרו".

ופירש"י "על בשרו. משמע כשלושן יהא בשרו מבלי לבוש דאי לא הא אתא לאשמועינן למה לי על בשרו".

ג. היכן מצאנו לשון "סחוס" (עיי רש"י שמות כט, כ)?
(ח, כג) וַיִּשְׁחַט וַיִּקַּח מִדְּמוֹ וַיִּתֵּן עַל תַּנְדֹּף אֲזָן אֶהָרָן הַקֹּהֵן וְכו' ופירש"י (שמות כט, כ) תנוד. הוא **הסחוס** (תיכ מילואים כ"א), גדר האמצעי שבתוך האוזן, שקורין טנדור"ס:

ולשון **"עכבה" (מגילה כא.)?**
(ח, לה) וַפְתַּח אֶהָל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַלַּיְתָּה שְׂבַעַת יָמִים וכו'.

ואמרו חז"ל (מגילה כא): "רבי יוחנן אמר אין ישיבה אלא לשון עכבה שנאמר (דברים א-מו) ותשבנו בקדש ימים רבים".

ד. איזו דרשה פ"א משנה ד?
בפרשה (שקלים פ"א משנה ד)?

"אמר רבי יוחנן, העיד בן בוכרי ביבנה, כל כהן ששוקל אינו חוטא. אמר לו רבן יוחנן בן זפאי, לא פי, אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא, **אלא שהפגנים דורשים מקרא זה לעצמן, (ויקרא ו) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לָא תֹאכַל, הוֹאִיל וְעֹמֶר וְשִׁטִּי הִלָּחֵם וְלָחֵם הַפִּנִּים שְׁלֵנוּ, הִיאֵךְ נֶאֱכָלִים**".

ופי ר"ע מברטנורא לעצמן. לְהִנְאֻתָּו. וְלֹא דְרִשָּׁא **היא**, דְדִנְקָא בְּמִנְחַת כֹּהֵן לְבַדּוֹ אִמְרַ קְרָא כָּלִיל תִּהְיֶה, וְלֹא בְּאוֹתָהּ שִׁישׁ לֹו בְּשִׁתְפוֹת עִם הַצִּבּוּר. וְהִלָּכָה שְׂכַהֲנֵי חֲבִיבִים לְתוֹן מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל, וְאִין מְשַׁקְּנִין אוֹתוֹן מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם:

והיכן הוזכרה מנחת חוטא?
(ו, ז) לֹא תֹאכַח חֶמֶץ חֶלְקִים נִתְּתִי אֵתָהּ מֵאִשֵּׁי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא **מנחת חוטא** וְכָאֵשׁ: ופירש"י כחטאת וכאשם. **מנחת חוטא הרי היא כחטאת**, לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה, מנחת נדבה הרי היא כאשם, לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה (ת"כ פרק ג, ד):

ה. איזה דבר משותף בין חצר המשכן, חפנו של משה, ותיבת נח (עיי רמב"ן בראשית ו, יט)?
שבכולם נאמר **המועט החזיק את המרובה**.

בפרשה נאמר (ח, ג) וְאֵת כָּל הַעֲדָה הִקְהֵל אֶל פְּתַח אֶהָל מוֹעֵד: ופירש"י זה אחד מן המקומות שהחזיק **מועט את המרובה**:

ובחפנו של משה נאמר שהחזיק שמונה קמצים, כמבואר ברש"י (שמות ט, ח ד"ה וזרקו משה) וכל דבר הנזרק בכח, אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים:

ובתיבת נח כתב הרמב"ן (בראשית ו, יט) מכל בשר וגוי. "ידוע כי החיות רבות מאד ומהן גדולות מאד כפילים וכראמים וזולתם והרמש הרומש על הארץ רב מאד גם מעוף השמים מנינם רבים אין להם מספר וכמו שאמרו רבותינו (חולין סג) מאה ועשרים מיני עופות טמאים יש במזרח וכלם מין איה הם ולעופות טהורים אין מספר והנה יצטרך להביא מכלם שיולידו כמותם וכאשר תאסוף לכלם מאכל אשר יאכל לשנה תמימה לא תכיל אותם התיבה הזאת ולא עשר כינצא בה **אבל הוא נס החזיק מועט את המרובה** וכו'".

ואיזה דבר משותף בין האש, קרבן המזוכר בפרשה, וארץ ישראל?
שבכולם נאמר הלשון **"תמיד"**:

על האש נאמר (ו, ו) **"אש תמיד** תוקד על המזבח לא תקבה":

על מנחת חביתי נאמר (ו, יג) **זֶה קֶרְבֶּן אֶהָרֹן וּבְנָיו אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לָהּ: בְּיוֹם הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ עֲשִׂיתָ הָאֵפֶה סֹלֶת מִקְּחָהּ תָּמִיד מִחֲצִיתָהּ בַּבֶּקֶר וּמִחֲצִיתָהּ בְּעֶרְבֹ: וְעַל אִשֵּׁי נֹאמַר (דברים יא, יב) אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתָּה תָּמִיד עֵינֶי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:**

חידות דאפטרותא צו (ירמיה
ז, ט)

א. איזה דבר משותף להפטרה זו ולהפטרת תשעה באב?

שתיהן מסתיימות בפסוקים (ירמיה ט, כב-כג) "פה אָמַר ה' אֵל יִתְהַלֵּל חֶכֶם בְּחֻקָּמוֹ וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ אֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ: כִּי אִם בְּזָאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁפֶל וְיִדַע אוֹתִי כִּי אֲנִי ה' עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְיִצְדִּיקָה בְּאֶרֶץ כִּי בְּאֶלֶה חֲפָצַי נָאֵם ה'":

מלה צפונה / הרב יוסף שפר
חידה לפרשת שמיני

עם בית ישראל אקוננה
על אבדן אנשי אמנה
ואבכה על תורה וחסרונה
בצום הרביעי בין חמישה נמנה.

* כפרה כמקנחת צואת בנה
או כחטאת ציבור בבית כליונה
אף בנדרש והקצף, ותשובתו אנינה
ובעופות הפורחים, מקדושת התנא.

בבשר קדש הנפסל בלינה
ואך בראשון לחדשי השנה
חסידי מונע מעובר סכנה
ולא ידליקו נשים בשמנה,

* במכות ארץ כסודם נתונה
ובמחנות חולקי כהונה
בת כהן תשא עוונה
ונידחה תאבד ממונה

טו בשאלה כתבנו בטעות פרשת האזינו, ועמכם הסליחה.

טז עיי פי המשניות להרמב"ם (שבת פ"ג משנה א') "תרגום דשן קיטמא והוא האפר".

טז עיי במלבי"ם (ישעיה ל, כג) שפי" שמשן מציינין שמנונית דוקא. וששן מציינין כח הלחות השרשי המעמיד החי או הצימח על בריאותו. האיש השמן עטיניו מלאו חלב, והאיש הדשן עצמותיו מלאו עלומי, ובא על הדשן מדברים הנשרפים שנפרדו כל חלקי הדשן המורכב ונשאר רק יסוד העפר, ע"ד שרש סקל שמשמשים דבר והפכו".

טז והלא דבר הוא, שבשבת זו חשנו כעין ת"ב שחל בשבת, שדוחה האבילות למוצ"ש, וקראנו בזו ההפטרה כמה פסוקים הרומזים לפטירת מרן הגר"ח זצוקלה"ה, כגון (ז, חח) "אֲבִדָה הָאֲמוֹנָה" (ז, כט) "גִּזְיָ נִזְרָךְ וְהִשְׁלִיכֵנִי", ועל כולנה הפסוק האחרון (ט, כג) כִּי אִם בְּזָאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁפֶל וְיִדַע אוֹתִי וכו' כִּי בְּאֶלֶה חֲפָצַי נָאֵם ה'.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד כו

פתרון חידת 'מלה צפונה'

הפתרון: שריפה

עם בית ישראל אקונוה - וכל בית ישראל יבכו...
על אבדן אנשי אמנה...את השריפה אשר שרף ה'
ואבכה על תורה וחסרונה...

ביום הרביעי בין חמישה נמנה- שרף אפוסטמוס את התורה

כפרה כמקנחת צואת בנה- שריפת פרה אדומה
או כחטאת ציבור בבית כליונה- פרים ושעירים הנשרפים

אף בדרש והקציף, ותשובתו אנינה- ואת שיער החטאת דרוש דרש משה והנה שורף ויקצוף...

ובעופות הפורחים, מקדושת התנא- ריב"ע, עוף שפורח עליו מיד נשרף

בבשר קדש הנפסל בלינה- שריפת נותר
ואך בראשון להדשי השנה- שריפת חמץ (אך ביום הראשון תשביתו שעור מבתים)

חסיד מונע מעובר סכנה- בציפורניים, חסיד שורפן
ולא ידליקו נשים בשמנה...ולא בשמן שריפה

במכות ארץ כסודם נתונה- גפרית ומלח שריפה כל ארצה

ובמחנות חולקי כהונה- במחנות השרופים
בת כהן תשא עוונה- מיתת בת כהן בשריפה
ונידחה תאבד ממונה- שלל עיר הנידחת בשריפה.

אספקלריא לדף היומי

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב אריה גלינסקי, מח"ס בירורים וביאורים

דף כ"א

תוספות ד"ה בתרייתא דלית בהו דררא דטומאה דאורייתא לקדש גזור ולא לחולין שנעשו על סהרת הקדש להכי נראה להר"י לפרש וניתנייה בני מעלות או כמיינתא או בתרייתא ומשני דליכא דררא דטומאה כלא אפילו דרבנן ולא דמי אף לבתרייתא דהא כי מטמינן לה מעת לעת קים לן דטהורה היתה, ואל תתמה היכי מסקינן התם אף לחולין כיון דליכא דררא דטומאה כלל לפי שרגילות הוא קצת שנעקר הדם לפני ראיתיה לכך גזרו רבנן אף בחולין שנעשו עטייה ומכל מקום לית להו דררא דטומאה התם כיון דבשעה דעסקה בטהרות אז אין שם ספק טומאה ואין לה להניח מלעסוק בטהרות שאינה יודעת מתי תראה אחרי כן, לכאוף קשה להבין שמה יודעת מתי קל יותר ומאיך הוא חמור יותר, וכפי הנראה שגדר הדברים שכיון שזה סיבת הגזירה אי"כ הגדר בגזירה שעשאה ספק, וממילא אין מקום לחלק בין חולין לתרומה, אבל מאידך כיון שאין פה סיבה לחשש אמיתי עד כדי כך [רק רצו לגזור כי על משהו חייבים לגזור, וגזרו על מעליע] לכן לא נחשב דררא דטומאה וק"ל.

דף כ"ב

תוספות ד"ה לא מקבלין מיניהו רש"י פירש בדשעת הגיתות נאמנים לפי שחבירים מטהרין כליהן עברו הגיתות והבדים דלא אמרינן דלא מהימן, ולי"נ דפוחת בחביתו לא התירו אם לא סופו משום תחילתו כדקחשיב ליה בפרק קמא דביצה (דף י"א): ואם היו טהורים בדין בלאו הכי נמי משתרי אלא משמע דחכמים ורבי יהודה שוין בטוהרים כל ימות הרגל לחוד וכן משמע בש"ס (לקמן דף כ"ו). כל ישראל כאיש אחד חברים נעשו כולם חברים ברגל והכי משמע בתוספתא בסיפא, תמיה לכאוף מה הקסו תי מרגל לנאמנות הגתות והבדים דלכאוף הכי שני הלכות שונות, וברגל היה עניין לטהר כדי שיוכלו להיות כולם כאחד ואסמכתא אקרא דכולם כאחד חברים, אבל בגתות ובדים אין טעם זה שייך וע"כ שהטעם כי יש להם אז באמת נאמנות, וצ"ב קו' התני, וצ"ע, [אמנם יש להעיר שבהא דמבואר בדף כה ע"כ שהקשו

דיניחנה לגת הבאה זה משמע קצת כדברי תו' שא"י נאמנות אלא שטיהרו חכמים שא"כ מה יועיל להניחו לגת הבאה, וי"ל קצת, וצ"ע].

דף כ"ג

תוספות ד"ה ונפסקה רצועה של סנדלו 'אף על גב דגבי טומאה כתיב כלי והאי רצועה לאו כלי הוא מדלא שרינן ליה לטלטל בפרק אלו קשרים (שבת דף ק"ב). אביי קא אזיל בתר רב יוסף איפסיק ליה רצועה דסנדלא ומוכחא דאסור לטלטלה אלמא לאו מנא הוא צריך למימר כגון דנשתייר בהך רצועה דאיכא מנא דהדיט יכול להחזירו, צ"ע כוונתם דשם לכאוף הנידון על טלטול הסנדל ולא על טלטול הרצועה, ואמנם לאידך גיסא ולי"ע מה שהוצרכו לראיה שהרי לכאוף פשוט שהרצועה מצד עצמה אינה כלי, ואולי קו' מתורצת בחברתה דהא, נ פשוט שהרצועה אינה כלי מצד עצמה רק מצד שהיא חלק מהסנדל, וע"כ הוכיחו התו' שהסנדל אינו כלי וממילא גם הרצועה אינו כלי, אבל דברי התו' שתומים קצת וגם מסברא ולי"ע אם זה נכון כי לכאוף כשהרצועה נפסקה כבר אין לה שייכות לסנדל, וצ"ע בכל זה.

דף כ"ד

רש"י ד"ה דאלו מדאורייתא הצריך לכלי - דומיא דקטורת שבכף, דאיירי בה קרא, כלי מצרפו, ושאינו צריך לכלי, כגון שירי מנחה שהן אכילת כהן - אין הכלי מצרפו, צ"ע למה שירי מנחה נחשב שאי"צ כלי הלא כל מנחה צריכה קידוש כלי וכמבואר ביומא כ"ט, ואולי הכוונה אחר שכבר נתקדש בכלי, שאי"צ השירי מנחה קידוש נוסף [ועי' מנחות כו ע"א], וצ"ע.

דף כ"ה

בגמ' איבעיא להו בדק לפסחו מהו שיאכל בתרומתו עולא אמר בדק לפסחו מותר לאכול בתרומתו רבה בר עולא אמר בדק לפסחו אסור לאכול בתרומתו אמר ליה ההוא סבא לא תפלוג עליה דעולא דתנן כוותיה ואם אמר הפרשתי לתוכה רביעית שעל הקודש הוא נאמן, ממילא הוא מוכרח נמי אתרומה הכא נמי מדמהימן אפסח מהימן נמי אתרומה, לכאוף אינו מובן כ"כ להמיון כי בהפריש לתוכה רביעית קודש יש "סיבה" לנאמנות על הכל, כי מאחר שעל הקודש הוא נאמן, ממילא הוא מוכרח לשמור גם על התרומה שא"כ אין כאן שמירה גם לקודש כי הכל בכלי אחד, אבל כאן הנידון על לחוש לספק, והחמירו לתרומה ולא החמירו לפסח, אי"כ מה טעם יש לומר שכיון שכבר בדק לפסח אייכל גם לתרומה, ואף אם יש בזה טעם צמטום דכיון שהקילו הקילו וכבר חל בזה היתר, ע"כ אינו עניין לנאמנות על קודש ותרומה ששם באמת באופן כזה יש כאן סיבה לנאמנות על הכל, וצ"ע.

דף כ"ו

תוספות ד"ה כלי עץ העשוי לנחת - הקשה הר"ר אלחנן על שנים שהיו ישראל במדבר היו מטלטלים אותה ואם כן אין עשוי לנחת ואם כן אמאי צריך ראיה מקרא השלחן הטהור מכלל דאיכא טמא ותייך דלא איצטרך קרא רק לנוב ונבעון ושילה ובית עולמים שלא היתה מטולטלת ושמעינן מקרא שהיו מגביהין אותה ולא נראה כיון שהיתה מטולטלת כבר אף משבאו לבית עולמים נמי לא נפקא מידי קבלת טומאה ראשונה אלא י"ל דלא מהני טלטולה כיון דלא היתה מטולטלת לבדה כי אם בהדי שאר כלים, תמיה קצת מה שנקטו התו' כסברא פשוטה שכיון שהיה מטולטלת שוב לא נפקא מידי קבלת טומאה, שהרי לכאוף עכשוו שנתנה הייעוד וצורת השימוש, ולמה שלא ישנתה דינו, ואולי כוונת התו' שכו"כ אותו שולחן שהיה במשכן כבר חל עליו תורת קבלת טומאה ואינו יוצא מזה [על דרך הא דכל הכלים יורדין לטומאה במחשבה ואינם יוצאים מזה אלא ע"י משה], אבל אי"כ הרי יש לתרץ שכוונת הגמ' כאן אילו יעשו שולחן חדש, וצ"ע.

דף כ"ז

תוספות ד"ה פושעי ישראל אין אור של גיהנם כו' וכי אמרינן בסוף הזהב (ב"מ דף נ"ח): הכל יורדין ועולין חוץ משלשה לאו גיהנם מיירי אלא במקום אחד לידון הן יורדין, צ"ב הכוונה בזה היכן יש עוד מקום שדין בו חוץ מהגיהנם, ויותר מזה צ"ב שאם

יש אכן מקום אחר שהוא במקום הגיהנם אי"כ מה הרווח במה שאברהם אבינו מוציא את בני ישראל מהגיהנם, [ואולי הכוונה לכף הקלע וכמובא בשבת קנא ע"ב ואולי הוא קל יותר מעונש הגיהנם, ואכתי צ"ב].

בריך רחמנא דסייען

הרב אריה גלינסקי - הדרן למסכת חגיגה

'אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל וחומר ממוזב הזהב, מה מוזב הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון דכתיב כפלה הרמון רקתך, אל תקרי רקתך אלא רקתין שבך, על אחת כמה וכמה.'

הנה בפשטות אין שייכות לאלו המימרות כאן, רק שרצו לסיים המסכת בדבר טוב, אמנם נראה לבאר שיש שייכות דייקה למימרות אלו בסיום המסכת הזו שעוסקת במצוות ראייה וחגיגה.

כי במצוות ראייה מתגלה באופן מיוחד עוצם החביבות שיש לכל אחד ואחד מישראל אצל השי"ת, שכל זה מורה על עוצם ההשתוקקות הנפלאה והעצומה כביכול שיש להשי"ת כלפי כל אחד ואחד מישראל, עד שמשתוקק לראותו ברגלים [וכן הוא בלשון הגמ' בתחילת המסכת דף ד ע"ב 'עבד שרבו מצפה לו לראותו'].

אי"כ נפלא מאוד שדייקא כאן הביאו את המימרא הזו שאפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, שבה מתגלה חשיבות נקודת היהדות של כל אחד ואחד מישראל, שבאמת כל אחד מלא מצוות כרימון, כי באמת נשמת ישראל גבוהה מאוד מאוד, וגם מי שמתגבר עליו היצר הרע עד שנכשל במאד ששכשל, אף על פי כן פנימיות נשמתו משתוקקת מאוד להשי"ת עד שבאמת אינו מלא מצוות כרימון, ולכן מובן מאוד שכל אחד ואחד מישראל מצווה לעלות לרגל ולהיראות לפני השי"ת כי באמת כל אחד ואחד מישראל הוא יקר מאוד לפני השי"ת.

ואולי יש להמתיק עוד מה שעניין זה הוא בסוף סדר מועד, כי באמת נראה בחוש שגם הפושעי ישראל, עיקר מה שעדיין הם קשורים ומקיימים הם המצוות של הימים טובים והמועדים, ועל כן הם מלאים מצוות כרימון, נמצא שיש לזה שייכות מיוחדת לסוף סדר מועד.

ואולי זהו מה שנשמך לזה מסכת יבמות שעניינה התיקון שצריך לתקן לך נשמה, ועל כן גם מי שמת בלא בנין מוכרחים לעסוק בתיקונו, כי מחמת שאנו רואים את עוצם מעלת כל אחד ואחד מישראל, ממילא מובן כמה צריך לעסוק בתיקונו.

הרב יוסף זוב הרצוג, ארה"ב

יבמות דף י"ט: העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתו. והנה מה"ית לא חל קידושין ביבמה פרש"י לקמן נב. דהוי ערוה דאשת אח והתורה לא התיר רק כסדר מצוות [הגם אם גרשה וחזרה וקידשה חל הקידושין וכמבואר לקמן היינו דלאחר שיבמה פקע האיסור אבל בהנפילה לחוד עדיין לא פקע האיסור] ובי"ש דסובר שקונה מה"ת היינו משום שסובר דכתיב יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ע"י לקמן דף ל. ודריש דיש ביאה ויש עוד אופן של לקחה שנעשית כאשתו ע"י קידושין, והמ"ח אם מהני שלא מדעת היינו אם הוי קנין של יבום או קנין של קידושין, והנה פרש"י פירש דבקידושין לא מהני שלא מדעת דכתיב והלכה והיתה לאיש מדעתה משמע, וצ"ב למה הוצרך לזה דודאי לא שייך קנין אלא מדעת המקנה וכ"כ פרש"י בקידושין דף מד. ואפילו אם נימא שאין האשה מקנה עצמה אלא מפקיר כמ"ש הר"ן בנדרים דף ל. אבל בע"כ שאינה מפקיר עצמה לבעל מהיכי יתיי שיהא קונה וע"י במסורת השי"ס בקידושין דף ב: שעמד על סתירת דברי רש"י, וע"י בקידושין דף יט. דבקידושי יעוד הגם שאביה מכרה בע"כ והוא הבעלים עליה אבל אעפ"כ צריך דעתה וא"כ רואים שיש דין דעת בקידושין מצד פרשת קידושין ובלא זה חסר במעשה הקידושין וכמ"ש פרש"י דבעינן מדעתה ולא רק מצד דעת מקנה וממילא אפשר ללמוד שגם במאמר בעינן דעתה דאלי"כ חסר במעשה קידושין.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד כז

דף כ. איסור מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים. ולקמן איתא דקרוי מיה צדקה לשמוע קדש עצמך במותר לך, ומבואר שנחלקו בגדרו של ערוה דרבנן שניות אם זהו מצד מצוה לשמוע דברי חכמים, וידוע דברי הנהגות שכתב שלפי' בשוגג אינו נחשב בכלל לאיסור מכיון שאינו עושה לעבור על דבריהם, ולפי מלחך היתור הוא בכלל מצוות קדושים תהיו קדש עצמך במותר לך ויש לעיין אם שם ג"כ תלוי שעושה בתורת סיני, והנה ידוע מ"ח רש"י וחומש ב"י קדושים על מצוות קדושים תהיו דרש"י פירש שהכוונה פרושים מן העריות והרמב"ן פירש שקאי על כל התורה כולה קדש עצמך במותר לך, והנה בסוגין מבואר להדיא שקאי על קדש עצמך במותר לך, ואולי סובר רש"י שרק בעריות יש חיוב קדש עצמך במותר לך וכדי שלא תבוא לידי עריות האסורות מן התורה והוא כוונתו פרושים מן העריות, ולדברי הרמב"ן יש לעיין אם כל איסור דרבנן שעשו לסייג נכלל בקדש עצמך במותר לך דמדבריו שם משמע שאינו מצד גדר שלא יבוא לידי עריות אלא שלא יהא נבל ברשות התורה ולהיות שקוע בתאות עוה"צ וצ"ב.

*** דף כא. רמז לשניות מן התורה.** וצ"ב דהא לעיל למדו מקדש עצמך במותר לך ולדברי רש"י אפשר דאין זה הפשט בקדושים תהיו אפשר לומר דלא סמכו לעיל על שום קרא אלא הו"ל אמרו קדש עצמך אבל לדברי הרמב"ן שזהו בכלל פסוק דקדושים תהיו צ"ב למה לא הביא את ד"ש, ואולי כוונת הגמ' כאן שאין זה רק בתורת גדר וגויה אלא נתנו לשניות דין של עריות וכן משמע מפרש"י דעל הפסוק ושמרתם את משמרת' כתב גבי עריות כתב ולכאוי עשית גדרים וסייגים הוא בכל התורה כולה אלא כאן נתחדש שאין זה רק בגדר גדר אלא שנתנו לשניות דין ערוה, וי"מ לענין והיה מחניך קדוש והרחקות וכן לענין אם פוטר צרה וע"י לקמן קח: ובמהרש"א שם דמשמע שפוטר צרה אלא שצ"ב מהא דאיתא בר"מ שצרת של שניות מתייבמת ומבואר לכאוי דלא נתנו לה דין ערוה, וע"י לקמן כו'. צדקת אחות זקוקת אינה מתייבמת ואולי שם שייך לומר כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא וקלון.

*** דף כב. אחין מן האם לא יעידו ואם העידו עדותן.** אבל אחין מן האב מעידין לכתחלה, ופרש"י דאחין מן האם לא יעידו לכתחלה דקרבת אם בגרים קורבה היא דהא ודאי אמו היא, אבל אם העידו עדותן עדות דהוי קטן שנוכח, אבל באחין מן האב יעידו לכתחלה דרחמנא אפקריה לזרעיה, ולפי' המעלה דאחין מן האב הוא דלא אפקריה רק לזרעיה דאב וע"י בתוסי' שכולם יודעים את זה, אבל מדברי רש"י משמע שהחילוק הוא דבאחין מן האב ודאי אמו משא"כ כשם שאינו בודאי שזהו אב שלו דהא כולו מזיגין תחת בעליהן, ומשמע שזהו הטעם דרחמנא אפקריה לזרעיה והגם דאיתא לקמן דף צח. שאפילו באחין תאומין אין לו אחוה דאפקריה לזרעיה היינו דמכח זה נעשה כבר דין שזרעיה אינו מתייחס אחרינו וצ"ב.

*** דף כג. אבל עובדת כוכבים דאית לה חייס.** ופרש"י דגוי יורש אביו מן התורה, והא דאיתא לעיל דרחמנא אפקריה לזרעיה כזרמת סוסים, היינו רק לאחר שנתגיד דכפליה יתודי אינו מתייחס אחר אביו אבל כל זמן שהוא גוי יש להם יחוס משא"כ בעבד ושפחה, ובה מובן הגרסא דאיתא לקמן לימא קסבר עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר, והיינו לאפקוי דלא היה ממוזר וצ"ב דמהו ארריה, אבל למ"ש לעיל שפסול ממזרות הוא מום זר שבא מהורים שהם זרים שאין להם קידושין ביניהם, וכיון שהאב סובר שהולד הוא ישראל אי"כ אין להם יחוס דהוא דרחמנא אפקריה לזרעיה וממילא מוכח דהולד כשר ולא היה ממוזר אלא שהגמי מדהא שאה"נ דלא היה ממוזר אבל אולי הוא פגום ופסול לכהונה.

דף כד: אי הכי לכתחלה נמי. והגמ' מתרץ דטעם של משנתנו הוא מצד הסר ממוך עקשות פה ולזות שפתים, ומבואר שלפי ההו"א למד הגמ' שטעם משנתנו הוא משום דאם נתגירו מצד אישות לא היה גירות ואם יכנסו אותה אז יש חשש שהגירות היא מצד אישות וע"י בתוד"ה אי הכי, אלא שצ"ב דבנטען על השפחה ונשתחררה איתא ג"כ במשנה דהרי זה לא יכנסו וע"י ברש"י, וצ"ל דבכל שפחה שנעשית שראלית ע"י השחרור היינו מכיון שהוא הבעלים על העבד או על השפחה אז הבעלים עושים אותו יהודים

בע"כ עם שחרורם [וע"י לקמן מו]. ואם האדון משחרר אותה רק בשביל אישות אז כמו דלא נעשו גרים אם מתגיירים בשביל אישות [ואין הטעם שחסר בקבלת מצוות אלא אפילו שמקיימים כל התורה כולה וכמו שמבואר בתוסי' דאל"כ הוי ככותים בדואי לא הוי גירות] והיינו לכאוי דבגירות הלשמה מעבד דאינו נעשה ישראל אלא אם עושה לשמה לשם יהדות ולא לשום דבר אחר [ואולי דלחששות יהודי בודאי בעיני לשמה או שהראשית שקובע דבר בודאי צריך לשמה, או שלא שייך כאן מתוך ש"ש"ש בא לשמה דהוי רק פעם אחת, או דרך ביהודי שייך שזהו מהותו שייך כן] אז כמו כן לא יהא נעשה השפחה ישראלית רק אם האדון משחרר אותה לשמה לשם יהדות ולא לשם אישות.

סיפור

אחרי במדבר / הרב נח גדליה

קצקוב

הר כגיגית

הנהירה מכל עברי המחנה לעבר החר הייתה גועשת כנחשול מתלגלג. גלים גלים חשו כולם אנשים נשים וטף אל עבר החר. שמעתי, אמר צפניהו לזבדיהו שמה הורה לנו להתייצב לקבל את התורה **ב'תחתית ה'הר'**. אני תמה על ההוראה הלא מובנת. אני יודע שבלשון הקודש 'תחתית' היא הדבר ש'מתחת' החפץ, אני יכול להבין שנעמוד למרגלות החר או על שפתו, אינני מבין כיצד נוכל להתייצב ב'תחתית', אין לנו גישה אל התחתית של החר, היא צמודה לאדמה?

אתה צודק, אמר זבדיהו, אני מאמין שכשנגיע ממש אל החר נוכל כבר להבין מעצמנו את התשובה. יתכן, והביטוי הזה בא בדרך משל, שעלינו להתייצב לקבל את התורה מתוך חשש כאלו אננו עומדים בתחתית החר ואיננו יכולים להרים אותו מעלינו, כי הוא לוחץ על ראשנו בין אם נרצה להרימו ובין אם נרצה להסירו מעלינו. כך גם הגישה שעלינו לגשת לקבל את התורה, היא כאלו התורה מולבשת על ראשנו ואין לנו יכולת להסיר אותה מעלינו כי אנו מוכרחים להתחבר אליה ולעמוד תחתיה. אין לנו אפשרות אחרת (מהר"ל תפארת ישראל לב. וראה הקדמת שב שמענתא ובמשך הכמה בדברים לו, ד).

ראה, הצביע צפניהו אל החר, זה נראה שההר יותר גבוה מגבהו המקורי בו אנו צופים כבר כמה ימים, האם החר עצמו גבה או שמה הוא גבה מעל האדמה. נראה לי שתוכל לראות את התשובה בעצמך, הגיב זבדיהו, החר פשוט נתלש מחיבורו אל האדמה והתורום באויר, לא ברור מדוע, בעיקר התמיהה היא, שהרי נצטינו במצות הגבלה סביב החר כדי שלא נוכל לעלות אליו, כעת גם בלי המצוה הזו אנו מנועים מלעלות אל החר כי הוא תלוי ועומד באויר... (פד"א מא וברד"ל שם). נתקרב עוד יותר, אולי נוכל להבין את המתרחש, אמרו שניהם יחד.

הנה אנו רואים, קראו שניהם בהתפעלות, החר נתלש ממקומו באויר, כשתחתיתו קעורה כלפי מטה כמו גיגית הפוכה. מעניין מדוע קיבל החר את הצורה הזו. יש לי הרגשה, אמר צפניהו תוך שגוו נרעד קמעה, שאני מתחיל להבין את ההוראה של משה לעמוד בתחתית החר. אנו כנראה לא נעמוד, בכל אופן בשלב מסוים של הנעמד, סביב החר, אלא נהיה בתחתיתו, תחת הקערה ההפוכה הזו, כשההר יתלה מעלנו על בלימה ולא נוכל להמנע מלקבל את התורה. יש כאן מסר שמועבר לנו מן השמים, שהעולם כולו יכול לחזור לתוהו ובוהו אם לא נקבל את התורה, לכן אם אכן נבחר באפשרות הזו, החר ירד מעלינו ויכסה אותנו לנצח. לא ניתנת לנו אפשרות להתחרט (שבת פח).

אבל למה שתחרט, הקשה זבדיהו, הרי כבר אמרנו מפורשת למשה רבינו נעשה ושמע. קבלנו על עצמנו את התורה מראש כנראה, אמר צפניהו, אנו קבלנו על עצמנו קבלה לקיים את התורה שבכתב, שהיא קלה וגם אומות העולם מתחברים אליה במידה מסויימת. התורה שבעל פה דורשת התמסרות יוצאת מן הכלל וקושי רב ללמוד ולהבין, עליה צריך להשתמש גם בדרכי כפיה ולא רק בהסכמה מרצון. כנראה אין בריחה אחרת (תוספות שם).

אני, אמר זבדיהו גבילוי לב, שכאמרת יעשה ונשמע' קבלתי על עצמי שיכפו עלי החר. אני בעצם אמרתי אלוהיך שיאני רוצה להיות יותר נתון

לבחירתך, אני רוצה ומועניין שהוא יכפה עלי את תורתו. עכשיו זה כבר שלב הניסוי של כנות הכוונה שלי במה שאמרתי, אין כאן הפתעה עבורי, ביקשתי וקיבלתי (הר"ם מגור). בזה, אני יכול גם לסתום פיות של כמה אומות, שכנראה מיד כשיבינו מה שהפסידו כלא רצו לקבל את התורה כמנון, הם יטענו, גם אנו הם היו הפכים עלינו הר כגיגית היינו מקבלים את התורה. אבל ההבדל הוא פשוט. אנו צאצאים של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, הם בלי שיכפו עליהם שום דבר כפו על עצמם את עבודת ה' מרצונם החפשי, הם ביקשו ודרשו את הכפיה בלי שיכפו עליהם. גם אנחנו כשאמרנו נעשה ונשמע המשכנו את דרכם, הצהרנו שאנו רוצים שיכפו עלינו תורה ונעשה אותה... כעת כופים עלינו את מה שבקשנו ורצנו בעומק לבנו. הם לא רצו ולא בקשו, לכן גם לא קבלו (חתם סופר שבועות תקפ"ח).

באמת, אני חש כך בכל ליבי, נכון בהתחלה צריך למשוך אותנו - **'משכני אחר'ך'**, אבל אחרי המשיכה הראשונה, הטבע שלנו הוא להמשיך להמשיך אחרי האור - **'נרצו'ה'!**... אנו רוצים וחפצים בכפיה הזו. לכן הקדוש ברוך הוא באמת כופה עלינו כמו שאנו רוצים **'ה'ביאני המלך חזקוני'**, הוא מביא אותנו ברח. אבל לא? לחזרנו!... למקומות הפנימיים והסתרים ביותר שלו. ומדוע אנו זוכים לכך? כי **'גילה ונשמחה ב'ך'**! יש לנו טבע נדיר שנהנה אוהב שסוחבים ומושכים אותו ברח. הוא רוצה להכפות כדי לשבר ולהכניע את ההתנגדות של יצרו הרע אל הקדושה. אנחנו לא מפחדים מההר, אנו רוצים לפחד ממנו!... שאג זבדיהו בהתפעלות עזה (בית הלוי).

האמת היא, אמר זבדיהו, אם נתבונן, כל המציאות שלנו כעת היא לא פתגם מאשר החר התלוי מעל ראשנו ולא נותן לנו אפשרות אחרת. עם שלם של אלפים ורבבות, שנמצא במדבר שמש בלי מים ומוזן ותלוי בכל רגע בבאר ניידת ובמוזן שמימי היורד לו מן השמים בדרך נס. ברגע אחד יכול כל זה להפסק וכולנו נמות תוך ימים או שעות ספורות גם בלי כל צורך להפיל עלינו את החר. הכפיה קיימת בכל רגע בדיק כמו תחת החר הזה, אלא שלא שמנו לב לכך מרוב הרגל לקבל טובות מהקדוש ברוך הוא כדבר טבעי. החר רק ממחיש לנו כמה אנו מוכרחים לעשות רצון בוראנו כי בזה תלויים חיינו בכל מצב (מגיד מישרים נציבים).

בכל אופן הצורה הקעורה של החר לא מובנת לי, הוסיף זבדיהו ותצה, מדוע החר התרומם כשיש לו בית קיבול מעליו, ולא כשתחתיתו בטוחה כרגיל. באמת מוזר הסכים צפניהו ותלה עלינו החשוד והמאיים שפנע' בתחתית החר התלוי מעליו.

אני חושב, אמר זבדיהו, שיש בזה מסר עבורנו, וזה גם כמענה על שאלתנו הקודמת. יש שתי צורות להיות עבד ה', יש צורה שבה בין הקיבול פונה כלפי מעלה, הוי אומר שהקבלה לא באה מאתנו אלא מלמעלה, כמו קערה שאדם שופך לתוכה מאכל או משקה, שפניה כלפי מעלה או היוצק, והיא פסיבית, איננה פעילה כלל. כך זו דרך עבודתם של המלאכים, הם נבראים בצורה כזו שהם מקבלים הוראות ועושים אותם כמעט בלי יכולת לפעול מעצמם לפי בחירתם, הם כמעט חסרי בחירה. החר הקעור שמעליו ילמד אותנו שבית הקיבול פונה אליו, אנחנו אמורים לבחור להכניס לתוכו את מה שאנו רוצים מלמטה, בבחירתנו, אז יוכל החר להתהפך כלפי מעלה ולהתחיל להתמלא משפע ה' עלינו. אבל אנחנו הפועלים, הממלאים וגם המתמלאים... (אבני מילואים הקדמה)

אבל, התרגש זבדיהו, לדעתי יש כאן בכפיה הזו גם סימן מפעים לב שאין כמותו. למדתי לא מזמן מחכמי 'בית הלוי', שלאחר שנקבל את התורה, צריך אדם הנושא אשה להכניס אותה לביתו תחת קורת גגו, כשפעולה זו נקראת 'חופה' והיא מקניני הנישואין. לדעתי אנו לא מקבלים את התורה על הר סיני, אנו מקבלים את התורה 'תחת' הר סיני. החר יהיה החופה שלנו, לכן יש לו מחיצות וגם בצורתו הקעורה של החר, כשאנו נשא את התורה לבלה במעמד שיהיה בעוד זמן קצר, ונעמוד עמה תחת החופה. איזו התרגשות... מלמלו שיהיה תוך שהם נושאים עיניהם בפרפורי רב אל החלל הגדול הפעור מעליהם (פרשת דרכים).

לא יאומן, אנו נהיה רעייטל של הקב"ה המתקדשת לו בחופה - **'יונתני' בה'גני השלע'**! כאן תחת החר השלעי בתוך 'חגו' קפלו וסדקו!... בו אנו עומדים בנאמנות עצומה לאלוקינו. והוא אומר לנו משמים: אל תתחבאו! התגאו במעמדכם כי עמדתם בניסיון -

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד כח

'הראיני את מראיך! השמעני את קולך! פי קולך ערב ומראך נאה'... דמעו שניהם בהתרגשות.

אל שיחתם התערב שפט הגבוה, שהגיע זה עתה גם הוא לתחית החר. לדעתך, אמר שפט, יש סיבה מרתקת אחרת להיותו של החר הפוך כגיגית קעורה על ראשו. אם תתבוננו בבריאה כולה, תראו שדבר גשמי טבעי לופל כלפי מטה, הוא לא יכול להכנס לתוך בית קיבול הפוך, כך כח המשיכה מתנגד אל העליה למעלה ומושך את החפץ כלפי מטה. לעומת זאת ככל שדבר רוחני יותר הוא נמשך יותר למעלה, לכן האש שגשמייתה דקה מאוד, וכן האויר והגז, מתנדפים כלפי מעלה, אם כי גם להם יש גבול במהירות העליה שלהם ובגובה, כי אחרי הכל הם גשמיים. אבל מהם נוכל ללמוד לאן יכול להמשיך דבר רוחני טהור שאין לו כל גבול גשמי, כיצד הוא נמשך בטבעו כלפי מעלה. הקדוש ברוך הוא אומר לכולנו: כשאתם מקבלים את התורה, אני רוצה שכן פעולותיכם ינסקו כלפי מעלה ויכנסו לתוך בית הקיבול הזה שבהר, אינני חפץ במעשים ופעולות גשמייות שיורדות למטה ואינן נקלטות בבית קיבול הפוך. קדשו מעשיכם ועשו אותם רוחניים וקדושים, שהם יעלו למעלה ולא ירדו למטה! (רש"י מקלם רעא)

אם תשימו לב, אמר שפט לצפניהו וזבדיהו, תראו דבר מעניין. יכול להיות שכולנו, אני ואתם וכן כל האלפים המצטופפים בתחית החר, יכולים ברגע זה לצאת מתחת החר החוצה ולא לעמוד מתחתיו במקום המפחיד הזה. אנתנו מעצמנו התייצבנו תחתיו בבחירתנו - **וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחְתֵּי הַחֵר**!... על ההתייצבות הזו מרצון תחתיו, ההדחקות שלנו להיות תחת החופה של הנישואין עם הקדוש ברוך הוא ותורתו, ידחק גם הוא בשבילנו ולמענו. אלו יחסי גומלין של חיבה ואהבה שאנו מגלים לבוראו והוא מגלה לנו - הוא עוד יאמר לנו בעתיד **הֵם תָּבוּ לְרַגְלֵי**, הם נדחו תחת רגלי גם אם היה חיש שהם ירמסו תחתיהם, הם יזכו ל**יִשָּׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ**, הם יקבלו ממני את כל מה שיש לי להעניק להם (מי השילוח וזאת הברכה).

"מתוך הפיכה" - סיפור היסטורי מעשים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה"ב בשנת תשנ"ז וקיבל הסמכות רחבת מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנוערים החסידיים בשפה האידית ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאוד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק ק"ג "זה לעומת זה" סקירה ממצה:

מערכה קשה ניצבת בין חיים שלום לבין רשויות הצבא, חיים שלום נתפס כטובע שנאחו בקש, בלקות שעבר (בלאק אווט) שכתוצאה ממנה שכח חלקים רחבים מן הזיכרון שנים שלמות נמחו לו מהזיכרון, רק הוא יודע את האמת שרוב הלוקיות חלפו, הוא מחליט לצל את הסיפור כדי להתעלם מכל תקופת שירותו בצבא, כך יציג את עצמו כאינו כשיר לשרת בצבא, המשחק מוצלח ביותר עד שאין עד לרגע זה מי שיכול להוכיח לו שהוא משקר.

השאלה הקשה האם המדינה תאמר שלמרות הכל העדויות מוכיחות ששירת בצבא ואין צריכים כלל להודאתו, הם עניישהו על עצם העריקה, אך משפטים רבים טוענים למערכת כי אם הוא נמצא בלקות קשה שמשכיחה תקופה כה קריטית מהחיים הוא אינו שפוט ואי אפשר לדון אותו לחודשי מאסר כה ארוכים.

מנגד ישנה מערכה נוספת שמתבשלת בדרגים הגבהים שמנסה להביא אותו לידי הסדר למחוק את העון הכבד של העריקה, ההצעה מובאת לחיים שלום בכלא שונה עם תנאים משופרים להפליא, כדי לרכך את התנגדותו אולי יחשוף את האמת האם הוא כשיר או לא.

אבל חיים שלום לאחר שראה את אביו בחלום והוא מבשר לו שזוהו הניסיון האחרון שיצטרך לעבור, אם יעמוד בו הוא יצא בקרוב מעמק הבכא, הוא עוד יזכה לחדש ימינו קדם עם בת זוגו הקודמת צארטיל שממתנה לו עד לרגע זה, אזור כוחות עילאיים ולמרות כל הלחצים מסביב נוותר בשלו שהוא אינו

יודע מי הוא מולי ואין לו שמץ מושג על התקופה מעבר לגיל 16 שנים, כך שכל סיפוריהם לא ידועים לו. אבל הניסיון הזה לא פשוט, עומדים כאן כוחות קשים שמנסים לסלק את שארית התנגדותו. יד מי תנבר? זו השאלה הקשה ביותר.

* שלושה ימים חלפו להם ואין מענה, האם שכחו ממנו: חיים שלום רוצה להיות כבר אחרי, קשה לו לחיות את הלבטים האכזריים שנוגסים בבשרו ומשילים ממנו פיסה אחרי פיסה, למרות שקיבל החלטה נחושה לדחות את ההצעה המפתה, אבל המאבק הפנימי אינו פוסק לרגע, גם אחרי קבלת ההחלטה עדיין יש לו בלי הרף הרחורי חרטה.

היצר מנסה לפתות אותו שהוא עושה את שטות חייו, אם הוא אומר את ה"לא" הוא ינקם בכלא שנים רבות, המאבק קשה מאד, הוא כבר רוצה לחתוך ולומר להם את תשובתו השלילית, כך ידע שהמאבק הסתיים סופית, הוא קיבל מאביו הבטחה שהישועה תבוא אליו מיד לאחר מיכן, זה מה שמחזיק אותו בשפיות.

אבל הוא לא יודע שבצד השני יושב לו גוף אכזר מאד שחושב להפיק את המקסימום במחירי מנימום, הבחורים שם לא מעוניינים לקבל את התשובה מידיה, זה מייקר אותו מאד, הם רוצים שיתבוסס בתוך שלולית הספיקות, שלא ידע מה קורה עמו, הוא יספור כל רגע ויחכה שאותו אדון יגיע כבר לשמוע מה היא תשובתו.

אין דבר יותר גרוע מלהמתין בדריכות למפגש מכריע, לא שעה שעתיים, אלא מספר ימים, עשרות השעות הופכות בעיני המחכה לחודשים שנים ויובלות, העצבים מתרפטים להם עד גמירה, הוא הפך ל"שבר כל"י" כלי הגאוה והביטחון שלו יתמוססו לחלוטין, כשיגיע הרגע הגואל ברגע שיראה את המבקר, הוא ירוץ על ארבע ויבקש ממנו שכבר יסיימו את מסע הסבל, כך הם יוכלו להוציא ממנו הסכם יותר זול.

העוברים להם חמישה ימים ארוכים מאד, כשחיים שלום כוסס את ציפורניו מרוב עצבנות, הוא לא יודע שיש חור שסתר בו ניתן להשקיף על החדר שלו בלי שיבחין, יש מי שסוקר את תנועותיו שעות ארוכות, הוא גם מבלס חלק מהתנועות, כדי להיווכח שאכן חיים שלום נמצא במצב קשה מאד.

אבל לאחר חמישה ימים התעשת חיים שלום, הוא החליט שהוא הורס את כל חייו בטור ידיו, עליו להסתייג את כל מרדף המחשבות הסורדניות שרק מערערים את בריאותו הנפשית, הכל נובע בשל כך שהראש תפוס רק במחשבות סביב ההצעה, עליו להוציא את המחשבות הללו מראשו, אסור לו להעביר את זמנו בטלת הרסנית, אלא לשבו ללימוד רציף ולחשוב רק על הגמרא הקדושה, כשהראש יהיה שקוע בלימוד יפסיקו המחשבות הבלתי נשלטות לענות אותו.

הוא סיכם לעצמו כי מעתה הוא חוזר על כל מסכת בבת בתרא מריש עד כלה, ולא מתעסק יותר במחשבות אחרות, עליו להשליך יהבו על הקבי"ה שיחלף אותו מבית האסורים במהרה. מרגע שפרד מהמחשבות קשות שבה אליו שלוות נפשו, הוא ישב ולמד בחדרו עשרות דפים כשהוא חוזר ומשנן אותם עם כל דיבורי רשב"ם ותוס' אין ספור פעמים וחוזר על ביאורי המפרשים שחוקקים על לוח לבו עד שיכול היה למנות אותם באותיותיהן.

הצופה בלתי ההפתעתי כי חיים שלום לפתע שב אל עצמו, הוא יושב ולומד בלא הרף, משהו חדש עובר עליו, הוא דייווח למפקלים שלו כי הבחור התעשת מאיזו סיבה שהיא, יבן שהימים שעוברים כבר לא מתשיים אותו, לפתע ישב אליו שלוות נפשו הוא שקוע בלימוד באיזה ספר שנותן לו סיפוק רב, אולי כדאי כבר לשבו אליו ולשמוע מה בפיו.

אבל לחברה למעלה יש עניין ליישב את חיים שלום עד הסוף, הם בטוחים בניצחונם, צריכים עוד כמה ימים כדי להשלים את המשמיה, אפילו אם הוא יושב ולומד ומנסה להעסיק את עצמו, לא יתכן שפנים בלב הוא לא הרוס.

בכל אותם ימים היה חיים שלום לבד בחדרו, חבר חדרו לא שב אל חדרו, הוא נהנה מתנאי מלון כביכול, האוכל היה ברמה טובה למדי, לא היה לו על מה להתלונן, אבל הימים היו משמיימים להחריד, כל עולמו סובב ארבעה קירות חפים מכל ציור, השמש חודרת דרך צוהר קטן, בקושי יכול לראות מעט את

תכול השמים, הוא לא רואה נפש אדם חוץ מהסוהר שמגיע לחדר, הוא לא יצא החוצה לרגע קט.

יש לאי מי עניין להסתיר את מציאותו, לפיכך הוא נעול בחדרו, כשמרשת התמרון שלו הוא סיבוב במעגלים בתא לא גדול, הוא יכול להלך אותו משך שעה ולחשוב הולך דרך ארוכה. פעם ביום נפתח החלל וואדס אטום מבע מכניס לו מזון ליום שלם. כשצריכים לנקות את החדר הם מעבירים אותו לחדר שמשמש כמשרד, הוא יושב שם שעה עד שהחדר נקי אחרי כן הוא שב לחדר עד לסבב הבא.

רק אחרי עשרה ימים ארוכים וקשים מנשוא נפתחה הדלת ואותו מבוגר בעל שער שיבה שב אל החדר, חיים שלום הביט בו במבטי שנאה רושפים, הוא הבין שהלה רצה לרפס את עצביו עד גמירה, כדי שיקל לעשות עמו עסק משתלם מבחינתו, אם יכול היה לשורפו במבטו היה עושה כן בו במקום.

הלה הבין היטב את המבט שלו, באותו רגע חשב שחיים שלום נמור לחלוטין, אולי הוא שונא אותו על ההתעללות אבל אין לו כוחות נפשיים להילחם, אין ספק שהוא רוצה לצאת ממקם הבכא בעד כל מחיר, תוך שיחה קצרה יתמסר לידיו.

אבל איש השיבה טעה בהערכת המצב, חיים שלום התעשת במהירות, הוא חישב את התגובות שלו והגיע למסקנה שהטוב יהיה שלא יחשק לפי הכללים של אותו אדם, יש לו את האיטיות שלו והוא לא יכנע לרצונו.

הלה פנה אליו בגרמנית ושאל בשלומו, אבל חיים שלום לא ענה לו דבר.

"מה סיכום שלך?" שאל אותו עטור השיבה.

חיים שלום שותק שתיקה ארוכה, הוא החליט למתוח את עצבי המרפט, הלה חושב עליו שהוא כחומר ביד היוצר, הוא יחשק איתו כטוב בעיניו, אבל יש לו טיחה מוחלטת, הוא לא ישתף פעולה, אי אפשר לנהל שיחה כאשר רק צד אחד משחק בו, הוא חשק את שפתיו בחוזקה ולא הגיב לדבריו במילה אחת.

הלה היה מופתע לחלוטין, הוא לא העריך נכון את הצעד הטקטי של חיים שלום, הוא היה בטוח שיתמוטט לחלוטין ויסיים לכל הסדר עמו. אבל כעת לא ידע איך מתמרנים, הוא לא מביע צד כל שחו, בצורה כזו אי אפשר לנהל עמו עניין.

לפתע הבלחה במוחו מחשבה, אולי הטקטיקה שלהם אינה נכונה, חיים שלום פיקח עצום, הוא תפס את הטריק ואינו מוכן לשתף עמו פעולה, הוא לא יתן לסדוק את הסיפור שלו בכי הוא זה, מבחינתו הוא אינו יודע שום שפה זרה, איך יענה לו על שפה כזו, הרי בכך הוא מערער את כל הבסיס ל"בלאק אווט" (לקות בתאי הזיכרון) הוא יתמיד בגרסה שלו עד שיכנעו לו.

אולי צריכים לדבר עימו בעברית או באידיש, השפות שרשמית מוכרות לו, הוא לא יגזור על עצמו שתיקה גם בהן.

לפתע בלי להראות לו שהוא משנה דעה פנה אליו בעברית: "מולי או חיים שלום, לא משנה מה שמך, אתה משחק כאן משחק ללא תכלית, אתה אדם אבוד, אם נרצה נוכל להעלים את מציאותך, איש אינו יודע איפה אתה נמצא, אתה אדם ללא זהות, איש אינו יודע כאן בכלל שאתה קיים, גם במגרש הרוסים איש אינו יודע להיכן לקחנו אותך, במילים פשוטות, אתה 'עבים' או יכולים להותיר אותך כאן אם נרצה אפילו בלי משפט, איש לא ידע לדווח עליך, כך תסיים את חיך האומללים בין ארבע קירות, האם טוב לך באופן הזה!"

מצד שני אנו מציעים לך הצעה שתשפר את מעמדך להפליא, מה עדיף עבורך?"

חיים שלום שותק שתיקה ממושכת, הוא שוקל האם לענות לטרדן או להמשיך בשתיקה עיקשת.

"רק רגע, גם את השפה העברית אינך יודע? אז אולי אדבר איתך אידיש, אני יודע גם את השפה הזו "איך בעהן גרייט דיר איבערטיישן דעם גאנצן געשפרעך אויפ דיין שפראך, איך קעהן זיך אויס מיט איהר פאלקאם- אני מוכן לתרגם לך את כל השיחה שניהלתי עמך לשפה שאתה יודע אתה אני שולט בה היטב."

"וואס ווילסטו פון מייך לעבען? מה הנך רוצה מחיי?" ענה כעת חיים שלום, לראשונה הוא מנהל דיאלוג עם איש השיבה.

"או שמא ימך כעת מילים, חשבת עד עכשיו שאתה חרש אמיל?" הגיב איש השיבה כי חיוך ציני על פניו.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד כט

"כשמדברים איתי בשפה מוזרה ומשונה, איך תרצה שאגיב לך?" השיב חיים שלום בלי להניד עפעף.

הוא שולט על רגשותיו, מלרות הפחדים שמנסים להשתלט עליו, המילים החמורות של אותו אדם חדרו לתוך קרבו, הם די מטילים אימה, אבל הוא נאחז בשרידי שפיותו שלא להיכנע למלחמת העצבים שמתנהלת כנגדו, שכלו אומר לו שהם רק רוצים להפחיד אותו, אבל הם מנסים להוציא ממנו איזו הטבה עבורם, הם לא ילכו איתו עד הקצה, לכן עליו להראות להם שהוא חזק ואינו מבטל את אישיותו, עליו לנהל איתם משא ומתן קשוח מתוך עמדת כוח.

"טוב אלך עם הראש שלך, אתה לא מכיר בשפה הגרמנית מאיזה סיבה שלא תהיה, לא הבנת את מה שאמרתי לך, אם כך אתרגם לך את דברי מפעם שבערה.

"מולי חיים שלום, אל תנסה לשטות בנו, אנחנו יודעים בדיוק מי אתה, יש לנו לכך הוכחות אין ספור, עדויות ותמונות שבהן רואים אותך כחייל בכל מיני אירועים, יש גם קלטות אם צריך לרענן את הזיכרון הקלוש שלך, אז אל תתכחש למציאות, אנחנו יכולים להעמיד אותך למבדק מדעי שיאבחן היטב את מצבך הקליני עד כמה נפעז זיכרונוך.

אבל אתו בעצם לא רוצים להרע לך, אנו מציעים לך שוב את ההצעה הפנטסטית, לעבור למקום חדש בו תקבל זהות שונה לחלוטין, נצמיד לך מפקד בכיר שהיה אחראי עליך, תקבל מעמד שונה מיתר החיילים במחנה כך לא תצטרך להתחיל עם יתר החיילים איש לא יעמוד לחקור את עברך, אתה תקבל פרויקט מיוחד שתעשה עבורנו, אנו מחקים את כל התיק של מולי פלד, איש לא ידע מה איתך, אתה תקבל שינוי פלסטי שישנה את צורתך לחלוטין, כך תוכל להתחיל חיים חדשים, עדיין לא מאוחר בעדך להצליח, אני חושב שעדיף ללכת על ההצעה הזו ולסגור את הסאגה הקשה עבורך."

חיים שלום נהנה שאיש השיבה עדיין מנסה את מזלו, זה מראה שהם צריכים אותו הם לא מוכנים לוותר על שירותו גם לאחר כל המשחקים שלו, אבל הוא לא צריך להיכנע בקלות, עליו לחשוב שוב אם כדאית ההצעה, לא לפני שישחק את המשחק עד הסוף, נראה לאן זה יוביל אותו, אולי יצליח לצאת עם השיגים יותר רציניים, להגיד להם את ההחלטה הסופית הוא יוכל לומר להם בסוף, בינתיים ינהל איתם מערכה קשוחה למדי.

"אני לא יודע לאן אתם חותרים, אני איש ירושלים ואין לי כל שייכות גם לעולם שלכם, אני מבקש ממכם, אנו החזירו אותי למאה שערים לכור מתחבתי."

"אתה מנהל איתנו משחק קשוח, מולי חיים שלום לא משתלם לך למתוח לנו את העצבים זה רק ישחק לרעתך, אנו נותנים לך יומיים נוספים להרהר, אחרי זה נגמר המשחק, אחרי כן לא תועיל חרטה אנחנו נפעל בהתאם."

הוא לא המתין לרגע, הוא הותר את חיים שלום לבדו, כדי להותיר את חיתום המפגש עליו למשך זמן רב.

*

אפרים זלמן חזר לכולו כולו רטוש ורצוף, הוא הבין שהמערכה שעומדת בפניהם תהיה קשה ביותר, אם חיים שלום יצא מעצמה של ירושלים, קל היה להזעיק את אנשי ירושלים למאבק מול מגרש הרוסים, אבל חיים שלום כבר לא היה קיים בתודעה של אנשי ירושלים, איך יספר לחברים על חיים שלום שהיה נעלם אחד גדול, עשרות ואולי אף מאות שמועות התשובו סביב היעלמו, הצד השונה שבהם, איש לא חשב שהלך ללמוד תורה בארץ רחוקה, עשר שנים עברו מאז והוא נשכח כמת, איך לפתע יהיה את זכרו וינסה להוציאם לחוצות ירושלים כדי לזעוק את זעקת הדל?

אז יום יום לא היה במיטבו, הוא השתדל להשקיע את ראשו בלימוד, אבל הסברות לא היו בהתאם, החברותא שלו השתקרו מה עובר על אפרים זלמן? הוא איחר מאד, כמעט שלוש רבעי מהסדר לא היה נוכח, אחרי כן הלימוד קצת מקרטע, קולו נשמע מהוסס ולא החלטי כבכל יום. הוא אף לא טרח להתנצל, האברך העדין שמעולם לא עשה דבר בלי לתת הרגשה טובה לזולת, מתעלם מרגשות החברותא שמעוניין לדעת מה קרה, רק שלא מסוגל להביא את בקשתו בקול.

הוא מתבייש לשאול אותו מפורשות, מה יום מיומנים! יש לו מידת דרך ארץ רבה כלפיו, אבל הוא

לא יכול שלא להביע סימני השתוממות מדי פעם, אבל אפרים זלמן אינו מגיב לו כלל, הוא לא מנדב מידע, אפילו לא טורח להתנצל על האירוע המוזר, הוא חושב שאסור להוציא פרטים לפני שמתיעץ עם אביו, כל צעד לא מחושב יכול להרוס את מעט הסיכויים, הוא התעטף בשתיקה והותיר את החברותא כשכל סקרנותו לא הגיעה אל סיפוקה.

בערב בא להתיעץ עם אביו רב משה יוסף, הוא גולל בפניו את כל העובר עליו ושאל בעצתו. רב משה יוסף שקע בהרהורים, המצב נראה כביכול אחר איך מה לעשות כנגדם, אבל אסור לאבד תקוה, יהודי חייב להאמין בכל מצב, כידוע שאין יאוש בעולם, תחושת היאוש נובעת מאפיקורסות שהכל מונהג בידי כוחות הטבע, אבל יהודי מאמין מחונן שעל כל צעד ושעל יש את השגחתו יתברך בפרטות, הוא עתה שליח ההשגחה העליונה ועל כן צריך לפעול בכל דרך שניתנת להוציא את השבוי מיד השושים.

דבר ראשון צריכים להתיעץ עם מורו ורבו שהוא בבחינת "אורים ותומים" בכל נושא, לברר מה לעשות במקרה סבך כזה.

עוד באותו יום פנה אל בית רבו שהתגורר בשכונת קטמון, ברם הגבאי המסור הודיע לו כי נושא קשה ביותר מעסיק את הרב זה מספר ימים, הוא לא יכול להתפנות אליו כעת, הוא יודע שכל אימת שרב משה יוסף נכנס אל הרב זה בנושא די מורכב שמצריך הרבה עיון ומחשבה ואת זה כרגע הוא לא יכול להרשות לו, רב משה יוסף הרגיש טעם חמוץ בפיו, הוא ידע שהנושא אינו סובל דיחוי ועל כן צריכים לעשות משהו.

בצר לו פנתה לרב משה יוסף רב מיילאך פישמן לשאול בעצתו מה עושים בעניין, מעולם לא אכזב אותו בעצות נבונות ומועילות, הוא שטח בפניו את כל לבטיו, מה ניתן לעשות במקרה כה סבך כשיתכן שחיים שלום מוחבא אי שם.

"לדעתך עליך לדבר עם עו"ד שמתמצא בנושאי צבא ופוליטי, אם יש לך אחד כזה תוכל דבר ראשון לבדוק את הדופק, עליך לקחת עו"ד משכמו ומעלה, לא בינוני שניתן יהיה לזלזל בו, תעשה עבודת מחקר מי מתאים לנושא.

"אני חושב שיש לי אדם כזה, השיב רב משה יוסף, יש לי אדם שממש עונה לקריטריונים שהצבת בפניי."

מחשבה עלתה בלבו לפנות אל עו"ד אהרן מאלר יהודי בעל לב חם ונעים הליכות שומר מסורת, מגיע להתפלל בשבתות בבית הכנסת בקרבת ביתו, מדי פעם היו לו קשרים אינטיים בקשר למסחר שלו, התמצאותו העיקרית היא בתחום הפלילים, אין ספור תיקים סבוכים ניהל בהצלחה, בוודאי הוא מבין דבר וחצי דבר בנושאים סבוכים מעין אלו, אולי יוכל ליתן לו עצה, חסרון אחד בולט היה לו, הוא דרש סכומים משמעותיים שלא כל אחד יכול היה להרשות לעצמו, אבל רב משה יוסף לא עושה שיקולים כאלו כשצריכים להציל בחור אומלל.

למחרת לאחר התפילה ניגש אל משרדו של העו"ד שהיה ברחוב יפו [לא הרחק מבנין דז'ירלן] במגמה להתייעץ איתו בעניין, הוא גולל בפני העו"ד את הסיפור הכאוב, משתדל לתמצת כדי לא לקחת מומנו היקר, העו"ד שמע בהפתעה כי חיים שלום שנעלם היה חייל מצטיין בצבא, עד שעבר תסוכבת בשלה נמלט מהצבא, עד עתה היה פעור במגרש הרוסים, הבן אפרים זלמן נפגש עמו פעם אחת, כמו כן נפגש עמו עוד איזה חבר מהצבא, חיים שלום עבר טראומה קשה בשלה איבד חלקים מהזיכרון, כעת אי אפשר לאמוד את הנזקים, אבל ברור שקרתה לו איזו שהיא פגיעה בשל המלחמה הקשה שעבר בתקופה האחרונה, הוא כיום "שבר כלי" שלא יתרום לצבא כלום, חוץ מלנקום בו על העריקה אין להם ממנו דבר.

רב משה יוסף ביקש מהעו"ד שיגש לברר במגרש הרוסים על מצבו של חיים שלום עוד באותו יום, כל יום שעובר מסבך את העניין, מי יודע אם יוכלו אז לעשות משהו, הוא התחנן בפניו שלא יודה בפניהם כי אי פעם היה מוגויס לצבא, אלא ייצמט לגרסה של חיים שלום שטוען שאינו זוכר ומקופת חיולו דבר, כדי שלא לתת להם איזו אחיזה בחיים שלום, איש אינו יודע בכל ירושלים על חיים שלום שהתגייס, לא כ"ש שהחליף זהות, יתכן שמחליפים כאן עם אדם דומה לו, כבר היו דברים לעולמים שהיו אנשים כמעט זהים בתכלית, אי אפשר לדון אדם בלי להוציא ממנו הודאה מפורשת...

"משה יוסף היקר, אנו אמנם ידידים טובים, אבל כעת אתה דורש ממני בקשה קשה מאד, לסייע לעוברי עבירה רח"ל, אצלי הצבא הוא ערך עליון, כך חונכתי בביתי, כל בני וחנתי משרתים בצבא ותורמים לבנין הארץ, יש עוד הרבה מה לעשות כדי שהיא תתפתח, מילא אם חיים שלום לא היה מתגייס, לא הייתי מבקש ממנו זאת, כפי שלא אבקש מבך שיתגייס, אבל כשזכה והתגייס למה להוציאו ממקום זה?" שאל בכנות את ידידו.

רב משה יוסף הרגיש כי הוא מקבל מקלחת של מים צוננים, הוא חשב שהעו"ד יפריד בין ההשקפות שלו למקצוע שלו, אבל עכשיו הוא מרגיש שטעה בכתובת.

"רי אהרן גם כשמדובר באדם חולני שעבר אירוע קשה עד שקרוב היה לשערי מוות, הוא לא התאושש כראוי ממחלתו וכבר לקחו אותו למעצר אכזרי בלי כל אפשרות להתכונן נפשית, מאסר זה הפך אותו לשבר כלי, האם גם זה נראה לך ראוי והגון?" שאל בקול כאוב ומאוכזב.

"רי משה יוסף כשיהיה משפט ישקללו את הכל, אבל כעת אתה רוצה לשחרר אותו בלי שיעבור משפט, זה דבר לא ראוי..."

רב משה יוסף הבין שכל מילה נוספת רק תרע את המצב, העו"ד הזה נראה ערוך למתקפה השקפתית, הוא בודאי לא הכתובת להפקיד בידי את התיק שלו. "האמת שהפניה שלי אליך זו בעצם הטעות שלי, טעות שמקורה בחוסר אמונה בבורא עולם, טעיתי ששמתי מבטחי בבשר ודם, אפנה ישירות לבורא עולם" אמר רב משה יוסף בכאב ופנה לצאת לחוץ.

עו"ד אהרן מאלר חש שפגע עמוקות בידידו, הוא כעת כאוב מאד, חיים שלום היה פעם תלמידו וחוננו, למרות שעברו משברים רבים ביניהם עדיין פועם בחזהו לב חם מאד כלפיו, הוא שם את כל העבר לצד ומנסה להציל את הבחור הנמצא בכלא, מקום מאד לא נעים לשחות, איך הוא יכול להכאיב לאדם כזה ולהטיח בו את השקפתו הציונית, אבל גאותו לא נתנה לו לחזור בו כבר ברגע הראשון, הוא נשך את שפתיו ונתן לרב משה יוסף לצאת את המשרד.

מה עושים במצב כזה? חושב רב משה יוסף לעצמו, אני לא יכול להשאיר את המצב הזה באוויר, עם מי אני מתייעץ?

לפתע אורו עיניו... ב"ה לא אלמן יושב, איך שכחת מהחילוי המופלא שכוכבו דורך בירושלים, בכל מקצוע שבתורה רב חיילו וגם בחוכמת המעשה, כפי שהעידו רבים שנישעו דרכו. הלא הוא הגאון הגדול רב ישראל יעקב פיישר שיחי, אברך צעיר לימים שכסתו מונחת בין גדולי הדור, שמעתי ממנו כמה שיעורים ויצא לי לדבר איתו בלימוד מספר פעמים.

אולי אגש להתיעץ עמו? הרבה נושעו בעצתו החכמה, חוכמת התורה תועיל לי.

תיכף למחשבה הסמיך מעשה, הוא ניגש לביתו של הרב הוא ראה תור ארוך משתרך, כל אחד עם השאלות והצרות שלו, רב משה יוסף ניצב בקצה התור, בטוח היה שיעמוד שם לכל הפחות שעתים, אבל למרבה הפלא התור הצטמצם במהירות, כל אחד הוא לא השאיר אדם אחד בתהיה, הוא לא אהב לדבר באיכות, הוא ניגש אל לב הבעיה בלי הרבה שהיות, כל אחד הרגיש כי הוא מקבל את העצה הראויה ביותר.

כשכנס ראה את הרב יושב ליד שולחן עמוס בספרים, פניו היו רציניים ביותר, נראה שאפילו בתור עומס השאלות שנשאל מוחו שקוע בסוגיא עמוקה ביותר, כי עיניו נעוצות היו בספר "נודע ביהודה" ספר עמוק ומפולפל ביותר שמצריך כובד ראש מירבי, כנראה שכל השובב מסביב אינו מצליח להוציאו משקיעותו בתורה.

כששטח את הסיפור בפניו ראה את מהירות תפיסתו של הרב, הוא לא היה צריך רק למילים ספורות כדי שיהיה בעומק העניין.

"יש לי בשבילך עו"ד חילוני אבל ישר דרך מאד, שמו כהן אליעזר, יש לו משרד ברחוב בן יהודה, הוא לא יקרן במיוחד, יש מקרים שממש לוקח רק מחירי עלות, הוא מתמצא בכל התככים שלהם, הוא גם חריף שכל ומבין דבר מתוך דבר, ועל הכל הוא מפריד בין השקפות למשלות, הוא יעשה את תפקידו בהצלחה יותר מהקודם שלא יודע להפריד בין הנושאים, תיגש אליו ותאמר לו שאני שלחתי אותך אליו, בעזרת השיי"ת הוא ימלא את תפקידו בהתאם.

רב משה יוסף הודה מאד לרב, הוא חש שהוא מתחיל ללכת בדרך הנכונה, הוא מלווה בברכה של אחד מגדולי הדור הבא, הוא יצא למשרדו של אותו עו"ד, המשרד היה מרוהט בשיא הפשטות, העו"ד היה לבוש בעם טוב אבל מאד סולדי, מראהו נינוח ומשרה אוירה טובה, כבר מתחילת השיחה חש בהבדל בין שני האנשים מחדק הראשונה, אותו אלעזר היה נמרץ ושאל את השאלות הנכונות, הוא לא הקדים לתת את התיק, אלא התעניין בכל הפרטים ויודע שמדובר בתיק סבוך מאד, אבל זוהר מליאש את הלקוח שלו, בפרט שהוא נשלח אליו על ידי הרב פישר שהוא מאד מעריץ.

"תראה יש לי דרך לברר את הנושא, תן לי יומיים שלושה לברר את הנושא לעומק, אני אצור איתך בלי נדר קשר, ברגע שיהיה לי מידע קונקרטי, יש לי קשר עם מנהל המעצר, שירתנו ביחד באותה יחידה, עשינו הרבה מבצעים ביחד, יש לו יחס אוהב כלפי, מקווה שאצליח במשימת, כרגע אל תשלם לי כלום, כי אין לי מושג אם המשימה הזו בניה בשבילי."

דודי לי ואני לו / הרב פנחס

מנחם שפירא

בנאל

פרק א.

העולם שמחוץ לארמון געש, המלחמה ניטשה במלא עוז. שרי הצבא כנוסים היו כדרכם בזמן האחרון, בתיק מפקודותיהם. ואף אל תוך הלשכה המלכותית גלשה הסערה.

מלך של חסד היה מלכה של חבל הארץ הפורה והמלבלב, ובחן ותבונה רבים ניהל את ארצו. אך רוע יש בכל מקום, ובעיני כמה מהשרים לא נשאה חן הצלחתה ואהבתו של מלכם. ומשכך, פתחו הם במרד.

העם אהב את המלך, וגם בארמון לא נמצאו לו שונאים רבים מדי. הסיכוי למרד היה באופן אחד. לו יצליחו השרים לנתק את הקשר בין העם למלכו, לכסות מהם את דאגתו אל כל יחיד בהם, לעשות את בית המלוכה רחוק מהעין ומהלב כאחד, הרי שרובה של המלחמה נעשתה, והפירות יצמיחו להם מאליהם באושים במשך הזמן.

לאט אבל בטוח, אספו השרים שונאים למלך. לאחר מכן רישתו את עיר הבירה, שונאים ומרגלים. והתחילו לשבש תשדורות. שליחים שיצאו מן משרדי הממשל, אל ערי המדינה, נמצאו הרוגים מושלכים בואדיות בתחתיות הדרכים. תקציבי עתק לפתוח הפריפריה מצאו את דרכם לכיסים נעלמים, לקינוח הפוצו שמועות קשות נגד בית המלוכה, סיפורי שחיתות שכביכול היו הוצאו זה עתה מן הגנוזים התבדרו בין תושבי המדינה, יד מסתורית רעה ואכזרית בחשה במרץ רב בקדרה.

התוצאות לא איחרו לבוא, העם הכאוב, הסב עורף אל בית המלוכה, שמו של המלך שנהגה עד לאז באהבה והערצה בפי כל החל מאבד מזהורו. אימהות לפעוטות שהיו רבות בשנים שרים מעלילות בית המלך, החלו קמעא משלבות זמירות אחרות בתוך מנגינותיהם.

גם בתשלומי המס הורגשה הרוח הזרה שנשבה בלבות האנשים, איסופו וגיביתו זחלו בעצלתיים, כשתחת הרגשת הזכייה שליוותה את מלאכת האיסוף בשנים עברו, תפסו את מקומה תחושות ניצול וסלידה.

*

בארמון התכנסו לשיבת חירום בראשות המלך אצילי ושרי הממלכה, כדת מה לעשות.

המלך היה כאוב ונהם את ליבו, האצילים והשרים בהו באזלת יד ביוגו של אבי נתינו הנתון במיצר, ודאבו. אמנם עצה לא נמצאה.

והנה נעה הדלת בפתחו של אולם הישיבות ועל ספה הופיע הנסיך. נער בוגר וטוב רואי, 'בנאל' שמו.

בהילוך אצילי ובטוח חצה הנסיך את האולם הרחב וניגש אל מקום מושבו של אביו המלך.

"אבי היקר" אמר הנסיך בטון שקט ושקול "אני, אני אסע למרג את המרד הנפש המתחולל בממלכה. אסע ואחדור אל שורות העם אשר בשדות, אשיב את נאמנותם כאשר היו מימים ואחזור בעזרת ה' כשבשורות טובות בפיי."

"אנא בני" החוויר המלך "אל לך להכניס עצמך למקום סכנה, הלא אתה הלא בני יחידי אהובי והיה אם אבדת אתה תאבד עמך כל הממלכה כולה."

הנסיך בנאל התכופף ונשק את ידו של המלך, ואחר אמר " כדברך אבי היקר, אקח עמי ממבחר אנשי הקייל שבצבאנו ובטוח אני בכוחה של האמת לנצח אף את העז שבאויבים, בשם ה' אעשה ואצליח."

"א-לוקים יתכן בני" בירך המלך וקולו נשקק, אחר קם ובעיניים זולגות דמעות רותחות נשק לנסיך על מצחו.

פרק ב.

ממבעה היער יצאה קבוצה בת עשרה אנשים, שנים מתוכם השתרכו מאחור מטשטשים בורדים וענפים את טביעות רגליהם של שאר אנשי הקבוצה.

זר כי יקלע לא יעלה על דעתו כי האנשים יצאו זה הרגע מן האדמה וכי מרבד השיחים התמים שלצדו הינו לא פחות מאשר פתחה של מנהרה המובילה אל ארמון המלוכה.

בעיר הסמוכה קנו חברי המשלחת עגלה קטנה, אל המושכות רתמו סוס מבוגר וכחוש, ויצאו למסעם.

*

על במה מאולתרת בלב השוק עמד אדם שחום עור לבוש בגדי צייד ונאם בפאתוס, תווי פניו היו בעלי אפיונים חדים של גסות ואכזריות.

"המלך שלנו הוא מושחת", הרעים בקול בס "הוא רוכב על גבו השפוף של העם, הוא שונא אתכם, עורו התעוררו השיבו מלחמה אחת אפיס, נקמו את נקמת בניכם ובוותיכם הממקים ברעב ובחוסר כל בגלל שחיתותו של בית המלך."

"איזה הם!" המשיך האיש מאמץ את מיתרי גרונו "כספי התמיכה אותם היה שולח המלך אי פעם לעיני הממלכה? אה? אין זאת אלא כי פסו רחמינו מן הארץ"

קהל המאזינים קמץ אגרופיו.

"תארו לעצמכם" תיאר המורד בציריות שטנית "את המלך כאשר הוא יושב פרקדן על מיטת הסבה זולל אומצות בקר, ובחלון חדרו ניבט מחזה אומלל של תורות ארוכים בשערי הארמון של מבקשי עזרה וסיוע, והנה חיילי המשמר האכזריים בהוראת המלך מסלקים את הפונים האומללים בעבטיות מגף.

אחחחח בערו הלבבות.

שחום העור חכן ידיים בהנאה, דבריו עושים פירות, כמה קרוב היום בו יצליחו לאבד את שם המלך מקרב הארץ, ליבו התרחב מהנאה ומרוע.

מן הקהל ניתק קדימה נער יפה עיניים וטוב רואי.

"המראית בחיך את המלך" שאל בקול צלול וחד את המכוער שקפץ על הבימה, "הידעת את ליבו" המשיך ושאל "היודע אתה כמה נושא הוא את משא כל העם הזה? היודע אתה כמה הומה ליבו לראות בטובת כל יחיד?"

"אין לכם בכל הארץ אוהב גדול מן המלך" פנה הנער אל העם שהתגודד כעת מסביבו "אבי המלך" נשימתם של הנאספים נעצרה "זה הוא הנסיך!"

"אבי המלך" המשיך הנסיך "אוהב אתכם רוצה בטובתכם ומייחל להצלחתכם. סורו לכם מעל אוהלי האשעים הישעים האלו כי הם המה המאבדים את טובתכם, הם ההורגים וטובחים בנאמני בית המלך המביאים את בשורת הדאגה והאהבה אליכם, עשו בהם דין ומשפט, בטרם תאבד הארץ הטובה."

אחד אחד ניגשו אל הנסיך משפילים את ראשם מנשקים את גב ידו וממלמלים מילות סליחה.

אווירה מפויסת ומנוחמת השתררה בשוק.

והנה מאחור התארגנו כמה מנאמני המרד להשיב מלחמה, בחרבות שלופות קרבו אל הנסיך עיניהם רושפות, ובבת אחת מצא את עצמו הנסיך מכותר במורדים עזים ומרים.

בחיך הביט בהם הנסיך.

בטרם פתח את פיו הרים את עיניו לשמים ומלמלל תפילה קצרה.

"מי בכס" העביר הנסיך מבט נוקב על כנופיית המורדים והמשיך "אשר בשוגג הצטרף אל שורות המורדים. מי בכס אשר 'בתום לבבו' האמין לדברי הבלע של שונאי אבי, לך וישוב לביתו כי ה' העביר רוח טהרה על הארץ וישוכו המים הזידונים.

האיש התם והיכר ימלט מן הדין, שובו אחי השוגגים פן יבולע לראש.

שנים מנושאי החרבות קדו בכניעה והניחו את חרבם על הארץ, פסעו לאחור והצטרפו אל שאר בני העיר המבטיים באלם במחזה.

הנסיך נאנח, רק שנים נצלו מן גורלם של המורדים, ליבו חישב לוותר ולעזוב את העיר אך רוח הטהרה שפעימה בלבבו לטהר את הארץ הזרימה בגופו דם חדש ואצילי.

הוא שלף את חרבו מבין קפלי גלימתו וחולל במהירות האור בין גופותיהם הקורסות של המורדים ועוד טרם הבין איש מן העומדים את הנעשה שכבו נציגי האופל מתיים על אדמת השוק.

*

עיר עיר ומדינה ומדינה כל מקום וסגנונו כל עיר ומורדיה, עוברים הנסיך ובני פמלייתו ושבים בין העם מנחמים מחוקים ומאירים עיניים עיוורות, פורשים את האמת כשמלה לפני העם, נאבקים בכוחות של רוע משאירים אחריהם בכל מקום תקווה ואור, הרהורים של תשובה וזרעים של אמון המתחילים לנבט.

פרק ג.

חודשים חלפו יפי תוארו של הנסיך בקושי וניכר, שערו צמח פרא ידיו גוידו ופניו האפירו מתלאות הדרך, אבל קולו שנשאר זך וצלול ודבריו שהביעו את המיית לבו הטהור עשו מלאכת קודש בכל ערי המלוכה.

מימין ומשמאל פנו משלחות נכבדי הערים אל המלך, לכרוע ברך ולקבל עול מלכותו מחדש. בלב קרע ומורתח הגיעו, בגב כפוף ובנפש חפצה להשיב ימים כקדם.

והנה הגיע היום בו היה הנסיך אמור לחזור לארמון.

במרומי הצריח הקדמי ניצב על גבי בימה מוגבהת עמד המלך, מאחוריו עומדת המלכה וסביב להם משמר כבוד דומם.

בשערי קריית המלוכה ניצב מסדר ענקי, שער פרחים ססגוני מעוצב ומעוטר ביופי רב הועמד בתווך סוכך בפרחיו על שטיח ארגמני בוהק. על גבי במה ארוכה וצרה מן הצד עמדו הכן מאות כלי מיתר מכווננים, לידם נשפו נשיפות הכנה קליריטיים אבובים וחצוצרות.

מן האופק התקרב במהירות פרש דוהר, החיילים אימצו את עיניהם, הפרש קרב אל המסדר וכאשר הגיע עצר במאמץ רב את הסוס והכריז "שלוח אנוכי מפמלייתו של הנסיך ירום הודו, והנני לבשרכם כי נסיכנו ירום הודו נמצא במרחק שעת רכיבה מן הקריה המלכותית.

בראו לללללללללללללל קריאות גיל נשמעו מכל עבר.

והנה הוא הרגע ומרכבתו של הנסיך חצתה את שער הקריה, מתחת לסיודו הפרחים בלם הרכב את העגלה ונתן להמון המשולהב לפתוח את העגלה כדי לשאת את הנסיך על כתפיים.

יצור מגודל שער לבוש בגדים מאובקים ומלא בגלדי פצעים זיחה בקושי מן הכרכרה החוצה. אך בקושי ניתן היה לזהות מבין קמטוטי עורו כי השחור העז שמכסה את פניו הינו אבק ופיח לא צבע מולד.

"הזה הוא הנסיך?" תמוה הכול "אוי מה היה לו!"

רק אחד מבין כל הנוכחים לא שת לבו למראהו הפצוע והמלוכלך של הנסיך.

המלך!

בידיים פרושות שעט המלך מן הצריח אל הרחבה הגדולה, מעיו המו אהבה ולבו חישב להתפקע, געגעועו כמעט והכריעוהו. אל מולו דהר הנסיך ונפל אל תוך ידיו הפרושות, עיף ולא מלוכלך ודהוי, בכזה דוומע מגנף ומתגעגע.

מלוכלך בשביל המלך, פצוע למען אבא, מיוגע עבור האמת. "עבד נאמן קראת לו."

ולא הפריע למלך הטינופת, ולא נזהרה המלכה על ריפודי השרד של הכיסאות, ולא זהירו המשרתים על השטחים הקירים. כי הייתה האהבה גדולה והמה הלב מה שלא יכל ההיגיון לומר, ונמוגו המודות תבל ומלואה אל מול אהבת הבן היקיר והמשכיל שחקק בבשרו בעט עופרת ושמיד מסירות ונאמנות ל'אבא' המולך בכל הארץ.

פרק ד.

על ארון מהודר בחדר הרחצה המתינה מגבת ריחנית, משרת עמלן הרתיח דוד של מים ושפך את תכולתו לגייגת ענקית, צוות של ספרים וגלבים המתינו הכן בלובי האגף בו שכנו חדרי הנסיך.

לפרשת שמיני-פרה תשפ"ב

| עמוד לא

כעבור שעה לא ארוכה לא ניתן היה להכיר את הנסיך. המלכה שהוציאה מעם מחילות ארמונה לפני כמה חודשים נער צעיר ושברירי לא יכלה להיות בגבר התמיר והחסון שמולה את אותו הנער. הבגדים החדשים שלבש היו גדולים ממידותיו השונות והלמו אותו להפליא, חגורת הקרב אותה חגר על מתניו כמו תפורה עברו, חורב הארוכה והממורטת השתלשלה באצילות על צידיו.

כתפיו גבהו צווארו הזדקק מעיניו נביטה תחושת אחריות נסיכית וכעת כל הילוכו אומר מלכות. בניע יד החווה המלך לנסיך לבוא אחריו.

פרק ה'
בסמוך ללשכתו של המלך צומת העצבים של הממלכה בנויה הייתה מזה שנים לשכה נוספת. במרבית ימי השנה הייתה הלשכה סגורה על מסגר וברית, פעמים בודדות במשך השנים בהם היה צורך בלשכה נוספת השתמשו בלשכה בהיא בזהירות מרבית, בכדי לשמור על יופייה ופארה של הלשכה.

מסדר צבאי קטן אך מרשים עמד דום בשני שורות מדויקות, מקביל לפתח הלשכה, בחלל הפתח שעדיין סגור היה, ניצב זוכן נאומים קטן.

המלך שלבש את זרועו בורועו של הנסיך עטור המחלצות וקרב עמו אל המסדר העומד בפתח הלשכה.

"בני עמי שמעו נא פתח המלך ברגשה "רבות בשנים הייתה הלשכה זו בארמון המלוכה סגורה על מסגר וברית.

היודעים אתם מה משמשת היא לשכה זו?!" שאל המלך טרורית, והמשיך "כאשר בניתי את ארמון המלוכה הוסיפו הפועלים ברצוני וחצבו בסלעי הענק אבני בניין עצומות, משא מאה פועלים הייתה כל אבן. ומן האבנים הללו בנו את הלשכה הזו, בנו אותה ושכללה ברוב פאר והדר."

עבור מה?!" הגביה המלך את קולו בהתרגשות "ציפיה ממוסה הייתה בלבם של מלכי הארץ הזאת מימים ימימה, למצוא משנה למלך נאמן. ולא לומר באתי שהמשנה למלך שכחיים אינו נאמן, הס מלהכיר. מצפים היינו אני ואבותי למצוא איש נאמן רוח מוכסה דבר החש את לב המלך כלבבו הוא, לקחת איש שכזה ולעשותו מלך על כל עמיו על פיו ישק כל דבר והוא ינהיג את ארצנו לאיש כזה יאתה ההנהגה בשם המלך לאיש כזה ראוייה היא משרת המשנה, ועבור איש שכזה בנה בניתי לשכה מפוארת זו.

קרב הנה בני היקר" קרא המלך והניח ידו על כתפו של הנסיך "לך יאתה הממשלה אשריך באומץ לבך בנאמנותך בחירותך נפשך הוכחת כי אתה הוא הראוי ביותר לשבת על כסא הימשה למלך" ולהנהיג את העם.

המלך פתח באיטיות את הדלת, הנוכחים עצרו את נשימתם אל מול הפאר וההדר. על מדפים קטנים לאורך הקירות דלקו נרות והפיצו אור רך, כורסה חדשה מעור בהיר ניצבה על יד השולחן הכבד עליו עמד כתר עטור יהלומים.

"היכנס" הראה המלך בידו אל תוך החדר. היכנס ומלא את עיודך, להנהיג את עמי, על פיך יישק כל דבר, ובדברך יפעל הכל **וְאִשִּׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדֵי כְּסִיתֶיךָ לְנַעַם שְׁמִים וְלִישָׁתְךָ אֶרֶץ**" אתה הוא הראוי יותר מכולם לשבת על כסא המשנה למלך.

ארבע פרשיות.
כאשר נכנס היהודי בשעריה של תקופת ארבעת הפרשיות עומד הוא לפני שוקת שבורה מימינו ומשמאלו עולם חומרי מנותק מכל זיק שבקדושה אפוף מתירנות וגסות הרוח.

מבין הריסותיו של עולם השכלי והאמת הפנימית זועקת בת קולה של הלשכה הקדושה ומתחנת אל כל יהודי באשר הוא לחלצה ממיצר וממאסר, מגלות הנפש הנוראית בה שקעה השכינה מכל סיאוב ושיקוף העולם.

פרשת שקלים
עם הגיע חודש אדר משמיעין על **השקלים** בכל פלך ופלך עומדים אנשים ומשמיעים על דביבות לבם של בני ישראל אל בוראם, כל נדיב לב יביאיה את תרומת ה', וישראל נתבעים ונותנים את עצמותם את לבם וכיסוניהם ורצונותיהם את השתוקקות לבם לה'.

פרשת זכור
תמה לה שבת שקלים שב היהודי למחיצת החומר פוגש שוב את הרגליו החומריים את מעשיו שאינם עולים תמיד בקנה אחד ובמידה אחת עם רצונותיו

הטהורים והכוספים. על מקהלת הניסיונות ועל חורבן הבריאה והעלמת טבעו הא-לוקי של העולם מנצח בעוז שונאו הוותיק של קה ריבון עלם, הלא הוא מר עמלק ימ"ש, בששון ובשמחה מחריב הורס מתנף את כל נאות יעקב, שונא על מנת לשנוא על מנת להציק על מנת להזיק ולקלקל.

אל מולו יוצא היהודי בנו יחידו של מלך מלכי המלכים להילחם חזיתית לכבוש מאוזנים, לגלות אהבה, לספר את נחמתו וכיסופיו של מלך מלכי המלכים אל כל יהודי ולקרב ולהשיב לב אבות על בנים ולבב בנים על אבותם.

כנגד זה נתקנה שבת פרשת זכור.

פורים
והנה שב הבן עטור הניחוח אל בית המלך חמוץ בגדים מפויח פנים, מקבל אותו המלך ברוב אהבה ותשוקה בידיים פרושות, עם כל הלכוד וכל הזוהמה הרחנית והגשמית שדבקה בבו יקיר מכל הקרבות העקובים שניהל, מה נאדר ומה מאושר היום הזה, ויום זה הוא יום **הפורים** עת בא כל איש ישראל אל המלך שלא כדת, פצוע וחבול ממלחמת היצר, סר וזעף מכל מלחמות החיים, כך גיבוידי ידיו בבצקות רגליו ובשחור פניו חובק את המלך בבגדיו.

פרשת פרה
...ואחר החגיגה וההתרגשות מפנה המלך את בנו לרחוץ את זוהמת לבו את רוע פניו, להטרה להזכות להסיר רוע מעללים לחזור ביו קלסתרו לצורתו הראויה של בן המלך, ועל כן קוראים פרשת פרה.

פרשת החודש
תכליתו של בן המלך בסופו של כל תהליך הוא לעמוד לימין אביו ולסייעו לנהל ממלכה ושריה, ואחר כל ההרפתקאה אותה עובר היהודי בבואו לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו מביאו המלך חדריו וממנה כל איש ואיש מזרע אהוביה להיות צינור ומשפיע חיים אור וטוב ועולם, להקרין את מציאותו בכל פינה ולגלות את זיוו בכל מקום, על ידי אמונה, משא ומתן באמונה וכל שאר המעשים הנעשים מאמונת אומן וזה הוא תכליתו של מסע סופו של קרב להיות בצורה ובאופן הטבעיים והאמיתיים **ש בן של מלך**.

סיפור / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקטוי שערי תשובה', מאנשעסטער סיפור נפלא מהבעל הילולא ה'נעם אלימלך' זיע"א

לאחרונה, פגשתי פה במאנשעסטער יצ"ו, ידידי הר"ר פישל שטאלער ניי"ו, ונזכרתי שהיה לו סיפור פלאי של הצלת נפשות מכת הנוגע אלימלך זי"ע, ובקשתי ממנו לשמוע הפרטים עוד פעם. לאחר שכתבתי השרות הבאות, הראתי לו הדברים לבעל המעשה, לאשר שהכל נכתב מדויק, ולכן הרי לך לפניכם סיפור "כלי ראשון". וכה סיפר. כ"א אדר ב' תשע"ו בתור חתן הלכתי לאשדוד להזמין ספודק לקרית החתונה שלי, ואח"כ השתתי לילך לחוף הים ליהנות ממשעה בראשית. נכנסתי קצת לתוך המים, ופתאום, מערבולת (whirlpool) התחילה לבלוע אותי, ומן רגע לשני, נכנסתי לאט לאט לתוך החול.

לא יודע בדיוק במשך כמה דקות התארחח, אבל היה נראה לי זמן ממושך במצב של סכנת נפשות ממש. קשה לתאר במילים ההרגשים והפחד של מוות שהיה לי באותה שעה. מאזיה סיבה לא היו אנשים אצלי לצעוק לעזרה, אבל כמובן התפללתי מעומקא דליבא לזכות להצלה! ואמנם בדרך נס זכיתי לינצל.

ועכשיו נעבור לצד שני של הסיפור... אבא שלי היה אז בליוענסק בציון הקדוש של הר"ר אלימלך זי"ע, וסיפר לי אחר כך, איך פתאום בלי הסבר, התעורר באתערותא דלעילא נפלאה, להתפלל בכוונה גדולה לבריות כל ילדיו, ואני בתוכם, עד כדי שעלה במוחו לתרום לעדקה לעי"ה הבעל הילולא הנוגם אלימלך סכום עתק של \$5000 שיתן להנצרך הראשון שיפגוש. שם במקום, ראה ידיו העסקן המפורסם הר"ר שלמה שווארץ, האחראי על התומכי שבת בשם "שובע שבתות", ומסר לו הסכום שנקב לתרום.

כאשר דיברתי עם אבי מורי, וחשבנו יחד מתי אירע הנס שלי, ראינו שהיה בדיוק באותה שעה שעמד אצל הציון של הצדקה! לא יאומן כי יסופר גודל כח הצדקים אשר במיתתם קרויים חיים, לפעול עוד

כמו שפעלו בחיים חיותם עלי אדמות להצלת כלל ישראל ביחד עם הכח של צדקה לציל ממוות.

עוד לא נגמר הסיפור, השנה, שזכינו להיומא דהילולא פעמיים, ביום כ"א אדר ראשון, ידידי בעל המספר, היה נצרך למשכנתא אשר כבר השתדל באופנים שונים, ולא עלה בידו להשיגה. חשב לעצמו לערוך שיעוד הודאה על הצלתו מלפני שש שנים, וסיפר ברבים העובדא הנוכר, ואמנם מיד אח"כ הסתדר הכל על הנכון.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל!

סיפורים על מרן הגר"ח קניבסקי / דברים של טעם פניני חכמה מאוצרו של שר התורה מרן הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי זצ"ל

מעשה באחד שחשקה נפשו לעלות לתורה בפרשת התוכחה, ומכיוון ששמעו שיש החוששים מכך פנה אל **הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל** לשאול את פיו כדת לעשות, ענה לו הגר"ח שאין כדאי הדבר ואין בזה סימן טוב... ולחיוקך תשובתו סיפר לו הגר"ח מעשה שהיה בשנה שלפניה באחד מתלמידי 'כולל חזון איש' שעלה לתורה לקרוא בפרשת התוכחה, ולא נגמר הדבר 'בכי טוב'... כי מיד בשבוע שלאחריו מתה דודתו העשירה של האברך שהייתה דרה בארה"ב, והניחה לו ירושה הגונה ובין יום נהפך מעני מרוד להיות מעשירי העיר... לא עבר זמן ארוך והלה עזב את הכולל ויצא לעסקיו... הרי לך איזה חורבן נורא נגרם מאותה העילה!

באר הפרשה, בהר בחקתי

כאשר נולד דור ששי למרן הגר"ח אלישיב זצ"ל כיבדו לו בסנדקאות. ברם היות והברית היתה בעיר אחרת לא רצה ללכת, בטענה שזה ביטול תורה.

חתנו הגר"ח קניבסקי זצ"ל ניסה לרצותו לבוא, באומרו אדיאת בלקט יושר (הל' מילה) בשם רבו התרומת הדשן כי מי שהוא בעל ברית לבן יינו אינו רואה פני גיהנום!

ענה הגר"ח אלישיב זצ"ל: במשך מאה שנה אני עמל להגיע לגן עדן דרך ישרה ולא בעקיפין...

אגב שדיברנו אודות מספר הפעמים שזוכר שם 'אלעזר' בתורה, כדאי להתיק סיפור ומאלף מענין זה, דהנה **הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל** נשאל פעם 'כמה פעמים מוזכר שמו של משה רבינו בתורה?' והשיב: שש מאות וארבע עשרה (614).

לאחר שהעירו לו כי המחשב הראה שש מאות ושש עשרה (616).

השיב: שתי הפעמים הנוספות אמנם מופיעות בהן האותיות מ ש ה, אך אין משמעותן שמו של משה רבינו, ואלו הן: א. ואם ימעט הבית מהיות **משה** (שמות יב, ד), ב. שמוט כל בעל **משה** ידו (דברים טו, ב).

אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ט): יאון בן פלת אשתו הצילתו בחכמתה. לכאורה מהו החכמה הגדולה? וביאר הגר"ח **שומאליץ זצ"ל**, כי בתקופה של מחלוקת שאחד מדבר לענין - חכמה גדולה היא: נהנה הרב (הגר"ח קניבסקי זצ"ל) מאד מזה.

דרך שיחה, קרח

אמר רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל, כמדומה **מהזיו"א זצ"ל**, על אותם שעושין לפוליס משונים, משל למה הדבר דומה, לאחד ששאל מדוע כתוב בפרשת בהעלותך את המילה בהעלותך עם ח' ולא עם כ'.

וענה לו חבירו: הרי כתוב עם כ' ולא עם ח'.

אמר לו הלה: זה תירוץ אחד, לי יש עוד תירוץ, כנגד ח' ימי חנוכה...

ספר 'הספרים', עמ' קמב

בבית המדרש בשיבת מיר ישבו שני בחורים ושוחחו ביניהם.

כשנכנס ראש הישיבה הגאון רבי נחום פרצוביץ זצ"ל לבית המדרש, מיד החלו הבחורים להתנדנד נכח הגמרא הפתוחה לפנייהם מסכת נדרים, הם נעו בריכוז ונגנו "איי אייאי תנו רבנן תנו רבנן"...

נעצר רבי נחום לידם והפטיר: טוב שאתם רוצים ללמוד, אבל בכל מסכת נדרים אין יתנו רבנן!...

כשספרו למרן הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל את המעשה הזה, הוא שקע במחשבות, קמט את מצחו לכמה שניות, ונהרה התפשטה על פניו באמרו: אכן צודק הוא רבי נחום, בכל ידריס' אין תנו רבנן... אבל יש "דתנו רבנן" (נדרים) כי 'מאן תנא להא דתנו רבנן'.

להאיר, תעה

*

הגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל חזר על מה ששמע מהמגיד מישרים רבי יעקב גלינסקי ז"ל כשהיה פעם מאושפז בבית החולים, והרופא שטיפל בו שאל אותו בדאגה אם אמת מה שכתוב שהרופאים צריכים ללכת לגיהנום?

ענה רבי יעקב: אכן, כן איתא בגמרא (קידושין פב.), אבל אינך צריך לדאוג שכן כתוב 'טובי' שברופאים, ואין הכוונה אליך...

גליון דברי שיח, משפטים תשעו

*

מן הענין להביא בהזדמנות זו מעשה שהיה בשלושת עמודי עולם אלו שהזכרנו (ה"ה הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, הגאון רבי יוסף שלי' אלישיב זצ"ל, והגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל), ואשר מעורר את חשקת וערגת הלב ללימוד התורה. ומעשה שהיה כך היה. בחור צעיר משיבת לייקוואד עסק בסוגיית מיתת סקילה, ובתוך לימודו עלתה ברעיונו שאלה מעניינת, משנה שלימה היא בסנהדרין (פ"ו מ"ד) כי בית הסקילה היה גבוה שתי קומות. אך יש להסתפק האם גם שור הנסקל כך דינו, או שמא רק באדם אמרו כן. הרצה הצורב את שאלתו לפני חכמים וגאונים מופלגים, אך כולם לא ידעו להשיב לו, והשאלה נותרה ללא מענה.

לימים הזדמן אותו רב שבפניו נשאלה השאלה לבקר בארה"ק, והוא נכנס אל פוסק הדור הגאון האדיר רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, ושטח בפניו את שאלתו. הרהר הגר"ש וואזנר כמה רגעים ואמר: 'בתלמוד בבלי לא נמצא מקור לזה'. הרהר עוד כמה רגעים וחרץ בביטחה: 'גם בתלמוד ירושלמי לא נמצא דבר כזה'. ואז פרש את שני ידיו לצדדים ואמר: 'איני יודע מה לענות לך'. יצא הרב מבית הרב וואזנר ושם פעמים אל ביתו של הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי זצ"ל, שמא הוא יידע תשובה לשאלתו. והנה המחזה הנורא והמבהיל חזר על עצמו, הגר"ח התעמק במחשבתו, ולאחר רגעים מספר אמר: 'זה לא נמצא בבבלי, עברו רגעים מספר והקול נשמע: יוגם לא בירושלמי, אך לבסוף אמר שאפשר שיש להכריע את הספק מתוספתא פלונית.

ראה אותו רב את מראות האלוקים אשר נגלו לפניו, וגמר בלבו לעלות ירושלימה, ולשאל את פי פוסק הדור הגאון האדיר רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל. ויהי כי הרצה את שאלתו בפני הגר"ש, השיבו מיד: 'שאלה זו לא נמצאת לא בבבלי ולא בירושלמי'. הני"ל שכבר שמע מהגר"ח על התוספתא, ביקש להראות מציאה זו להגר"ש, וניגש לארון הספרים בכדי להוציא את הגמרא, והנה, כאשר אך ראה הגר"ש איזה כרך גמרא הוא מבקש להוציא, קרא לבחור ואמר לו: 'בודאי כוונתך על תוספתא פלונית - משם אין ראיה לשאלתך!...'.

מבהיל הדבר על הרעיון, שבדורנו אנו חיו עמנו ספרי תורה חיים, אשר בזכרונם אצורה ומונחת התורה כולה, כשהיא סדורה דבר דבר על אופנו בבהירות מופלאה כזו, וזאת כאמור מכח שקידתם והתמדתם העצומה בתורה הקדושה, בלא להפסיק מן הלימוד ולו רגע קט.

בפקודיך אשיחה, חודש אייר

*

בסעודת פורים אמרו פעם למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל כי ר"י גלינסקי ז"ל אמר פעם שברכותיו שוות יותר משל הגר"ח, כי בסיום הש"ס של הגר"ח בערב פסח, ברך ר"י את הגר"ח: 'אי"ה לשנה הבאה'. והגר"ח אמר לו: 'יכן למר', וברכותיו נתקיימו, וברכת הגר"ח לא...

הגר"ח זצ"ל הגיב ע"ז: אם אתה חושב שאפשר לגמור ש"ס עם ברכות, זה טעות, צריך ללמוד, ואז גם ברכותי יהיו מועילות.

גליון 'כל משאלותיך', מספר ה'

*

מרן הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל "הסטייפלר", באה אליו בתו ואמרה לו ש"חיים אינו מרגיש טוב, ויש לו כאבים בכתף", כששמע הסטייפלר את הדברים, הלך מיד לבית בנו **מרן הגאון רבי חיים זצ"ל**, וראהו מתנהג כסדרו - מקבל את הקהל ולומד - ואמר לו "חיים, אריין אין בעט?" [חיים, היכנס למטה], ורבי חיים לא שאל שום שאלה, ונכנס תיכף למטה.

בערב, ביקרה בת הסטייפלר שוב אצל אביה, ואביה אמר לה "הכל מסודר כבר - חיים כבר במטה"... מיד תפסה את הטעות, ואמרה לאביה "לא התכוונתי לאחי רבי חיים, התכוונתי לבני (או לנכדי) חיים" - אמר לה אביה "אוי, עכשיו אני מוכרח ללכת שוב לחיים ולומר לו שיצא מהמטה, כי יודעני בו שכל עוד ולא אומר לו לצאת מהמטה הוא לא יצא".

וכך הוה - הסטייפלר הלך לבית הגר"ח, וכאשר שיער כך היה, הוא ראהו במטתו עם ספר גדול ולומד, והסטייפלר אמר לו "חיים, ארויס פון בעט?" [חיים, צא מהמטה], ורבי חיים ירד מהמטה, בלא לשאול את אביו על מה הורה לו להכנס להמטה ולמה חזר והורה לו לצאת מהמטה.

קוני נועם שיח, שיחות הגאון אב"ד סאנטוב שליט"א

(פנינים אלו לוקטו מ'דברים של טעם')